

secolul 20

REVISTĂ DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Editată de
UNIUNEA SCRITORILOR DIN RPR
 București, Redacția: Casa Scriitorilor,
 Calea Victoriei, 115, tel. 16.79.22
 Ad-ția: Șos. Kiseleff, 10, tel. 18.63.99

Apare lunar

Colegiul redacțional:

MARIA BANUȘ, MIHAI BENIUC,
 SAVIN BRATU (Red. șef adjunct),
 MARCEL BRESLAȘU (Redactor șef),
 PAUL GEORGESCU, MIHNEA
 GHEORGHIU (Red. șef adjunct),
 EUGEN JEBELEANU, MIHAI
 NOVICOV, ZAHARIA STANCU,
 TUDOR VIANU

Coperta de H. Guttman

Stănescu
 5.09.1961

SUMAR

Nr. 7-8 — Iulie—August 1961

	Pag.
V. MAIAKOVSKI: <i>Norul cu pantaloni</i> , în românește de Cicerone Theodorescu	4
MARK TWAIN: <i>Monarhia</i> , pagini inedite, traducere și prezentare de Petre Solomon	30
CARL SANDBURG: <i>Toți vor să joace Hamlet</i> , în românește de Mihnea Gheorghiu	42
V. VASILIEV: <i>Luni e o zi grea</i> , roman, în românește de Eduard Jurist	43
DZIUM OKAMOTO, <i>Refrenul ministrului</i> , în românește de Tudor Măinescu	68
R. WIENER: <i>Amurgul zeilor</i> , în românește de George Dan	69
JUAN JOSE ARREOLA și PEDRO EMILIO COLL: <i>Momente sudamericane</i> , în românește de Tudor Mușatescu	72
JEROME K. JEROME: <i>Trei hoinari</i> , în românește de Laura Costin	84

	Pag.
RIDEG SANDOR: <i>Vaca cinstită</i> , în românește de Ion Chinezu	99
JANUSZ OSENKA și ZIEMOWIT KUNINSKI: <i>Schițe</i> , în românește de Igor Blok	105
CARLO MONTELLA și ITALO CALVINO: <i>Pagini de roman</i> , în românește de Despina Mladoveanu și K. Vlad	110

Sinteze

VERA CĂLIN: <i>Funcția risului în literatura secolului nostru</i>	128
---	-----

S. MIHALKOV: <i>Fabulă</i> , în românește de Marcel Breslașu	142
ILF și PETROV: <i>Columb a ancorat la țarm</i> , în românește de Tania Nicolescu	144

Autori și opere

<i>Un umorist canadian</i> , de Sergiu Fărășan	157
STEPHEN LEACOCK: <i>Romane de afaceri</i> , în românește de Fr. Papadache	162

De vorbă cu :

HALLDOR LAXNESS: <i>la București</i> ; LEV KASSIL și S. BARUZDIN: <i>la Moscova</i> ; ARTHUR MILLER: <i>la Paris</i>	171
--	-----

Pagini contemporane

SIMONE de BEAUVOIR: <i>În puterea vârstei</i> , în românește de C. Ralea, prezentare de G. Horodincă	182
--	-----

Literatura în arte și spectacole

<i>Cinematograful în discuția humoristilor</i>	225
--	-----

Imaginea prezentului în lume

Colegii (Iunosti); *Poezii Turkmeniei de azi* (Drujba Narodov); *Pe malurile Dunării*; *Femei sub cască*; *Pajul din turtă dulce* (Tworczosc); Hristo Radevski: *Fabule*; *Uvertura renană*; *Premiul internațional al editorilor occidentali*; Samuel Beckett: *Cum ești...*; *Angloamericanomania franceză* (La nouvelle revue française); Paolo Pasolini și cititorii (Vie Nuove); *Literatură și tineret în Anglia*; *Dramatizarea corespondenței lui G. B. Shaw*; *Ultimul roman al lui Graham Greene* (The London Magazine, Encounter, Voprosi literaturi); *Orașe poetice* (Daedalus); *Autenticitatea unor false memorii*; *Poveste despre țara mea*; *Discuție despre literatura indiană*

234

DEZIDER CASTIGLIONE — ALOJZ KLIMO — IMRICH VYSOCAN
(R. S. Cehoslovacă)

«Pace»

NORUL Cu Pantalonii

VLADIMIR MAIAKOVSKI

Nota trad. Pentru munca și viața adevărată a oamenilor din lumea întreagă — iar pentru inima și preocupările creatorilor nu mai puțin — falșii profeți de osînză ai burgheziei n-au acordat niciodată mai mult decît o indiferență « privire generală », tot așa de generală, de rece și de indiferentă, ca privirea demontabilă și portativă a unui ochi de sticlă.

O singură idee le animează — și astăzi — această strălucire artificială, o simplă idee fixă le ajunge și le prisosește: propria lor zădărnicie.

Briganzii lumii vechi, oameni cu merite necunoscute — deci « incontestabile » — se miră că majoritatea scriitorilor, artiștilor, oamenilor de știință, oameni cu merite cunoscute — deci contestabile — refuză concepțiile vechi despre orînduirea socială, despre religie, despre iubire despre artă.

Atunci cînd un mare poet, un artist de seamă sau un savant renumit, se angajează cu toată ființa să slujească nu unor meschine interese, fie ele și poleite cu aur, ci cauzei drepte a biruinței poporului, capetele de fier își holbează în nedumerire, ofensat, ochiul de sticlă:

— Cum e posibil?

Se poate vedea foarte bine cum e posibil, din răspunsul viguros și original pe care Maiakovski îl dă în poemul de față, scris în perioada prerevoluționară și exprimînd cu acuitate protestul individual, inadaptabilitatea la mediul burghez, revolta poetului care suferă în condiția înșingurării:

« Jos iubirea voastră,
jos arta voastră,
jos orînduirea voastră,
jos religia voastră !... »

sînt tot atitea strigăte ale celor patru părți din poem » — spunea autorul însuși despre *Norul cu pantalonii*.

Pe care de aceea îl și socotea atunci, în substanța lui: « un catehism al artei ».

C. T.

Visînd tolănit pe creierul moale
vi-i gîndul,
precum un lacheu dolofan pe-o slinoasă sofa.
Cu petecu-n singe al inimii mele plesnindu-l,
sarcastic, obraznic, în ris, îl voi lua, pînă m-oi sătura.

În sufletul meu bătrîneţea loc n-are,
giugiuleala senilă nu-şi află altoi.
Învăluie lumea vocea mea tunătoare,
frumuseţea-mi în floare
de ani două's-doi.

Ce-mi tot umblați cu leșinături!
Ce-i dați voi dragostei, din lăute, lături!
Ce-i gîdilă dragostei — mocofanul — timpanul!
De v-ați da peste cap, eu știu tumbe mai grele,
buzele voastre nu-s la fel cu-ale mele.

Vino să-nveți, din saloanele tale,
vino, gingașă poezie slujbașă
din liga îngerilor, cu vestmîntul tău moale,
tu, care-ți molfăi buze uscate
ca bucătăreasa prin cărți de bucate.

Pot, de vreți, să m-arăt de cărnuri turbat,
nuanțat pot să fiu, ca și cerul, pe gust la cuconi,
pot să fiu dulcineu
nu bărbat,
și nu eu,
ci un ireproșabil
nor cu pantaloni!

Nu cred într-o Nisă de carnaval!
Paiate v-arăt, jucîndu-le sforile —
bărbați mai stătuți ca un colț de spital
și femei mai uzate ca zicătorile.

I

Credeți cumva că vorbește-n delir, fantezia?
Astea-n Odesa s-au petrecut
și s-or mai petrece...
« Vin la patru » — spuse Maria
Și e opt.
Nouă.
Zece.

Seara posacă
din fereastră-a fugit.
Decembrie.
Noaptea sinistră-i de pază.
Candelabrele, dintr-un tavan gîrbovit,
hohotesc și nechează.

Nici nu mai sînt de recunoscut:
 un vlăjgan,
 găligan,
 care geme, plerdut...
 Ce vrea
 o hănănaie ca aia?
 Multe vrea hănănaia!

Că ești bronzat, ce-ar mai conta
 și că nu-ți vibra inima nici cît o bardă...
 Noaptea-i acum vibrația ta
 și-n ceva feminin și molatec
 ar vrea
 să se plardă.

Eu,
 găliganul,
 stau la fereastră încovolat,
 topesc geamul, cu fruntea fierbinte pe geam.

Am, dragostea ei, sau n-o am?
Va fi dragostea mare —
sau un fleac, de-aruncat?

C-un asemenea trup, gînduri vane:
și-o dragoste mică e bine să ai,
o drăgosteluță încai...
Nu-i plac clacsoane de camioane.
Îi plac clopoței la tramvaie cu cai.

Și iarăși,
în fața pistruiată a ploii
— în geamul de picuri tărcat —
vîrîndu-mi fața de păgubaș,
aștept, improșcat
de tunetul fluxului vast, din oraș.

Miezul nopții — cuțit —
din urmă, tiptil,
iscusit,
a lovit!
Și ceasu-al doisprezecelea, departe,
bufni, ca pe-un butuc,
un condamnat la moarte.

Ploaia cu șuier să intre încearcă,
crispată de groază
la geam —
și urlă himerele parcă
pe Nôtre Dame.

Ce, blestemato,
nu ți-e de ajuns?
Un strigăt îmi sfișie buzele. Fierb.
Și ca un bolnav, de pe pat,
pe ascuns,
sare
un nerv.

Abia s-a mișcat,
șovăielnic balans,
apoi agitat
și-n curînd
alergînd
și, după el, alții la rînd,
țopăie-n dans
înverșunat.

Tencuielile-mi cad, petic cu petic.
Ia-le și cară-le!
Nervil,
mari
mici,
saltă frenetic
dansul besmetic,
pînă cînd li se moaie picioarele!

Emulsie grea, de nămol, e noaptea-n odaie.
Privirile-n ea mi se-neacă, greoaie.
Deodată, hotelul își iese din minți
clanțele-i clănțane
ca niște dinți.

Tu. Ai intrat. Cum s-ar face de zi.
Frapantă ca un « poftim, însfirșit! »
Mănuși de antilopă frămîntîndu-ți,
« tu știi... »
— mi-ai spus —
« mă mărit ».

Mărită-te, zic,
nu-i nimic...
Nu mîrli ca ursul.
Nu par întristat.
Sînt calm, cum e pulsul
la un răposat.

Așa îmi spunea
— mai ții minte? —
« Jack London,

amor,
paslune... »
Ei da,
dar eu știam una: « băiete, ațin'te!...
Că, fiind o Giocondă mata,
Gioconda se poate fura.

Și furată ml-ai fost...
Și ies iar să mă joc
luminându-ți curbura sprincenelor
la al dragostei foc,
în casa prădată de nenoroc
trăind, haimana fără rost!

Mă ațipi, ți-e ușor:
« La tine-s mai puține smaraldele smintelii,
decît copeicile la un cerșetor... »
Că Pompeiu-a pierit
sub Vezuviu-ațîțat,
ai uitat?

Ei!
Voi domni
amatori
de amor,
de sacrilegii,
de-a crimelor larmă,
văzut-ați
ceva mai îngrozitor
decît
fața mea,
cînd
e calmă?

Simt
că nimic
nu înseamnă-acest « eu ».
Cineva dinlăuntru
mi s-a smuls, a fost greu.

Allo,
mama?
Fiul dumitale e suav de bolnav!
I-a luat inima foc.
Mamă, nu-s glume.
Spune surorilor,
Liudei și Olei,
că-i grav, că nu-i grav,
dar el nu mai are ce face pe lume.

La lume se-ntoarce cu spatele,
cuvintele lui
sînt scuipate din gură
și azvirlite ca prostituatele
dintr-un bordel în flăcări și zgură.

Dacă adulmecî —
miroase-a prăjeală!
Sînt chemate
în grabă
căști sclipitoare.

Vin pompierii, cu cizmele
bocănitore.
Dar arde o inimă!
Nu se intră năvală.

Sint singur, cu ochii în lacrimi,
holbați — cit butoaiele-or fi!
Mă sprijin pe coaste, mă ridic însfirșit:
Voi sări! Voi sări! Voi sări! Voi sări!
Dar din inima-n flăcări
nu-i chip de sărit!

Pe-o deschizătură
arzindă, pe gură,
un sărut se ivește, carbonizat,
căzind în gol, aruncându-se-n drum.
Te cheamă,
mamă!
Biserica arde, stranele-s scrum.

Din țeastă
cuvinte și numere ies, figurine,
ca palizi copii din ruine.
Spaima —
fumegînd, înălțată,
vrea de bolți să se-apuce
ca dintr-o Lusitanie torpilotă
niște brațe năuce.

În căminele lor
oamenii tremură-amar
sub incendiul cu sute de ochi de lumină.
O, tu, ultim strigăt —
măcar
despre faptul că ard, prin secolii suspină!

II

Slăviți-mă
Cu mine pe cei mari nu-i măsor.
Peste tot ce-au făcut
« nihil » pun.

Nimic și nicicînd.
Nu-i citesc. La ce bun?
Cărțile?
Ce sînt cărțile lor?

Despre cărți
eu așa credeam mai-nainte:
un poet
doar deschide gurița, inspirat heruvim
și deodată pornesc dintr-însul cuvinte —
poftim!

Dar nu, înainte de-a-ncepe-o cîntare,
ei caută, umblă,
ba fac bătăături de cît trebui să umble,
pînă cînd din nămolul inimii — apare
peștele-timp licărind între umbre.

În timp ce fierb și scîrție rime
și privighetori și iubiri în zeamă de lună,
strada e-o limbă crispată-n întunecime —
nu poate să strige, să spună.

Umflîndu-ne pene trufașe,
turnuri Babel înălțăm în orașe;
dar timpul mereu le doboară
și-amestecă graiuri
și fostele-orașe
le ară...

Strada-n tăcere cu chin se-ndopă,
un țepăn gîtlej unde strigătul zace;
de-a curmezișu-i, bleojdite, rămaseră-așa
trăsuri costelive, taxiuri bondoace.

I-au ros, pașii, pieptul.
Mai rea decît oftica le-a fost viermuiala.
Orașul o-nlănțuie cu-ale beznelor vrej.
Și totuși!

Cînd strada
în piață și-a scuipat îmbulzeala
ce-l sta în gîtlej,

m-am gîndit:
e pedeapsa din urmă,
e dumnezeu, jefuitul, fără-ndoială !
Dar strada un răcnet o scurmă:
« Haleală » !

Spre-alde Krupp și-alții Kruppșori se încruntă orașul
zburbindu-și sprincele — amenințătoare;
din gură
— cuvintele-s moarte —
cadavre se scot;
numai două trăiesc și se-ngrășă, îmi pare:
unul
« canalie »
altul
« borhot ».

Poeții-o iau razna
cînd strada le iese-nainte
și plîng cu sughițuri, cu părul măciucă:
« Cum poți să mai cînți
cu-aste două
cuvinte,
despre-amor
despre-o floare în rouă
despre-o duduca ? »

După poeți
vin miile-n goană:
învățăcei
și prostituate. . .
și antreprenori. . .
Opriți-vă !
Domnilor !
Nu cereți pomană !
Nu fiți cerșetori !

Noi, cei robuști cu pasul de-un stînjén,
cicloane,
să nu-i ascultăm: să-i sfișiem
pe-acești ghiftuiți alipindu-se gratis, strînși ghem,
la fiecă pat de două persoane.

Să-i rugăm să ne-ajute, cu cuțitul la os,
să le cerem
oratorii și imnuri?
Lor, oare?...
Vom scrie noi înșine-acest imn tumultuos
din fabrici și laboratoare.

Ducă-se Faust
în feerii de rachete
pe parchetul ceresc cu Mefisto-așadar!
Eu știu,
pentru mine,
decît cuiul din gheté
fantezia lui Goethe nu-i mai groaznic coșmar!

Eu,
gură de aur
ce vestesc viața nouă,
celebrîndu-vă trupul,
dînd inimii stele,
— adevăr vă zic vouă —
un mugur de viață
mai scump mi-e decît zămisliurile mele.

Ascultați
pe profetul
agitator,
Zaratuștra ce tună din buzele-obuze!
Noi,
chipuri-cearșafuri de sărman dormitor,
cu buze-atîrînd candelabre-meduze,

noi,
ocnașii orașului — leprozerie-nchisoare
unde lepra de aur și noroi ulcerează,

sîntem mai puri ca azurul Veneției care
de mări e scăldat și de-a sorilor rază !

Doi bani nu contează la mine cuvintele
că nu-s oameni ca noi
cu vărsat de funingeni, în Ovidiu, 'n Homer...
Eu știu
că și soarele
l-ar întuneca, zăcămintele
sufletului nostru aurifer.

Nu-n rugi e nădejdea, ci-n mușchi și în vine.
De dania timpului nu mi-i !
Oricare
din noi
în mîna lui ține
curelele de transmisiune — ale lumii !

Golgote de auditorii-am urcat
la Petrograd, Moscova, Odesa și Kiev,
la fel,
mulți — osîndindu-mă —
mulți au strigat:
« Răstigniți-l,
răstigniți-l pre el ! »

Dar mie,
voi oameni,
oricît m-a durut,
dragi mi-ați rămas peste toate
așa cum, mut,
cîinele linge mîna ce-l bate.

Generației voastre
de batjocură-i sînt,
anecdote scabroasă
ce distrează bipede,
dar eu văd
peste munți și prin vremi străbătînd
pe-acela ce nimeni nu-l vede.

De-acolo unde priviri boante n-or trece,
flămînd, săltînd capul peste ruini,
purtînd revoluția-coroană de spini,
te-apropii, tu, an șaisprezece...

Eu îi sînt precursorul hulit;
mă aflați peste tot la durere, la greu;
pe fiecare strop de lacrimă eu
m-am răstignit.

Nimic nu se poate lerta.
Am ars ale inimii duloase consilii.
Iar asta se cucerește, ei da !
mai greu decît mîi de Bastilii.

Și cînd
cu vestiri-răzvrătiri care ard,
în întîmplare

ieși-veți mîntuitorului vostru în larg,
sufletul meu
— pinză-ntinsă-n catarg —
sîngerînd mi-l voi zmulge
să vă fie stindard.

III

De ce
legănați pe-un fundal
de lumină voioasă,
cogeamite pumni? De unde-acest lucru?
Perdele de groază
pe creștet mi-apasă
un gînd balamucul.

Dar —
ca în naufragiul unui cuirasat
cînd oamenii-n spasmuri de moarte
prin luminator se aruncă buluc,
prin singuru-i ochi, și acela crăpat,
se strecoară Burliuc.

Cu pleoape de sînge lăcrămînd a rămas,
proptit
pe călcîie
se ține;
și, ciudat de duios pentr-un om gras,
zise:
« Bine » !

E bine
cînd galbena-ți bluză e veselă, rîde
și-acoperă inima spre-a nu fi trecută-n
revistă, e bine, cînd știi că te-așteaptă un gîde,
să strigi:
« Beți cacaua Van Hutten ! »

Secundă Bengală
sonoră
și pură,
cu nimic n-aș schimba-o,
nu-i nimic mai de soi...

Dar
a lui Severianin buhăită figură
ca un păhărel de lichior — cu picior —
se-alungește din fumul țigării de foi.

Poet să te chemi, de ce-ai cutezat
dumneata pitpalac al muzei modeste?
Astăzi,
cînd noi
avem de boxat
atîtea țeste!

Frămîntat doar de-un gînd
Ești mata:
de « grația jocului »... Zău!?
Te uită la mine cum mă distrez,
eu —
proxenetul de mahala,
trișor,
sau mai rău!

Dintre voi,
coflecții de dragoste-n sec,
plîngăreții, prin secol, la nesfîrșit,
eu plec —
punîndu-mi soarele ca pe-un monoclu
la ochiul zgîit.

În gâteli fabuloase
voi străbate pămîntul,
să plac și să ard, alt nimic
evident, după mine purtîndu-l
pe Napoleon, ca pe-un mops, în lăntic...

Pămîntul, în față-mi, se va oferi
ca o femeie-nsetată, culcată,
cu cărnurile în agitație
și toate lucrurile-n suflete deodată,
din buzele lor
vor țîții
cu-admirație.

Dar iată
vîntoase
și nori
pe cer ridicară o furtună barbară
de parcă muncitori albi se împrăștie-n zori
și — cerului — grevă-i declară.

Sălbatece tunete prin nori vin de-a dura
din nări uriașe răsufînd pînă pier
iar bolta se strîmbă parcă-l figura
lui Bismark, cancelarul de fier.

În poalele norilor încurcat
cineva
întinse mîinile spre cafenea,
cu feminitate, cu zîmbetul bun, —
caldă, gingașă femei părea
și totodată afet de tun.

Veți zice că soarele
vine cumva
drăgostos, de obraji cafeneaua s-o muște?
Ba vine din nou Galiffet, care vrea
pe răzvrățiți să-i împuște!

Hei, șomeri, moartea vrea să v-agate;
luați bombă, cuțite sau piatră,
iar dacă vreunul e fără de brațe
cu fruntea, lovind, să se bată!

Veniți
flămînzilor,
nădușeli
umilite,
încăriți de-atiți purici și sărăcie!
Veniți,
ca zilele-n sînge vopsite
sărbători să ne fie!

Să-și amintească lumea de rana
Ce i-or cresta-o cuțite, topoare,
lumea, grăšana,
din care Rotschild
și-a făcut țitoare !

Pentru ca steaguri să se zbată mai tare,
la sărbătorile noastre curate,
ridicați, cît sînt stîlpii de felinare,
trupurile însingerate !

I-am rugat,
i-am tăiat
le-am spus vorbe de-ocară,
am pîndit cîte unul
să-i vîr colțul în coaste.
Pe cer — Marseilleză de pară —
tresare, se stinge-a amurgului oaste.

Te dezlănțuie, tu nebunie,
nimic rău nu va fi.
Vină și noaptea
să ne-mbuce oleacă,
să ne-nghită apoi acătării...
Vedeți
că nu-i cerul, e Iuda aci,
cu pumnu-i de stele, arginți ai trădării !

Noaptea-a venit.
Ca Mamai, la chef,
instalîndu-și șezutul peste oraș.
Ne vinde-ntunericul ei uriaș,
ca denunțătorul Azef.

Zgribulit, prin cîrciumi m-afund
stropesc cu vin sufletul și fața de masă;
dintr-un colț
mă fixează cu ochiu-i rotund
Maica domnului, — privire adînc dureroasă.

Șablon mîzgălit, la ce-ai da lumină
haitei din cîrciumă, cînd s-a-mbătat?
Golgoteanul în față scuipat
va fi pururi de vină,
Baraba e cel preferat!

Poate că eu,
omul de jos,
nu-s ceva nou, la un loc cu cei răi.
Dar
poate sînt
cel mai frumos
dintre toți fiii tăi.

Pe muceziții
în bucurii,
o moarte repede fă să-i destrame,
să crească cei ce sînt astăzi copii,
s-ajungă tați,
mame,

Iar noii născuți
ca magii să aibă ani lungi,
să vrea să cunoască pămînturi și stele;
ei, cei de-atunci,
boteza-vor pe prunci
cu titlurile poeziilor mele.

Eu, ce mașinile Angliei cînt,
poate — aici pe pămînt —
în evanghelia cea mai de rînd
al treisprezecelea-apostol eu sînt.

Cînd glasul îmi bubule
obscen și ateu —
poate că tocmai odrasla ta
în ore de zi și de noapte, mereu,
Isus poate-adulmecă
în sufletul meu
parfumul florilor de nu-mă-uita.

IV

Maria! Maria! Maria!
Dă-mi drumu-năuntru, Maria!
Doar nu pot rămîne pe străzi!
Nu vrei?
Ce aştepţi?
Vrei gropi în obraji să se-adune,
să vin
consumat şi sfîrşit
cînd, neputincios, fonfăit,
îţi voi spune
că sînt
« uimitor de cinstit »?

Maria,
iubită,
spinarea mi-arată de pe-acum gîrbovită.

Cu patru etaje de guşi,
cu-ochii duşi,
spălăciţi, bulbucaţi — aşa am s-arăt
la ani patruzeci, de frecuş, de dureri,
şi oamenii-or rîde că ochii-mi mai vād,
că dinţii-mi mai cată
ca pe-o chiflă uscată
mîngîierea de ieri.

Jeluind pe trotuare
şi-n băltoace mărunte
ploaia linge al străzii cadavru pavat,
iar cu genele
— da! —
cu genele lor de ţurţuri cărunte,
în lacrimi, burlanele
— da! —
ochil-n jos şi-au lăsat.

Lucesc de grăsime, întinşi pe-ndelete
pe perna trăsuri cochete,
atleţi dolofani
plesnind pe de-a-ntregul;

le curge, riu tulbure, osînza ca jegul —
amestec de jimbale
mixturi de cotlete.

Maria!

La ei în ureche
vre-o șoaptă-ai lăsat?...
Cerșește o pasăre
cu cîntecul ei
cu glasu-i sonor
și flămînd —
iar eu sînt un om, om de rînd,
de fizica noapte expectorat.
Pe-un astfel de om, Maria, îl vrei?
Dă-mi drumu-năuntru, Maria!
Cu degete-n friguri
voi strînge de gît soneria!

Maria!

Pe străzi văd izlazuri barbare.
Îmbulzeala mă strînge de gît,
vinătăi mi-a făcut.
Deschide!
Mă doare!
Uite, în ochi
pălăriile doamnelor
mi-au înfipt ace ne-ndurătoare.

A deschis...

O, copilă!

Că-mi mai zac pe grumaz femeile toate
cu pîntece umede, tu te sperii, te miri?
Spun pe față
că-n viață
am dus în spinare
mari iubiri ne-ntinate, —
mici, murdare
iubiri.

MAIAKOVSKI văzut de KUKRINKSI

Nu-ți fie teamă,
eu singur
îți spun—
chipuri mili drăgălașe lângă mine se bagă
— îndrăgostitele de Maiakovski!... —
dar astea-s
o dinastie întreagă
tronînd pe inima unui nebun.

Vino, Maria!
Lasă-te pradă fiorului rar,
Dă-mi gura și farmecu-i care-o răsfată:
niciodată să trăiesc n-apuca
pînă-n Mai,
c-am ajuns cum trăit-am în viață
al o sutălea-Aprilie doar.

Maria!
Să stea Severianin s-acopere filele
trișînd la sonete-n extaz,
dar eu
sînt din carne, din oase și vlagă —
eu trupul ți-l cer
cum creștinii se roagă:
« pîinea cea de toate zilele
dă-ne-o nouă azi! ».

Maria!
Numele tău pronunțîndu-l,
mă tem ca poetul
temător c-ar uita
un cuvînt
care-n chin s-a născut
nopti de-a rîndul.
Voi păzi, voi iubi
trupul tău,
— așa cum soldatul
— schilod
inutil,
de pripas, —
își păzește piciorul rămas.

Vrei,
Maria?
Nu vrei!
A-ha!
Deci iar ne-nțeles
inima mea
mi-o voi țiri-o
trist, pădureț,
ca un dulău
lacrimogen
care-și tirăște
laba-n coteț,
călcată de tren.

Singele inimii-ntipărește în drum
pe tunicile albe-ale colbului, vesele flori.
Ca o Irodiadă acum
în jurul capului Botezătorului,
soarele-n jurul pământului
va dansa de o mie de ori.

Cînd, cu anii-poveri, pentru mine
va fi dansul mai greu,
de singe-or să fie potecile pline
către casa tatălui meu.

Voi ieși-noroiat
(din cîte șanțuri am înnoptat)
și-alături de dînsul așezîndu-mă eu,
cu-o plecăciune
la ureche-i voi spune:
ascultă-mă, domnule dumnezeu!

Muindu-ți într-una privirea blajină
în norii matala de gelatină,
plictiseli nu te-ncearcă de fel?
Ți-aș instala în pomul cunoașterii
o boltă senină
drept carusel!

Ma! omniprezent să fi! tu,
ți-aș pune-n dulapuri vinuri alese
că și sfîntul Petru-ar dansa Ki-ka-pu
pe mese.

Eve! ȧrăși! să ai
ți-aș aduce în rai
chiar noaptea asta ți-aș aduce — firește
dacă vola ta poruncește —
fetele de pe bulevarde și chel...
Vrei?

Nu vrei, pletosule?
Dai din cap că-l de rău?
Te-ncrunți din sprîncene de zor?
Ăsta cu-aripl,
din spatele tău,
crezi tu că știe ce-l ala amor?

Am fost și eu înger, cu-aripl poleite,
o zaharică de cofetărie;
Azi nu mai arunc la lepe-n copl!te
vasul de Sèvres, tortura mea vie.
Le-ai dat mîini tuturor, ești divin,
cap le-ai dat
la mamuți și la sluți,
dar de ce nu făcuși
ca fără-atît chin,
să săruți, să săruți, să săruți?

L-am crezut dital atotputernic
pe-un semidoct, mic și strîmb.
Eu, uite,
în locul oricărui sfetnic,
custura mi-o scot din carîmb.

Ștreqari zburători!
Ghemuiți-vă-n rai!
Nici puful din voi să rămîie!
Sac de puf și tămîie, te tai
pînă-n Alaska să mîroși a tămîie!

Lăsați-mă!
Mint,
sau am poate dreptate,
calm să mai fiu nu mi-e ușor.
Iată —
stele decapitate,
iată cerul, un abator.

Cerule!
Scoate
pălăria ta veche!
Vin eu!
...Nu se-aude nimic. Nici o silabă.
Iar universul doarme pe-o labă
cu căpușele stelelor în imensa-l ureche.

În românește de CICERONE THEODORESCU

Ilustrații de VLADIMIR MAIAKOVSKI

MESAJUL LUI TWAIN CĂTRE SECOLUL 20

Cronologic și prin formația lui intelectuală și artistică, Mark Twain aparține secolului al 19-lea, mai exact, celei de a doua jumătăți a acestui secol. Scufundat, ca un iceberg, în oceanul Timpului, marele clasic american este, totuși, un contemporan al nostru, nu numai prin uluitoarea lui prospețime (conservat în umor, geniul lui Twain n-a suferit nici o alterare), ci și prin prezența lui, fizică și spirituală, în secolul al 20-lea. Zece din cei șaptezeci și cinci de ani ai vieții sale poartă pecetea acestui nou secol, pe care Mark Twain a ținut să-l salute printr-un discurs anume pregătit: la cererea societății americane de Cruce Roșie, el a scris « Un salut din partea secolului al 19-lea către secolul al 20-lea », și, deși nu i s-a mai dat posibilitatea de a-l rosti prin viu grai, l-a publicat, la 30 decembrie 1900, în ziarul New York Herald. Secolul al 19-lea i se adresa astfel urmașului său:

« Iși las în grijă o matroană trupeșă, căreia i se spune Creștinătatea, și care s-a întors pingărită și dezonorată din raidurile ei pirateresti făcute în Kian-Cian, în Manciuria, în Africa de Sud și în Filipine, cu sufletul plin de ticăloșie, cu buzunarul doldora de șperțuri, și cu gura plină de sădărnici pioase. Dă-i, rogu-te, săpun și prosop, dar n-o lăsa să se privească în oglindă... ».

« Raidurile pirateresti » la care făcea aluzie marele umorist american erau primii pași ai imperialismului pe arena mondială, Crescut într-o țară în care idealurile democratice și republicane erau încă foarte puternice, Mark Twain fusese, pînă pe la 1890, unul dintre cei mai entuziaști adepți ai « modului de viață american ». Optimismul lui, stimulată de triumful Nordului asupra Sudului în războiul civil încheiat în 1865 și de rapida dezvoltare economică a Statelor Unite, rezistase eroic asalturilor din ce în ce mai înverșunate ale unei realități sociale și politice care se deosebea tot mai mult de idealurile scriitorului. La un moment dat însă, fortăreața optimismului twainian a cedat — și, deși momentul nu poate fi stabilit cu precizie — fiind vorba mai degrabă de un proces evolutiv decît de o revelație — umoristul american s-a înfățișat secolului al 20-lea cu o mască tragică. Sarcasmul a luat locul sursului îngăduitor în opera lui literară și publicistică. Unii critici americani au explicat această « schimbare la față » a lui Mark Twain prin necazurile lui familiare, ba chiar prin falimentul suferit de scriitor în calitate de director al unei edituri comerciale. Alții au invocat « bătrînețea » umoristului și « acreala » lui. Nimic mai fals decît aceste ipoteze, fundamentate pe o rea credință flagrantă. Într-o scrisoare trimisă de Twain prietenului său, romancierul William Dean Howells, la 22 august 1887 (decîi cu vreo șase ani înainte de amintitul faliment), Mark Twain își definise astfel evoluția:

« Ce uimitoare schimbări se petrec, cu timpul, într-un om, chiar cînd doarme! În 1871, cînd am isprăvit de citit « Revoluția franceză » a lui Carlyle, eram un

giron din. Ori de câte ori am recitit-o de atunci încolo, am făcut-o cu alți ochi, fiind influențat și schimbat, puțin câte puțin, de viață și de mediu (precum și de Taine și Saint Simon); iar acum, pun cartea jos încă o dată și constat că am ajuns un sans culotte! Și nu un sans culotte oarecare, palid și lipsit de vlagă, ci un Marat...».

Opera lui Mark Twain înscrie, ea însăși, un grafic original al acestei evoluții, care nu s-a oprit la faza « Marat », ci a mers mult mai departe — în direcția socialismului. Străbătând un asemenea drum, marele umorist american nu și-a pierdut umorul, ci i-a dat doar un sens superior. Numai cei care au o înțelegere simplistă a umorului îl pot socoti incompatibil cu seriozitatea. Mark Twain a fost, și este încă (în patria lui, cel puțin) victima acestei înțelegeri simpliste. În 1874, un critic american, nedumerit de o povestire foarte serioasă a umoristului, în care acesta exalta adinca omenie a unei negrese, scria: « Mark Twain ne-a dovedit că poate fi atât de hazliu, încât ne nemulțumește profund atunci când nu e de loc hazliu — așa cum ne-ar nemulțumi un papagal care nu vorbește, sau un trandafir care nu miroase ».

Când Mark Twain a început să denunțe, cu risul lui pedepsitor, tarele unei anumite orinduirii sociale, s-a spus despre el că și-a pierdut umorul... Ba, un gazetăraș american, pus să combată cunoscutul pamflet anti-imperialist publicat de Twain în primul an al secolului al 20-lea, sub titlul: Omul care bijbițe în întuneric, a mers până acolo încât a contestat umoristului dreptul de a se amesteca în asemenea treburi serioase: « De ce oare un umorist de profesie, care toată viața n-a făcut altceva decât să construiască absurdități amuzante, se consideră pe sine însuși și e considerat chiar și de către alții, vrednic de a se ocupa cu seriozitate de probleme de stat, pe care nu le-a studiat niciodată — iată ce nu putem pricepe ».

Presa americană din primul deceniu al secolului nostru abundă în asemenea « nedumeriri », stimate de activitatea obștească a lui Mark Twain — activitate jalonată de comentariile lui, scrise sau orale, asupra celor mai importante evenimente ale începutului de veac. Nu putem cita aici decât câteva din aceste jaloane:

— Pamfletul intitulat « Statele Unite ale Linșajului » (1901), în care Twain condamnă rasismul.

— Pamfletul intitulat « În apărarea generalului Funston » (1902), inspirat de singeroasa represiune organizată de ocupații americani împotriva mișcării de eliberare din Filipine.

— « Solilocul regelui Leopold » — pamflet publicat în 1905, ca o contribuție la mișcarea internațională de protest împotriva jafului și masacrelor săvârșite de colonialiștii belgieni în Congo. (Regele Leopold se vaită că opera lui de « civilizare » a triburilor congoleze prin măcelărirea citorva milioane de oameni și prin creștinarea supraviețuitorilor, n-a fost « înțeleasă » de anumiți publiciști: « Ei arată cum eu ți supun pe băștinași la biruri grele, de jaf, pe care trebuie să le plătească în natură, muncind în condiții insuportabile pe plantațiile de cauciuc — și cum, atunci când foametea, boala, deznădejdea și munca istovitoare ți face să-ți părăsească bordeele și să fugă în pădure, soldații mei negri, recrutați din rîndurile unor triburi ostile și ațiași și conduși de belgienii mei, ți vinează pe fugarii, ți măcelăresc și le prajolesc satele, rezervindu-și, însă, unele dintre fete... Gazetarii aceștia, nu spun niciodată — deși o știu prea bine — că eu am sprijinit tot timpul cauza religiei, că am trimis în Congo misionari... Ei spun numai ceea ce este împotriva mea, nu și ceea ce ar putea să fie în favoarea mea... ») Pare aproape de necrezut că acest pamflet a fost scris în urmă cu peste 55 de ani!)

Apoi:

— « Solilocul Țarului » (1905), un pamflet inspirat de pogromurile organizate de Ohrana țaristă în Rusia.

— «Rugăciunea războinicului» (1905), o virulentă satiră la adresa războaielor imperialiste.

Toate aceste pamflete, scrise de Mark Twain în secolul al 20-lea, reprezintă doar o infimă parte din opera lui publicistică și literară, inspirată de evenimentele și de atmosfera noului veac. O mare parte a rămas, pînă astăzi, necunoscută și va rămîne, probabil, multă vreme de-aci înainte. Moștenitorii manuscriselor inedite lăsate de Twain le păzesc cu strășnicie și se feresc să le dea în vileag. Unul dintre acești moștenitori, criticul Bernard de Voto (răposat între timp) făcea următoarea mărturisire în prefața lui la o ediție a «operelor alese» ale lui Mark Twain, publicată în 1957:

«Pufini americani au scris atît de mult ca Twain. Operele lui publicate nu depășesc cu mult volumul manuscriselor sale nepublicate...» (sublinierea noastră).

Din cînd în cînd, totuși, opinia publică ti silește pe paznicii tezaurului twainian să scoată la lumină unele dintre textele îngropate. După știința noastră, ultima mare deschidere a tezaurului a fost făcută în 1941, prin tipărirea volumului intitulat «Mark Twain în erupție» — o culegere de amintiri și evocări, din care publicăm mai jos cîteva fragmente semnificative. De atunci încoace, tezaurul a rămas ferecat, ca o cutie a Pandorei. Mark Twain, acest «Lincoln al literaturii americane», cum l-a supranumit prietenul său Howells, continuă să-i incomodeze pe unii dintre compatrioții lui. E încă un semn al actualității operei sale și încă o dovadă certă a apartenenței marelui umorist la secolul al 20-lea.

PETRE SOLOMON

PERAHIM

O seară la Veneția

KUKRINIKSI (U.R.S.S.)

La gitul său

MONARHIA

În urmă cu 35 de ani, într-o scrisoare adresată formal soției mele, dar de fapt domnului Howells, m-am amuzat de unul singur și am încercat să-l amuz și pe el, proorocind monarhia și imaginându-mi cum va arăta țara noastră atunci când monarhia va lua locul republicii... Scrisoarea asta mă interesează și acum. Nu prin ceea ce spunea — fiindcă nu cuprindea nici o propozițiune serioasă — ci prin faptul că-mi înprospătează memoria, aducându-mi în minte conținutul unei alte scrisori, care-o preceda și care trata serios chestiunea viitoare monarhii.

Nu mă așteptam ca monarhia să vină chiar în vremea mea, nici în timpul vieții copiilor mei sau în vreo altă perioadă previzibilă cu oarecare aproximație. Mi se părea că ea poate veni, mai devreme sau mai târziu — în decurs de un secol, sau cu o întârziere de două, ori chiar de trei secole. Dar de venit, va veni... Ideea mea era că, într-o zi, mai apropiată sau mai depărtată, lucrurile vor lua o asemenea întorsătură, încît, fără ca oamenii să bage de seamă, vor da posibilitatea vreunui ambițios idol al națiunii să răstoarne republica și să-și clădească un tron pe ruinele ei... Dar toate astea le prevedeam în urmă cu 35 de ani. Acum, mi se pare ciudat că mă gîndeam la o *viitoare* monarhie și nu bănuiam cituși de puțin că monarhia luase deja ființă, iar republica era de domeniul trecutului. Și totuși, așa stăteau lucrurile. Republica rămăsese cu numele, dar de fapt nu mai exista.

De cincizeci de ani încoace, țara noastră este o monarhie constituțională, avînd pe tron partidul republican. Cele două scurte perioade ale președenției d-lui Cleveland nu contează: ele au fost accidentale și vremelnice și n-au putut știrbi substanțial supremația partidului republican. Monarhia noastră nu este o monarhie simplă, ci una ereditară — în cadrul unei singure familii politice. Ea trece de la un moștenitor la altul cu aceeași regularitate, siguranță și inevitabilitate cu care trece orice tron în Europa. Monarhul nostru este mai puternic, mai arbitrar, mai tiranic decît oricare monarh european; ordinele pe care le dă din Casa Albă nu sînt

N. Red. Fragmentul acesta, ca și cele ce urmează, face parte din memoriile pe care Twain le-a dictat către sfințitul vieții sale. El este datat 16 Iulie 1908. Scrisoarea hazlie la care se referă autorul fusese trimisă în 1874, dar purta data anului 1935.

supuse controlului nici unei legi, uzanțe sau constituții; el poate îngeunchea Congresul în mai mare măsură decît e țarul capabil să îngeuncheze Duma... Prin multe și ingenios născocite mijloace, monarhia s-a înscăunat la noi și s-a întărit în așa măsură, încît am impresia că s-a instalat pentru totdeauna. Printr-un sistem de tarife extraordinare, ea a creat un număr de corporații gigantice, în interesul citorva bogătași; și printr-un raționament cît se poate de ingenios, a silit mulțimea săracilor recunoscători, să creadă că aceste tarife ar fi fost instituite în interesul lor! Pe lîngă asta, monarhia pretinde că ar fi dușmanul propriului ei copil — Monopolul, și se preface că vrea să-l distrugă. Fiind, însă, prevăzătoare și circumspectă, ea nu pomenește niciodată nimic despre vreo intenție de a ataca monopolurile în izvoarele lor vitale: tarifele. Ea amîna cu grije acest atac pînă « după alegeri ». De fapt, ea se gîndește să-l amîne cu o mie de ani, însă oamenii nu știu asta...

Nu mă așteptam să apuc ziua, cînd voi vedea cu ochii mei monarhia atingîndu-și țelul, dar un progres recent — cel mai recent progres al ei și cel mai uluitor — m-a făcut să sper c-o voi apuca. Iată despre ce este vorba: odinioară, monarhia noastră obișnuia să-și aleagă succesiunea prin intermediul vocii poporului, pe cînd acum, monarhul și-a numit el însuși urmașul, înainte de a părăsi scena! Iar eu socot că această măsură smulge ultima zdreanță care mai rămăsese pe trupul de ceară topită al republicii noastre. În cazul republicii romane, aceasta a fost, de asemenea, ultima zdreanță.

UMORIȘTII

Piratul occidental despre care aflase și dl. Duneka *), a publicat într-adevăr cartea, iar avocatul meu mi-a trimis un exemplar: un volum masiv, grosolan și obraznic, lipsit de numele meu pe copertă, dar înzestrat în schimb cu o poză de-a mea în culori sumbre, poză pusă desigur pentru a sugera că eu aș fi autorul crimei. Cartea aceasta e o ciudățenie foarte interesantă într-un

*) F. A. Duneka, vice-președintele editurii «Harper & Brothers», care publica operele lui Twain, în exclusivitate. Twain face aluzie la o retipărire neautorizată a Antologiei umoristice, pe care-o tipărise mai de mult, sub titlul «Biblioteca umoristică a lui Mark Twain».

anumit sens. Ea dezvăluie un fapt uluitor: că în toți acești patruzeci de ani, de cînd joc în fața publicului rolul unui umorist de profesie, am avut drept tovarăși alți șaptezeci și opt de umoriști americani. Fiecare dintre ei s-a ridicat o dată cu mine, a devenit cunoscut și chiar popular, pentru a se pierde apoi pe drum. Unele din aceste nume au fost la fel de familiare la vremea lor, pe cît sînt astăzi numele lui George Ade și Dooley, dar au dispărut fără urmă, încît cred că nu există acum în țara noastră nici un tînăr în vîrstă de 15 ani, ai cărui ochi să se lumineze la pomenirea vreunuia dintre cele 78 de nume.

Cartea asta e un cimitir în felul ei; răsfoind-o, îmi amintesc de vizita pe care am făcut-o acum vreo patru ani în cimitirul din tîrgușorul Hannibal, unde pe fiecă piatră de mormînt era gravat cîte un nume uitat, care-mi fusese familiar și plăcut la auz în urmă cu 50 de ani, cînd eram un băiețuș în tîrgușorul acela.

În acest volum funebru îi găsesc la un loc pe Nasby, pe Artemus Ward, pe Yawcob Strauss, pe Derby, pe Burdette, pe Eli Perkins, pe «gazetarul din Danbury», pe Orpheus C. Kerr, pe Smith O'Brien, pe Josh Billings și încă o duzină sau poate două de alți autori, ale căror scrieri și sentințe erau cîndva pe buzele tuturor, dar de care acum nu mai pomeneste și nu mai aude nimeni. Șaptezeci și opt de umoriști celebri — iată o recoltă care ar putea să pară neînchipuit de mare pentru o perioadă de patru decenii; și totuși, cartea cu pricina nu cuprinde, nici pe departe, întreaga recoltă. Ea nu pomeneste de Ike Partington, odinioară atît de cunoscut și popular; nu pomeneste de Doesticks, nici de grupul de la cafeneaua Pfaff, nici de lista de imitatori ai lui Artemus Ward, nici de cei trei umoriști din sud, ale căror nume nu mi le pot aminti, deși au fost cîndva foarte populare — și nici de o duzină de alți meteori, a căror lumină a scăpărat cîtva timp, dar s-a stins cu mulți ani în urmă.

De ce-or fi pierit? Pentru că fuseseră simpli umoriști. Asemenea *simpli umoriști* nu pot supraviețui. Umorul este doar un parfum, o podoabă. El este, adesea, numai un mod bizar de exprimare și de pronunție, ca în cazul lui Ward, Billings, Nasby sau al «Volintirului lăsat la vatră»: cînd dispăre moda, dispăre și faima. Unii oameni pretind că un roman trebuie să fie doar o operă de artă, în care nu se cuvine să ții predici sau să dai lecții. Se prea poate ca acest lucru să fie adevărat în ce privește romanele; nu, însă, și în ce privește umorul. Umorul nu trebuie să instruiască fătîș și să predice deschis, dar dacă vrea să supraviețuiască

veșnic, trebuie să facă și una și alta. Prin « veșnic » înțeleg treizeci de ani, deși nu cred că poate dăinui nici măcar atât, în ciuda predicilor. Înseși lucrurile pe care le propovăduiește și care sînt noi atunci cînd are loc predica, pot înceta să fie noutăți și se pot banaliza în decurs de treizeci de ani, după care predica nu mai poate interesa pe nimeni.

Eu, unul, am predicat întotdeauna. Iată de ce am supraviețuit vreme de treizeci de ani. Cînd umorul a venit de la sine, nepoftit de mine, i-am acordat un loc în predica mea; n-am scris, însă, predica de dragul umorului. Aș fi scris în orice caz predica, fie că umorul își cerea sau nu, locul. Spun aceste deșertăciuni cu atîta sinceritate, deoarece mă consider un mort care vorbește din mormînt. Pînă și un mucalit ca mine s-ar sfi să le spună, în viață fiind. Cred că oamenii nu devin cu adevărat și pe de-antregul ei înșiși, decît înainte de a muri; mai precis, înainte de a trece mulți ani de la moartea lor. Oamenii ar trebui să înceapă prin a muri: atunci ar fi cinstiți cu mult mai devreme.

31 iulie 1906

ȘTIREA DESPRE MOARTEA MEA

Țin minte că acum vreo nouă ani, pe cînd locuiam la Londra, în piața Tedworth, s-a telegrafiat presei americane știrea că aș fi pe moarte. Muribundul nu eram eu, ci un alt Clemens *) — un văr de-al meu, căruia îi venise rîndul să moară, dar a scăpat prin nu știu ce șiretlic sau în virtutea altei trăsături caracteristice a tribului nostru. Corespondenții din Londra ai ziarelor americane au început să mă asalteze cu telegramele, primite de la patronii lor din Statele Unite — telegrame în care li se cerea să se intereseze de starea mea. Starea mea nu avea nimic neobișnuit și asta îi făcea pe toți să se mire și să fie, rînd pe rînd, nemulțumiți că mă găsesc citind și fumînd liniștit în biroul meu — adică lipsit de orice valoare ca subiect al unei știri vrednice de a fi telegrafiată peste Atlantic.

Printre acești corespondenți se număra și un tînăr irlandez, solemn, blajin și simpatic, care se străduia din răsputeri să-și

*) Numele adevărat al lui Twain era Samuel Clemens.

ascundă dezamăgirea și să arboreze o mutră veselă: el mi-a spus că ziarul său, *Evening Sun*, i-a telegrafiat din New York că, acolo, se zvonește că eu aș fi murit. « Ce să telegrafieze drept răspuns? » — m-a întrebat el. « Spune-le că zvonul este exagerat » l-am sfătuit eu.

Individul a plecat fără să zîmbească, foarte solemn, și a trimis o telegramă alcătuită chiar din aceste cuvinte ale mele. Ele au înveselit omenirea și sînt repetate din cînd în cînd în presă, ori de cîte ori ziariștii vor să risipească vreun zvon exagerat.

Următorul care a venit să mă vadă a fost tot un irlandez. Ținea în mîna o depeșă primită din partea ziarului *World* din New York, și mi-am dat seama că se străduiește să aducă vorba despre ea, cu ajutorul atîtor amabilități și drăgălășenii, încît m-a făcut curios să văd ce scrie în depeșa aceea. Iată de ce, la primul prilej, i-am smuls-o din mîna. Telegrama avea următorul cuprins: DACĂ MARK TWAIN PE MOARTE, TRIMITE CINCI SUTE CUVINTE. DACĂ MORT, O MIE CUVINTE.

30 aprilie 1906

BROASCA SĂLTĂREAȚĂ

Experiența mea de scriitor datează de la începutul anului 1867. Venisem de la San Francisco la New York în prima lună a acelui an și, la un moment dat, Charles H. Webb, pe care-l cunoscusem în calitate de reporter al « Buletinului » din San Francisco și apoi ca editor al revistei *The Californian*, mi-a sugerat ideea de a publica un volum de schițe. Eram pe atunci prea puțin cunoscut pentru a publica un volum, dar ideea mi-a plăcut și m-a tulburat, în așa măsură încît eram dispus să încerc, dacă vreun om harnic s-ar fi oferit să strîngă laolaltă schițele, scutindu-mă pe mine de această bătaie de cap. Mi-era silă să mă ocup eu însumi de treaba asta, deoarece hărnicia mi-a lipsit încă de la începutul drumului meu în această lume, fiind înlocuită cu un fel de vid permanent.

Webb m-a încredințat că aveam o oarecare faimă în statele de pe coasta Atlanticului, eu însă știam destul de bine că această faimă trebuie să fie destul de vagă. Atîta cît era, se întemeia pe povestirea « Broasca săltăreață ». În 1865 sau 1866, cînd Artemus Ward a trecut prin California într-un turneu de conferințe, i-am istorisit la San Francisco povestea « Broaștei săltărețe », iar el mi-a cerut să o aștern pe hîrtie și să o trimit editorului Carleton

din New York, ca să o folosească într-o cărtică pe care Artemus o pregătise pentru tipar și care mai avea nevoie de ceva umplutură spre a o face îndeajuns de voluminoasă pentru prețul respectiv.

Povestirea a ajuns la timp în mîinile lui Carleton, dar el n-a prețuit-o cine știe ce și n-a vrut să mai suporte cheltuielile de tipar necesitate de publicarea ei în volumul cu pricina. Și deși nu a aruncat-o la coș, i-a dăruit-o lui Henry Clapp, iar Clapp a folosit-o ca să-i ajute la înmormîntarea revistei sale literare care trăgea să moară, *The Saturday Press*. «Broasca săltăreacă» a apărut în ultimul număr al acestei reviste și a fost reprodusă de îndată în numeroase ziare din America și din Anglia. Fără îndoială că s-a bucurat de o mare celebritate și încă o mai avea pe vremea despre care vorbesc, dar îmi dădeam seama că numai broasca era de vină. Nu eu. Eu rămăsesem un autor obscur.

Webb s-a oferit așadar să-mi strîngă laolaltă schițele. După ce a isprăvit, mi-a înminat rodul strădaniilor lui, iar eu m-am dus cu acest rod la întreprinderea lui Carleton. M-am pomenit în fața unui funcționar, care s-a aplecat slugarnic deasupra biroului pentru a mă întreba ce doresc; cînd a văzut însă că venisem să vînd o carte, nu să cumpăr una, temperatura lui a scăzut cu cîteva zeci de grade și era cit pe ce să îngheț pe loc. L-am rugat smerit să mă lase să stau de vorbă cu domnul Carleton, iar funcționarul m-a informat cu răceală că acesta se afla în biroul său. Au urmat descurajări și dificultăți, dar după un timp am ajuns la frontieră și am intrat în lăcașul sfînt. Ba nu — abia acum îmi amintesc cum am reușit! Webb îmi fixase o întîlnire cu domnul Carleton; altminteri n-aș fi fost niciodată lăsat să trec acea frontieră. Domnul Carleton s-a ridicat de pe scaun și m-a întrebat brusc și cu asprime: «Ei, ce pot face pentru dumneata?».

I-am amintit că mă aflu acolo conform unei înțelegeri, în scopul de a-i oferi spre publicare o carte de-a mea. El a început să se umfle și s-a tot umflat așa pînă ce a căpătat dimensiunile unui zeu de gradul doi sau trei. Apoi fîntînile marelui său suflet s-au revărsat și vreme de vreo două sau trei minute n-am putut să-l mai văd din pricina potopului stîrnit. Era un potop de cuvinte, numai cuvinte, dar cădeau atît de des încît întuneceau văzduhul. În cele din urmă a făcut un gest impunător cu mîna lui dreaptă, un gest care cuprindea întreaga încăpere, și a spus: «Cărți — uită-te la rafturile astea. Fiecare din ele e încărcat cu cărți care-și așteaptă rîndul la publicare. Crezi că mai am nevoie și de altele? Scuză-mă, dar n-am nevoie. Bună ziua».

Au trecut douăzeci și unu de ani pînă să-l revăd pe domnul Carleton. Mă aflu atunci cu familia mea la Schweizerhof, în Lucerna. El a ținut să mă viziteze, mi-a strîns mîna cu căldură și mi-a spus fără nici un fel de introducere: «Sînt o persoană destul de neînsemnată, dar am la activul meu două distincții formidabile, care mă îndreptătesc să aspir la nemurire, și anume: am refuzat o carte a dumitale și, din acest punct de vedere, rămîn, fără rival, măgarul numărul unu al secolului al 19-lea ».

Era o scuză cît se poate de frumoasă, ceea ce i-am și spus, adăugînd că, pentru mine, este o răzbunare îndelung așteptată, dar mai plăcută decît oricare alta și că, în cei douăzeci și unu de ani ce se scurseseră de la prima noastră întîlnire, îl omorîsem în gînd de cîteva ori în fiecare an și de fiecare dată într-un mod nou și din ce în ce mai teribil — însă acum eram împăcat, liniștit, fericit, ba chiar din cale afară de fericit și de aci înainte îl voi socoti un prieten adevărat și prețios și nu-l voi mai omori niciodată.

I-am povestit lui Webb ce pățisem, iar drăguțul de el mi-a răspuns că nici măcar toți Carletonii din lume nu vor putea să-mi distrugă cartea și că o va publica el însuși, oferindu-mi zece la sută drepturi de autor. Și așa a și făcut. A publicat o cărticică destul de frumoasă, cu o copertă albastră-aurie. Cred că el i-a dat titlul: «Celebra broască săltăreață din districtul Calaveras și alte schițe» — prețul fiind de 1,25 dolari. El a făcut matrițele și a tipărit și a legat cartea la o tipografie comercială, apoi a difuzat-o prin societatea *American News Company*.

În iunie m-am îmbarcat pe vaporul *Quaker City*. M-am întors din acea excursie în noiembrie, iar cînd am ajuns la Washington am găsit o scrisoare din partea domnului Elisha Bliss de la editura *American Publishing Co.* din Hartford, care-mi oferea cinci la sută drepturi de autor asupra unei cărți în care urma să povestesc întîmplările acelei excursii. În loc de drepturi de autor mi se ofereau zece mii de dolari în numerar la predarea manuscrisului. M-am consultat cu A. D. Richardson, iar el m-a sfătuit să prefer drepturile de autor. I-am urmat sfatul și am încheiat contractul cu Bliss. În virtutea acestui contract trebuia să predau manuscrisul în iulie 1868. Am scris cartea la San Francisco și am predat manuscrisul în termenul prevăzut. Bliss a pregătit o mulțime de ilustrații pentru carte, apoi n-a mai făcut nimic. Termenul prevăzut în contract pentru difuzarea cărții a trecut, fără nici un fel de explicații. A mai trecut un timp, tot fără nici o explicație. Pe vremea

aceea cutreieram țara într-un turneu de conferințe și, cam de vreo treizeci de ori pe zi încercam să găsesc un răspuns la întrebarea: «Cînd apare cartea dumatăle?». Plictisindu-mă să tot născocesc noi răspunsuri la această întrebare, m-am plictisit de întrebarea însăși. Oricine mi-o puneă, devenea de îndată dușmanul meu și, de obicei, nu mă feream să-mi arăt ostilitatea.

De îndată ce am scăpat de conferințe am dat fuga pînă la Hartford ca să văd ce se întîmplă. Bliss mi-a spus că nu e el de vină. El ar fi vrut, ci-că, să publice cartea, însă directorii societății erau niște maniaci bătrîni și încuiați și se temeau s-o publice. Citiseră cartea și mai toți erau de părere că avea, ici-colo, pagini de umor. Bliss mi-a spus că editura nu publicase niciodată vreo carte care să poată fi suspectată de intenții umoristice și că directorii se temeau că o abatere de acest fel ar putea să dăuneze serios reputației editurii, încît el personal se vedea legat de mîini și de picioare și nu era în măsură să-și îndeplinească obligațiile din contract.

Unul dintre directori, un oarecare domn Drake — mai bine zis rămășița unuia care purtase cîndva numele de «domnul Drake» — m-a invitat să fac o plimbare în trăsura lui. Era o fosilă jalnică, iar felul lui de a se purta și de a vorbi era deopotrivă de jalnic. I se părea că are de îndeplinit o misiune foarte delicată și i-a trebuit cîțva timp pentru a-și face curaj ca să mi-o spună, dar pînă la urmă mi-a spus-o. Mi-a explicat situația încurcată și penibilă a editurii, așa cum mi-o explicase și Bliss. După aceea a făcut apel la mine să am milă de el și de editură, adică să iau înapoi manuscrisul «Ageamiilor în străinătate» și să eliberez firma de contractul încheiat. I-am răspuns că nici nu mă gîndesc la așa ceva și cu asta s-a sfîrșit convorbirea și plimbarea noastră cu trăsura.

L-am avertizat apoi pe Bliss că dacă nu dă drumul cărții mele o să fac scandal. Stimulat de acest avertisment, a dat cartea la tipar, iar eu am citit șpalturile. După aceea a urmat încă o așteptare lungă, fără nici o explicație. În cele din urmă, spre sfîrșitul lui iulie (cred că în 1869) mi-am pierdut răbdarea și i-am telegrafiat lui Bliss că dacă volumul nu va fi pus în vînzare în decurs de 24 de ore, îi voi da în judecată pentru daune. Asta a pus capăt impasului. O jumătate de duzină de exemplare au fost legate și puse în vînzare în termenul cerut. A urmat difuzarea pe bază de comenzi și treaba a mers bine și repede. În nouă luni cartea mea a îngăduit editurii să scape de datorii și a făcut să-i crească acțiunile de la 25

la 200, aducându-i un profit de șaptezeci de mii de dolari. Toate acestea mi le-a spus chiar Bliss și cred că, dacă erau adevărate, Bliss spunea adevărul pentru prima oară în decurs de 65 de ani. Se născuse în 1804...

În românește de PETRE SOLOMON

21 mai 1906

WERNER KLEMKE

Desen

CARL SANDBURG

TOȚI VOR SĂ JOACE "HAMLET"

Carl Sandburg este cel mai mare poet american în viață. Născut în 1878 în Galesburg (Illinois) dintr-o familie de imigranți suedezi săraci, a exercitat numeroase profesii manuale până a intrat în gazetărie, în anii primului război mondial. Urmaș poetic al lui Walt Whitman și ca el cîntăreț al poporului și al clasei muncitoare, Carl Sandburg este autorul unor foarte cunoscute volume de versuri (*Chicago, Fum și Ofel, Bună dimineața, Americă!*, *Poporul, da!* etc) și al unei biografii clasice a lui Lincoln. Sandburg este un precursor activ al literaturii și artei contemporane. El a salutat cu un poem cald apariția lui Brîncuși. Poezia sa este pătrunsă de un simț subtil al umorului și de o ironie robustă la adresa literaturizării vieții. Poemul satiric de mai jos a apărut în volumul *Fum și Ofel*.

Toți vor să-l joace pe Hamlet.

Nu prea și-au văzut tatăl asasinat,

Nici mama, părtașă la crimă,

Nici vreo Ofelie murind cu sufletul plin de cenușă,

Nici pînă de aur n-au prea văzut, țesută de păianjeni cîntători;

N-au prea văzut din astea, la viața lor,

*și nici, cît de cît, n-au apucat să pătrundă
semnele florilor,*

— O, florile, florile pe care le presară

o jată mlădie dansînd în cea mai tristă dintre piesele de teatru

scrise de bătrîna sepie Shakespeare!

Și totuși, absolut toți vor să-l joace pe Hamlet,

pentru că e negrăit de trist

trist cum numai actorii pot fi

cînd se postează dinaintea unei gropi proaspete

cu craniul unui bujon în palmă

și se lasă-n glas, recitînd și rostind agale

vorbele acelea înțelepte și nespuse de dulci

în care se învăluie o inimă de-a pururi sfărîmată;

E ceva acolo care le alungă sîngele din artere.

Joacă teatru atunci cînd recită

și știu că spunînd cît le place de mult

joacă teatru:

Dar totuși, să-l facă pe Hamlet vor toți.

În romînește de MIHNEA GHEORGHIU

ARKADII VASILIEV

LUNI E O ZI GREU

Roman satiric

Prima lucrare a lui Arkadii Vasiliev — piesa de teatru *Arsenie* — a fost prezentată publicului sovietic în anul 1940. După *Arsenie*, a urmat *Nodul gordian*. În anul 1948, apare culegerea de povestiri satirice *Preșul de pluș*.

Arkadii Vasiliev scrie numeroase povestiri care apar pe rând în culegerile: *Pronume personal*, *Profesiunea de bază*, *Vasul de cristal*, *Se întâmplă*, precum și o culegere de pamflete și foiletoane pe teme internaționale, *Vechea momeală*.

Arkadii Vasiliev a scris și în genul istorico-revoluționar. Lui îi aparține trilogia din care fac parte romanele: *Curaj, tovarăși, țineți pasul*, *Repetiția generală* și *Există un asemenea partid*, ultimul dînd și titlul trilogiei.

Pentru copii, a scris un volum de povestiri despre M. V. Frunze.

A. Vasiliev colaborează permanent la revista umoristică *Krocodil*, precum și la *Literaturnaia gazeta* și *Literatura i izni*.

★

Kraiuha este un oraș frumos. Lucrul acesta poate fi constatat mai ales din fotografiile cooperativei « Arta noastră » și din tablourile lui Poluekt Bezborodov — slăvitor al orașului său natal.

Minunată e Kraiuha iarna — înveșmîntată toată în brumă, ca în basme. Și mai încîntătoare e vara, înconjurată de panglica albastră-argintie a riului prea puțin navigabil — Seti, îmbrăcată în verdeața grădinilor cu aleele umbroase ale celor două bulevarde și ale parcului central de cultură și odihnă. Timpul cel

mai potrivit pentru vizitarea Kraiuha este dimineața, așa cam pe la orele cincișase. Frumoasă e Kraiuha în orele acestea matinale, când încă nu s-a trezit cu desăvîrșire, a deschis doar ochii și s-a întins ușor. Pe stradă încă nu a început învîlmășala. Dar automobilele colhoznice au și trecut huruind spre piață ca și cele trei camioane ale uniunii raionale de consum, care desfac pe bază de comision darurile pămîntului bogat.

Peste Kraiuha care se deșteaptă, plutește liniștea. Numai ușile secției pentru trezirea beșivilor scîrție, lăsîndu-i să iasă pe cei doi vizitatori de scurtă durată, mai puțin cunoscui și pe unul de-ai casei — Safoncikov, fost bărbier, actualmente pensionar. Milișianul de serviciu vîzîndu-l pe Safoncikov cum își trage din mers pantalonii din piele de drac și o ia la goană pe ruta lui obișnuită spre piață — deoarece acolo se deschide mai devreme chioșcul cu bere — închide cu ciudă ușa în urma lui.

Portarii au stropit străzile principale. De pe partea înșorită a asfaltului se ridică nourași ușori de aburi. Dinspre strada Gorelaia, un reprezentant întîrziat al unui anumit serviciu de salubritate se îndreaptă spre strada Centrală dar trîlul de privighetoare al milișianului vigilent îl întoarce cu hotărîre spre căile laterale de transport.

Din ușile deschise ale brutăriei străbate mirosul plăcut al chiflelor proaspete și al pesmeților cu vanilie. De pe treptele oficiului poștal și-au luat zborul un stol vesel de tinere poștărițe. E timpul să distribuie ziarele centrale de ieri și numărul cu miros proaspăt de tipar al «Meleagului truditor».

Să facem o plimbare pe străzile Kraiuha, să admirăm casele noi, cinematograful «Spartak» dat de curînd în exploatare, magazinul renovat, nou nou, «La peștele proaspăt». Peste tot vezi înălțîndu-se macarale. Pe strada Suvorov se construiește o școală tehnică de drumuri și șosele, pe strada Sovetskaia — o școală de meserii și o casă de locuit cu 24 de apartamente, pe strada Gorelaia se ridică două case, pe strada Pușkin se adaugă un corp nou la spitalul veterinar, pe strada Nekrasov se clădește, ce e drept de cinci ani încoace, o galerie de artă, pe strada Sportului — e aproape gata o baie publică, pe lîngă care, conform informației apărute în «Meleagul truditor», va funcționa un bazin de înot.

Dar cîți particulari, fără nici un fel de macarale și cunoștințe de tehnică modernă a construcțiilor nu ridică case individuale împodobite cu sculpturi în lemn, făcîndu-i pe lucrătorii secției orașenești de planificare să se cufunde în chimuitoare cugetări! Într-adevăr, există material de meditație: cherestea, ciment, cărămidă, materiale pentru acoperiș, sticlă și alte materiale au fost vîndute pentru un număr de peste o sută de case, dar de construit, se construiesc de două ori mai multe...

Să nu ne adîncim însă în statistici în aceste ore trandafirii de dimineață, ci să coborîm pe strada Centrală către noul pod de beton armat peste Seti...

... Dar cine pășeste grăbit pe partea stîngă a podului? A, e Kuzma Egorovici Streapkov — șeful sectorului produse de olărie al Uniunii orașenești a cooperativei meșteșugărești. Încotro a pornit-o atît de dimineață? Ce forță l-a scos vîdîndu-l a colonelului de rezervă Iastrebov?

— Kuzma Egorovici! Tovarăşe Streapkov! Unde te duci?

Nu, nici nu se uită înapoi. Se vede că-i grăbit. O fi avînd o afacere importantă.

Trebuie să vă spun că, în ultima vreme, Kuzma Egorovici e teribil de schimbat. Tot timpul e preocupat. A devenit tăcut, de parcă s-ar teme să scoată un cuvînt mai mult decît trebuie. Unde i-a dispărut risul, care izbucnea cu atîta uşurinţă, în hohote, ca la un copil de vîrstă preşcolară?

Cu nepoată-sa Tonicika, care locuise la el mai bine de o jumătate de an şi apoi îl birfise în fel şi chip, se aranjase parcă totul. Acum la Kuzma Egorovici locuieşte Kapa. Drăguţă, durdulie, şi după toate aparenţele, deşteaptă. Ei şi ce-i cu asta? Doar încă nu-i bătrîn. N-are nici cincizeci de ani! Priviţi-l cum urcă dealul — cu toate pinzele sus!

Să-l lăsăm deocamdată pe Kuzma Egorovici. O să mai apară în drumul nostru şi nu numai o dată...

★

... Scriitorii, îndeosebi cei satirici, recurg uneori la şiretlicuri. În loc să spună fără ocol: «Într-o frumoasă zi de vară, pe zgomotoasa stradă a Kostromei, simpaticul blond Ivan Ivanovici Noskov o întîlni cu totul întîmplător pe adorabila şatenă Olenka...», ei bat capul cititorilor cu: «Într-o frumoasă zi de vară, pe zgomotoasa stradă a oraşului N...»

Un scriitor, actualmente în viaţă, întrebă pentru ce se foloseşte de acest N..., a răspuns cu bunăvoinţă:

— E mai comod. Imaginaţi-vă ce-ar ieşi, dacă aş scrie: «pe zgomotoasa stradă a Kostromei»! Imediat, mă vor asalta tot felul de scrisori dintre care multe netimbrate, cu plata la destinatar: «La Kostroma sînt multe străzi zgomotoase, ar fi interesant de ştiut pe care aţi avut-o în vedere», «Ivan Ivanovici Nostov nu este blond, şi fiind căsătorit cu acte în regulă, evită să se întîlnească cu Olenci adorabile. Şi, în orice caz, nu ar face acest lucru în plină zi!» Şi dacă aş indica şi profesiunea tovarăşului Noskov — să zicem medic, sau agronom — atunci mă pot aştepta la scrisori cu ştampila triumfiulară din partea secţiei oraşeneşti de sănătate publică sau din partea direcţiei agricole, afirmînd că în listele personalului nu a figurat şi nici nu figurează vreun Ivan Ivanovici Noskov. Pe cînd «oraşul N» te scuteşte de asemenea serioase neînţelegeri. Să încerce cineva să obiecteze!

— Să nu iasă vreo generalizare! Kostroma, Iaroslavl sau Kaluga e localizat, pe cînd «oraşul N» e generalizator. Ce-i de făcut?

Interlocutorul meu căzu puţin pe gînduri, apoi găsi răspunsul:

— Asta-i după cum ţi-e norocul. Depinde ce critic literar se numereşte. Dacă e unul binevoitor, atunci, fără îndoială e mai uşor, dar dacă...

— Şi atunci, ce mă sfătuiţi?

— Eu aş recurge la formula verificată — «oraşul N» şi basta.

Mărturisesc că timp îndelungat am fost sfîşiat de îndoieli în faţa acestor alternative. Scrisesem chiar: «Totul s-a întîmplat în «oraşul N»... Apoi mi-am adus aminte de critici şi am hotărît: Bine, scrisorilor primite de la cititori, le

răspund eu într-un fel sau altul. Dar criticilor? Lor e mai puțin probabil că le voi putea răspunde, pentru că la noi încă nu există obiceiul să se răspundă criticului prin presă. Nu am ajuns încă la o asemenea egalitate. Numai criticul poate să-l examineze pe autor cum îi place. Din toate punctele de vedere. Și, de obicei, din punctul lui personal de vedere pe care-l numește « obiectiv ».

După ce am chibzuit, nu mi-a mai fost teamă să precizez în povestirea mea locul și timpul acțiunii. Prin urmare, toate s-au întâmplat în vara anului o mie nouă sute cincizeci și patru în orașul Kraiuha...

★

...E timpul să fac cunoscut cine este Iurii Andreevici Hristoforov...

...Hristoforov apăruse la Kraiuha după război. Înainte, el trăise undeva departe, pe meleaguri siberiene și cele ale Extremului Orient. Vechii lucrători ai miliției din aceste locuri îndepărtate povestesc și astăzi tinerelor cadre operative cum le-a scăpat din mână în ultimul moment « un om de afaceri », care lăsase în diverse întreprinderi de aprovizionare, acte privind scoaterea din evidență a unor produse cu mențiunea: « pentru deteriorare », « pentru normele de deșeuri », « pentru pierderi provocate de rozători ». O dată, pe cînd activa la o îndepărtată gospodărie din industria lemnului, Iurii Andreevici a scos din evidență, trecind la « pierderi », un cal în viață, de patru ani. Timp de mai multe luni, acest act a fost citat la consfătuirile și conferințele raionale și regionale: « Calul cu numele Dunca, întorcîndu-se tîrziu noaptea acasă și-a pierdut reflexele condiționate și prăbușindu-se în șanț a decedat pentru totdeauna, din care cauză a fost înjunghiat și îngropat ». Dunca cea « decedată pentru totdeauna » cu numele schimbat în « Zliuka » (Răutăcioasa), a fost descoperită un an mai tîrziu într-o altă regiune, în vreme ce urmele lui Iurii Andreevici, care luase cu el aproape o sută de mii de ruble, dispăruseră parcă pentru totdeauna.

Schimbîndu-și domiciliul, Iurii Andreevici nu-și lăsa niciodată la vechea adresă nevasta, banii în cont personal la CEC și fotografiile. Nevasta și-o iubea cu gingășie și nu se putea lipsi de ea mai mult de trei zile; CEC-ul nu se bucura de încrederea lui, iar în ce privește fotografiile, nu putea suferi să fie fotografiat în profil și cu atît mai puțin din față...

Unica fotografie a lui Iurii Andreevici, care se păstra în arhiva familiei Hristoforovilor, a fost făcută la începutul secolului 20, înaintea primului război mondial.

Pe cartonul îngălbenit, purtînd patina vremii, se putea desluși o familie alcătuită din trei persoane. Tatăl stătea în picioare. Obrăzii i se sprijineau pe gulerul înalt și țepăan al cămășii. Părul lins era pieptănat cu cărare la mijloc și cu un « fluture » așezat pe fruntea îngustă. Virfurile mustăților erau ridicate semnî în sus ca ale kaiserului Wilhelm în frageda tinerețe. Lanțul ce unea buzunarele vestei, înelul sigiliu cu piatră pătrată de pe degetul al patrulea de la mîna larg rezirată, se rezema pe un vraf de cărți așezat pe o măsută înaltă, dînd a înțelege că domnului Hristoforov nu-i era străin cuvîntul tipărit.

Mama ședea pe scaun. Fața ei cu buze subțiri, strînse, exprima o spaimă de nedescris. Cerulețul rotund, ăstîrnat imediat sub bărbie, panglica de catifea cu cruciuliță de pe gîtul plin, umbrela închisă ce-o ținea în mîna stîngă și geanta

în cea dreaptă, erau tot atâtea mărturii ale faptului că doamna Hristoforov năzuia să fină pasul cu ultima modă.

În picioare, lângă doamna Hristoforov, stătea un licean tuns chilug, cu urechile clăpăuge și privirea posacă. Sub brațul stîng, avea o șapcă de uniformă cu o insignă în care se deosebeau două rămurele și literele: LBS. Despre ce liceu era vorba, din Șuisk, Șhti, Șeloni, Șklov sau din altă parte, nu putea spune decît Iurii Hristoforov, dar buzele lui subțiri, la fel ca ale mamei sale, erau strîns închise.

Pe partea cealaltă a cartonului se comunica cu litere aurite, în două limbi — rusă și franceză — că « atelierul fotografului Miscenko este cel mai bun nu numai din oraș... ci și din întreaga gubernie... ». Dar numele orașului și al guberniei erau din spirit de prevedere rase cu briceagul...

... Iurii Andreevici îi arătase nevستی-si această fotografie la aniversarea celui de al cincilea an de conviețuire, după ce se convinsese că Maria Pavlovna știe să tacă, atunci cînd trebuie, tot atît de bine ca și el.

Zoenka, singura lor fiică, nu văzuse fotografia. Informațiile pe care le primise despre strămoșii ei din partea tatălui se limitau la unicul fapt că bunicul și bunica arseseră în focul războiului civil. Cît despre maică-sa, aceasta nu-și amintea nimic despre părinții ei, deoarece fusese crescută la început într-un orfelinat, iar apoi, după instaurarea puterii sovietice, la o casă de copii. Dacă Zoenka i-ar fi cunoscut trecutul mai amănunțit, ar fi fost sincer mirată cum poate fi confundată o celulă de drept comun cu o casă de copii. Dar din fericire pentru ea, Zoenka nu știa toate acestea. Ea urcase firește treptele vieții sovietice, fusese octombristă, pionieră și devenise comsomolistă. Avea prietene și tovarăși foarte buni, dintre care, trebuie să recunoaștem, cel mai mult îl aprecia pe Vasea Kablukov. Vasea era socotit în Kraiuhă prima rachetă de tenis, era un schior strălucit și, pe deasupra, obținuse medalia « pentru salvarea de la înec ».

Adesea, cînd mergeau la cinema sau voiau să închirieze o barcă la strand, Zoenka băga de seamă că Vasea se temea ca nu cumva să nu-i ajungă banii.

Zoenkăi, firește, nici nu-i trecea prin minte că ar fi putut să-l scoată din încurcătură pe Vasea și nu numai pe el, ci pe toți numeroșii ei prieteni. Ar fi fost de ajuns să urce în podul casei părintești, să ridice capacul unui coș vechi, umplut cu sticle și sticlufe de farmacie (maică-sii îi plăcea să-și îngrijească sănătatea) și, bîgînd mîna pe sub ele, să scoată un pachet de bancnote de o sută de ruble. În coș era păstrat un milion de ruble. Un al doilea milion, învelit în ziare vechi și legat cu sfoară se afla într-o valiză veche de fibră. Acesta era — cum s-ar zice — capitalul de bază al lui Iurii Andreevici. Circa cincizeci de mii de ruble erau păstrate la îndemînă, pentru cheltuielile curente, în cutia de ambalaj a aparatului de radio...

★

Și în timp ce ironia autorului stigmatizează afaceriștii de teapa lui Hristoforov strecurat într-un post secundar, pagini pline de căldură și lirism sînt dedicate unor personaje luminoase. Să facem cunoștință cu Maria Antonovna Korolkova.

... În urmă cu treizeci și șase de ani, Mașa — pe numele de fată Hranilovna — în vîrstă de șaptesprezece ani, se înscrisese în comsomol, în ciuda lacri-

KUKRINIKSI (U.R.S.S.)

Valsul contemporanului Strauss

KUKRINKSI (U.R.S.S.)

milor amare ale mamei și protestelor tatălui care toată viața fusese servitor la negustorul Popov. Într-un acces de furie, tatăl își alungase fiica din casă, aruncându-i în urmă sărăcăcioasa-i zestre: două rochii de stambă, o pereche de ghete cu nasturi și un șal cafeniu. O vreme, pe Mașa a găzduit-o Praskovia Rascetnova — responsabilă secției de femei. Drept recunoștință, Mașa dăruie șalul cafeniu bătrânei ei mame. Ea nu avea nevoie de el. A doua zi după intrarea în comsomol, Mașa își puse o basma roșie și mindră, cu fruntea sus, trecu pe sub geamurile casei părintești. Ce e drept, maică-sa izbucni în lacrimi și toată mândria Mașei se topi ca fumul, dar la rugămintea mamei de a se întoarce acasă, răspunse hotărâtă:

— *El să mă roage!*

Peste trei luni, cu aceeași basma roșie și cu o jachetă demodată de catifea dungată, încinsă cu o curea, Mașa stătea în picioare într-un vagon de marfă, sprijinindu-se pe drugul de lemn pus de-a curmezișul ușii.

Trenul înainta cu greu. Staționa ore îndelungate chiar și la haltele pierdute prin păduri. Dar Mașei nu-i păsa de nimic — în același vagon se afla soțul ei în vîrstă de douăzeci de ani, Vasea Korolkov.

Trenul ajunse în cele din urmă la Ufa. Detașamentul de comuniști și comsomoliști din Kraiuhă fusese întîmpinat de însuși tovarășul Frunze. Apoi fură echipați și instruiți în grabă. Ostașii primiră puști japoneze «*Arsaka*» provenite din captură și după puțin timp, detașamentul cu numele schimbat în compania treia a regimentului de pușcași primi botezul focului.

Infirmitera Mașa Korolkova nu-și scoase basmaua roșie în ciuda sfaturilor comsomoliștilor.

— Or să te ucidă albi, Mașa! Cum vor zări basmaua roșie, te vor împușca pe loc! Își vor spune că ești un comisar.

— Ei și ce dacă mă vor ucide! Pe tine ce te interesează?

N-au avut efect asupra Mașei nici ordinele severe ale comandantului plutonului doi, Vasile Korolkov:

— Ostaș roșu Maria Korolkova, îți ordon să scoți basmaua roșie.

— N-am s-o scot! Și tu n-ai nici un drept să-mi ordoni, eu fac parte din plutonul trei!

Noaptea băieții auzeau cum comandantul plutonului căuta să-și convingă nevasta:

— Mașenka! Scoate basmaua! Băieții rid de mine, zic că nu pot să mă impun în fața nevastă-mi.

— Las' să ridă. Cînd or să se plictisească, n-au să mai ridă.

— Ești o proastă, Mașa. Or să te omoare albi.

Și așa, cu basmaua ei care se vedea de departe, Mașenka ridica răniții de pe cîmpul de luptă.

Dintre răniții grav, pe trei îi aduse cu bine pînă la adăpostul din rîpa unde se afla cortul sanitar. Pe al patrulea, care-și pierduse cunoștința, îl purta cu greu și-i tot spunea: «*Ai răbdare, dragul meu... acuș ajungem*».

Deodată povara i se păru și mai grea. Mina care cuprindea gîtul Mașenkăi se muie și lunecă de pe umăr. Mașenka se opri, așeză rănitul pe iarba țepoasă

și prăfuită, îi desfăcu cămașa militară și-și lipi urechea de inimă. Rănitul nu mai respira. Nu se auzea nimic. Doar ceasul ticăia în buzunar. Pe buzele mortului se uscaseră singele. Mașenka își trase basmaua de pe cap și șterse buzele celui ucis. Duse apoi cu greu trupul pînă la cortul sanitar. Vîntul îi răvășea părul. Ajunse cu chiu cu vai, lăsă corpul pe pămînt, se așeză alături și punîndu-i mîna grea pe genunchii ei, izbucni în hohote de plîns.

Cel de al patrulea, era comandantul plutonului, Vasili Korolkov...

Și anii au trecut. Mașa de-atunci, astăzi Maria Antonovna Korolkova, a devenit o conducătoare comunistă călită, stimată și iubită de cei care o înconjurau. Alături de ea, autorul ne prezintă și alte numeroase portrete de oameni sovietici, conducători din diferite organizații sau simpli cetățeni care vor izola și vor face inofensivi pe cei ce furau din avutul poporului.

Și acum, să ne întoarcem din nou la Streapkov, unul dintre acoliții lui Hristoforov. Iată-l față în față cu Iakov Mihailovici Kablukov, personaj mărginit și arivist, care visează onoruri și slujbe mari.

Între Kablukov și Streapkov se statorniciseră relații ciudate. Iakov Mihailovici îl disprețuia pe Streapkov pentru lăcomia sa și pentru, după cum i se părea lui, totala indiferență a acestuia față de tot ceea ce nu avea legătură cu mîncarea.

Kuzma Egorovici, la rîndul lui, nu-l putea suferi pe Kablukov, pentru îngîmfarea sa, pentru dorința sa de a părea mai deștept decît toți ceilalți, pentru predicția lui de a vorbi în aforisme de neînțeles.

Kablukov, care citea întotdeauna cu atenție ziarele, își bătea joc de Streapkov. Se întimpla uneori ca între ei să plutească și îngerul păcii; atunci Iakov Mihailovici privind prin ochelarii care-i sticleau, întreba:

— Ia, spune, ce regim politic e-n Anglia?

Streapkov, fără să clipească, trîntea sigur de sine:

— Republică democratică.

Kablukov nici măcar nu rîdea, ci scotea din gîtlej niște sunete ce aduceau mai degrabă a hohote de plîns.

Streapkov, simțînd că o scrîntise, se corecta:

— Acolo e... cum îi zice... libertatea conștiinței și a credințelor religioase.

Kablukov se culca peste masă.

— O să mor nu alta din cauza eruditului ăsta!... Acolo e un rege, Streapkov, re-ge!

— Nu mai minți! Regi nu mai sînt nicăieri acum.

— Dar în Iran?

— Aia e șah. A fost și la Moscova. Are o nevastă frumușică, o brunețică...

La rîndul lui, Streapkov, vrînd să nu-i rămînă dator, întreba răutăcios:

— Mai bine, spune-mi ce este un sold? Dar ce-s alea mijloace atrase? Și unde trebuie să treci producția neterminată, la activ sau la pasiv?

Asemenea clipe de liniște erau rare. De obicei, se certau pentru fleacuri. Și după cum la o bătaie iscată în stradă e greu să-l descoperi pe cel care a dat întâi, tot astfel și în discuțiile lor se încurcau toate ca într-un ghem.

Într-o singură privință erau de aceeași părere: nimănui nu-i era îngăduit să se îndoiască de utilitatea — mai mult decît atît — de necesitatea vitală a posturilor pe care le ocupau. Între ei aveau loc controverse pentru a stabili care sector e mai important: cel de olărie, sau sectorul de veselă și ambalaje de sticlă.

— Ce-ai dumneata acolo, tovarășe Kablukov? Cu ce te ocupi? Păhărușe șlefuite! Căni de bere! Sticle de lampă! Și ce alte sortimente mai aveți? Asta e tot.

— Iar la dumneata, obiecta Kablukov — la dumneata ce-i? Ulcioare — unu, la mină, oale — doi, ghivece de flori — trei, monștrii *) duminică — patru. Ah, scuzați, oale de noapte! Iată cu ce te ocupi dumneata.

De fapt, amîndoi nu făceau altceva decît să se « ocupe », de muncit, munceau alții. Sticlarii suflau sticlele, ștanțau paharele, olarii smălțuiau ulcioarele și ardeau oalele. În atelierele Uniunii orășenești a cooperativelor meșteșugărești, se confecționa încălțăminte, îmbrăcăminte, se făceau butoaie, se fierbea kvasul, se împleteau ciorapi și șosete — se lucrau multe articole utile, iar Kablukov și Streapkov își « exercitau conducerea » de două ori pe lună: prima dată lucrul acesta se petrecea la sfîrșitul lunii. Atunci tăcneau ca rafalele unei mitraliere, bilele abacelor de birou. Kablukov verifica totul cu voce tare:

— La cooperativa « *Steklotara* », planul anual al borcanelor de jumătate de litru — o dată. Împărțim la patru, va să zică pe trimestru — doi. Împărțim la trei. Va să zică într-o lună — trei... Chiar așa să și scrim planul pe august al « *Steklotarei* ». Prin urmare, cît am obținut?! Curios! Hai să mai socotesc o dată — unu, doi, trei...

Streapkov își ridica cu surprindere ochii — fața lui Iakov Mihailovici iradia un aer inspirat.

Kablukov aducea de la dactilografă o foaie mare înșesată de cifre și-l ruga:

— Hai, Kuzma Egorovici, să le confruntăm.

Streapkov citea ciorna cu voce tare, iar Iakov Mihailovici controla textul bătut la mașină. Dumnezeule mare, ce putea să audă dactilografa dacă se descopea vreo greșală!

— Zinaida Pavlovna! Ce se întîmplă cu dumneata, draga mea? Iar te-ai îndrăgostit? Uite cum era să mă bagi în bucluc! Unde e un zero de la « *Aptekoposuda* »? A dispărut? Dumneata pricepi ce înseamnă un zero? Dacă, să zicem, îl adaugi la un 1? Dumneata înțelege ce forță are acest zero? Un rotocol! O găurică. Dar ce forță?! Scrie, porumbița mea, totul de la început. Cu corecturi, eu nu semnez.

La începutul lunii, amîndoi culegeau roadele trudnicei lor activități — primeau prin telefon dările de seamă cu privire la îndeplinirea planului pe luna precedentă. Și amîndoi se infuriiau dacă li se anunța mai puțin de sută la sută. Chiar și nouăzeci și nouă virgulă nouă îl scotea din sărite pe Streapkov care-i țipa în receptor directorului uzinei de olărie Soslov:

*) Monștrii la care se referă erau apa și scele bibelouri. — N. T.

— N-ai fost în stare să atingi suta! Așa-mi trebuie dacă lucrez cu un diavol ca tine!

Telefonul zbirnii.

— E desigur pentru dumneata, tovarășe Kablukov.

— Ba eu cred că-i pentru dumneata, tovarășe Streapkov.

— Pe mine nu mă sună la ora asta.

— Pe mine, mă sună mai târziu.

Iar telefonul suna mai departe.

— Ești un om uimitor, tovarășe Kablukov!

— Ce e uimitor aici? Telefonul sună pentru dumneata și receptorul să-l ridic eu! Un om care nu e conștiincios cu munca lui e frate bun cu unul risipitor.

Telefonul suna mereu.

— Și dacă-i pentru dumneata?

— Și dacă-i pentru dumneata?

Telefonul mai țîrî o dată și se liniște.

— A fost pentru dumneata.

— Mai degrabă pentru dumneata.

— Nu-i nimic, o să mai sune o dată.

— Și dacă n-o să mai sune?

— Atunci înseamnă că nu era mare nevoie.

— Hai, tovarășe Kablukov, să stabilim o ordine de serviciu. O săptămână ridici dumneata receptorul, și o săptămână, eu.

— Dar de ce nu invers? Prima săptămână dumneata, și după aceea eu.

— E același lucru.

— Nu tocmai... Dar, fie, să admitem... Dar dacă în săptămîna duminică, o să fii plecat, atunci, cine va ridica receptorul?

— Dumneata, iar cînd n-o să fii dumneata, eu.

— Bine, am să mă mai gîndesc. Dumneata lipsești mai des... Dar, mă rog, am să mă gîndesc.

★

Dar iată că Streapkov are prilejul să vadă fugar o hîrtie oficială al cărei conținut îl privea pe Kablukov. Din cele câteva cuvinte pe care apucase să le citească, Streapkov deduce că acela cu care plîd atunci împărțise camera de lucru, va fi numit președintele Uniunii orășenești a cooperativelor meșteșugărești. Slugarnic și laș, orînd să-i intre pe sub piele viitorului președinte care ar putea fi util celor de teapa lui Hristoforov, Streapkov își schimbă radical atitudinea față de Kablukov.

... Discuția pornise de la castravete. Streapkov scosese din sertarul biroului un castravete tare ca piatra și cu bubulițe, și spusese în timp ce-l tăia:

— Un castravete! S-ar părea că-i un fleac. O senzație gustativă, dar folos, scuzați, nu aduce nici unul. Îl îngrijim. Îl stropim. Și în general, îl ocrotim. Mai ales de brumă. Nu doriți, Iakov Mihailovici?

Surprins, Kablukov îl privi pe colegul său de birou de parcă ar fi văzut o stafie.

— Mulțumesc...

Discuția nu se lega în nici un fel.

— Nu ți se pare că-i zăduf la noi, Iakov Mihailovici? N-ar fi bine să sar să deschid fereastra?

— Aburul nu rupe oasele*).

Streapkov deschise geamul și trase aer pe nas.

— Vintulețul ăsta proaspăt îți face bine. La fel se întâmplă și în muncă. Vine un conducător nou și simți că te înviorează.

Kablukov nu manifesta interes pentru această conversație. Kuzma Egorovici trecu la un ton lirico-familiar.

— Aveți un băiat de treabă, Iakov Mihailovici. În toate privințele. E frumos și nu-i nici lipsit de inteligență... Dar dacă stăm să analizăm, cu cine să semene ca să fie băiat rău? ! Soția dumneavoastră e de prima calitate, chiar de cea superioară — cu glazură.

Kablukov se desprinsese din hîrțile lui. Streapkov înțelesese că momeala e bună și începu să-și dezvolte mai departe gîndurile:

— Familia dumneavoastră ar putea fi trimisă la expoziție. Merită o diplomă, clasa întâi.

— O familie obișnuită. Nimic deosebit.

Streapkov își aduse aminte de castravete și-i întinse farfurioara.

— Vă rog, gustați. Făceți-mi plăcerea.

Kablukov luă o felie și-o băgă în gură.

— E bun. E de Viaznikovo sau Murom?

Streapkov sări de pe scaun și-i întinse mîna lui Kablukov.

— Nu pot să vă mai ascund, Iakov Mihailovici. Vă sînt cel mai devotat prieten. Îmi calc cuvîntul dat tovarășului Zavivalov, dar nu mai pot să tac.

— Despre ce e vorba?

— Am văzut cu ochii mei. Era scris negru pe alb: «Se înaintează».

Pentru o clipă Kablukov se fistici. Dar numai o clipă. Fața îi deveni de nepătruns. Printre sprîncenele stufoase, roșcate, apărură o cută verticală.

— Nu mai e secret, Kuzma Egorovici.

Kablukov nu știa nimic, dar vrînd să nu pară neinformați, repetă cu importanță:

— Nu e secret, Kuzma Egorovici, nu-i nici un secret. Acest lucru era de presupus. Fratele meu Peotr de mult îmi scria: «E timpul, Iakov, să capeți un post cum se cuvine», minți el. Selecționarea cadrelor nu-i acolo, o litră de stafide.

— Permiteți-mi... din tot sufletul... din toată inima... Într-un cuvînt, felicitări!

În clipa aceea, năvăli în birou contabila consomolistă Zina Ceasova care ciripi din ușă:

*) Zicală cu sens de «nu moare nimeni de căldură» — N. T.

— Probabil că n-o să mergeți, dar pentru orice eventualitate, vă anunț că mâine va avea loc o plimbare colectivă pe râu pînă la Ostapovo. Bărcile sînt reținute. Vor fi și două acordeoane. Adunarea se face lingă debarcader. Accesul cu vodcă e interzis. Se va găsi la bufet. Cite două sute de grame de persoană, adică de bărbat. Asta e tot.

Streapkov își lovi palmele.

— Tovarășe Ceasova, cum dai buzna așa fără să bați la ușă? Dacă sîntem ocupați? Și în general, fi mai atentă cum te prezinți!

Zina îl privi mirată și fără să spună ceva plecă trîntind ușa.

— E revoltător, Iakov Mihailovici. Trebuie pusă la punct.

— Aici mulți nu-și văd lungul nasului. Fratele meu Peotr spunea cînd a fost ultima dată la noi că liberalismul este contraindicat unui conducător din administrație. Trebuie făcut ordine, nu glumă. Nu-i nimic. O să îndreptăm noi lucrurile.

Streapkov aruncă o privire la ceas și exclamă bucuros:

— Dumnezeu! Dar azi e sîmbătă! Nu plecați acasă, Iakov Mihailovici?

— Ce idee! Am să mai rămîn, să mă mai gîndesc. Dumneata te grăbești?

— Dacă aveți nevoie de mine... eu, cu plăcere... Pot să vin și la dumneavoastră acasă, seara...

— Bună idee! Vino! O clipă. Mă bizui pe discreția dumitale. Pînă la primirea documentului oficial n-aș dori ca această decizie să fie larg popularizată.

— Drept cine mă luați? V-am adus la cunoștință numai dvs. personal. Fiindcă veni vorba, Iakov Mihailovici, de ce nu v-ați duce mîine în excursie? O să-i vedeți pe subordonații dvs. ca să zic așa, în forma lor naturală. Pentru dvs., ca șef, lucrul acesta este de folos.

— Am să mă gîndesc... Acum ești liber. Te aștept diseară.

Și Iakov Mihailovici rămase singur.

Primele cinci minute la putere!

Ele sînt cu siguranță trăite în feluri diferite. Unii se comportă simplu: « M-au numit. Si ce-i cu asta? O să muncim! ». Alții se pierd întrucitva, chiar se simt stingheriți și încearcă să se justifice: « M-au convins, zău, m-au convins! ». Alții încetează dintr-o dată să mai zimbească, să mai înțeleagă de glumă, iar alții telefonează cunoștințelor, îi întreabă de sănătate și spun între altele: « Teribil ce mă obosește noua mea muncă! » Iar alții... Într-un cuvînt, fiecare se comportă diferit în prima dulce clipă a deșinerii unui post de conducere.

Nu lipsesc nici confuziile. Un oarecare tovarăș în primele trei minute a dat dispoziții să fie scos telefonul de la locuința predecesorului său, să i se interzică acestuia să folosească mașina, să fie convocați revizorii pentru verificarea amănunțită a activității precedente. Toate acestea erau cît pe ce să sfîrșească cu un infarct al miocardului, deoarece noul numit află două minute mai tîrziu că predecesorul său fusese avansat într-un post mai înalt.

Apoi începe luna de miere: revizuirea schemei, reorganizarea aparatului, reparația biroului, retapisarea mobilei — dumnezeule, cîte griji și treburi importante!

Iakov Mihailovici Kablukov își dedică primele cinci minute chibzuieiilor.
— Uite, am trăit obișnuit. Am citit tot felul de adrese care seoseau: « Rugăm să ne livrați fără repartitie o partidă de pahare ». Compuneam diferite documente care plecau: « Nu livrăm pahare la prețul de cost fără bon de repartitie. Recomandăm să vă adresați direct la rețeaua comercială ». Ultimul cuvânt era de dorit să fie subliniat. Hîrțile emise nu erau semnate de mine. Le semna Soloviova. Dar de ce nu eu? De ce? Pentru că primul rol nu-l jucam eu. Acum voi semna eu personal. O să fac corecturi și o să semnez. Acum am dreptul la prima iscălitură. Prima. Pot emite rezoluții: « Tovarășului Kașkin pentru informare și îndrumare ». Sau: « Tovarășului Kașkin pentru conformare »! Conformare să se sublinieze. Pot spune Ribinei: « Invită la mine tot aparatul! » Unii își permit libertăți: « Fluieră-i pe toți la mine! » Nu se face, e neros. Chiar așa, neros.

Se vor aduna cu toții. Se vor privi și în așteptare, vor face presupuneri: pentru ce i-am chemat? Aș putea să bat ușor cu degetele în masă și să spun: « V-am invitat tovarăși, pentru ca... » Și toți vor asculta, deși ieri încă puteau să nu asculte. Își vor da cu părerea: « După cum just a observat tovarășul Kablukov... » Las' să vorbească. Eu voi fi cel care va trage concluziile. Acum este dreptul meu. « V-am ascultat tovarăși. O serie de vorbitori au adus propuneri valoroase... Țin să evidențiez în mod deosebit cuvîntarea... Dar... » Și tot ce va urma după « dar », va fi spus de mine.

Ce să fac cu Soloviova? S-o las adjunctă? În nici un caz. Ar fi totuna cu instalarea unei mine cu efect întîrziat. Mai curînd sau mai tîrziu, tot va exploda. Dar ce să fac cu ea? De altfel, ce mă interesează pe mine! Gîndească-se la ea comitetul executiv. Doar nu e vina mea că ea n-a justificat speranțele...

Pe cine să iau adjunct? Pe Koșkin? E șiret. Pe Petrov din secția de planificare? Prea știe ce vrea. Pe Streapkov? Prea e prost. De altfel tocmai asta nu e rău. Ce-am nevoie de un adjunct deștept. Bun ar fi Soskov de la fabrica de oale. E conștiincios. Dar în general, să nu ne pripim...

Kablukov oftă: « Dumnezeuule, cite griji apăsătoare! »

Și, cu o înfățișare gravă de martir, o porni spre casă.

În sinul familiei, Iakov Mihailovici nu se caracteriza prin volubilitate. Simbătă, în timpul prînzului, rosti numai două fraze. Prima, « O să fie cam greu! » — înaintea primului fel, și a doua: « În vîrf e totdeauna mai periculos decît la mijloc » — după compot.

Elena Sergheevna, stringînd vasele, întrebă:

— Despre ce vorbești, Iașa?

— Așa, despre nimic — răspunse evaziv Kablukov. — Mă duc să trag un somn...

Dar nu putu să adoarmă.

Dar dacă Kuzma s-a înșelat? Ar fi îngrozitor. Să aștepți atîția ani! Nu, cînele asta a aflat totul. Nu încăpea îndoială că aici avusea un rol fratele său Peotr.

Și deși rolul lui Peotr, dacă jucase vreunul, fusese pozitiv, Iakov Mihailovici se gîndi la frate-său fără deosebită căldură.

— Da, probabil a jucat un rol, fără să știe! Ai noștri se cam tem de el și au hotărât: « Hai să-i facem o plăcere lui Peotr Kablukov! Să-l numim pe Iakov... » Ticăloșii, totdeauna fac așa, pe oamenii de valoare nu-i remarcă. Totul se face prin relații.

Kablukov se apropie de dulap și se admiră în oglindă. Scoase pălăria uitată la el de Peotr și o încercă. Îi era puțin prea mare. Iakov Mihailovici băgă o fișie de ziar îndoit sub rama de piele. Pălăria îi veni perfect. Kablukov se privi din nou în oglindă. Impresia era solidă. Și așa, cu pălăria pe cap, se așează la masă și începu din obișnuință să se iscălească. Iscălitura lui era limpede, fără zorzoane inutile, aproape la fel ca a lui Peotr. Se iscăli de câteva ori simplu « *I. Kablukov* ». Apoi adăugă: « *Președinte al Uniunii orașenești a cooperativelor meșteșugărești* ». După care, fără să știe singur de ce, scrisse: « *Președinte adjunct al comitetului executiv regional, I. Kablukov* ». Și încă, « *Președinte al comitetului executiv regional, I. Kablukov* ». Și mîna, comportîndu-i-se într-un fel cu totul ciudat, adăugă: « *Membbru al colegiului, I. Kablukov* ».

Nu se știe unde l-ar fi dus pe Iakov Mihailovici fantezia dacă n-ar fi intrat Elena Sergheevna.

— A venit Streapkov. Ce-i cu tine, cu pălăria în cap?

Kablukov roși, își scoase pălăria, își netezi părul și zise reținut:

— Poștește-l.

Elena Sergheevna se miră din nou: soțul ei nu-i mai vorbise în felul acesta pînă acum.

Streapkov stătea în antreu, neîndrăznind să facă un pas mai departe. Și lucrul acesta o miră și pe Elena Sergheevna. Încă sub impresia celui « Poștește-l », zise, în mod atît de neașteptat pentru ea:

— Poștiți...

Kuzma Egorovici o privi cu recunoștință și se furișă în « birou ».

Iakov Mihailovici îl întîmpină cu bunăvoință.

— Intră, frate, stai jos.

Streapkov se lăsă pe divan, iar Iakov Mihailovici rămase în fotoliul său favorit. Un timp tăcură. Iakov Mihailovici se întinse și îi dete lui Streapkov una peste genunchi:

— Care va să zică, o să lucrăm!

Stinse însă repede această izbucnire de familiaritate.

— Să vorbim despre treburi...

Lui Kuzma Egorovici nu-i mai rămăsese nici urmă din gîndurile sceptice care îi veniseră abia cu o oră înainte. Kablukov începu să-i pară într-adevăr omul cel mai potrivit pentru postul de președinte. « Desigur, nu scipește de deșteptăciune. Nu e ca frate-său Peotr. Natura, ca să zic așa, a aplicat încă o dată un sever regim de economii. Cu toate astea, e un om serios, de nădejde, nu-i un terchea-berchea. Și gîndește sănătos, practic... Știe să abordeze lucrurile gospodărește. Nimic de zis, știe ».

Kuzma Egorovici își imagină ce situație va avea sub Kablukov: « Și ce, e rău? Un an și jumătate de viață liniștită, e asigurat. Timp de un an n-o să ne sîcîie nimeni — nici tu revizii, nici cercetări. Nu se obișnuiește să se pună

explozibil sub un conducător în primul an. Apoi pregătirile vor dura încă o jumătate de an. Pentru el e bine, pentru noi nu e rău. Un conducător nou este ca o cloșcă, e cald sub aripa lui ».

Streapkov îl privi pe Iakov Mihailovici cu tandrețe. Iar acesta se dăruie cu totul distribuirii camerelor de birou.

— Cît avea cabinetul ei?

« Al ei » însemna al Soloviovei.

— N-am măsurat exact, dar nu mai mult de douăzeci. Biroul ei, apoi o masă de ședințe, un dulap, o trecere îngustă și gata.

— Cam puțin. Să nu crezi că-mi port de grijă. Fără doar și poate, un conducător are nevoie de aer, dar în cazul de față nu e vorba de mine, ci de prestigiul instituției noastre. Dacă un conducător e înghesuit într-un ungher, cine-l mai respectă? Și dacă vor veni oaspeți de peste hotare? Să-mi iau un birou cu chirie?

O fracțiune de secundă, lui Streapkov îi reveni scepticismul ironic și-și zise învâșel: « Ce naiba să caute la tine oaspeți de peste hotare? » Dar gîndul, drac neastîmpărat dădu din codiță și se făcu nevăzut. Iar limba trînti:

— Așa poți să mori de rușine. Trebuie lărgit cabinetul dvs., Iakov Mihailovici. Eu socot că e o problemă de-a dreptul diplomatică...

Kablukov schiță repede planul primului etaj al Uniunii orășenești a cooperativelor meșteșugărești.

— Privește! Dacă s-ar tăia de-aici de la secția de planificare? S-au lășit cam mult. Aproape douăzeci de metri pentru șase oameni. O să mutăm pereții, o să-i tencuim...

— O să fie cam strîmt la planificare, remarcă Streapkov, dar își regretă pe loc imprudența.

Kablukov trase o linie care împărțea în două fostul lor birou comun.

— O să înaintăm încoace. Acum vei fi singur. În ultimă instanță o să-l mutăm la dîmneata pe Liubașin din secția de producție.

— Pe oricare altul, numai pe Liubașin nu. Fumează mahorcă. Pipă. Și, în general, după părerea mea, dvs. trebuie totuși să vă extindeți pe seama planificării. Iată, priviți, aici și canalizarea e aproape.

— Ce rost are aici canalizarea?

— Cum ce rost? Dar unde o să mergeți, mă scuzați, unde mergea țarul pe jos? O să vă clădim o toaletă personală. Iată aici. E foarte comod.

— Crezi că se cuvine?

— Mai încape vorbă!

Streapkov trase planul spre el.

— Iar aici o să vă amenajăm o cameră de odihnă. O să punem o măsuță.

— Bine, dar masa e aici!

— Asta-i biroul, Iakov Mihailovici. Pe două socluri ca la Zavivalov. Eu am în vedere o masă pentru consumarea alimentelor.

— Oare asta se cuvine? Nu cumva e un lux?

— Se cuvine...

Streapkov prîmse gust și continuă să trîncănească despre renovări. Lui Kablukov nu-i plăcu această samavolnică preluare a inițiativei și schimbă brusc tema.

— Ajunge. Dacă te-aş asculta, m-aş pomeni curînd cu o mustrare zdravănă Dumneata eşti ca un avocat. La început totul e clar, iar apoi le încurci pe toate . . . Eu mă tot gîndesc că la noi nu există ordine în difuzarea hîrtilor. Am intrat zilele astea la dactilografă. Tocmai atunci Liubaşin i-a adus să bată o adresă. Destinatarul nu era cine ştie cine — Sokolov, directorul trustului de spălătorii şi băi. Dactilografa, ha!, a tras o foaie de hîrtie din pachet. Pe mine m-a enervat. Hîrtie de calitate superioară, velină, lucioasă. Dacă lui Sokolov i se trimit adresele pe hîrtie velină, atunci, pe ce hîrtie să se scrie comitetului executiv? Trebuie făcut ordine. Lui Sokolov, întrucît mi-e inferior în grad, i se poate scrie pe hîrtie de ziar. Că doar nu e cine ştie ce boier! Celor de acelaşi rang — directorul elevatorului, la secţia de drumuri, la învăţămîntul public — se poate întrebuiîta hîrtia de tipar de calitate a doua. Pentru cei superiori — să zicem, tovarăşul Zavivalov — calitatea întia. Şi mai sus — velină. Dacă, să zicem, mă adresez aceluiaşi Sokolov, trebuie scris simplu « *t. Sokolov* ». Un simplu « *t* » şi punct. Pentru şeful secţiei de drumuri trebuie adăugat « *tov. Kriucikin* ». Pentru directorul elevatorului, trebuie scris în întregime « *tovarăşului Rodionov I. G.* ». Cu iniţialele după numele de familie. Noi sîntem egali în grad. Iar lui Zavivalov, trebuie scris în întregime « *tovarăşului Zavivalov Vasilii Iakovlevici* ».

— Dar mai sus? — întrebă Streapkov.

— E foarte simplu. La regiune se vor scrie pronumele şi numele tatălui înaintea numelui de familie. « *Tovarăşului Ivan Konstantinovici Razumov* ». Să presupunem că o să fie necesar să se scrie fratelui meu Peotr. Atunci o să se adauge: « *stimatului tovarăş Piotr Mihailovici Kablukov* » . . . Şi cum sînt prinse la noi hîrtille? Tuturor fără discernămint cu o simplă clamă. Lui Sokolov i se poate trimite cu un ac. Lui Kriucikin, însă, nu-i poţi trimite cu ac, pentru el trebuie o clamă. Pentru Rodionov, Zavivalov, este nevoie să se pună sub clamă o hîrtiuţă lucioasă. După cum ştii, lui îi place culoarea albastră. La comitetul executiv regional — de culoarea zmeurei . . .

Lui Streapkov îi reveneau în minte gînduri zeflemisitoare: « E prost ca noaptea. Bun de pus la colecţie . . . » Privea faţa cenuşie ca de piatră a lui Kablukov, gura lui mare cu buzele palide, aproape albastre şi pe Kuzma Egorovici începu să-l furnice în spate. « Dar dacă se va instala pentru multă vreme? »

Iar Kablukov continua s-o ţină pe aceeaşi strună.

— În orice instituţie trebuie să fie ordine. În toate. Nu înţeleg de ce nu s-au introdus pînă acum semne distinctive pentru toţi funcţionarii sovietici.

— Unii au. Chiar şi epoleţi.

— Epoleţi pentru toţi, e bineînţeles de prisos. E chiar şi nelalocul lui. Sîntem pentru pace — şi cînd colo, epoleţi! Dar pentru cei care stau în frunte, eu aş introduce semne distinctive. Iată, să zicem, dumneata şi cu mine. Mergem alături pe stradă. Aparent, sîntem la fel, dar în esenţă? Cine va deosebi această esenţă? Mă rog, la Kraiuba ne cunosc toţi cîinii, aici n-o să se facă nici o greşală. Dar, să presupunem că dumneata şi cu mine am sosit la Moscova! Acolo, ştii ce forfotă e — oricine poate să te înghiontească. Dar dacă o să vadă cine eşti, o să se ferească. La rîndul nostru, dumneata şi cu mine putem lovi pe cineva. Îl împingi, iar el e, doamne fereşte, un superior sau un egal în grad. Aşa că

niște semne distinctive sînt necesare. Eu aș agăța niște cerculețe cu cifre. Personalităților de frunte — un unu, pentru adjuncți, o doime, responsabililor de sectoare — o pătrime, și așa mai departe. Curierului și femeii de serviciu — cîte o șaisprecime. Pentru gardianul de noapte — un cerculeț fără cifră sau un zero. Zero este mai exact — situație zero...

Streapkov simți iarăși furnicăture: «Oare n-ar fi mai bine să fug de cretinul acesta pînă nu e prea tîrziu? Să mai stau totuși, să văd ce-a mai născocit.»

Iakov Mihailovici începu deodată să ridă. Pînă și risul lui avea ceva aparte, semăna mai mult cu o tuse.

— Luni, Soloviova va afla că trebuie să-și dea demisia! Să vedem ce mutră o să facă!

— E deja în curent! — Streapkov presupunea că într-adevăr așa este. — De aceea nu s-a dus la comitetul executiv și m-a trimis pe mine. Înainte se ducea întotdeauna singură să obțină aprobarea preșurilor.

— S-o ia naiba, zîmbi Kablukov. — Muiera-i tot muieră. Pe deasupra mai face și demagogie. «Intrați, dragi tovarăși, intrați!» E posibil una ca asta? Acum vreo trei ani am avut treabă la o Direcție. Ședeam în camera de primire a șefului. Secretara, un drac de fată, drăguță, își ascutea creioanele și tăcea. Deodată, intră un bărbat — unul înalt, reprezentativ, și... direct în cabinet. Drăcușorul după el. Apoi iese și-mi spune «Pregătiți-vă, veți fi primit îndată». Aud — țîr. Ea-mi spune: «Poftim, intrați». Intru și-l văd pe tipul cel reprezentativ la birou. «Vă ascult». Încearcă să pricepi. A trecut pe lîngă mine și bineînțeles că m-a văzut. Ar fi putut face ca Soloviova: «Intră, dragă tovarășe...» Dar el a trecut, s-a așezat la birou, și-a tras sufletul și m-a invitat prin secretară. Asta ordine! Și noi o să lichidăm această demagogie soloviovistă, și vom introduce țîr-ul. Țîr — o dată, țîr — de două ori, țîr — de trei ori și pentru azi ajunge...

În cameră intră Elena Sergeevna.

★

... Și iată cîteva din întîmplările zilei de duminică.

La Kraiua, pe cheiul Cooperației, colț cu bulevardul Sovietic, se află un magazin de consignație. Bineînțeles nu se poate compara cu cel de la Moscova de pe strada Gorki, sau cu cel de la Riga sau Odesa. Nu are aceeași amploare, nici aceleași mărfuri și nici aceiași cumpărători. Aici nu atîrnă policandre în valoare de zeci de mii de ruble datînd din timpurile lui Oceaikov și ale războiului Crimeii, nu există candelabre de bronz, martore ale nebunărilor partide de cărți sau ale duelurilor care se iscau. Nu sînt covoare veritabile de Tekin sau Azerbaidjan, fețe de masă din brocart de aur stropite cu ceară, porțelanuri chinezești cu fond de cobalt, nu se află produsele lui Gardner, Batenin și nici măcar cele ale lui Duliov *). Aici nu intră cucoane grase cu piepturi proeminente și cu ochi lacomi, iscoditori. Nu vin în treacăt nici domnișoare îmbrăcate după ultima modă cu fustele ca niște clopote, ca să-și caute o bluziță mai puțin obișnuită, mănusi

*) Patronii unor fabrici de porțelanuri din vechea Rusia N. T.

frez trei-sferturi, sau, ceea ce reprezintă ultimul « strigăt » al modei, chiloși de nylon verzi sau și mai bine, roșii.

Acest magazin nu e frecventat nici de tineri palizi cu freze pomădate, care, foarte preocupați, măsoară lățimea pantalonilor și cunosc dintr-o limbă străină doar două cuvinte: *Made in...*

Anul trecut a intrat grăbit în magazin artistul de estradă Șmurov. Venit în turneu la Kraiuha, acest maestru al stepului și al cupletului și-a petrecut aproape tot timpul, zi și noapte, la restaurantul *Seti*. Aceste vizite asidue n-au trecut fără să lase urme. Dorința-i fierbinte de a-și consolida bugetul personal cu ajutorul unei șușanele, nu găsisese nici un ecou la activiștii locali ai cluburilor. Fu deci nevoit să se despartă, bineînțeles nu fără amărăciune, de pantalonii lui făcuți după ultima modă. Dar la conșinația din Kraiuha nu se obișnuia o astfel de marfă rară și fu refuzat categoric. Noroc de responsabilul chioșcului de parfumerie, Zabaluev, care îl scoase pe Șmurov din încurcătură.

Dându-i lui Zabaluev pantalonii, ușuratele slujitor al Melpomenei, ca să obțină douăzeci și cinci de ruble în plus, îi arătă — argument decisiv — o frumoasă marcă de fabrică din mătase albastră cu litere de aur.

Ulterior, această marcă avea să-i provoace destule bătăi de cap grijiile soții a lui Zabaluev. Trebuind să ducă pantalonii la curățat și temindu-se pentru starea perfectă a literelor de aur, Frosia descusu eticheta și descoperi cu consternare sub ea o fișioară albă, îngustă, cu litere roșii: « Fabrica de confecții nr. 3. or. Ivanovo ».

Amărăciunea lui Zabaluev în privința falsei mărci de fabrică se compensa însă din plin cu mândria pe care o încerca de fiecare dată când trecea cu pantalonii lui de culoarea canarului pe cheiul Cooperației. Atunci, toată circulația se oprea: pietonii, șoferii care priveau cu uimire această ciudățenie și chiar agentul de circulație care rămânea înmărmurit cu bastonul ridicat. Zabaluev se simțea ca un mire.

De obicei, la magazinul de conșinație vin localnicii Kraiuhăi — și după ce măsoară din ochi abajururile de mătase de culoare roz sau roșu închis, cu franjurile miștoase atârând sub tavan, cele două rinduri de ghețe și cisme uzate și paltoanele, hainele și rochiile de pe umerase, se întorc spre ieșire. În magazin e greu de respirat. Miroase a praf și naftalină. Raionul de mobilă e la etaj. Acolo, din timpuri imemorabile, se află o casă de fier și un lavabou de marmură cu o crăpătură exact pe mijloc. E adevărat, există și un obiect de valoare — un vechi fotoliu sculptat, din stejar negru, pe care l-a adus criticul teatral Zapolski în ziua când a părăsit Kraiuha.

Lângă acest fotoliu stătea Iakov Mihailovici Kablukov și Kuzma Egorovici Streapkov.

— E lucru solid! Antic!

Iakov Mihailovici înconjură fotoliul, îi zgâlțâi speteaza și zise:

— O rămășiță a feudalismului!

Streapkov se așeză în fotoliu și se sălță pe arcuri.

— Ce confort! Ca un tron! Încearcă și dumneata, Iakov Mihailovici!

— Nu se face... Și de bună seamă că e și scump.

— În schimb are prestanță. Mai ceva decît la Zavivalov. Cine o să vină, o să priceapă imediat că se află la un om cu muncă de conducere.

— Trebuie și o masă corespunzătoare. De unde să iau așa ceva?

— Căsim noi. Se poate comanda la atelierul nostru de mobilă.

— Te cam întreci cu măsura!

Streapkov zări așezat pe fereastră un serviciu de birou:

— Și asta e antic!

— Nu înțeleg — se miră Kablukov. Desigur e frumos, dar de ce are numai o singură călimară?

— Și pentru ce aveți nevoie de două? O să turnăm în ea cerneală roșie și puteți scrie cîte rezoluții poftiți... Tovarășe vînzător, cit costă Empire-ul acesta?

— Nu este Empire, cetățene, e din inventar...

Streapkova vrînd să se laude cu o anumită înțelegere a vieții, făcu cu ochiul tinărului vînzător:

— Poate că o să-l scădeți din inventar?

— Adică cum vine asta «să-l scădem»?

— Foarte simplu. Întîi o să alcătuiți un act — cum că s-a spart din nebagare de seamă. Contabilul face scăderea, iar piesa o cumpărăm apoi de la dumneata pe bani gheață. Pentru dumneata e avantajos și pentru noi, plăcut.

Vînzătorul izbucni:

— Ce mă îndemni să fac, cetățene? Dacă ești inspector, e destul de rușinos, iar dacă într-adevăr astea sînt intențiile dumitale, am să chem milițianul.

Kablukov se burzului:

— Ei, ce-ai mai născocit? Să mergem!

Kuzma Egorovici coborînd scările se justifica:

— Nu înțelege de glumă... Tineret!

Mergeau pe chei, iar Streapkov vorbea fără întrerupere. Ideile care i le împărtășise ieri Iakov Mihailovici în birou, cu privire la inovații, îi provocaseră lui Streapkov un torent de sugestii.

— Desigur, călimara e un fleac. Cu tehnica modernă a stilourilor, necesitatea unui asemenea recipient, în general, a căzut. Dar ea trebuie să figureze pe masa unui om din conducere. Altfel, vizitatorul ar putea crede că persoana la care a venit după sprijin, este un nimeni, pus acolo pur și simplu așa, ca o mobilă.

Kablukov asculta cu vădită satisfacție. Streapkov, observînd asta, își înfioie coada:

— Mobila nu e un fleac. Și, în general, într-un post de stat nu există fleacuri. Un vizitator cînd intră trebuie să simtă la cine a nimerit, unde — ca să zic așa — a fost admis. Trebuie ca dintr-o dată să se acționeze puternic asupra psihicului său. Și asta, cum? Cu mobilierul și numai cu mobilierul. Pe jos trebuie să fie un covor și nu un preș. Un preș, fie el chiar mai lat — este ceva meschin, lipsit de autoritate. Biblioteca cu cît e mai mare, cu atît e mai bine, iar geamul ei trebuie neapărat acoperit cu o perdea de mătase verde. Vizitatorul nu trebuie să știe ce cîrți citește conducerea. La spate, în colț, este necesară o casă de fier, de dorit de dimensiuni mijlocii. Una mare, nu cadrează, ocupă de altfel și prea mult loc. Dar fără casă de fier, nu se poate. E parcă scris pe ea că numai stăpînul are acces

la documente de-o asemenea importanță, pe care un vizitator de rînd poate să aștepte mult și bine să le vadă.

Și trebuie în mod categoric și obligator, o măsura de telefon. Separată. De preferat din mahon cu bronz. De altfel în privința telefonului am reflectat serios. Principalul în această chestiune este menținerea unei juste proporții. Cu cît e mai înalt postul, cu atît sînt necesare mai multe telefoane. Am avut o dată ocazia să vizitez timp de cîteva ore ministerul comerțului. Acolo am auzit sunînd, nu glumă! Într-un cabinet, și nu la Ministru, ci la cineva de rang mijlociu, erau șase aparate. Ba unul făcea țîr, ba altul — țîr. Și uneori toate împreună — țîr, țîr, țîr. Și, închipuiește-ți, secretara n-a greșit niciodată.

— Le deosebea după sunet?

— Probabil... Le manipula cu mare dibăcie. Ridica ba un receptor, ba altul. Și fiindcă veni vorba despre sunet. Sunetul telefonului unui conducător, trebuie să fie catifelat, ca să nu irite urechia medie internă. Un cunoscut al meu îmi povestea că la ei în instituție șeful avea un telefon alb. Iar sub tăblia biroului era un buton. Să presupunem că vizitatorul îl plictisește. Atunci șeful apasă pe buton și telefonul alb zbirnițe ca un clopot. Șeful ridică receptorul și spune: «Ascult, Ivan Spiridonovici. La dvs? Cînd? Acum? Vin...» Pune în tăcere receptorul la loc, iar apoi se adresează vizitatorului: «Scuzați-mă, trebuie...» Sau altfel. Apucă singur receptorul și începe parcă să vorbească cu Moscova prin fir direct. Se spune că are un efect formidabil... Să vă ferească Dumnezeu ca în fața vizitatorului să formați personal numărul! Nu face impresie bună. Chiar dacă nu aveți nimic de făcut, chemați secretara: «Fă-mi legătura cu Ivan Sergheevici...»

Bușuev avea un aparat de radio bun. Dar ce radio! O adevărată trompetă a Ierihonului, o orgă! Păcat că l-a luat cu el la comitetul executiv regional! Nu-i nimic. O să ne punem creierul la contribuție și poate o să facem rost de unul de comandă. Ar fi bine de asemenea să existe în birou și un barometru. Dacă vizitatorul e plicticos, vă puteți ridica în picioare, vă apropiați de barometru și bătînd în el cu arătătorul, spuneți: «Merge spre secetă! Of — Of — Of!». Sau: «La noapte o să plouă!». Pentru vizitator este interesant și pentru dvs. plăcut — un fel de destindere.

Kablukov îl privea cu surprindere pe Streapkov: «De unde ți vin toate ideile astea?! Cine ar putea crede! E prost ca noaptea, dar are idei interesante...»

Încîntat de atenția lui Kablukov, Streapkov dădu drumul fanteziei:

— În afară de masă de lucru trebuie să fie și una de ședințe. Asta nu-i o regulă ci lege. Da! Lege! Și pe masă trebuie să fie întotdeauna așezată hîrtie curată ca și cînd ar fi pregătită pentru consfătuirea care va începe peste zece minute. Asta are un efect puternic asupra vizitatorului. Și cel care e mai timid, văzînd totul pregătit, nici n-o să se așeze și-și va expune doleanțele în picioare.

— Știi că e adevărat, îl întrerupse Kablukov. Am fost o dată la comitetul executiv regional și tot așa era hîrtia așezată. M-am emoționat, zău, m-am emoționat. Am nimerit — gîndeam eu — într-un moment nepotrivit.

— Păi, eu ce spun! Și nu trebuie uitate încă două lucruri: tăblița și perdeluțele. Tăblița trebuie bine gîndită. Acum sînt la modă cele politicoase: «La

noi nu se fumează!» sau «Numai gazda poate fuma!». Mai tirziu o să născocesc eu pentru dvs. ceva mai original... Cu privire la perdele, să vă ferească Dumnezeu să puneți din cele de voal sau pînă. Asta dă o notă casnică. Trebuie draperii din catifea creponată — galbenă sau roșie...

... — Iată că am ajuns. Cînd stai de vorbă nici nu simți cum trece timpul. Vedeți, bărcuța asta am rezervat-o pentru noi. Nici urmă de ai noștri! Nu-i nimic, vom sosi la timp. E bine că ați acceptat călătoria asta. O să-i vedeți în forma lor naturală pe cei pe care care o să-i conduceți... Atenție! E o treaptă putredă...

Barcagiul se bucură la vederea lui Streapkov.

— Cu chiu cu vai am reținut-o. Eu le zic că e plătită, iar ei mi-o cer. Plimbăți-vă sănătoși...

Kuzma Egorovici îl lăasă pe Kablukov să treacă înainte.

— Treceți la pupă, Iakov Mihailovici. Dvs. ca persoană conducătoare, vi se cuvine să stați la cîrmă.

Streapkov împinse cu visla barca la mal, se așeză pe bancă, își scoase haina și-și suflecă minciile cămășii.

— O să vislesc eu. În tinerețe îndeletnicirea asta îmi reușea destul de bine. N-am luat premii, dar mă evidențiam...

Își scuipea în palme.

— Țineți mai pe stînga, Iakov Mihailovici. Acolo e un banc de nisip.

Kablukov îndreptă barca.

— Nu trebuia să-ți uzi mîinile, Kuzma Egorovici. Poți să faci bățături...

— Nu! face nimic! Sîntem învățați. Sîntem popor muncitor.

Streapkov își dadu eroic pălăria pe ceafă și începu să cînte. Cînta același cîntec care se cînta de obicei în barcă, fără deosebire de vîrstă, situație și grad de beție.

Volga, Volga, mult iubită...

Dar, pe semne își luase prea mult avînt, încît ajungînd prea sus, se înecă.

Surprinzător lucru și riul! Privești de pe povîrniș și-ți spui: «Și ăsta vrea să fie adică un curs de apă! Un — doi, și l-ai trecut!» Dar e de ajuns să te afli în mijlocul lui și ți s-a și schimbat starea de spirit: «Aici e muncă, nu glumă!» Dar dacă te deplasezi nu de-a curmezișul, ci în lungul apei și mai ales contra curentului? Apa atît de dulce, atît de ascultătoare opune dintr-o dată rezistență.

Trecuseră cam zece minute de la pornire, cînd Kuzma Egorovici începu să se gîndească la greaua povară ce și-o luase de bună voie. Barca, parcă într-adins, se dovedea greoaie, greu de mînuit, iar cîrmaciul, se simțea că se află la conducere pentru prima dată. Soarele dogorea neîndurător. Streapkov asudase. Vremurile tinereții cînd vislul îi reușea destul de bine, îi păreau foarte îndepărtate și el începu să drăcuie în gînd.

«S-a așezat, diavolul, nici prin gînd nu-i trece să mă schimbe!»

Kablukov stătea nemîncat, ca o stană de piatră, socotind că lui Kuzma Egorovici îi face plăcere vislul.

«Duce-te-ai, bolovan împielit — se indigna Streapkov. — Nici nu se

mișcă. Las' că te scot eu acuși din răbdări... » Și începu să laude cu voce tare canotajul.

— Și una, și două! E-un lucru folositor. Are un efect bun asupra diferiților mușchi.

Kablukov nu manifesta nici un interes pentru întărirea mușchilor.

— Și una, și două! Eu am înțeles de mult acest lucru. După asta, mușchii burții se fac ca piatra. Cum o duceți cu stomacul, Iakov Mihailovici?

— Cum să zic, parcă e în regulă.

— Vislitul ajută și la asta. Și — una, și — două!

Pe Streapkov începură să-l supere șalele de parcă se mutaseră acolo toți dinții și începuseră să-l doară toți deodată. În suflet îi creștea furia împotriva lui Kablukov, care se socotea pasager: « Butuc, nu alta! Să te pun în locul meu, atunci să vezi! ».

De spus, însă, spuse:

— La Moscova toți oamenii din conducere se ocupă cu sportul. Păi, ce să mai vorbesc, frățiorul dvs. Peotr Mihailovici, când a fost aici anul trecut, singur povestea că joacă tenis...

Cu două zile în urmă, Iakov Mihailovici, la pomenirea fratelui său, și-ar fi pierdut cu siguranță echilibrul sufletesc. Acum, însă, acest lucru aproape nu-i făcu nici o impresie. Nu că numirea sa în postul cel nou i-ar fi adus pe frați la egalitate, dar în orice caz, distanța se micșorase, de aceea Kablukov remarcă:

— Se poate. N-am auzit.

Pierzându-și speranța de a-l muta pe Iakov Mihailovici de la cîrmă la visle, Streapkov zise cu o înverșunare abia ascunsă:

— Ce-ar fi să tragem la mal? Să răsuflăm puțin...

— N-am nimic împotrivă, și eu am obosit.

Streapkov fu nevoit să-și scoată ghețele și, suflecîndu-și pantalonii, sări în apă și trase barca la mal. Murdar de nămol, răsuflînd din greu, se trînti pe nisip: « Idol de beton armat. Te-au așezat, prostănacule, pe capul nostru! Pînă ne aduce cineva la destinație, poate să și crape... ».

Ca și cînd i-ar fi citit gîndurile, Kablukov zise:

— Să ne odihnim un pic și să pornim. Te privesc și te invidiez. Și eu aș avea poftă să mă destind, dar nu e potrivit, nu cadrează ca un conducător să-l ducă pe subaltern.

Bucuros, Streapkov exclamă:

— Bine, dar nimeni nu știe încă!

— Mîine vor afla toți. Nu, nu, cum vrei, dar eu din păcate nu pot să-mi permit această plăcere. Am să te invidiez în tăcere.

Streapkov se și pregătea să-l trimită pe Kablukov la toți dracii, cînd se auzi un zgomot; pe rîu zbura o barcă cu motor, tăind cu putere apa cu prova ei metalică. Kuzma Egorovici scoase un furchet*), îl ascunse sub haină și începu să fluture pălăria.

— Hei, tovarăși!

*) Cricăni în care se sprijină vîsla — N. T.

Din barcă se răspunse:

— Ce-i cu voi?

— Am suferit o avarie. Am pierdut furchetul. Cu o singură vislă nu putem ajunge nicăieri. Luați-ne la remorcă.

Ce plăcere e să zbori tras de caii-putere mecanici. Iată când începi să prețuiești cu adevărat și să respecti tehnica. Aerul de pe riu mîngîie cu gingășie fața nădușită. Barca saltă ușor, apa susură dulce — și toate acestea cu calm, fără eforturi. Se poate aprinde chiar și o țigară...

Lui Streapkov îi trecu repede minia. Viața începu din nou să i se pară plină de incintăre. Dar Iakov Mihailovici se încruntă nemulțumit:

— Eu — și la remorcă! Întreabă-i dacă mă cunosc.

Reieși că barca cu motor aparținea unei gospodării silvice ce se afla la 40 de kilometri și echipajul nu cunoștea pe nimeni din Kraihuha.

— Atunci nu-i nimic. E doar jumătate de nenorocire. Cum ne vom apropia de locul unde sînt ai noștri ne vom desprinde de la remorcă. Acum trebuie să-mi păzesc autoritatea. Bineînțeles asta n-o fac pentru mine, ci pentru cauză...

Lui Streapkov îi reveni veselia, se așeză mai aproape de Kablukov și începu să flecărească:

— Iată, v-ați exprimat just cu privire la autoritate. Autoritatea este un lucru mare. Există la noi amatori de familiarism. Cum e o leacă șeful mai bun, gata se și viră cu prietenia. Distanța trebuie întodeauna respectată. De ce nu s-a menținut Soloviova? N-a știut să se impună. Un șef trebuie să fie întodeauna un mister pentru subalterni. Într-o zi să fie bun, într-alta supărat. Dimineața prietenos, către seară — ursuz. Bineînțeles se poate și invers: ursuz dimineața — blind către seară. Prima variantă este totuși mai bună. S-ar putea crede că dimineața reaua dispoziție se datorează nevestii sau altor neplăceri familiare. Iar un conducător trebuie să aibe o familie ca a dumneavoastră — calitatea întii. Va să zică, dumneavoastră vă schimbați dispoziția, subalternii se pierd, nu știu cum să vă ia și se fisticesc cu totul. În felul acesta, ei vor tremura în fața dvs. Eu nu mă refer la dvs. personal, ci în general în fața unui conducător. Iar tremuratul, îmi spunea un general cunoscut, este baza fundamentului...

Iakov Mihailovici începu să tușească ușor. Semn că era emoționat. Părea că vorbele lui Streapkov îi ajungeau la inimă. Iar Streapkov continua cu însuflețire.

— Să admitem că în cabinetul dvs. a intrat contabilul Kurișin... Sau s-o luăm mai sus — directorul fabricii de oale, Soskov. Nu aveți de ce să-l obișnuiri cu libertăți. Trebuie să vorbiți cu el în picioare, atunci nici el nu se va așeza, nu se va instala pentru o zi întreagă. Dacă intră Sizov, dvs. vă cufundați în hîrtii. Poate că le cunoașteți pe de rost, n-are importanță, citiți-le fără grabă și nu-i aruncați lui Sizov nici o privire așa ca la vreo zece minute, pînă cînd va începe să tremure și să se simtă față de dvs. ca o gînganie...

Cu conversația asta plăcută erau cît pe ce să treacă de Ostapovo, locul ales pentru excursie de colectivul consiliului Uniunii orașenești a cooperativelor meșteșugirești. Dacă n-ar fi fost vigilența lui Iakov Mihailovici, ar fi fost duși dracu știe unde, într-un raion străin.

Văzînd bărci acostate la mal, Kablukov sări în picioare, gata, gata să cadă în apă.

— Decuplează!

Din barca cu motor li se aruncă cu supărare:

— Măcar să fi spus *mulțumesc*!

— Ei, asta a fost! Bine ați venit, Iakov Mihailovici! Sprijiniți-vă de mîna mea și săriți... Băgați de seamă, vă rog, să mă scuzați, aici e cam murdar...

... Dar după duminică vine luni. Și ziua de luni se dovedi zi grea pentru Streapkov și alți cîșiva. În aceeași luni, Kablukov a aflat că nu era vorba de-o înaintare a sa în grad, ci de înaintarea hotărîrii de sancționare a lui pentru greșeli în muncă. Cele cîteva fanteze dăunătoare și ridicole fură astfel trezite la realitate, primind fiecare răsplata după merite.

Ilustrații de VALENTINA BARDU

DZIUN OKAMOTO

(Japonia)

REFRENUL MINISTRULUI

Văzduhul cerne-o ploaie-nveninată,
În val cenușa cade ne-nctat;
Savanții-ngrijorați se strâng la sfat,
Și mișună mulțimea-nspăimîntată.
Ministrul, numai ochii-n jos și-i lasă,
Și-ngîină unor oaspeți nezăriți,
Curtenitor: — « Vă rog să vă simțiți,
Întocmai ca la dumneavoastră-acasă! »

Sînt raze gama, beta, raze sumbre;
Aripa grea a morții-ntunecate
Pe-ostroavele Japoniei se-abate,
Și oamenii s-au preschimbat în umbre.
Un cer de plumb peste pămînt se lasă...
Ministrul, numai celor îngroziți
Le murmură: — « Vă rog să vă simțiți,
Întocmai ca la dumneavoastră-acasă! »

N-a mai rămas un singur suflet viu,
Ostroavele-s ca niște scoici zdrobite,
Și valuri de cenușe, nesfîrșite,
Trec în vârtej peste-un tărîm pustiu.
Ministrul-greer, numai nu se lasă,
Și-n zbor deasupra celor adormiți,
Le fîrte: — « Vă rog să vă simțiți
Întocmai ca la dumneavoastră-acasă! »

În romînește de TUDOR MĂINESCU

R. WIENER

(R. D. Germană)

AMURGUL ZEILOR

— Ia citește aici! mă făcu atent mai deunăzi Sabina, pe cînd îi treceam în revistă cărțile din bibliotecă.

Îmi vîrî sub nas un volum și-mi arătă coperta interioară.
Citii:

Faust de Goethe
cu o amplă prezentare
de

ALFRED SPILCUTUL

— Ei și? făcui eu.

Sabina mă sfredeli cu ochii ei scînteietori.

— Cum «ei și»? E o nerușinare la adresa culturii! Acest Alfred SPILCUTUL, cules cu litere de-o șchioapă, l-a dat gata pe cel mai mare liric al Germaniei! Mde, ca și cum Goethe ar fi scris «Faust», numai de batîrul acestei «ample prezentări» spilcuite.

— Da de unde știi că-i «spilcuită» — obiectai eu.

Sabina mă opri cu un gest al mîinii:

— Ia mai scutește-mă! Boala asta-i generală. Poftim, citește!
Și-mi întinse, pe cînd vorbea, o altă carte. O deschid și citesc!

Homer — Odiscea
cu o vastă postfață
de

FRANK ULLER

— Micul Omer și marele ULLER! rîse ironic Sabina. Știi ce-a spus Schiller despre năravul ăsta: «Ce de cerșetori își umplu

pîntecul la masa unui singur bogătaş!» Și, de fapt, prin acest citat se referea doar la «Kant și comentatorii săi». Oare ce-ar fi zis bietul Schiller despre comentatorii de azi? Și Sabina îmi depuse în brațe, de astă dată, un uriaș volum de 2000 de pagini. Subtitlul suna astfel:

Heine
Cartea cîntecelor
editată sub îngrijirea
lui
ALEX TROSC-PLEOSC

«Cartea cîntecelor» cuprindea 300 de pagini. Restul de 1700 de pagini se datora sîrguinței lui Alex TROSC-PLEOSC.

— Poftim! — zise Sabina, înmîinîndu-mi un alt volum:

Hamlet
de Shakespeare
tălmăcire, introducere, adnotări
de
OSCAR CÎNEPĂ

— Ce ai și cu domnul ăsta CÎNEPĂ? întrebai nedumirit.

— Domnul ăsta CÎNEPĂ să tălmăcească și să-și țină cleanța! izbucni minioasă Sabina. Oare pentru cine au creiat marii noștri clasici? Pentru poporul lor? Pentru cititorii lor? Aș! Au creat numai și numai de dragul comentatorilor lor!

Și, furibundă, Sabina începu să-și răvășească, una după alta, cărțile de pe rafturi:

— Prefețe! Pîpă ea. Postfețe! Prezentări! Adnotări! Oh, cînd o să reușească autorul să se adreseze iar direct lectorului?

— Drăguța mea! încercai eu s-o liniștesc — poate că nu pricepi sarcinile actuale ale literaturii noastre. Nu putem nici să ne claustrăm în trecut! Prezentul îți cere dreptul la viață!

— Prozaicule! șuieră Sabina și, în același minut mă pomenii în stradă.

Citeva zile mai târziu, draga mea își serba ziua de naștere. Cu un zîmbet cald, de împăcare, îi dăruii o carte nouă. Ea o deschise surîzătoare și citi:

« Hoții »

de

Friederic Schiller

Atît și nimic mai mult. Nici un cuvîntel de prisos. Sabina suspină totuși, încruntîndu-se:

— Și pe-asta te-ai grăbit s-o mîzgălești ? și o aruncă, îmbufnată într-un ungher.

Ce făcusem ? Ia, o nimica toată : scrisesem doar caligrafic, cu litere cît mai lizibile, sub Friederic Schiller :

*Dedic această carte
scumpei mele SABINA,
cu admirație și înțelegere,
din partea lui :*

RALF WIENER-VIENEZUL

În romînește de GEORGE DAN

În cadrul celei mai tinere generații de scriitori mexicani Juan José Arreola s-a afirmat prin talentul său, ca prozator și dramaturg, a cărui faimă a trecut repede hotarele țării sale, făcându-l cunoscut în întreg continentul latino-american.

Recent, a fost invitat de către Casa de Cultură Cubană să facă parte din juriul unui concurs lansat de această instituție, pentru stimularea tinerelor talente literare din America Latină. Tot cu acest prilej Juan José Arreola a ținut și o serie de conferințe în Cuba.

Printre operele sale, cităm: «Confabulario» (Editura Fondo de Cultura Mexicana, colecția — Letras mexicanas) apărută în primă ediție în 1952, din care am extras schițele publicate mai jos, «Cuentos», «Varia invención», «La hora de todos» (piesă într-un act, ascuțită satiră îndreptată împotriva modului de viață a bogătaşilor nord-americani).

JUAN JOSÉ ARREOLA

a c a r u l

Străinul ajunsese, în gara pustie, cu sufletul la gură. Geamantanul mare pe care nimeni nu voise să i-l ducă, îl obosise peste măsură. Își șterse fața cu o batistă și cu mîna streășină la ochi, privi șinele care se pierdeau în zare. Descurajat și preocupat, privi ceasul: ora exactă la care trenul trebuia să plece.

Cineva — ivit nu se știe de unde — îl atinse ușor cu palma. Întorcîndu-se, străinul se trezi în fața unui bătrînel cu un vag aspect de slujbaş la căile ferate. Ținea, în mînă, o lanternă roșie, dar atît de mică încît părea o jucărie. Privi surîzînd pe călător care — neliniștit și grăbit — îl întrebă:

— Iertați-mă, nu cumva a plecat trenul?

— Sînteți de curînd pe-aici?

— Trebuie să plec imediat. Mîine, cel mai tîrziu, trebuie să flu la T.

— Se vede că, dumneavoastră, habar n-aveți pe ce lume trăiți. Primul lucru pe care trebuie să-l faceți, imediat, este să vă găsiți o cameră, la han.

Și arată cu degetul, o clădire ciudată, cenușie, care semăna mai curînd a închisoare.

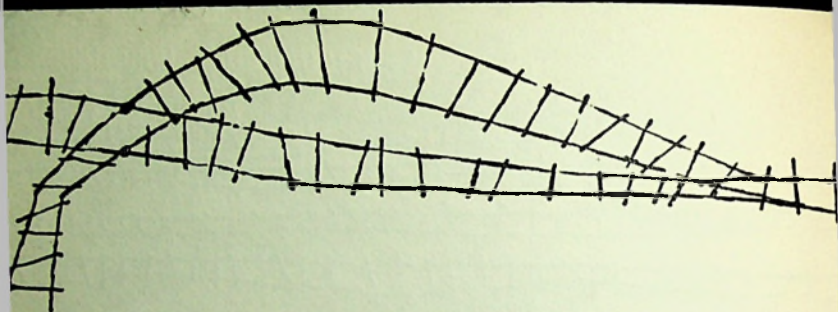
— Dar eu n-am nevoie de gazdă. Eu vreau să plec cu trenul.

— Închiriați imediat o cameră, dacă o să găsiți. Și dacă o să găsiți, s-o închiriați pe-o lună. O să vă vie și mai ieftin și o să aveți și o îngrijire mai bună.

— Dumneata ești nebun? N-auzi că mîine, cel mai tîrziu, trebuie să flu la T.?

— Ați merita să vă las în voia soartei. Totuși, o să vă dau unele lămuriri.

— Te rog.

— După cum știți, țara aceasta, este vestită prin căile sale ferate. Deși, pînă în prezent, nu s-au putut organiza cum trebuie, s-au făcut totuși, unele lucruri, în ceea ce privește publicarea traseelor și vinderea biletelor de călătorie. Ghidurile feroviare cuprind toate localitățile țării, iar biletele se vind chiar și pentru cele mai mici și mai îndepărtate sate. Mai e nevoie numai ca, trenurile respective, să se conforme indicațiilor prevăzute în itinerarii și să treacă efectiv, prin gările respective. Locuitorii țării așteaptă acest lucru cu nerăbdare și — pînă atunci — acceptă cu resemnare neregularitățile serviciului, patriotismul lor împiedicîndu-i de la orice manifestație de nemulțumire.

— Dar, prin orașul ăsta, trece vre-un tren ?

— Dacă aș spune așa ceva, ar însemna să afirm o inexactitate. Dar — după cum puteți să vă dați și dumneavoastră seama — șinele există, deși puțin cam avariate. În unele localități însă, sînt indicate numai prin două linii trase cu var. Aceasta fiind situația actuală, nici un tren nu este obligat să treacă pe aici, dar nimic nu-l împiedică să treacă, dacă vrea. Eu am văzut multe trenuri în viața mea și am cunoscut chiar anumiți călători, care au putut să se și urce în ele. Dacă dumneavoastră așteptați — cît va fi nevoie — poate, chiar eu, voi avea onoarea să vă ajut să vă urcați într-un vagon elegant și confortabil.

— Dar trenul, o să mă ducă la T ?

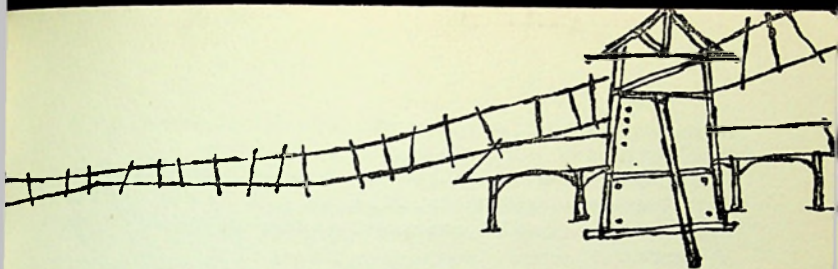
— De ce vă încapățînați dumneavoastră să vreți să vă ducă neapărat la T ? Trebuie să fiți mulțumit, în primul rînd, dacă o să vă puteți urca în el. Și o dată suit, vă asigur că viața dumneavoastră va lua negreșit o direcție oarecare. Și ce contează dacă, aceasta, n-o să fie chiar înspre T ?

— Dar eu am un bilet în regulă, ca să ajung la T. În mod logic, deci, trebuie să flu dus la T, nu este așa ?

— Oricine ar recunoaște că dumneavoastră aveți dreptate. La han, însă, veți putea vorbi cu călători care și-au luat toate măsurile de precauțiune ca să ajungă la destinație, achiziționînd mari cantități de bilete.

În regulă generală, călătorii prevăzători, cumpără bilete pentru toate localitățile țării. Sînt unii, care au cheltuit averi cu biletele.

— Eu credeam că — pentru a mă duce la T — îmi ajunge un singur bilet.

— Pentru T, viitoarea rețea a căilor ferate naționale va fi construită din banii unei singure persoane, care a isprăvit tocmai de cheltuit o avere imensă, pe bilete dus și întors, pentru un traseu feroviar ale cărui planuri — care includ tuneluri lungi și poduri numeroase — nici măcar nu au fost încă aprobate de inginerii întreprinderii.

— Dar trenul care trece prin T., în momentul de față, circulă?

— Și nu numai el. Actualmente circulă foarte multe trenuri în țară și călătorii pot să le folosească cu aproximație, avînd în vedere că nu e vorba de itinerarii fixe și definitive. Sau — cu alte cuvinte — poți să te urci într-un tren, dar nu ești obligat să și ajungi la locul dorit.

— Cum vine asta?

— În dorința de a fi cît mai utilă cetățenilor, întreprinderea se vede obligată să ia măsuri desperate. Face să treacă trenuri, prin locuri de netrecut. Aceste convoiuri expediționare, circulă — cîteodată — mai mulți ani, în șir, drept care, viața călătorilor suferă transformări importante. Decesurile nu sînt rare în astfel de cazuri dar, întreprinderea, care prevede totul, adaugă acestor trenuri cîte un vagon capelă și un vagon cimitir.

Pentru conductorii trenului este un motiv de orgoliu să depună cadavrul luxos îmbălsămat al vreunui călător, pe peronul gării indicate de biletul său de călătorie.

Cîteodată, trenurile acestea forțate parcurg trasee cărora le lipsește una din șine.

Atunci, una din laturile vagonului, se zdruncină îngrozitor, din cauza salturilor pe care roțile trebuie să le facă sărind peste traverse. Călătorii de clasa I-a — și asta este o altă grijulie prevedere a întreprinderii — se așează în partea pe care se află șina. Cei de clasa a II-a, suportă — resemnați — bușiturile. Există însă, unele porțiuni de traseu, în care lipsesc amîndouă șinele. Acolo, călătorii suferă în mod egal, pînă cînd trenul se face țândări.

— Doamne ferește.

— De exemplu, satul F. s-a născut din cauza unui astfel de accident. Trenul ajunsese pe un teren impracticabil. Roase de nisip roțile s-au mîncat pînă la spițe. Călătorii au petrecut atîta timp împreună, încît — din obișnuitele conversații, firești în asemenea împrejurări — s-au legat prietenii strînse. În curînd, unele din aceste prietenii, s-au transformat în idile și —

—rezultatul — a fost F., un sat progresist, înțesat de copii obraznici care se joacă, de preferință, cu resturile putrezite ale fostului tren.

— Doamne, dumnezeule! Eu, unul nu sînt făcut pentru asemenea aventuri.

— Trebuie să vă oțeliți spiritul. Veți ajunge, poate, un erou, fiindcă să nu credeți că lipsesc ocaziile în care pasagerii pot da dovadă de curaj și spirit de sacrificiu.

O dată, două sute de călători au avut ocazia să înscrie une din cele mai glorioase pagini din analele căilor noastre ferate. S-a întîmplat, că — într-o călătorie, de probă — mecanicul să-și dea seama, la timp de o gravă omisiune a constructorilor liniei. Pe traseu lipsea un pod care trebuia să treacă peste o prăpastie. În loc să dea înapoi, mecanicul ținu o cuvîntare pasagerilor și îi convinse să facă efortul necesar pentru a merge mai departe. Sub conducerea sa energetică, trenul a fost demontat — piesă cu piesă — și trecut, în spinare, pînă pe partea cealaltă a prăpastiei care le mai rezerva și surpriza de a avea, pe fund, un torent năbădăios. Rezultatul acestei întîmplări a fost atît de satisfăcător, încît, întreprinderea a renunțat definitiv, la construirea podului, făcînd o reducere ispititoare — la prețul biletelor — pentru pasagerii care aveau curajul să înfrunte această oboseală suplimentară.

— Se poate! Eu, însă, trebuie să ajung, neapărat — miine — la T.

— Foarte bine. Îmi place că nu renunțați la proiectul dumneavoastră. Se vede că sînteți un om de convingeri. Căutați, deci, cît mai repede, o cameră, la han și luți primul tren care va trece. Încercarea moarte n-are. Vă previn însă, că o mie de persoane vor căuta să vă împiedice să plecați. La sosirea unui tren, călătorii — exasperați de o așteptare atît de îndelungată — se năpustesc, înnebuniți, afară din han, pentru a invada, vociferînd, gara. Cu neînchipuita lor lipsă de educație și prudență, provoacă adesea incidente regretabile. În loc să se suie în tren, în ordine, se strivesc, unii pe alții, la întîmplare; se împiedică reciproc să se urce și trenul pleacă lăsîndu-i, clae peste grămadă, pe peron. Și-atunci — sleiți de puteri și înfuriați — încep să-și blesteme lipsa de educație individuală, în timp ce se bat și se insultă, în corpore.

— Și poliția nu intervine?

— S-a încercat înființarea de unități polițienești speciale, în fiecare gară, dar sosirile trenurilor, imposibil de prevăzut au făcut ca, aceste unități,

să se dovedească și inutile și foarte costisitoare. Mai mult decât atât. Membrii acestor unități venale și-au dat de îndată arama pe față avînd grijă să înlesnească numai plecarea pasagerilor bogați, care — în schimbul acestui serviciu — le dăruiau tot ce aveau asupra lor. S-a hotărît atunci înființarea unor școli speciale, în care — viitorilor călători — li se predau lecții de urbanitate și unde fac antrenamente adecvate, pentru a fi calificați să-și poată petrece viața în trenuri. Acolo învață modul corect de a te urca într-un tren, chiar dacă se află în mers și în plină viteză. De asemenea, li se procură și un fel de armuri, pentru a evita să li se poată rupe coastele de către ceilalți călători.

— Dar o dată suit în tren — ești scăpat de noi dificultăți?

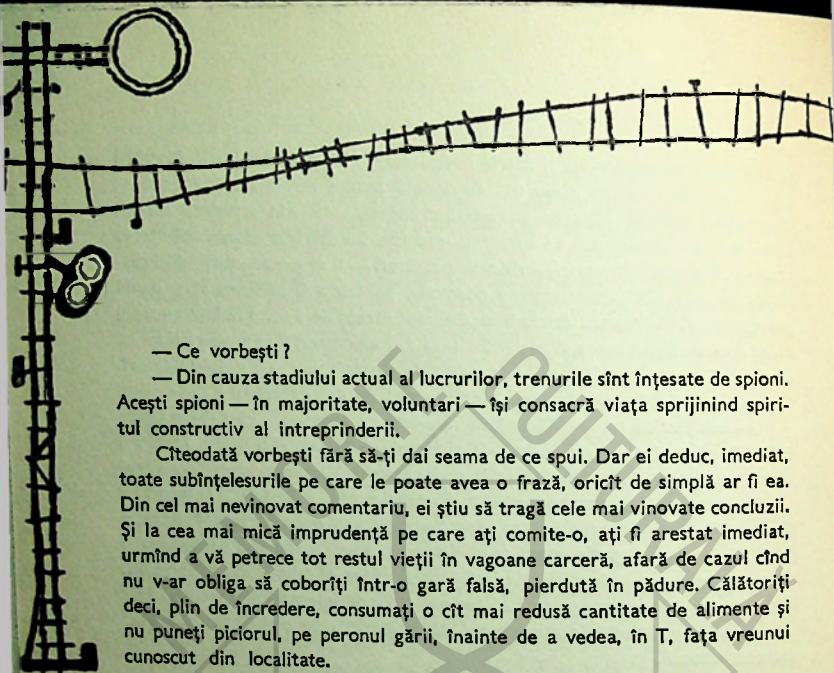
— Relativ. Vă recomand însă să vă uitați cu atenție la gări. S-ar putea întâmpla să credeți că ați ajuns la T și totuși, să fie numai o iluzie. Pentru a putea reglementa viața în trenurile suprapopulate, întreprinderea s-a văzut silită să recurgă la anumite expediente. Sînt gări care nu există decît aparent. Au fost construite în păduri și fiecare poartă numele unui oraș important. E destul însă să fii numai puțin atent ca să descoperi înșelătoria. Sînt ca decorurile de teatru și persoanele care figurează, în cadrul lor, sînt împăiate cu rumeguș. Deși pe aceste manechine se văd urmele tuturor intemperiilor, uneori însă reprezintă o perfectă imagine a realității: poartă, pe șepci, urmele unei infinite oboseli.

— Noroc că T nu e departe de aici.

— Pentru moment însă, ne lipsesc trenurile directe. Totuși s-ar putea să ajungeți, chiar mîine, la T, așa cum doriți. Organizația căilor ferate, deși imperfectă, nu exclude posibilitatea unei călătorii fără escale. Vedeți dumneavoastră, sînt persoane care nici măcar nu-și dau seama de ce li se întâmplă. Cumpără un bilet pentru a se duce la T. Trece un tren, se urcă în el și, a doua zi, îl aude, pe conducător, anunțînd: «Am ajuns la T». Fără nici o precauțiune, călătorii coboară și se găsesc efectiv, în T.

— Aș putea face ceva ca să ajung și eu la acest rezultat?

— Sigur că da. Nu e sigur însă dacă o să vă poată servi la ceva... În orice caz, încercați... Urcați-vă în tren, cu ideea fixă că o să ajungeți la T. Nu stați de vorbă cu nici un călător. Ar putea să vă descurajeze cu poveștile lor de călătorie, ba chiar ar putea să vă și denunțe.

— Ce vorbești ?

— Din cauza stadiului actual al lucrurilor, trenurile sînt înțesate de spioni. Acești spioni — în majoritate, voluntari — își consacră viața sprijinind spiritul constructiv al întreprinderii.

Cîteodată vorbești fără să-ți dai seama de ce spui. Dar ei deduc, imediat, toate subînțelesurile pe care le poate avea o frază, oricît de simplă ar fi ea. Din cel mai nevinovat comentariu, ei știu să tragă cele mai vinovate concluzii. Și la cea mai mică imprudență pe care ați comite-o, ați fi arestat imediat, urmînd a vă petrece tot restul vieții în vagoane carceră, afară de cazul cînd nu v-ar obliga să coborîți într-o gară falsă, pierdută în pădure. Călătoriți deci, plin de încredere, consumați o cît mai redusă cantitate de alimente și nu puneți piciorul, pe peronul gării, înainte de a vedea, în T, fața vreunui cunoscut din localitate.

— Dar eu nu cunosc pe nimeni în T.

— În acest caz, dublați-vă măsurile de precauțiune. Vă asigur că, în timpul călătoriei, veți avea multe ispite de înfruntat. Dacă priviți pe fereastră, sînteți expus să cădeți în capcana unor năluciri dibace. Ferestrele sînt prevăzute cu niște dispozitive ingenioase care creează pasagerilor tot felul de iluzii optice. Nu trebuie să fii slab de înger pentru a le crede.

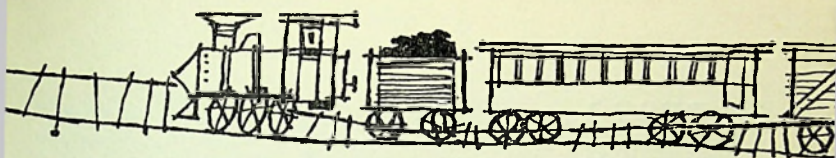
Anumite aparate, manevrate de la locomotivă — prin zgomotul și mișcarea pe care o produc, fac să se creadă că trenul este în mișcare. Trenul rămîne totuși pe loc, oprit săptămîni întregi, în timp ce, călătorii, văd trecînd, prin fața ferestrelor, peisaje care de care mai ademenitoare.

— Și asta în ce scop ?

— Toate acestea sînt făcute de întreprindere, pentru a calma neliniștea pasagerilor și a le anula... tristețea plecării. Se tinde ca într-o zi ei să fie încredințați, complet la întîmplare, în mîinile unei întreprinderi omnipotente și să nu-i mai intereseze să știe nici unde merg nici de unde vin.

— Dumneata ai călătorit mult cu trenurile astea ?

— Eu, domnule, sînt un simplu acar. Și ca să fiu sincer, sînt și scos la pensie și doar așa din, cînd în cînd, mai trec pe aici pentru a-mi aminti de timpurile bune. N-am călătorit niciodată pînă acum și nici prin gînd nu-mi trece s-o fac de-acum încolo. Tot ce știu, știu de la călătorii care mi-au povestit.

Știu că trenurile au creat multe localități, în afară de satul F. a cărui origine v-am spus-o. De foarte multe ori se întâmplă ca, personalul unui tren, să primească ordine misterioase. În general — sub pretextul de a-i face să admire frumusețea naturii, dintr-un anumit loc, — invită pasagerii să coboare din vagoane. Li se vorbește despre peșteri, despre cascade sau despre ruine celebre: « cincisprezece minute oprire, ca să vizitați peștera cutare sau cutare » anunță conductorul, amabil. Și de îndată ce călătorii se află la o oarecare distanță, trenul o ia din loc cu cea mai mare viteză.

— Și călătorii ?

— Rătăcesc dezorientați, de colo pînă colo, cîtva timp și pe urmă sfîrșesc prin a se aduna cu toții și a forma colonii.

Opririle astea neașteptate, se fac în locuri adecvate, foarte îndepărtate de orice civilizație, dar cu suficiente resurse naturale. Acolo sînt abandonate grupuri alese de oameni tineri și dotate — în special — cu multe femei. Nu v-ar place cumva și dumneavoastră să vă sfîrșiți zilele într-un loc pitoresc, în tovărășia unei fetișcane ?

Bătrînul făcu cu ochiul ștregărește, privind pe călător, surîzînd și plin de bunătațe. În aceeași clipă, se auzi un șuerat îndepărtat.

Acarul, cuprins de neliniște, începu să facă semnale — ridicole și dezordonate — cu lanterna sa.

— E trenul ? întrebă străinul.

Bătrînul o luă la fugă pe linie. Se depărtă, pînă la o oarecare distanță, apoi se întoarse strigînd :

— Aveți noroc, Mîine veți ajunge în faimoasa dumneavoastră gară. Ori cum spuneți că-i zice ?

— « X » răspunse călătorul.

În momentul acela, bătrînelul se topi în lumina dimineții clare. Doar punctul roșu al lanternei minuscule, continuă să alerge și să țopăle — imprudent — printre șine, în întîmpinarea trenului.

Pe fundalul peisajului, locomotiva se apropia ca un eveniment zgomotos.

În romînește de TUDOR MUȘATESCU

Ilustrații de VAL MUNTEANU

PEDRO
EMILIO
COLL

DINTELE RUPT

Scriitorul venezuelan Pedro Emilio Coll (mort în 1947) este un maestru al genului scurt. În povestirile lui, concise și pline de miez, este prezentă totdeauna o notă de fină ironie la adresa snobismului, a suficienței burgheze, a prostiei ce se ascunde sub un aspect solemn și important.

Schița pe care o publicăm mai jos a fost luată din volumul *Antología del cuento venezolano* (Antologia povestirii venezuelane) întocmit de Guillermo Meneses.

La doisprezece ani, pe cînd se războia cu alți puștani, Juan Pena a fost lovit, peste gură, cu o piatră; sîngele l-a podidit imediat, spălîndu-i jegul de pe bărbie, iar — unul dintre dinți — i s-a rupt, rămînînd aidoma unui dinte de fierăstrău.

Din ziua aceea, a început epoca de aur a lui Juan Pena. Imobil, cu privirea pierdută în gol, fără să gîndească la ceva, a început să-și mîngîie și să-și lingă — fără încetare — dintele crestăt.

Din cauza aceasta — din zgomotos și pus pe harță cum era — a devenit tăcut și calm.

Părinții lui, sătui pînă-n gît să tot audă plîngerile vecinilor și ale trecătorilor — victime ale perversităților lui Juan — și care epuizaseră pînă atunci, toate muștrările și pedepsele cu putință, erau — acum — stupefiați și alarmați, din cauza subitei și radicale transformări a odraslei.

Juan nu scotea nici un cuvînt și rămînea ceasuri întregi, ca o stană de piatră, într-o atitudine de perfect extaz, în timp ce — acolo — în misterul gurii închise, limba lui mîngîia dintele infirm, fără ca proprietarul să gîndească la ceva.

— Pablo! Copilul e bolnav! spunea mama soțului său. Trebuie să chemăm neapărat doctorul.

Și doctorul veni, grav și burtos, trecînd imediat la consultație: «puls excelent, poftă de mîncare excepțională, nici un fel de simptom de boală.»

— Doamnă! spuse, în concluzie, savantul, după o îndelungă examinare a pacientului. Conștiința mea profesională îmi impune să vă declar...

— Ce anume, domnule doctor, pentru numele lui dumnezeu, îl întrerupse înspăimîntată mama.

— Că fiul dumneavoastră, este mai sănătos decît un măr sănătos. Ceea ce este însă absolut indiscutabil, continuă el, cu voce misterioasă, este că ne găsim în fața unui caz fenomenal. Fiul dumneavoastră, doamnă, suferă de ceea ce numim noi, astăzi, «răul de a gîndi». Într-un cuvînt, fiul dumneavoastră, este un filozof precoce și, poate, chiar un geniu prematur.

În taina gurii închise, Juan își lingea dintele avariati, fără să gîndească la ceva.

Rudele și prietenii se făcură ecoul opiniei medicului — primită cu indescritibilă bucurie de către părinții lui Juan. În curînd, în tot satul, începu să se vorbească despre admirabilul caz al «copilului minune» și faima lui crescuse ca un balon umflat. Pînă și învățătorul, care considerase pe Juan, drept copilul cel mai greu de cap din localitate, se supuse opiniei generale, avînd în vedere că vocea poporului este glasul cerului.

Fiecare își susținea părerea, cu cîte un exemplu vestit: Demostene mîncă moloz; Shakespeare era un băiețoi zurbagiu; Edison, etc., etc. ...

Juan Pena crescuse printre cărți deschise în fața ochilor săi, dar pe care nu le citea niciodată, preocupat numai de misiunea limbii sale, care continua să mîngîie fierăstrăul minuscul al dintelui sinistru, fără ca proprietarul să gîndească la ceva.

Și o dată cu trupul lui, creștea și reputația sa de om cu judecată — înțelept și profund — nimeni neostenind să-i laude atît de minunatul său dar.

Ajuns bărbat, cele mai frumoase femei încercau să seducă și să cucerească, spiritul acesta superior, cufundat în adînci medi-

tații, pentru cei care îl priveau, dar — care — în realitate, în tenebrele gurii, își lingea dintele estropiat fără să gîndească la ceva.

Trecură luni și ani și Juan Pena, fu deputat, academician, ministru și tocmai cînd urma să fie încununat președinte al republicii, un atac de apoplexie îl cuprinse mîngîindu-și dintele invalid, cu vîrfurile limbii...

S-au tras clopotele, s-a declarat un sever doliu național; în numele patriei înlăcrimate, un orator se jeli macabru, într-un discurs funebru, iar lacrimi vii și roze defuncte, acoperiră mormîntul marelui om care nu avusese timpul să gîndească vreodată la ceva.

În romînește de
TUDOR MUȘATESCU
și
RODICA TEODORESCU

Ilustrație de H. GUTTMAN

JEROME K. JEROME

TREI HOINARI

Jerome Klapka Jerome este un clasic al umorului. Cu toate că biografia lui (1859—1927) îl trimite mai spre trecut, specificul conservator al spiritului pe care prozatorul îl atacă în țara lui îl păstrează actual și aparține de fapt secolului 20. Romanele, nuvelele și schițele lui (*Cugetările unui leneș*, *Schițe în albastru*, *Trei inși într-o barcă*, *Trei hoinari*, *Cugetările următoare ale unui leneș* etc.) îl înscriu, alături de Leacock, Wodehouse, Saki (H. H. Munro) ș.a. printre cei mai cunoscuți reprezentanți ai genului, în literatura de limbă engleză.

Publicăm mai jos un capitol din romanul: *Trei hoinari*.

O misiune grea. Ce ar fi putut spune Ethelbertha? Ce a spus. Ce a spus d-na Harris. Ce i-am spus noi lui George. Plecăm miercuri. George demonstrează că, profitând de această călătorie, putem să ne îmbogățim cunoștințele. Harris cu mine ne îndoiim. Care din doi trudește mai din greu pe un tandem? Părerea celui care se află în față. Ce gândește cel din spate. Cum și-a pierdut Harris nevasta. Problema bagajelor. Înțelepciunea bătrînului meu unchi Podger. Începutul istoriei cu omul care duce un sac.

În aceeași seară, am început discuția cu Ethelbertha. Făceam pe nervosul. Mă așteptam ca Ethelberthei să nu-i scape acest fapt. Și i-aș fi dat bucurios dreptate, atribuind starea mea unui oarecare surmenaj intelectual.

O dată porniți pe făgașul discuției despre sănătatea mea, urgența unor măsuri radicale s-ar fi ivit de la sine. Cu tact, aș fi determinat-o pe Ethelbertha să ia ea inițiativa unei hotărîri. Îmi închipuiam că avea să spună: «Dragul meu, trebuie să

schimbi mediul, o schimbare totală. Ascultă-mă pe mine, și pleacă pentru o lună. Nu, nu-mi cere să te însoțesc. Știu că ai prefera, dar nu vreau. E mai bine să fii între bărbați. Încearcă să-i convingi pe George și pe Harris să te întovărășească ei. Crede-mă, o încordare neîntreruptă a facultăților intelectuale necesită din când în când o relaxare. Caută să uiți un timp că copiii au nevoie de lecții de muzică, de ghete, de biciclete și de ceai de anason de trei ori pe zi; caută să uiți că există, ceea ce noi numim bucătărese, tapițeri, cîini ai vecinilor și note de plată ale măcelarilor. Du-te de te aerisește și creierul tău surmenat va putea să se refacă într-o atmosferă de liniște și de uitare. Rămii acolo un timp; dă-mi răgazul să te regret și să meditez asupra bunătății și asupra calităților tale, pe care, avîndu-le în permanență în fața ochilor, s-ar putea să le subapreciez; ar fi și omenesc să fie așa, deoarece devii lesne indiferent în fața binefacerilor soarelui și frumuseții lunii. Du-te și întoarce-te odihnit, cu sufletul și trupul refăcute, mai strălucitor și mai bun decît ai fost ».

Dar și atunci cînd dorințele ni se împlinesc, fericirea nu ni se înfățișează chiar sub aspectul sub care am visat-o. Dintru început, Ethelbertha nu păru să observe starea mea de nervi; trebuia deci să-i atrag atenția. Așa că i-am spus:

— Scuză-mă, nu mă simt în apele mele astă seară.

— Ia te uită... — îmi răspunse ea — n-am observat nimic neobișnuit; ce te doare?

— Nu știu cum să-ți spun. De săptămîni de zile nu prea mă simt bine.

— Whisky-ul e de vină. Tu, care nu guști niciodată, că știi bine că nu suportî, cum ne ducem la Harriși, te apuci să bei! Nu ești un om serios.

— Nu are nici o legătură cu whisky-ul; e o chestie mai gravă. Cred că e mai degrabă o suferință psihică decît una fizică.

— Iar te-ai apucat să citești criticile alea, îmi răspunse Ethelbertha de data asta cu puțin mai multă simpatie. De ce nu le-ai azvîrlit în foc, așa cum te-am sfătuit?

— N-are nici o legătură cu criticile. Cel puțin ultimele trei au fost chiar favorabile.

— Atunci ce e? Că un motiv trebuie să existe.

— Nu, nu există. Și chiar aici e buba. Dacă ar fi să-mi definesc starea, aș spune că am « o stranie senzație de agitație »...

Mi s-a părut că Ethelbertha se uita cam ciudat la mine; dar cum nu scotea o vorbă, urmai:

— Monotonia cenușie a vieții, zilele liniștite și searbăde, fără întâmplări neobișnuite, sfârșesc prin a mă înnebuni.

— Frumoase motive ți-ai găsit să te plîngi! Am putea să trecem prin cu totul altfel de zile, și ele să ne placă și mai puțin.

— Nu-s convins. Îmi închipui durerea ca pe o schimbare binevenită într-o viață alcătuită neîntrerupt din bucurii. Mă întreb uneori dacă și sfinții din rai nu consideră fericirea neîntreruptă drept o povară. Din punctul meu de vedere, am impresia că o viață de veșnică fericire, neîntreținută de nici un necaz, m-ar împinge la nebunie. Nici vorbă, sînt un om deosebit! Sînt clipe în care eu însumi nu mă mai înțeleg. Încep chiar să mă urăsc.

Adesea, astfel de mici discursuri, în care strecuram aluzii la stări oculte și greu de descris, sfârșeau prin a o impresiona pe Ethelbertha; dar în seara aceea, părea ciudat de nepăsătoare. În ce privește raiul și efectele lui asupra mea, mă sfătui să nu-mi fac griji: era curată nebunie să cauți cu lumînarea necazuri, care poate nu se vor ivi niciodată. Nu era vina mea că mă înfățișam ca un tip puțin mai ciudat, și din moment ce ceilalți mă suportau ca atare, orice analiză în jurul acestei teme devenea inutilă. Cît despre monotonia vieții, fiind vorba despre o încercare prin care treceam împreună, puteam cel mult să ne compătimim reciproc.

— Nici nu-ți închipui de cîte ori mă apucă și pe mine dorința — urmă Ethelbertha — să scap, să o iau la goană, să fug chiar de tine; dar fiindcă știu că e imposibil, nici nu dau atenție acestor pomiri.

Nicicînd, n-o auzisem pe Ethelbertha vorbind în felul ăsta; faptul mă mira și mă rănea.

— Nu-i tocmai drăguț din partea ta ce-mi spui — observai eu — și nici tocmai potrivit pentru o soție.

— De acord — admise ea — și chiar de asta n-am spus-o niciodată pînă acum. Voi, bărbații, n-o să pricepeți în vecii vecilor că, oricît de puternică ar fi dragostea unei femei, sînt momente cînd obosești. Nici nu-ți închipui de cîte ori mi-am dorit să-mi pot pune haina și să plec fără să aud veșnicele: «Unde te duci? De ce? Cît stai și cînd te întorci?». Nici nu-ți închipui de cîte ori sînt cît pe-aci să alcătuiesc menu-ul care

mi-ar place și care le-ar place și copiilor, dar care pe tine te-ar face pur și simplu să-ți iei pălăria și să te duci să măninci la club. Oh! Să pot să invit o prietenă care mie-mi place și pe care știu că tu n-o înghiți, să mă duc unde-mi place, să mă culc cînd mi-e somn și să mă scol după pofta inimii! Dar oamenii care duc o existență comună sînt nevoiți să facă nenumărate sacrificii unul pentru altul. Ar fi uneori o binefacere să te poți sustrage obligațiilor zilnice.

Abia mai tîrziu, rumegînd îndelung cuvintele Ethelberthei, am izbutit să le pricep înțelepciunea; dar, mărturisesc, că pe moment m-am simțit profund jignit.

— Dacă dorești — am spus — să scapi de mine...

— Hai, nu face pe prostul, protestă Ethelbertha. Aș vrea să scap de tine un pic, doar ca să uit cele 2—3 defecte care sînt inerente oricui, doar atît cît să ajungă să-mi amintesc ce băiat fermecător ești în general și să mă gîndesc cu plăcere la reîntoarcerea ta.

Tonul Ethelberthei mă supăra. Părea pornită pe panta frivolității și asta nu se potrivea cu tema discuției noastre. Nu-mi plăcea de loc — și nici nu era genul Ethelberthei — să privească cu bucurie o despărțire de 3—4 săptămîni. Călătoria nu mă mai atrăgea de fel. Aș fi renunțat pe loc, dacă nu m-aș fi simțit obligat față de George și de Harris. Nu mai puteam însă să dau înapoi: era o chestie de demnitate.

— Foarte bine, Ethelbertha — i-am răspuns — am să procedez așa cum dorești tu. Ești dornică să scapi de mine un timp: o să fi satisfăcută; dar dacă nu consideri asta ca o curiozitate deplasată pentru un soț, te-aș ruga să-mi spui și mie ce-ai de gînd să faci în lipsa mea.

— O să închiriem vila de la Folkestone și o să mă duc acolo cu Kate. Și, dacă ai fi drăguț, l-ai convinge pe Harris să plece cu tine: atunci, am putea să o luăm și pe Clara cu noi. Am mai petrecut noi în trei clipe minunate, pe vremea cînd nici nu știam de existența voastră: ar fi grozav să retrăim momentele acelea. Crezi că ai să-l poți convinge pe d-nul Harris să plece cu tine?

I-am răspuns că voi încerca.

— Ești un băiat de treabă. Procedează cum crezi că e mai bine. Poate că-l convingi și pe George.

I-am răspuns că nu consideram lucrul necesar, întrucît George, nefiind însurat, n-ar avea cine să se bucure de lipsa

lui. Dar, s-a mai văzut femeie să priceapă o ironie? Ethelbertha se mulțumi să replice că n-ar fi frumos din partea noastră să plecăm fără el. Fie, îl voi convinge pe George.

M-am întâlnit cu Harris la club și l-am întrebat cum stă.

— O! Merge grozav, îmi spuse el. Nu se spune să plec.

Dar, din intonația lui, răzbătea ceva, un lucru mic, care mă făcu să bănuiesc că e pe deplin mulțumit. Îi cerui să mă lămurească mai pe larg.

— Cînd i-am vorbit de proiectul nostru, a făcut pe mielul blînd. Spune că ideea lui George este minunată și că o asemenea călătorie o să-mi prindă bine.

— Toate astea sînt bune, dar aș vrea să știu ce n-a mers cum trebuie?

— Totul a mers ca pe roate; dar, imediat, a schimbat vorba.

— Pricep! am strigat eu.

— Da, vechea ei idee fixă, cu baia.

— Știu eu despre ce e vorba; a montat-o și pe Ethelbertha.

— Ei, asta e, așa că o să fiu nevoit să i-o instalez chiar acum; n-am putut s-o refuz, din moment ce s-a arătat atât de înțelegătoare. E o chestie de cel puțin 2.000 de shillingi.

— Așa de mult?

— Nici o centimă mai puțin. Devizul se urcă pînă acum la 1.200 de shillingi.

Îl ascultam cu compătimire.

— Pe urmă a venit la rînd mașina de gătit, urmă Harris. Tot ce n-a ieșit perfect în casa asta în ultimii ani, se datorește mașinii de gătit.

— Cunosc povestea — spusei eu — am schimbat șapte locuințe de cînd m-am însurat și, de fiecare dată, cuptorul era din ce în ce mai prost. Asta, pe care-l avem acum, nu e numai mic, dar e de-a dreptul dușmănos. Știe cînd avem musafiri și, ca un făcut, tocmai atunci nu vrea să ardă.

— O să cumpărăm o mașină nouă, zise Harris (dar o zise fără urmă de satisfacție). Clara socotește că o să ne revină mult

mai ieftin dacă facem amîndouă lucrările deodată. Presupun că atunci cînd o femeie își dorește o diademă de diamante, știe să demonstreze ce economie realizează în felul ăsta, căci nu-și mai cumpără pălării.

— La cît crezi că se urcă cheltuielile cu mașina de gătit? întrebai (lucrul începuse să mă intereseze).

— Nu știu exact. Cred că e vorba de vreo 400 de shillingi. (Apoi ne apucărăm să discutăm despre pian). Ai observat vreodată o diferență între două pianе?

— Bineînțeles. Unele au sunetul mai puternic, dar sfîrșești prin a te obișnui.

— Registrul acut la pianul meu este într-o stare proastă. Dar, de fapt, ce este registrul acut?

— E vorba de sunetele înalte ale instrumentului, de partea aceea a pianului care scheaună de parcă ai călca-o pe coadă. Bucățile frumoase se sfîrșesc de obicei cu înflorituri tocmai pe notele subțiri.

— Ei bine, la noi, notele subțiri nu sînt destul de armonioase. Va trebui să trecem pianul în odaia copiilor și să cumpăr unul nou pentru salon.

— Și mai ce? mă informai.

— Nimic. Cred că n-a mai fost în stare să găsească altceva pentru moment.

— O să vezi, cînd ai să te întorci acasă, că a mai descoperit ceva.

— Ce anume?

— O să vrea o vilă la Folkestone pentru vara asta.

— Și de ce tocmai la Folkestone?

— Ca să-și petreacă vara acolo.

— A invitat-o familia în Galia să vină cu copiii și să stea toată vara acolo.

— Se prea poate să plece în Galia înainte de a se duce la Folkestone sau, poate, după ce se va întoarce de la Folkestone. Dar ai să vezi că o vilă la Folkestone o să-i trebuiască în orice caz. Poate că mă înșel: aș vrea să fie așa, pentru tine, dar mă încercă o presimțire că nu greșesc.

— O să mă coste scump călătoria asta, spuse Harris.

— De la bun început a fost o idee stupidă, zisei eu.

— Am fost nebuni cînd ne-am lăsat convinși de George, încheie Harris; o să tragem ponoasele în curînd.

— A fost întotdeauna un aiurit.

— Și un încăpăținat!

Chiar atunci auzirăm vocea lui George în hol. Întreba dacă n-a primit poștă.

Murmurai:

— Ar fi mai bine să nu-i spunem nimic: e prea târziu ca să mai dăm înapoi.

— Nici n-ar mai folosi; instalația de baie va trebui să o fac oricum; la fel și cu cumpărarea pianului.

George apăru voios:

— Ei, cum merge? Ați izbutit?

Ceva în felul lui de a fi îmi dispăcu. Mi se păru că și Harris încearcă aceeași impresie.

— Ce să izbutim? Întrebai.

— Ce... să vi se dea voie s-o ștergeți.

Am simțit că a sosit momentul să-i dăm o lecție acestui individ.

— Când ești însurat — am spus — bărbatul hotărăște și nevasta se supune. E de datoria ei; așa e prevăzut în canoanele tuturor religiilor.

George își împreună minile și-și aținti ochii în tavan.

— Poate că ni s-a întâmplat vreodată să glumim sau să ne batem joc de aceste lucruri, urmași eu; dar ai să vezi și tu cum devine cazul când e vorba de ceva serios. Le-am informat pe nevestele noastre că avem de gînd să facem o călătorie. S-au necăjit, după cum era și firesc; sigur că ar fi preferat să ne însoțească sau, dacă nu e posibil, să rămînem noi acasă cu ele. Dar le-am lămurit, le-am explicat că aceasta e dorința noastră și cu asta am pus punct oricăror discuții.

— Iertați-mă, nu eram dumirit. Nu sînt decît un biet celibatar. Oamenii îmi povestesc despre una, despre alta, și eu le dau ascultare.

— De unde ți se trage eroarea, băiete. De-acîi înainte, cînd o să simți nevoia să fi lămurit în privința căsniciei, vino să ne întrebi pe noi, pe mine sau pe Harris: noi o să-ți spunem tot adevărul.

George ne mulțumi și apoi ne apucarăm să făurim planuri.

— Cînd plecăm? Întrebă el.

— Cît mai curînd, răspunse Harris.

Presupun că spera să spele putina înainte ca d-na Harris să mai poată formula noi dorințe. Ne deciserăm așadar pentru miercură viitoare.

— Și încotro o pornim? reluă Harris.

— Fără îndoială — zise George — că vreți să vă îmbogățiți cunoștințele, nu-i așa? . . .

— Da . . . îi răspunsei. Dar cu măsură. Fără să tindem să devenim niște fenomene. Pe cât posibil fără prea mari eforturi personale. Și cu cât mai puțină cheltuială.

— Va fi ușor, declară George. Cunoaștem Olanda și malurile Rinului. Foarte bine. Propun deci să ne imbarcăm pe un vapor pentru Hamburg, să vizităm Berlinul și Dresda și să ne îndreptăm apoi în spre Pădurea Neagră, prin Nüremberg și Stuttgart.

— Mi s-a vorbit de locuri frumoase în Mesopotamia, murmură Harris.

George aprecie că Mesopotamia se afla oarecum în afara itinerariului nostru, dar că Berlinul și Dresda puteau fi lesne vizitate.

Ne convinse și pe noi. A fost spre bine, a fost spre rău?

— Cît despre vehicule, socot — zise George — că o să procedăm ca de obicei. Harris cu mine pe tandem și J . . .

— Eu prefer altfel, îl întrerupse Harris cu tărie. Tu și cu J . . . pe tandem, iar eu pe bicicletă.

— Mie mi-e indiferent — spuse George — J . . . și cu mine o să mergem cu tandemul.

I-o tăiai scurt:

— N-am de gînd să-l trag pe George tot timpul. Va trebui să facem cu schimbul.

— Foarte bine! consimți Harris. O să facem cu schimbul. Dar e de la sine înțeles că o să pună și el umărul.

— Că o să facă ce? izbucni George.

— Că o să pună umărul, repetă Harris cu energie; și mai cu seamă la încrucișări.

— Dumnezeuule mare! — oftă George — voi nu simțiți nevoia de loc să faceți mișcare?

E lucru obișnuit ca tandemul să dea loc la dezbateri vii. Cel din față pretinde întotdeauna că cel din spate stă de pomană, în timp ce, după părerea celui din spate, el singur împinge vehicolul, pe cînd cel din față se mulțumește să gîfîie. E un mister ce nu va fi nicicînd elucidat. De vreme ce, pe de o parte, prudența îți șoptește la o ureche să nu te surmenezi ca nu cumva să capeți vreo boală de inimă, iar pe de alta dreptatea îți murmură tainic la cealaltă: « De ce să-ți asumi

întreaga muncă? Vehicolul ăsta nu-i o trăsură și tu n-ai obligația să faci căraușie pentru un client», este cît se poate de enervant să-l auzi pe celălalt bodogănind pe neașteptate: «Ce se întîmplă? Ai uitat să dai din pedale?».

Puțin după ce se însurase, Harris a avut neplăceri serioase de pe urma faptului că i-a fost imposibil să urmărească acțiunile și gesturile persoanei care ședea în spatele lui. Străbătea Olanda pe bicicletă cu soția lui. Drumurile erau presărate cu bolovani și vehicolul stătea într-una.

— Ține-te bine! striga Harris fără să se întoarcă.

D-nei Harris i se păru că a spus: «Sări jos!»

Nici unul dintre ei nu poate să explice cum d-na Harris a putut să înțeleagă: «Sări jos», cînd el îi spusese: «Ține-te bine».

D-na Harris pretinde:

— Dacă mi-ai fi spus să mă țin bine, de ce aș fi sărit?

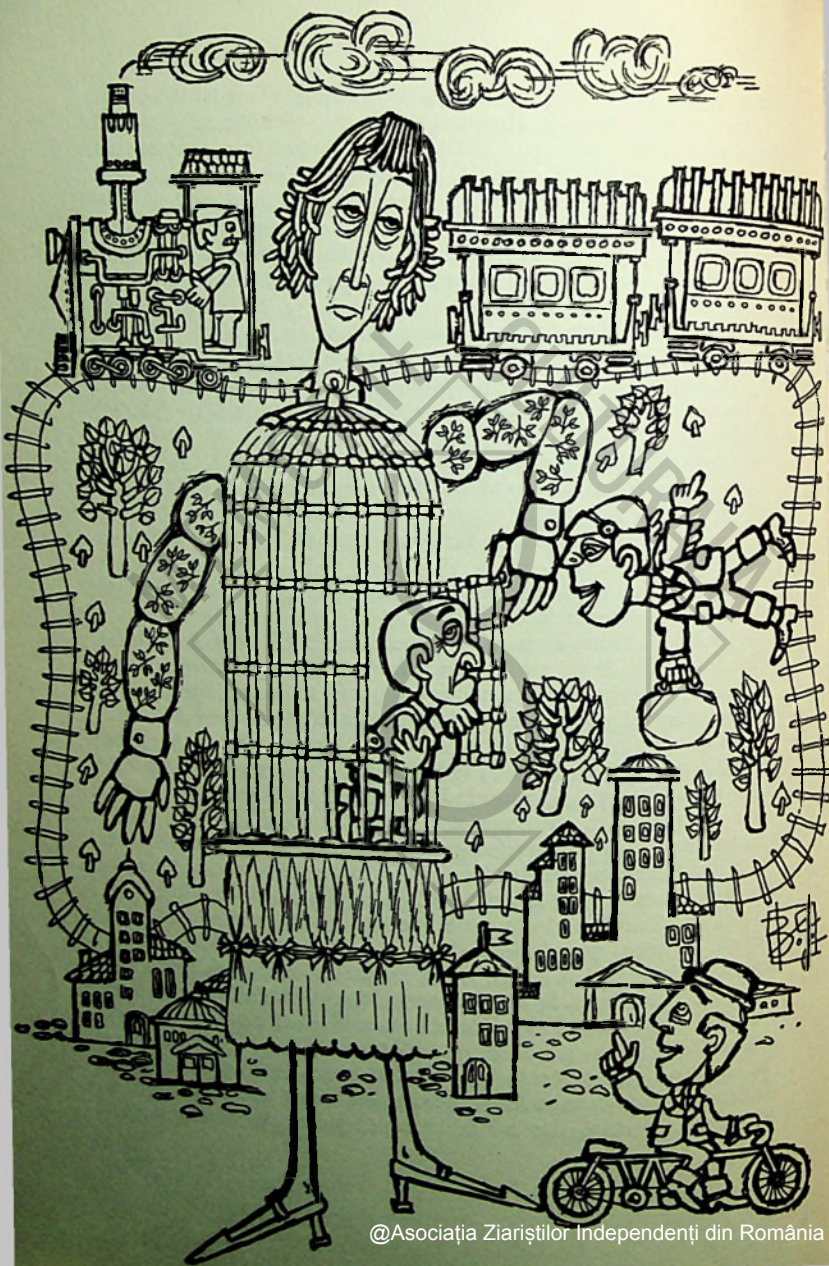
Și Harris răspunde:

— Dacă aș fi vrut să sări, de ce ți-aș fi spus: «Ține-te bine?»

Și cu toate că tot necazul a trecut de mult, li se mai întîmplă și acum să discute întîmplarea.

Dar indiferent cum ar fi privite lucrurile, fapt e că d-na Harris a sărit de pe tandem în timp ce Harris pedala din toate puterile, convins că nevastă-sa șade tot acolo, în spate.

Se pare că ea ar fi crezut la început că el voia să ia suișul în viteză, numai și numai pentru a fi admirat. Erau tineri pe vremea aceea și lui Harris i se întîmpla să facă asemenea demonstrații. Se aștepta ca, ajungînd pe culme, el să coboare și să o aștepte răbdător, sprijinit de bicicletă. Cînd îl văzu însă, dimpotrivă, atingînd vîrfurile și pornind să coboare mai departe în viteză, rămase înmărmurită; apoi o cuprinse indignarea și, în fine, începu să se neliniștească. Alergă pînă-n vîrfurile dealului și prinse să răcnească din toate puterile. El însă nici nu întoarse capul. Îl văzu pierzîndu-se într-o pădurice aflată la un kilometru și jumătate de acolo, așa că se așează pe marginea drumului și începu să plîngă. Se ciondăniseră chiar în dimineața aceea din pricina unui fleac și ea se întreba acum dacă el nu luase cumva lucrurile în serios și nu voia s-o părăsească. N-avea nici un ban la ea și nu știa nici olandeza. Văzînd-o, trecătorii păreau să se înduioșeze, iar ea se străduia să le explice întîmplarea. Înțelegeau că pierduse ceva, dar nu izbuteau să priceapă ce anume. O

duseră pînă-n satul cel mai apropiat și chemară un paznic. Acesta din urmă, după semnele ei, ajunse la concluzia că i se furase bicicleta. Puseră telegraful în funcțiune și descoperiră într-un sat, la o depărtare de patru kilometri, un biet puști care încălecaseră o străveche bicicletă de damă. Fu încărcat într-o căruță și adus în fața d-nei Harris, dar cum, după toate aparențele, ea nu voia să audă nici de el nici de vehicol, i se dădu drumul fără alte cercetări.

Între timp Harris continua să pedaleze cu o plăcere crescîndă, de parcă i-ar fi crescut aripi. Rosti, adresîndu-se presupusei d-ne Harris:

— Niciodată nu mi s-a părut bicicleta asta așa ușoară; grozav m-a înviorat aerul ăsta curat.

Apoi o sfătui să nu se sperie, căci are intenția să-i arate cu ce viteză poate să meargă. Se aplecă așadar mai tare pe ghidon și se strădui din toate puterile. Bicicleta se năpusti de parcă ar fi fost mînată de diavol; se iveau și dispăreau pe rînd gospodării, biserici, ciini și păsări. Moșnegii se opreau admirîndu-l, iar copiii îl aplaudau. Își continuă drumul în acest ritm încă vreo cinci leghe. Abia atunci își dete seama, conform lămuririlor pe care le-a dat mai tîrziu, că se petrecea ceva neobișnuit. Și nu tăcerea îl puse pe gînduri; vîntul sufla puternic și bicicleta stîrnea mult zgomot. Îl încercă mai curînd o senzație de pustiu. Întinse o mîină în spate: nu întîlni decît un gol nesfîrșit. Sări, sau mai bine zis se prăbuși de pe bicicletă și se uită îndărăt la calea parcursă; drumul se întindea neted și luminos de-a lungul pădurii întunecate și nu se zărea țipenie de om. Încălecă din nou și, făcînd cale întoarsă, urcă iar dealul. Zece minute mai tîrziu se afla la o răscruce de unde porneau patru drumuri; coborî și se strădui să-și amintească pe care din ele venise.

În timp ce medita, trecu pe acolo un om călare. Harris îl opri și îi dete să înțeleagă că-și pierduse nevasta. Omul nu păru nici să se mire, nici să-l compătimească. Pe cînd vorbeau se apropie încă un țaran; primul îi povesti celui de-al doilea întîmplarea, ca și cum n-ar fi fost vorba de o nenorocire, ci de o pățanie hazlie. Ceea ce păru să-l mire pe cel de-al doilea fu faptul că Harris părea disperat. De altfel, nu reuși să afle nimic nici de la unul, nici de la celălalt; mormăi o înjurătură, se sui pe bicicletă și porni la întîmplare pe cărarea din mijloc. Pe la jumătatea drumului întîlni două fetișcane însoțite de un

flăcău care sporovăia vesel. Îi întreabă dacă nu-i văzuseră nevasta. Ei cerură amănunte. Harris nu știa destulă olandeză ca să-și descrie amănunțit soția; tot ce izbuti să le spună despre ea, se rezumă la faptul că este foarte frumoasă, și de talie mijlocie; ei nu părură să se mulțumească cu atît; oricine ar fi putut să dea asemenea amănunte și, pe baza asta, să intre în posesia unei femei străine. Îl întrebară cu ce este îmbrăcată: nici dacă ar fi fost vorba de viață și de moarte n-ar fi izbutit să-și amintească.

Nu cred să existe un bărbat care să fie în stare să descrie îmbrăcămintea unei femei la numai zece minute după ce s-a despărțit de ea. Își amintea de o fustă albastră și apoi de ceva anume care prelungea rochia pînă-n gît; putea să fie o bluză și își amintea vag și de un cordon; dar ce fel de bluză? O fi fost galbenă, verde sau albastră? O fi avut guler? Sau fundă? Nevastă-sa avea flori sau pene la pălărie? O fi avut de fapt pălărie? Nu se încumeta să facă o descriere prea amănunțită de frică să nu se încurce și să fie îndreptat pe o cale greșită hăt departe. Cele două fete se hlizeau într-una, ceea ce, dată fiind starea lui de spirit, îl făcu pe Harris să se înfurie. Flăcăul, care părea dornic să scape de el, îi dădu ideea să se adreseze poliției din orașul învecinat. Harris se duse într-acolo. Comisarul îi întinse o hîrtie și-i spuse să scrie semnalmentele soției, cu amănunte asupra locului și momentului în care o pierduse; tot ce izbuti să le spună fu numele satului în care prînzise. Era încredințat că acolo fusese cu el și că plecaseră împreună.

Asta li se păru suspect polițiștilor; povestea le dădea de gîndit din trei motive: 1) Era vorba într-adevăr de o soție legitimă? 2) O pierduse oare cu adevărat? 3) De ce o pierduse? Cu ajutorul unui hangiu, care vorbea de bine de rău englezește, reuși să le risipească bănuielele. Porniseră să facă cercetări și, spre seară, i-o aduseră, într-o trăsură închisă, împreună cu nota de plată. Întîlnirea nu fu cine știe ce călduroasă. În general, d-na Harris nu știa să se prefacă și nu se prea pricepea să-și ascundă sentimentele. De data aceea însă, după cum mărturisește chiar ea, nici nu încercă măcar.

Înțelegi pe chestia vehiculelor, ne apucarăm să dezbatem veșnica problemă a bagajelor.

— Lista obișnuită, cred, zise George, pregătindu-se să o scrie.

Era rodul sfaturilor mele. Unchiul Podger, cu ani în urmă, îmi predase această listă.

— Nu uita — avea obiceiul să spună unchiul Podger — ca înainte să împachetezi, să faci o listă.

Era un om foarte chibzuit.

— Ia o foaie de hîrtie. (Avea obiceiul să înceapă toate cu începutul.) Notează tot ce ar putea să-ți trebuiască; apoi revezi încă o dată lista, ca să controlezi dacă nu lipsește nimic. În felul ăsta: Ești în pat: cu ce ești îmbrăcat? Foarte bine, notează-ți. Mai adaugă un schimb. Te scoli: ce faci? Te speli. Cu ce? Cu săpun. Trece-l: săpunul. Și așa mai departe. Apoi hainele. Începe de la picioare. Cu ce ești încălțat? Ghetе, pantofi, ciorapi: notează-le. Ia-o așa, metodic, pînă la cap. Ce-o să-ți mai trebuiască în afara îmbrăcămînții? Un pic de coniac? Trece-l. Un tirbușon? Trece-l. Trece tot. Așa, n-o să uiți nimic.

După metoda asta proceda de fiecare dată. O dată lista isprăvită, o controla cu grijă, așa cum mă sfătuiă și pe mine, să vadă dacă n-a uitat nimic. Pe urmă o revedea iar și bifa tot ce nu era strict necesar.

După care nu știa unde a pus lista.

George observă:

— Am putea să luăm chiar pe biciclete strictul necesar pentru o zi-două. Grosul bagajelor l-am putea expedia prin mesagerii în orașele prin care o să trecem.

— Să fim prudenți — începui eu — știu pe unul, care ...

Harris își scoase ceasornicul:

— O să ne povestești asta pe vapor. Am întîlnire cu Clara la gara Waterloo peste o jumătate de oră.

— N-am nevoie de o jumătate de oră — am protestat eu — e o întîmplare adevărată, și ...

— Ține-o minte, zise George: am auzit că în Pădurea Neagră sînt destule seri ploioase. O să-ți fim foarte recunoscători atunci. Acum trebuie negreșit să isprăvim cu lista asta.

Acum, cînd mă gîndesc la scena aceea, îmi dau seama că n-am mai avut niciodată prilejul să le povestesc întîmplarea: de fiecare dată, ceva ne întrerupea. Și totuși e o întîmplare adevărată ...

În romînește de LAURA COSTIN

Ilustrații de BENEDICT GĂNESCU

Vaca cinstită

În anii din urmă mi-am găsit un adăpost prin preajma cimitirului.

Mă plimbam ceasuri întregi pe aleele tăcute, citind inscripțiile de pe pietrele funerare. În cea de a treia zi a acestor plimbări, s-a întâmplat să pot sta mai pe-ndelete de vorbă cu groparul. Trebuie să mărturisesc că în viața mea n-am prea găsit oameni care să-mi inspire atîta încredere ca acest gropar. Ca statură — aş spune cu puțină exagerare — era un brad de bărbat, iar din fața lui țipau, așa zicînd, liniștea tihnită a omului care înoată în fericire și certitudinea absolută că insul a cărui groapă a fost săpată de el va fi înmormîntat fără doar și poate.

Aici e cazul să amintesc că, pe vremuri, și eu voiam să mă fac gropar, bine știind că de nici o altă meserie nu sînt bun. Oricine va înțelege așadar marea nedumerire ce m-a cuprins cînd am văzut că groparul meu începe să îmbuce la slănină și, șezînd pe dunga unui mormînt, înfulecă un kilogram de pîine clisoasă și o bucată de clisă cît palma. Și, în timp ce se înfrupta din aceste bunătăți, omul îmi povesti că în decursul celor patruzeci de ani de cînd muncește, a săpat groapa cîtorva mii de oameni. În schimb, avea cuvinte de dezaprobare pentru atitudinea guvernului care ridică în fiecare an pensiile. Lucrurile au ajuns rău de tot: pensionarii s-au înzdrăvenit într-un hal de pot trece și douăzeci de ani pînă să apuci să îngropi pe vreunul din ei...

Văzînd că mă pricep cît de cît la meserie, omul meu a început să bată în retragere. A, nu vrea să se plîngă pentru nimic în lume! Că, de bine de rău, tot își face el suma în fiecare lună. De altfel, și-a cumpărat încă de mult o căsuță curățică în mahalaua Erzsébet, iar depunerile de la bancă îi aduc o dobîndă de 800 de florini pe lună. Poate că peste cîțiva ani va fi scos la pensie și fiindcă un gropar nu poate lua, oricum,

o pensie ca fite-cine, te pomenești că o să se însoare cu o pensionară chipeșă, și o să trăiască, vesel și independent, ca regele Angliei.

Vorbele groparului pofticios m-au răscolit pînă-n rărunchi. Am înțeles că sînt un om pierdut, un ratat. Căci dacă aș avea bani la bancă, o leafă sigură, casă și o nevastă pensionară, poate că și cîinele meu ar bea cafea după masă, aș fi cineva. L-am și întrebat pe loc cum a izbutit să-și facă așa rosturi bune.

Omul meu își șterse mustața cam pleoștită, apoi îmi povesti, cu multe digresiuni și cu unele amănunte pe care prefer să le trec sub tăcere, că la vîrsta de 25 de ani era mulgător de vaci la o gospodărie din pusta Halom, lîngă Vecsés. Se împliniseră doi ani de cînd mulgea vacile și într-o seară s-a dus la o petrecere în satul din apropiere. În zorii zilei s-a întors cu întîrziere și, cînd a dat să intre în grajd, vătaful i-a ars pe nerăsuflăte trei palme, dîndu-i și cîteva picioare.

— La început credeam că glumește — spunea omul meu — că de palmuit m-a mai palmuit și altă dată, dar cînd am văzut că nu-i de șagă, i-am dat și eu, pe nenumărate, vreo treizeci și cinci. După trei zile m-am trezit la Budapesta, eram șomer. Ședeam pe undeva, prin Obuda și, în căutarea unui post, urmăream zilnic mica publicitate din «*Ultimele Știri*».

Într-o zi, ochii mei se opriră pe un anunț care spunea cam așa: «*Se caută o vacă cinstită cu referințe bune, știind să umble și cu bicicleta. Postul poate fi ocupat imediat la Cășăria din Strada Huba numărul 14, Ferencváros*». Mi-am zis în sinea mea: vită cu referințe bune, nu-s, ce-i drept, și nici la bicicletă nu mă pricep, dar am văzut atîtea lucruri anapoda aici la Budapesta, încît, iaca, am să mă duc în strada Huba să văd și eu ce-i cu vaca aceea cinstită care să știe să umble cu bicicleta. Ce să-ți spun? Am găsit pe stăpînul cășăriei din strada Huba cît ai zice pește. Omul m-a lămurit că nu de-o vacă e vorba, ci de un văcar care știe să meargă cu bicicleta; așa ceva ar vrea să angajeze.

— Știi să mulgi? Ai niscaiva certificate? — mă întrebă gospodarul burduhos, iar eu i-am arătat hîrțiile.

Apoi am intrat împreună în grajdul din fundul curții largi, unde am izbutit să mulg pe cea mai năbădăioasă vacă.

— Da' cu bicicleta știi să mergi? — se sfătoșea gospodarul, iar eu am fost nevoit să mărturisesc că în viața mea n-am avut bicicletă.

În timp ce stăteam noi de vorbă, iaca intră nevastă-sa, o femeie grasuță și plină de bunăvoință. A mormăit ceva parcă — spunea că pentru tricicletă nu e nevoie de cine știe ce învățătură, așa că să-mi văd de treabă fără întârziere. O să am optzeci de pengö pe lună și dacă mă port bine, cu timpul o să pot cîștiga și mai mult.

Pe vremea aceea, oasele și mușchii îmi mergeau strună și ca să-mi arăt recunoștința față de gospodină, m-am așezat în mijlocul grajdului, mi-am ridicat picioarele pe după gît, apoi mi-am scărpinat nasul cu degetul mare de la piciorul drept, iar cu piciorul stîng am început să-mi frec urechea.

Femeii îi plăcu atît de mult demonstrația mea încît se tăvălea de ris, să-i vie rău, nu alta, iar gospodarul mi-a spus că am mult mai mult talent decît miniștrii născuți. (Aici poate să fi fost și nițică exagerare, căci s-au văzut pe vremuri miniștrii pe care învățătura nu-i împiedica să-și scarpine cu piciorul drept urechea stîngă).

La dorința gospodinei, m-am apucat numaidecît de treabă și, din clipa aceea, am pornit pe drumul dezamăgirilor care pînă la urmă m-a dus la meseria de gropar. Căci gropar m-am făcut, gropar sadea, de-mi venea uneori să vir toată lumea în pămînt. De atunci, firește, m-am mai astîmpărat...

Trecuseră doi ani de cînd mulgeam cele douăzeci și cinci de vaci ale stăpînului și cu bacșișuri cu tot am strîns vreo două mii de pengö, din care mă gîndeam să-mi cumpăr patru vaci bune, să mă fac și eu gospodar în lege. Îmi făceam socoteala să închiriez un grajd în strada Váci din inima orașului. Mă gîndeam să mulg vacile, una cîte una, în vitrina lăptăriei, îmbrăcat în halat alb. Cu un cuvînt, aveam ambiții mari, voiam să mă căpătuiesc și am făcut cunoștință și cu o bucatăreasă șchioapă care avea cinci mii de pengö, bani gheață. Aveam de gînd să mă însor cu ea, dar înainte de însurătoare voiam să cumpăr vaca jupînului, pe Floarea, cum îi ziceam noi. Era o vacă de toată frumusețea, nici zugrăvi nu se putea ceva mai minunat. Dar gospodarul nu voia s-o vîndă decît cu o singură condiție: dacă nici în acest al treilea an al ei nu se va împrieteni cu taurul. Pe taurul jupînului îl puneam să postească, îl canoneam în fel și chip — și asta dinadins, deși de la început era o căzătură bătrînă, astmatică și fleșcăită de abia mai sufla, iar vacilor le era lehamite de dumnealui. Floarea încalte disprețuia atît de mult pe bătrîna excelență — așa-i ziceam în denoi —

încît l-a prima ocazie binevenită l-a ținut cu coarnele de zid. (Excelența sa s-a speriat așa de tare, încît a fugit la loc.) Din împlinirea asta am tras concluzia că jupînul o să vîndă pe Floarea iar eu am s-o cumpăr. Mă și țineam de capul lui, dar omul era de părere să mai așteptăm o lună de zile, și dacă și după acest răstimp vaca va mai face nazuri, o vinde, nici vorbă.

Timp de o lună, Floarea a avut o purtare exemplară, apoi deodată a început să se neliniștească. Învățînd din pățania-i de rîndul trecut, jupînul a cumpărat douăzeci și cinci de litri de bere și o mare parte din băutura i-a dat-o vacii — ca s-o îmblînzească, chipurile. Restul l-am pus în fața taurului — și ce să vezi? Taurul meu s-a înviorat și s-a făcut vesel cum nu mai fusese decît, poate, în tinerețele lui îndepărtate. Am scos în curte și vaca și taurul. Aici, Floarea, pasă-mi-te pentru a dovedi că și o vacă cu lapte știe să se poarte cinstit și cuviincios, în loc să-i dea tîrcoale taurului, s-a lăsat, în risetele cășenilor, pe partea — cum s-ar zice — posterioară, drept în mijlocul curții, scoțîndu-și limba, apoi lungindu-se, toropită de somn, și adormind buștean. Între timp, puterea băuturii îl doborî și pe taur care nu-și mai amintea de loc de ce a fost lăsat în curte. S-a făcut de rîs: înmuiat de somn, s-a întins lîngă Floarea, cam cum făcea jupînul cînd sosea noaptea tîrziu de la circiumă.

Acum eram sigur că voi reuși să cumpăr mîndrețea de vacă. Dar burdula de stăpînu-meu tot mai trăgea nădejde.

— Să mai așteptăm o țință — îmi spuse. Și dacă om vedea și om vedea că Floarea nu arată nici un semn de schimbare, o vînd, fie ce-o fi.

Ce era să fac? Am așteptat, avînd încredere în gusturile Floarei.

Timpul așteptării era pe sfîrșite, cînd într-o dimineață, cărînd laptele, mă întîlnii cu bucătăreasa mea — știi, aia cu cinci mii de pengö la ciorap — tocmai lîngă parc. Venea de la localul « *Vînătorul Verde* » și era beată tun. Spectacolul m-a uimit peste măsură. Dumnezeu, ce pocitanie! Și colac peste pupăză, orăcîia așa de mîeros de m-au apucat fiorii.

— Îubește-mă, scumpule, dragule, porumbelule, mîncă-ți-aș inimioara! — se topea zgripturoaica, șontăcîind cu un coș în mînă și încercînd să-mi cadă în brațe.

Ce să zic? M-a descurajat, mi-a tăiat pofta de viață. Am dat bir cu fugiții, adică m-am urcat pe tricicletă și tunde-o, băiete!

Am sosit acasă aproape de amiază, teafăr, slavă domnului ! Jupînul mă întîmpină cu ştirea că Floarea dă din nou semne de neliinişte.

N-ar fi rău să mai facem o ultimă încercare, să vedem dacă primeşte sau respinge dragostea *bătrînei Excelenţe*. Eu unul aveam toată încrederea în cinstea vacii, cu atît mai mult cu cît de săptămîni de zile nu-i dădeam taurului de mîncare decît paie de ovăz şi coceni de tulei. Îi crescuse părul ca unui dulău plin de purici. Din nenorocire, cura de slăbire nu i-a prea înrăutăţit astma, ba parcă l-a făcut mai sprinten. A uitat chiar să tuşască. Iar Floarea, parcă ar fi intrat dracul în ea, îndată ce i-am dat drumul pe uşă, şi-a ridicat coada şi a început să alerge cocheta de colo pînă colo. Taurul s-a uitat o bucată de vreme la vaca minunată şi, de la un timp, numai ce văd că cele două dobitoace se fugăresc prin curte. N-aş putea să-ţi spun din fir-a-păr ce s-a mai întîmplat, fapt e că mai tîrziu vaca a căutat să scape de taur şi, fiindcă în curtea asta, toate uşile sînt la fel, ea a intrat buluc în prima locuinţă — o singură cameră — în care o călfă deşirată de croitor şi cu nevastă-sa se pregăteau să se azeze la masă.

Fără să se sinchisească de locul neobişnuit, cele două vite alergau roată-roată prin odaie. În culmea harababurii, nevasta croitorului a izbutit să scape, sărind peste prag. În clipa aceea taurul s-a zărit în singura oglindă mare şi fiindcă nu-şi putea închipui ceva atît de hidos, s-a repezit cu toată puterea la *rivalul* ce se vedea în oglinda care, fireşte, a căzut în mii de ţandări la pămînt. Vaca făcu o nouă încercare de a scăpa, dar în faţa uşii nevasta croitorului se văicărea şi ţipa aşa de tare încît n-a putut ieşi. Înnebunit de spaimă, croitorul pipiriu se refugiase sub pat şi se uita neputincios la cele două vite care răsturnau masa, scaunele. Cearşafuri şi feţe de pernă se răsuceau pe copitele lor. În cele din urmă s-a întîmplat că vaca s-a poticnit, apoi s-a prăbuşit peste pat; acesta s-a năruit, s-a risipit ca făina orbului şi vaca cu aere nevinovate s-a trezit lîngă croitorul lipit de perete. Era ca şi cum vaca cea mai frumoasă din grajdul nostru n-ar fi aspirat decît numai şi numai la sărutul calfei de croitor. De afară se auzeau aceleaşi ţipete — de prisos de altfel — deoarece vaca părăsi pe croitor, iar taurul luă în coarne oala afumată, plină de mîncare de fasole verde, şi acum, împodobit cu această găteală de cap, începu s-o asalteze din nou pe Floarea.

După cele întâmplate, trebuia să știu că vaca niciodată n-o s-o pot cumpăra. Mi se părea o lovitură cumplită, amărăciunea pe care griile și dezamăgirile mi-o stîrniseră în suflet era atît de mare, încît pe loc m-am hotărît să plec, să-mi las dracului serviciul. Jupînul a mai smîrciit vreo două săptămîni — cîcă nu mai putea de părere de rău că plec — apoi în cea mai tristă dimineață de toamnă am sărutat mîna binevoitoarei stăpîne și am plecat spre cimitirul acesta, să mă tînguiesc în voie. Aici, abia am intrat pe poartă și un noroc cu adevărat neașteptat a dat peste mine. Reprezentantul nu știu cărei autorități m-a tocmnit gropar, fiindcă un om al lui fusese îngropat de o săpătură prăbușită.

Și în felul acesta am ajuns la liman. Mă crezi, nu mă crezi, dar să știi că de la povestea cu vaca, eu lapte n-am pus în gură și nici cu bucătăreasă nu m-am împrietenit, oricîți bani ar fi avut la ciorap.

— Așa că vezi, dumneata, cam așa m-am ales un om cu rosturi și fără griji. Acum însă trebuie să plec la treabă, căci timpul prînzului a trecut — spuse omul meu, pornind pe aleea dintre morminte.

În romînește de ION CHINEZU

JANUSZ OSENKA

(R. P. Polonă)

ZBORUL MEU PE MARTE

O dată, ducîndu-mă la Uniunea Scriitorilor, ca să-mi plătesc cotizația, cei de-acolo mi-au spus:

— V-am pregătit o surpriză. Deoarece sînteți de atîția ani un membru exemplar al uniunii noastre și vă plătiți cu regularitate cotizația, v-am propus să fiți primul voluntar pentru un zbor pe Marte. Vă dorim succes și drum bun dus și întors.

Nu-mi venea la îndemînă să refuz. Am întrebat, numai, dacă în cazul acesta pot să-mi plătesc cotizația după ce mă voi întoarce din zbor.

Am fost sfătuit s-o plătesc înainte.

Mi-am făcut valiza și am pus în ea două perechi de șosete «supraelastice», aparatul de ras electric și două sandviciuri cu cracauer.

Pe urmă mi-am îmbrăcat salopeta și am intrat în rachetă. Am cerut, numai, să nu fiu lansat prea repede, fiindcă voiam să le fac cu mîna celor care veniseră să mă petreacă.

Mărturisesc, că, la un moment dat, m-am simțit cam prost. E vorba, se pare, de «fobia altitudinii». Nu cunosc precis simptomele acestei boli, dar știu bine că mi s-a făcut teamă. Voiam, chiar, să ies din rachetă, dar era prea tîrziu, pentru că între timp mă plasasem pe orbită.

Aici mi-a plăcut mult de tot. Am trimis pe Pămînt o ilustrată: «Salutări de pe orbită».

Racheta era nouă-nouță și avea amortizoarele cam rigide, din care pricină mă zdruncina serios prin hîrtoapele de pe Calea Lactee. Dar cînd mi-am pus sub mine puiul de pernă pe care-l iau întotdeauna la drum, zdruncinăturile au încetat.

Ce viteză! Zburam de cîteva ori mai repede decît sunetul. Așa se face că strigătele de admirație cu care mi-au salutat plecarea prietenii și rudele n-au putut să răzbată pînă la mine. Mi-am zis că rachetele acestea au să poată fi folosite cu mult succes de lucrătorii din miliția cosmică. Ei au să poată ajunge la locul crimei înaintea criminalului.

N-a trecut mult și am ajuns deasupra lui Marte. Am început să mă rotesc în jurul acestei planete, făcînd fotografii și diferite măsurători complicate. Dacă măsurătorile mele se vor dovedi a fi pe-alocuri inexacte, îmi cer iertare; în primul rînd, eram foarte emoționat, iar în al doilea rînd, n-am nici o calificare în acest domeniu.

Mă uitam prin binoclu la marțieni. Arătau exact așa cum mi-i închipuisem eu. Pe cap aveau antene. Antenele marțienelor erau mai dese, mai lungi și ondulate după ultima modă de la Paris. Toți îmi făceau semne cu mîinile și-mi comunicau ceva prin radio în limba lor.

Am izbutit să înțeleg că au o părere bună despre talentul meu literar și se oferă să organizeze în cinstea mea un festival pe Marte.

Din păcate, nu puteam să dau urmare acestei invitații, pentru că nu aveam viză marțiană și nici nu-mi luasem o delegație de la Uniunea Scriitorilor. În afară de asta, îmi era teamă că amabilii marțieni n-au să mă mai lase să plec după ce au să mă cunoască mai îndeaproape și au să mă îndrăgească.

Trebuia să mă întorc neapărat pe Pămînt, ca să iau parte la demonstrația de Întîi Mai de la Varșovia, unde mă așteptau mulțimi de oameni, flori, fanfare, radiodifuziunea, televiziunea, și jurnalul cinematografic, cum și foarte multe fete, care doreau să le dau portretul meu cu autograf.

M-am întors, firește, pe Pământ. N-a fost cine știe ce greu s-o fac, pentru că, între noi fie vorba, nici n-am zburat pe Marte. Reportajul de față l-am scris dinainte, pentru orice eventualitate, ca să-l am ca rezervă. De ce nu? După zborul istoric al lui Gagarin în Cosmos, oamenii nu se mai miră de nimic și ar putea să dea crezare zborului meu interplanetar, tot așa cum și eu cred acum în tot felul de minuni care, nu de mult încă, le păreau fantastice muritorilor de rînd.

Cît despre cotizația la uniune, n-am plătit-o. Am s-o plătesc după ce-am să mă întorc de pe Marte. De ce să mă grăbesc?...

ZIEMOWIT KUNINSKI

(R. P. Polonă)

CIMITIRUL

personaje: R.S. — redactorul șef

R.C. — redactorul cultural

R.S.: Dumneata, colega, te ocupi de secția culturală?

R.C.: Da, eu.

R.S.: Și de ce apar atât de puține articole scrise de dumneata?

R.C.: Cred că înțelegi, tovarășe redactor șef. Publicația e destul de mică... Și-apoi mereu intervin chestiuni mai importante... Acțiuni urgente...

R.S.: Și cultura este o acțiune importantă.

R.C.: Mă bucur că sînteți de această părere.

R.S.: Nu eu sînt... cum să-ți spun... uite, avem aici o circulară a Ministerului Culturii. E vorba de o acțiune foarte justă. Cetățenii trebuie să cunoască mai multe despre cultura noastră. Și nu numai despre... Matejko și Senkiewicz — comoara întregului popor — ci, de asemenea, despre ținutul nostru, despre cultura regională și în general despre tot ceea ce avem aici, în regiunea noastră. Aici, în orașul nostru, avem, nu-i așa?...

R.C.: Da, firește, cum să nu. Un castel vechi, casa parohială, un monument al arhitecturii gotice de pe Vistula. În orașul nostru s-a născut...

R.S.: O, o, o! Lucrurile astea...

R.C.: Orașul nostru a dat numeroși oameni de știință și artiști. Este de ajuns dacă faci o plimbare prin cimitirul nostru vechi. Numele de pe morminte și monumente sînt o adevărată cronică..

R.S.: O idee excelentă! Cimitirul. Vom rezolva și chestiunea oamenilor de știință și cea a artiștilor. Scrie dumneata un articol despre cimitir. Sculptura... lucrurile astea... Minunat... Eu așez pe circulară pipa, uite, asta înseamnă că problema e rezolvată. Scrie vreo patru coloane. Cu fotografii. Însămînțările sînt terminate, pînă la campania recoltei mai avem timp... Socot că pînă atunci nu se va ivi nimic neașteptat... Așa că dă-i zor, la treabă!

R.C.: Aș vrea să vă întreb, tovarășe redactor șef, ce părere aveți despre articolul meu?

R.S.: Care?

R.C.: Acela despre cimitirul nostru.

R.S.: Aha! L-am citit. Foarte bun. Ai cules destule informații. Are nivel, da, are nivel...

R.C.: Vă mulțumesc. Cînd va apare?

R.S.: Din păcate, colega, nu va apare.

R.C.: Doar dvs. ați spus, tovarășe redactor șef, că e bun...

R.S.: Este scris admirabil, dar, colega, nu vă orientați în chestiunile curente. Nu țineți seama de pulsul vieții. Iar la noi se ivesc mereu lucruri noi, lozinci noi. Scrii așa, cum s-a scris cîndva despre producție. Mașina, produsele... dar de oameni uitau...

R.C.: Nu pricep.

R.S.: Se vede. Ia articolul despre cimitir și mai citește-l o dată. Da, așa-i, avem sculptură, avem chiar și epitafuri versificate, avem nume onorabile, dar pune-te în locul meu și spune și dumneata unde este aici omul viu? Unde-i?

În romînește de IGOR BLOK

CARLO MONTELLA

Carlo Montella este unul dintre cei mai interesanți scriitori italieni contemporani care s-au afirmat în anii de după război. Născut la Napoli în 1922, a făcut studii filologice, luându-și licența în litere; actualmente locuiește la Pisa. Un critic sovietic l-a numit pe Montella « scriitor al unor mari idei ». Proza lui pune în circulație eroi ai zilelor noastre, reprezentând aspecte multiple și variate ale vieții italiene de după război. Romanele sale *Rudele din sud*, *Incendiu la cadastru*, volumul de nuvele *Cine pleacă în zori*, ca și ultima sa carte *Portret spaniol* demonstrează că Montella zugrăvește de predilecție lumea oamenilor necăjiți, trista lume funcționarească cu birocratismul ei (*Incendiu la cadastru*); lumea celor care pleacă în zori în volumul cu același titlu (*Cine pleacă în zori*): muncitorii, țăranii, mici funcționari, care se zbat cu mizeria ducând o viață grea și tristă, care nu-și pot permite luxul de a aduce copii pe lume. E interesant faptul că Montella, indicând necesitatea prăbușirii unei lumi nedrepte, lasă în același timp să străbată în paginile sale raza unei speranțe fără nume: speranța într-o zi mai bună pentru cei năpăstuiți.

Romanul *Incendiu la cadastru* din care reproducem fragmentele de mai jos, zugrăvește atmosfera din birourile instituțiilor de stat din orașul Pisa, pe care Montella o cunoaște prea bine, pentru că a fost el însuși, mulți ani, funcționar. Romanul realizează distanța care separă mica funcționărie mizeră de funcționarii superiori, venali, corupți, ocupînd un post numai de formă pentru a avea o sinecură. Directorul general care vine în inspecție nu a văzut în viața lui o hartă topografică, deși e inspector de cadastru, dar are mașină, face cură de băi în localități luxoase și se înțelege bine cu șeful Cimino, tolerîndu-și reciproc învirtelile. În opoziție cu ei, moș Zappata, funcționar conștiincios, munceste de ani de zile copiind milioane de numere, scriind formulare, dar riscă să-și lase în orice moment copiii pe drumuri, pentru că nu izbuteste să capete titlul de salariat permanent.

incendiu la cadastru

Era o dimineață de iulie, înăbușitoare. Funcționarii lucrau de câteva ore în birourile lor, cu gulerul cămășii descheiat; unii își scosese ră chiar haina.

Știrea despre vizita directorului general semănă confuzie în tot biroul, deși funcționarii, din pricina distanței care-i separa de directorul general, nu erau impresionați de venirea lui ca de un fapt care-i amenință personal. În asemenea împrejurări, funcționarii se bucură de avantajul de a fi mici și, eventual, se fac și mai mici; privesc forfota șefilor de birou cu un aer amuzat și așteaptă să asiste la o lovitură de teatru.

Să ascundă oare ceva grav această vizită atât de neașteptată, anunțată telegrafic? Și dacă da, atunci ce anume? Retrași în camera domnului Cimino, ca să discute pe îndelete, staționând în grupuri de cîte doi sau trei pe coridoare, la secretariat sau pe sălița ușierilor, funcționarii făceau sute de ipoteze, pentru că la drept vorbind nu era un lucru pe care să-l iei ușor: o inspecție a directorului general! Directorul general! Și cu cit se gîndeau mai mult, cu atît creștea în ei o teamă nedeslușită, și de cîte ori rosteau cele două cuvinte în felul acesta: Di-rec-torul Ge-ne-ral — coborau glasul, vorbind aproape în șoaptă, de parcă le era frică să fie auziți. Fiecare încerca să-și amintească măcar un singur fapt care să fi putut declanșa această inspecție. Și astfel, toate micile întîmplări petrecute la birou în ultimul timp căpătau o gravitate nemaipomenită. O dată, un deputat care ceruse un certificat de la cadastru, cu cea mai mare urgență, așa cum obișnuiesc întotdeauna să ceară dregătorii cei mari, din pricină că nu l-a obținut imediat, a țipat: «Asta-i lipsă de respect! Am să mă plîng ministrului!...». Altă dată, din pricină că Martino uitase să pună afară steagul la o sărbătoare

națională, șeful de cabinet de la prefectură trimisese un bilet în care se plingea domnului Cimino. După părerea unora, se aflase probabil la Direcția Generală despre afacerile dubioase ale șefului; alții bănuiau că ar fi vorba de povestea cu domnișoara Iris, fosta amantă a domnului Cimino iar unii afirmau că directorul general a fost probabil informat că funcționarii foloseau formularele la latrină...

Însă nimeni n-ar fi putut spune că e convins de justetea presupunerilor sale, și chiar dacă vreuna din acestea era întemeiată, adică admitând că directorul general hotărâse să se pună în mișcare din pricina vreuneia din aceste întâmplări, de la cine o aflase? Cum i se adusese la cunoștință? Vreun denunț? Vreo scrisoare anonimă?

Știrea despre vizita directorului general ajunsese pe la ora prinzului și în familiile funcționarilor; aceștia o aduseseră la cunoștința nevestelor, chipurile, cu un aer plictisit, desfășcând șervetul de masă și înghițind, fără a spune nimic altceva, primele linguri de supă. Frumoasă treabă! Să fi fost un inspector obișnuit — treacă-meargă; dar directorul general! Directorul general!... Anunțind știrea, în felul acesta, ca pe ceva plicticos și inoportun, bărbații erau siguri că vor crește în ochii nevestelor care rămăseseră uimite și oarecum speriate, neștiind ce să mai spună la gândul că directorul general — în fața căruia însuși șeful de birou era un purice — va sta de vorbă, peste două zile, cu bărbații lor, le va pune întrebări, va voi să vadă cu ochii lui cum lucrează și, dacă lucrează bine...

În noaptea aceea, toți funcționarii visară, fiecare în alt fel, vizita directorului general. Trezindu-se și foindu-se în pat, gândul lor nu putea să nu zboare la directorul general, închipuindu-și cum îi va chema, cum vor trebui să apară în fața lui, ce-i vor zice, ce-o să răspundă el, și ce vor avea de spus despre munca lor. Și pentru că pînă la urmă nu se mai lipea somnul de ei, încercau să-și închipuie cum ar putea să arate directorul general: dacă e înalt ori scund, gras ori slab, cu burtă, chel, cu ochelari, pince-nez sau cu ochelari broască țestoasă; și, la urma urmei, se putea întâmpla să aibe bătăături sau hemoroizi, cu alte cuvinte să fie un tip de treabă pe care oricine dintre ei să-l poată întreba, fără să stea neapărat smirna, ce speranțe de avansare sînt, cam așa:

— Dacă îngăduiți, domnule director general... fiți bun și iertați, domnule director general, îndrăzneala cu care... dacă avansările, adică... vreau să spun... decretul de avansare... după ierarhie gradul zece...

— Directorul general, domnule Cimino!... A sosit la birou!... Directorul general!

Din pricina gîfeliilor, Martino nu izbutea să mai spună și altceva, în vreme ce domnii Cimino și Fratellini stăteau incremeniți ca niște mumii, simțind cum le îngheață sudoarea pe spate.

În fiecare vară directorul general care avea pietre la rinichi, se ducea în cîte o localitate cu izvoare renumite să facă o cură de ape; și, din obișnuință, combina întotdeauna cura de ape cu o inspecție la instituțiile în circumscripția cărora se aflau stațiunile termale. Acest fapt intra într-un plan bine calculat, deoarece cu diurna grasă de deplasare, izbutea să-și acopere cheltuielile șederii în hoteluri sau pensiuni costisitoare. Aici el ducea o viață mondenă, jucînd bridge și făcînd curte cucoanelor, înconjurat de atenția hotelierilor care uneori ajungeau chiar să-i spună excelență, ca unui ministru, rugîndu-l să-i aibe în vedere la impunerii. Cînd îi venea cheful, se ducea în inspecție la instituțiile cărora le anunța în prealabil vizita sa, și întocmai ca acei generali care intrînd în cazărmi se arată plini de o prietenescă înțelegere față de soldați, așa și el era numai zîmbet și bunăvoință față de funcționari, și le strîngea tuturor mîna, pînă și ușierilor. Pe de altă parte, deoarece nu văzuse niciodată de aproape un aparat de măsurat terenurile și nici

măcar o hartă topografică, inspecțiile acestea îl puneau uneori în încurcătură, astfel că pînă la urmă se interesa așa, în general, de felul cum funcționează respectivele instituții, fără a intra în amănuntele serviciului. Încercase de mai multe ori să priceapă ceva, cit de cit din articolele « Instrucțiunii numărul 19 », dar fusese nevoit de fiecare dată să se dea bătut pentru că îi lipseau cunoștințele practice necesare și socotea chiar că toată adunătura aceea de norme și indicațiuni fără noimă era de o absurditate bestială.

Cu pipa aprinsă în gură, Costante făcea naveta prin instituție pentru a comunica funcționarilor impresiile sale despre directorul general; îl descria amănunțit deoarece avusese posibilitatea să-l observe îndeaproape. Și ceea ce îl uimea cel mai mult era faptul că purta sandale.

— Sandale?! exclamaseră funcționarii, pentru că într-adevăr li se părea ceva cu neputință la un director general. Și voiau să știe cum sînt sandalele, dacă sînt niște sandale propriu zise, niște sandale adevărate, sau poate mai curînd niște pantofi foarte decolțați și dacă le purta pe piciorul gol sau cu ciorapi. Nu — preciza Costante — sînt chiar sandale, iac-așa — trei curele de piele împletite pe picior; dar cu ciorapi, ciorapi de mătase, și la vîrfurile unuia din ciorapi, în dreptul unghiei de la degetul gros, era și o cîrpitură abia vizibilă. La urma urmei, ce e nemai-pomenit în toate acestea? Înseamnă că directorul general are bătăături și nu suferă pantofii. Poate că un director general n-are voie să aibă bătăături, numai pentru că e director general? Și trebuie să arunce o pereche de ciorapi de mătase imediat ce se face o găurică la vîrf? Și președintele Republicii poate să aibe bătăături și să poarte ciorapi cu o țesătură. Și cine-i, mă rog, directorul general? Nu-i el om ca alții? Și nu-i și el un funcționar, la urma urmei?

Tolănit pe canapea cu mușama neagră, din birou, directorul general se informa despre însușirile curative ale apei care i se recomandase pentru pietrele sale, dar domnul Cimino nu știa nimic despre ape; desigur, sînt izvoare renumite, eh... eh... și apa se vinde și la sticlă... eh... eh! dar izvorul cutare, poate cine știe, ar fi mai eficace...

Pe urmă, după ce vorbi despre cura lui diuretică, directorul general trecu la situația din serviciul lor.

— Am avut, înainte de a pleca, un schimb de idei cu inspectorul Morelli — spuse el, tolănindu-se mai comod pe canapeaua cu mușama neagră și zgîndărindu-și cu un aer concentrat un coș din bărbie. — Da, dragă Cimino, un șef de gradul dumatăle și cu capacitatea dumatăle se pierde aici, avînd în subordine numai șapte sau opt funcționari. Însă, pe de altă parte, ar fi bine să accelerezi ritmul serviciului cu sistemul lucrului în acord, punînd astfel pe liber, în scurtă vreme, aproape tot personalul. Și despre aceasta am vorbit cu inspectorul Morelli...

Directorul general se întoarse în ziua următoare, venind cu automobilul său negru, și discută cîteva ore cu... domnul Cimino...

În fiecare dimineață venea cu automobilul său negru și stătea la birou cîteva ore.

Pînă cînd, într-o bună zi, directorul general comunică domnului Cimino că făcuse foarte bine cura de ape și că prin urmare inspecția sa se putea socoti încheiată. Se vor mai întoarce o dată înainte de a pleca la o stațiune balneară unde va face o scurtă cură de ape pentru ficat. Și îl rugă el însuși pe Fratellini să telegrafizeze la instituția de acolo ca să-i anunțe vizita.

În romînește de **DESPINA MLADOVEANU**
Ilustrație de **VAL. MUNTEANU**

ITALO CALVINO

Italo Calvino face parte din tînăra generație de scriitori italieni, care s-au afirmat după cel de-al doilea război mondial. În 1947 apare primul său volum de povestiri inspirate din mișcarea de rezistență a poporului italian împotriva fascismului și din luptele eroice ale partizanilor: *Il sentiero dei nidi di ragno* (Cărarea cuiburilor de păianjen). După un nou volum *Ultimo viene il corvo* (Ultimul vine corbul), apărut în 1949, Italo Calvino se consacră unui gen literar pus în circulație de secolul XVIII, « conte philosophique », povestire cu caracter filozofic de tipul celor scrise de Voltaire, pe care ține să-l reînvie. Trilogia alcătuită din volumele *Il visconte dimezzato* (Viconte înjumătățit), *Il barone rampante* (Baronul cocoțat) și *Il cavaliere inesistente* (Cavalerul inexistent) în care fiecare volum își păstrează independența, arată că încercarea scriitorului italian nu este lipsită de interes. *Baronul cocoțat*, din care reproducem fragmentul de mai jos, este istoria unei răzvrătiri copilărești cu urmări filosofice, de tipul iluminismului francez. Într-o zi Cosimo, baron de Rondò, în vîrstă de doisprezece ani, supărat că părinții săi îl silesc să îngurgiteze o mîncare pe care o detestă, hotărăște să-și petreacă restul vieții în copaci. Această decizie infantilă se

dovedește a fi inebriabilă. Baronul cocoțat își organizează viața în modul cel mai natural cu putință, tot atât de bine în copac ca și pe pământ. Ciudățenia sa nu-l împiedică să ia parte activă la evenimentele mici ale vieții din jurul său ca și la evenimentele mari ale istoriei secolului său (care e secolul enciclopediștilor). Dimpotrivă, după cum relatează fratele său, naratorul fantasticei povestiri, Cosimo de Rondò susține că « pentru a vedea mai bine pământul, trebuie să-l privești puțin mai de departe ». Această teză, reproducă de narator lui Voltaire, i-a plăcut mult filosofului francez, care se temea că bizarul baron trăiește în copaci ca să fie mai aproape de cer. . .

Scriitorul urmărește să transmită ideea că pentru desăvârșirea personalității umane, pentru realizarea idealului uman care pare a fi pentru el *omul total*, așa cum îl vedeau filosofi iluminști, singurătatea este salutară, singurătatea dar nu izolarea. Teza comportă discuții, dar, în ciuda intențiilor scriitorului nu ea constituie simburile valoros al romanului. Personalitatea eroului său este interesantă în primul rând prin curiozitatea pe care o arată față de tot ceea ce este înaintat și luminos în secolul său. Pline de savoare sînt episoadele care-l arată luînd parte activă la viața concetățenilor săi, mergînd totdeauna în fruntea lor, reprezentînd ideile cele mai înaintate, convingerile cele mai progresiste. Fragmentul pe care-l reproducem se ocupă de întîlnirea lui Cosimo cu un brigand, care după o lungă și strălucitoare carieră de tilhar de drumul mare, descoperă, din întîmplare, bucuriile simple și bune ale vieții, între care lectura. Dar. . .

În anumite nopți, Cosimo era trezit de adevărate urlete:

— Ajutor! Tilharii! Puneți mina pe ei!

Pe potecile pe care și le făcuse prin copaci, el se îndrepta în grabă spre locul de unde veneau țipetele.

Uneori acest loc era o colibă dărăpănată, proprietatea unei biețe familii care, pe jumătate desbrăcată, stătea în fața casei, smulgîndu-și părul din cap.

— Vai de noi! Bieții de noi! Giani dei Brughi a venit și ne-a luat toată recolta.

— Giani dei Brughi? Era chiar el? L-ați văzut într-adevăr?

— Sigur că era el! Era mascat; avea un pistol, uite atât de mare! Doi oameni mascați îl însoțeau, dar el comanda.

— Unde-i acum? În ce parte a luat-o?

— Ei, asta-i, să-l prinzi pe Giani dei Brughi! Dumnezeu știe unde se află la ora asta!

Alteori, cîte un trecător era lăsat în mijlocul drumului, după ce fusese jefuit de tot ce avea: cal, pungă, haină, bagaj.

— Ajutor! Prindeți hoțul! Giani dei Brughi!
— Dar cum s-a întâmplat? Povestește-ne!
— A sărit de colo, negru, bărbos, cu pușca la ochi: am crezut că mor de frică.
— Să fugim repede! Pe unde a luat-o?
— Pe aici. Nu... Pe acolo, poate! Fugea mai iute ca vîntul.

Cosimo își puse în gînd să-l vadă în sfîrșit pe Giani dei Brughi. Străbătea pădurea în lung și în lat, după iepuri, pîndind păsările, asmuțîndu-și ciinele: « Caută, Optimus Maximus, caută! » Dar ceea ce dorea cu ardoare era să-l descopere pe bandit în persoană. Nu ca să-i spună sau ca să-i facă ceva, ci numai ca să dea ochii cu un personaj atît de faimos. Dar niciodată nu reușise, deși îi dăduse tîrcoale nopți întregi. N-o fi ieșit tocmai în noaptea asta, gîndea Cosimo, dar în dimineața următoare, de o parte sau de cealaltă a văii, în fața vreunei case sau la vreo cotitură, se aduna cîte un grup: țăranii comentau săvîrșirea unui nou jaf. Cosimo alerga imediat într-acolo, ciulindu-și urechile.

— Și tu, care stai tot timpul în copaci, — a fost întrebare o dată — tu nu l-ai văzut niciodată pe Giani dei Brughi?

Cosimo simți că moare de rușine.

— Eu... Tocmai că nu...

— Cum vrei tu să-l fi întîlnit? interveni un altul. Giani dei Brughi are niște ascunzători pe care nimeni nu le poate găsi; și căile pe care umblă, nimeni nu le cunoaște.

— Cu premiul făgăduit, cel care va pune mîna pe el, spuse un al treilea, va fi lipsit de griji toată viața.

— Pe dracu, păi toți cei care știu unde se ascunde el, au diverse socoteli cu justiția; și dacă scot capul, riscă să fie spînzurați o dată cu el!

— Giani dei Brughi! Giani dei Brughi! Dar, mai la urma urmei, sînteți siguri că el este cel care comite toate aceste crime?

— El e întotdeauna în pericol. Cu atîtea acuzații care-l apasă, chiar dacă ar reuși să-și dovedească nevinovăția în zece cazuri, ar fi fost deja spînzurat pentru al unsprezecelea.

— A făcut tîlhării prin toate pădurile de pe coastă.

— În tinerețe a ajuns pînă acolo că l-a ucis pe șeful propriei sale bande.

— Chiar bandiții, ca să scape de el, l-au izgonit.

— Și a venit să se refugieze în ținutul nostru...

— Asta-i, sîntem noi niște oameni prea cumsecade !

Cosimo se ducea să comenteze veștile cu căldărarii. Printre familiile care se instalaseră în pădure era, pe atunci, o întreagă adunătură de nomazi dubioși : cazangii, împletitori de scaune, strîngători de petice, tot felul de oameni care dau tîrcoale caselor ca să studieze, dimineța, furtul pe care-l vor săvîrși seara. Cît despre ateliere, pădurea adăpostea mai ales ascunzătorile tăinuitorilor.

— Știți, astă noapte, Giani dei Brughi a atacat o droșcă.

— Adevărat ? Mai la urma urmei, nimic nu este imposibil.

— A oprit caii în plin galop, apucîndu-i de zăbală.

— Ei, atunci, e sigur că nu era el ; doar dacă, în loc de cai erau înhămați greeri. . .

— Ce spuneți ? Credeți că nu era Giani dei Brughi ?

— Ba da, ba da ; ce vrei să-i bagi tu în cap ? Sigur că era Giani dei Brughi.

— Giani dei Brughi nu este în stare de orice ?

— Ha ! Ha !

Auzind vorbindu-se pe tonul acesta despre brigand, Cosimo nu știa ce să mai creadă. Pleca și se ducea să asculte ce se mai spunea în altă parte.

— Vă rog să-mi spuneți, după părerea voastră, chestia cu droșca de azi noapte, e o lovitură de-a lui Giani dei Brughi ?

— Cînd loviturile reușesc, întotdeauna sînt date de Giani dei Brughi ! Nu știi ?

— Cum adică : numai cînd reușesc ?

— Pentru că atunci cînd nu izbutesc, de-abia poți să fii sigur că este el.

— Ha ! Ha ! Ce nătăflet ! Ha ! Ha !

Cosimo nu mai înțelegea nimic.

— Giani dei Brughi, un nătăflet ?

Ceilalți se grăbeau să schimbe tonul :

— Nu, nu : e un bandit fioros care bagă groaza în toată lumea.

— Voi l-ați văzut cu ochii voștri ?

— Noi ? Nimeni nu l-a văzut.

— Dar sînteți siguri că există ?

— Asta-i bună ! Sigur că există. Dar chiar dacă n-ar fi existat, . . .

— Dacă n-ar fi existat ?

— ... Cu ce s-ar schimba lucrurile? Ha! Ha!

— Totuși, toată lumea spune...

— Așa și trebuie să se spună: Giani dei Brughi e totdeauna cel care fură sau care ucide, mereu teribilul bandit! Frumos ar fi să se îndoiască cineva!

— Dar tu, băiete, tu ai avea curajul să te îndoiști de existența lui?

Cosimo conchise din toate acestea că frica pe care o inspira Giani dei Brughi jos, în vale, făcea loc, pe măsură ce urcai spre păduri, îndoiei și chiar ironiei deschise.

Pentru că oamenilor informați nu le păsa de bandit, dorința de a-l cunoaște îi trecu.

Și tocmai atunci îl întâlni.

Într-o după amiază, Cosimo se afla într-un nuc și tocmai se pregătea să citească. De cîtva timp cărțile îi redeveniseră necesare: în cele din urmă e plictisitor să stai toată ziua cu pușca la umăr și să aștepti un cintezo.

Așa dar citea *Gil Blas* al lui Lesage, ținînd într-o mînă cartea iar în cealaltă pușca. Optimus Maximus căruia nu-i plăcea să-și vadă stăpînul citind, se învîrtea în jurul lui căutînd un mijloc de a-l sustrage: lătra, de exemplu, la un fluture, în nădejdea că Cosimo își va duce pușca la umăr.

Pe drumul ce cobora dinspre munte se ivi alergînd, cu suflul la gură, un om bărbos și prost îmbrăcat, fără arme: în urma lui, doi zbiri, cu săbiile scoase, strigau:

— Puneți mîna pe el! Giani dei Brughi! De data asta l-am dibuit!

Brigandul cîștigase o oarecare distanță față de urmăritorii săi; dar era clar însă că dacă continua să alerge tot așa împiedicîndu-se ca un om căruia îi e teamă să nu rățească drumul sau să nu cadă într-o capcană, curînd va fi prins. Nucul lui Cosimo nu oferea nici o scăpare, dar băiatul avea la el una din frînghiile pe care le lua întotdeauna cu dînsul ca să sară cîte o trecătoare mai dificilă. El aruncă jos un capăt al ei și celălalt îl legă de o cracă. Banditul, cînd văzu frînghia căzînd aproape sub nasul lui, își frînse mîinile plin de nesiguranță, apoi se agăță de frînghie și se cățăra plin de vioiciune: era unul din acei șovăielnici impulsivi sau din acei impulsivi șovăielnici, cum doriți, care par total incapabili să prindă momentul propice dar care, totuși, niciodată nu-l lasă să scape.

Cînd sosiră jandarmii, frîghia era ridicată și Giani dei Brughi ședea alături de Cosimo în frunzișul des al nucului. Drumul se bifurca în locul acela. Jandarmii o luară unul la dreapta, celălalt la stînga, apoi se întîlniră și nu mai știură pe unde s-o ia. Deodată dădură peste Optimus Maximus care dădea din coadă pe acolo.

— Hei! zise unul din jandarmi către celălalt. Nu e ăsta cîinele fiului Baronului, ăla care trăiește în copaci? Dacă băiatul e pe-aici, el ar putea să ne dea unele lămuriri.

— Sînt aici, sus! strigă Cosimo.

Dar el nu mai era în nuc. El se mutase repede într-un castan, în fața lor; urmăritorii își ridicară privirea spre el, fără să se mai ostenească să cerceteze copacii din jur.

— Bună ziua, Excelența Voastră, ziseră ei. Nu l-ați văzut cumva, pe banditul de Giani dei Brughi, fugind pe aici?

— Nu știu cine era, răspunse Cosimo, dar dacă cel pe care-l căutați este un om mic de statură care fugea, a luat-o pe lîngă torent!

— Un om mic de statură? E mare, că bagă spaima în om!

— Eh! De sus păreți cu toții mici.

— Mii de mulțumiri, Excelența Voastră!

Și coborîră în direcția torentului.

Cosimo se întoarse la nucul lui și reluă lectura lui *Gil Blas*. Giani dei Brughi continua să se țină strîns de craca sa, avînd fața foarte palidă, încadrată de o barbă și un păr atît de zbîrlit și de roșu ca niște mărăcini adevărați; frunze uscate, coji de castane și ace de pin se încurcaseră în această claie.

Fugarul îl examinează pe Cosimo cu privirea ochilor săi verzi, plini de spaimă și rotunzi. De urît, era urît.

— Au plecat? se hotărî el să întrebe.

— Da, da, răspunse Cosimo amabil. Dumneata ești banditul Giani dei Brughi?

— De unde mă cunoști?

— Așa... din renume.

— Și dumneata ești tînărul care nu coboară niciodată din copaci?

— Ei, na-ți-o bună, de unde știi?

— Păi, și eu, din zvonul care umblă...

Se priviră cu un aer politicos, ca două personaje importante care s-au întîlnit din întîmplare și care se felicită pentru că s-au recunoscut unul pe altul.

Cosimo nemaigăsind nimic de spus, își reluă lectura.

— Ce citești?

— *Gil Blas* de Lesage.

— E frumoasă?

— Da.

— Mai ai mult?

— De ce? Vreo douăzeci de pagini.

— Când o termini, te-aș ruga să mi-o împrumuți și mie, făcu celălalt surizînd, cu un aer puțin încurcat. Știi, eu îmi petrec zilele stînd ascuns și nu mai știu ce să fac. O dată am oprit o trăsură în care n-am găsit mare lucru; dar am găsit acolo o carte: am luat-o. Am ascuns-o sub haină și-am dus-o sus; aș fi dat toată prada pentru cartea aceea. Seara, aprind felinarul, mă pregătesc să citesc... era în latină! Nu înțelegeam nici o vorbă. (Clătină din cap.) Latina, vezi dumneata, n-o cunosc.

— Păi e grea latina! făcu Cosimo, nu fără să-și dea seama că, fără să vrea, luase un aer protector. Cartea pe care o citesc este în franceză.

— În franceză, în toscană, în provensală, în castiliană, înțeleg tot, spuse Gian dei Brughi. Și chiar un pic în catalană: *Bon dia! Bona nit! Està la mar molt alborotada.*

O jumătate de oră mai tîrziu, Cosimo terminase cartea, Giani dei Brughi o luă cu el.

Astfel începură relațiile dintre fratele meu și brigand. Imediat ce Giani dei Brughi termina de citit o carte, o restituia lui Cosimo, lua alta în schimb și se grăbea să se tupileze în ascunzătoarea lui ca să se cufunde în lectură.

Cărțile i le procuram eu lui Cosimo; le luam din biblioteca tatii. Fratele meu, de la o vreme, începu să le țină mai mult; adesea ele reveneau cu coperta zgîriată, pătate de mucegai și cu urme de bale de melc. Dumnezeu știe unde le ținea brigandul.

La zile fixe, Cosimo și Giani dei Brughi își dădeau întîlnire în cîte un copac. Schimbau cărțile și atît: pădurea era mereu bătută de jandarmi și chiar această simplă operațiune era foarte primejdioasă pentru amîndoi; fratelui meu i-ar fi fost foarte greu să justifice prietenia lui cu un criminal. Dar pe Giani dei Brughi îl cuprinsese o asemenea pasiune nebună pentru lectură, încît înghițea roman după roman. Și cum el își petrecea toate zilele în ascunzătoare, înghițea într-o singură zi volume enorme

care fratelui meu îi luau o săptămână. De atunci nu mai avea astîmpăr: îi trebuia altă carte; dacă se întîmpla să nu fie la ziua fixată, el răscolea tot ținutul în căutarea lui Cosimo, băgînd spaima în familiile de prin cătune și punînd pe urmele lui întreaga forță publică din Ombrosa.

Foarte curînd, cărțile pe care reușeam să i le procur lui Cosimo, permanent hărțuit de cererile brigandului, nu-i mai ajungeau. A trebuit să găsesc și alți furnizori. Cosimo făcu cunoștință cu un oarecare Orbecche, un evreu negustor de cărți care-i procura opere în mai multe volume. Cosimo venea să-i bată la geam de pe crengile unui roșcov; îi bătea la geam și-i aducea în schimb iepuri, sturzi sau potîrnichi.

Dar, culmea, Giani dei Brughi avea și preferințe. Nu puteai să-i dai orice carte, la întîmplare: chiar a doua zi venea să-l caute pe Cosimo ca să i-o schimbe. Fratele meu era la vîrsta cînd capeți gustul pentru lecturi ceva mai substanțiale; dar trebuia să fie atent, de cînd Giani dei Brughi îi restituise *Aventurile lui Télémaque*, avertizîndu-l că dacă-i mai dă altă dată o carte atît de plictisitoare o să-i taie copacul de sub el.

Cosimo se gîndi să împartă în două cărțile: unele pe care voia să le citească el, în liniște, și altele pe care să le procure brigandului. Dar nu era nimic de făcut: trebuia să le răsfoiască și pe acestea din urmă; Giani dei Brughi devenea din ce în ce mai exigent și din ce în ce mai neîncrezător; înainte de a lua vre-o carte voia ca însuși Cosimo să-i povestească puțin subiectul; și era vai de el dacă-l prindea că nu știe! Fratele meu a încercat să-i strecoare mici romane de dragoste; tilharul s-a înapoiat furios, întrebîndu-l dacă-l lua drept o femeiușcă. Niciodată nu puteai să ghicești ce-i trebuie.

Pe scurt, lectura deveni dintr-o distracție ușoară și plăcută cum era la început, principala ocupație a lui Cosimo și scopul întregii sale activități. Și fiind obligat să tot mînuiască volumele, să le judece, să le compare și să caute mereu altele noi, între lecturile făcute pentru Giani dei Brughi și nevoia crescîndă de a citi pentru sine, Cosimo căpătă o asemenea pasiune pentru literatură și pentru ansamblul cunoștințelor umane, încît ziua nu-i mai ajungea; el continua să citească și după căderea serii, la lumina unui felinar.

Într-o zi el descoperi romanele lui Richardson. Ele îi plăcură lui Giani dei Brughi. Cînd termina unul, voia imediat altul.

Orbecche îi procură lui Cosimo o grămadă de volume: tîlharul avea ce citi o lună întreagă. Cosimo, regăsindu-și liniștea, se aruncă asupra *Vieților* lui Plutarh.

În acest timp, Giani dei Brughi, trîntit în culcușul său, cu părul zburlit, plin de frunze uscate, cu fruntea încrețită, cu ochii săi verzi, înroșiți de oboseală, citea, citea de zor mișcîndu-și maxilarele ca să silabisească încruntat și ridicînd un deget muțiat în salivă, pregătit pentru a întoarce repede filele. Citindu-l pe Richardson începură să-l roadă niște vechi și latente înclinații: dorul după niște zile ordonate și după o viață domestică, așezată, cu dorința de a avea rude, sentimente familiale, precum și aceea de a fi virtuos, aversiunea pentru cei răi și plini de vicii. Tot ceea ce era în jurul lui încetase să-l mai intereseze sau îl umplea de dezgust. Nu-și mai părăsea vizuina decît ca să alerge la Cosimo să ia un nou volum, mai ales atunci cînd rămînea în mijlocul vreunei povești în mai multe tomuri. Trăind astfel, aplecat asupra lui însuși, nu-și dădea seama de furtuna de ură care creștea împotriva lui: chiar locuitorii pădurii, complicități săi de odinioară, se săturaseră să mai fie stînjeniți de un bandit inactiv, care atrăgea asupra lor toate forțele poliției.

Odinioară se grupaseră în jurul lui toți cei din împrejurimi, care aveau vreo socoteală cu justiția, fie că era vorba de lucruri mărunte, găinării comise de spoitorii ambulanți, de exemplu, fie că era vorba de adevărate crime, ca cele comise de prietenii săi, bandiții. Chiar cei care nu participau direct la loviturile date de el, profitau de pe urma lui, într-un fel sau altul: pădurea se umplea de tot felul de lucruri furate sau de contrabandă care trebuiau să fie absorbite sau revîndute: oricine frecventa ținutul găsea pe acolo vreun prilej de afaceri. Cei care căutau aventura pe cont propriu se foloseau de numele lui pentru a-și înspăimînta victimele și a le cere cît mai mult. Ținutul trăia sub teroare: orice șnapan era luat drept Giani dei Brughi sau vreunul din membrii bandei sale și baierile pungilor se deschideau fără multă vorbă.

Dar frumoasele timpuri trecuseră: la ce mai folosea, de-acum, Giani dei Brughi? El se înfundase în vizuină ca să citească, lăcrămînd, romane, nu mai încerca să dea nici cea mai mărunță lovitură, nu mai procura nici cea mai neînsemnată marfă: nimeni, în pădure, nu mai făcea afaceri; zbiriile veneau în fiecare zi să-l caute și băgau la zdup pe toți suspecții pe care-i întîlneau. Adăugați la toate acestea ispita fabulosului premiu pus pe

capul banditului și veți înțelege că zilele lui Giani dei Brughi erau numărate.

Doi bandiți, doi tineri pe care-i formase el și care nu se puteau resemna cu pierderea unui șef atât de glorios, au vrut să-i dea prilejul unei reabilitări. Aceștia erau Ugasso și Bel-Loré, găinari în copilărie și acum tineri tâlhari de drumul mare.

Așadar veniră să-l găsească pe Giani dei Brughi în vizuina lui. Era acolo, întins pe paie.

— Da, ce s-a întâmplat? făcu el, fără să-și ridice ochii.

— Vrem să-ți propunem ceva.

— Hm... ce?

Și continuă să citească.

— Știi unde se află locuința vameșului Costante?

— Da, da... Hm!... Cine este vameș?

Bel-Loré și Ugasso schimbă între ei o privire contrariată. Atâta timp cât nu-i vor smulge din mâini blestemata aia de carte, banditul nu va asculta nimic.

— Închide puțin cartea! Ascultă-ne!

Giani dei Brughi se așeză în genunchi, apucă volumul cu amândouă mâinile și părea că vrea să-l strângă la piept, ținându-l deschis la pagina la care rămăsese; dar ispita de a citi era prea mare: ținând volumul strâns la pieptul lui, îl ridică destul de sus ca să-și poată băga nasul în el.

Bel-Loré avu o idee. Un păianjen mare își țesuse acolo pînza. Bel-Loré, cu un gest ușor, aruncă pînza cu păianjen cu tot în fața lui Giani dei Brughi, între carte și nas. Nefericitul de Giani era atât de ramolit încît îi era frică pînă și de un păianjen. Cînd simți pe nasul lui această încălceală de picioare și de fire viscoase, trase un țipăt de spaimă, chiar înainte de a ști despre ce este vorba, lăsă să-i scape cartea din mâini și-și șterse fața cu mâinile, holbîndu-și ochii și făcînd spume la gură.

Ugasso se aruncă la pămînt și reuși să pună mîna pe carte înainte ca banditul să fi apucat să pună piciorul pe ea.

Giani dei Brughi căută, cu o mîna, să scape de păianjen și de pînză, iar cu cealaltă să-și ia înapoi cartea de la Ugasso.

— Dă-mi cartea!

— Nu. Trebuie mai întîi să ne ascuți! răspunde celălalt, ducînd cartea la spate.

— Tocmai citeam *Clarisse Harlowe*. Dă-mi-o! Eram în punctul culminant.

— Ai să ne ascuți. Astă seară ducem vameșului o încărcătură de lemne. În sac, în locul lemnului vei fi tu. Și, când se face seară, vei ieși. . .

— Dar vreau să termin de citit *Clarisse* !

Între timp reușise să se descurce din ultimele fire ale pînzei și căuta să lupte cu cei doi tineri.

— Ascultă-ne. . . La noapte, tu vei ieși din sac și vei pune mîna pe toți banii încasați ca impozit în cursul săptămîinii; Costante îi ține într-o casetă la picioarele patului. . .

— Lăsați-mă cel puțin să termin capitolul. Fiți buni.

Tinerii își aminteau de vremea cînd Giani dei Brughi îndrepta două pistoale spre burta oricui îndrăznea să-l contrazică și se simțeau năpădiți de o amară nostalgie.

— Vei lua sacii cu galbeni, ne-am înțeles? insistară ei cu tristețe. Cum ne aduci sacii îți dăm înapoi cartea și vei putea să citești cît vrei. De acord? Te duci?

— Nu, nu sînt de acord ! Și nu mă duc !

— Aha, nu te duci? Nu te duci? Ei bine, atunci. . . Ai să vezi !

Ugasso apucă o filă de la sfîrșitul cărții (« Nu ! » urlă Giani dei Brughi), o smulse (« Nu. . . Oprește-te ! ») și făcu din ea un ghemotoc pe care-l aruncă în foc.

— Aah ! Cîine ce ești ! N-ai dreptul să te porți astfel ! N-o să mă mai aflu sfîrșitul.

Și îl urmărea pe Ugasso ca să-i ia înapoi cartea.

— Atunci, te duci la vameș?

— Nu, nu mă duc.

Ugasso mai smulse două pagini.

— Ajunge ! N-am ajuns încă acolo. N-ai dreptul să le arzi. Dar Ugasso le și aruncase în foc.

— Brută ! Nu *Clarisse* ! Nu !

— Atunci, te duci?

Ugasso mai aruncă trei file.

Giani dei Brughi se așeză și-și luă capul între mîini.

— Mă duc, spuse el; dar făgăduiți-mi că mă veți aștepta, în fața casei vameșului cu cartea.

Banditul fu lăsat într-un sac, cu o legătură de crengi deasupra capului. Bel-Loré luă sacul în spate. În urmă venia Ugasso cu cartea. Din cînd în cînd, cite o zvirlitură din picior sau cite un mîrșit care arătau că Giani dei Brughi era pe cale de a se răzgîndi; atunci Ugasso îl făcea să audă zgomotul unei file rupte; Giani dei Brughi se calma imediat.

Cu acest sistem, ei reușiră să-l ducă, deghizați în tăietori de lemne, în casa vameșului și să-l lase acolo. Se postară la o mică distanță, în dosul unui măslin, așteptînd ora cînd, el va veni să-i întâlnească, după ce va fi dat lovitura.

Dar, Giani dei Brughi era grăbit: ieși înainte de căderea nopții și în casă mai era lume.

— Sus mîinile! Începu el.

Dar nu mai era acelaș om; i se părea că se vede pe sine însuși din afară și se găsea puțin ridicol.

— Sus mîinile, am zis!... Toată lumea la perete!

Ei bine, da! Nu mai credea nici el; își debita rolul ca să termine odată.

— Sînteți toți?

Fără să-și dea seama, o fetiță reușise să fugă.

Într-o treabă ca asta fiecare moment este hotărîtor. Și el tărăgăna. Vameșul făcea pe idiotul, nu găsea cheia. Giani dei Brughi își dădea seama că nu-l mai luau în serios. Și în fond se bucura.

Sfîrși totuși prin a ieși cu brațele încărcate de saci cu galbeni și alergă, pe dibuite, către măslinul ales ca loc de întîlnire.

— Iată tot ce era acolo. Și-acum, dați-mi înapoi *Clarisse*.

Patru, șapte, zece brațe se năpustiră asupra lui și-l legară strîns din cap pînă-n picioare. Un pluton întreg de jandarmi îl ridicară pe brațe, legat ca un salam.

— Pe *Clarisse*, ai s-o găsești la post!

Și-l duseră la închisoare.

Închisoarea era instalată într-un turnuleț de pe malul mării; lîngă ea era un desiș de pini maritimi. Din înălțimea unuia din acești pini, Cosimo ajungea aproape de nivelul celulei lui Giani dei Brughi și-i vedea fața lipită de gratii.

Tîlharului îi păsa prea puțin de interogatorii și de proces; în orice caz, urma să fie spînzurat. Îl chinuiau însă aceste zile pustii pe care le petrecea în închisoare, fără să citească nimic și romanul pe care fusese silit să-l întrerupă tocmai cînd era mai interesant. Cosimo reuși să-și procure un alt exemplar din *Clarisse* și-l aduse cu sine în pin.

— Unde ai rămas?

— Cînd *Clarisse* reușește să scape din bordel.

Cosimo răsfoi puțin cartea.

— A, da... Iată. Deci...

Și începu să citească cu glas tare, întors cu fața spre gratiile de care se apucase Giani dei Brughi.

Instrucția se târăgăna. Banditul rezista la loviturile de frînghie; pentru a-l face să mărturisească fiecare dintre nenumăratele sale crime trebuiau zile întregi. În fiecare zi înainte și după interogatoriu, Cosimo îi citea. Isprăvind de citit *Clarisse*, Cosimo simțindu-l cam întristat, socoti că lectura lui Richardson era cam deprimantă pentru un om condamnat la inactivitate; preferă să-i citească un roman de Fielding ale cărui peripeții năstrușnice l-ar putea despăgubi într-un fel de pierderea libertății. Și în tot timpul procesului său, lui Giani dei Brughi nu-i era capul decît la aventurile lui Jonathan Wild.

Ziua execuției veni înainte de a se termina lectura romanului.

Ultima sa călătorie, Giani dei Brughi a făcut-o într-o căruță, însoțit de un călugăr. La Ombrosa spînzurătorile se făceau de crăcile unui stejar mare, în mijlocul pieții. Locuitorii făceau cerc în jur.

Abia i se pusese juvățul de gît că Giani dei Brughi auzi un suierat ușor printre ramuri. Întoarse capul. Cosimo era acolo, ținînd cartea închisă.

— Spune-mi cum se termină.

— Îmi pare rău să-ți spun, Giani, răspunse Cosimo. Jonathan este spînzurat pur și simplu.

— Ei bine, fac și eu la fel. Hai, adio !

Cu o lovitură de picior aruncă scara și se spînzură.

Cînd corpul încetă să se mai zbată, mulțimea se risipi. Cosimo rămase acolo pînă noaptea, călare pe craca de care era agățat spînzuratul. Și de fiecare dată cînd un corb se apropia de cadavru, încercînd să-i ciugulească ochii sau nasul, Cosimo îl gonia cu pălăria lui.

În romînește de K. VLAD

Ilustrație de I. OROVEANU

S I N T E Z E

VERA
CĂLIN

FUNCȚIA RÎSULUI ÎN LITERATURA SECOLULUI NOSTRU

Rîsul a fost întotdeauna o chestiune nespus de serioasă. Ride inteligent și justificat cel care are de partea lui dreptatea și superioritatea morală. Ride sincer și deschis cel care are conștiința curată. De aci funcția de judecător al rîsului, judecător care osîndește ceea ce este perimat, smulge măștile ipocrite, deosebește aparența de esență, îngăduie omului desprinderea degajată de trecut și întâmpinarea voioasă a viitorului. Lucrurile acestea se cunosc.

Secolul nostru, secolul capitalismului muribund și al revoluțiilor proletare, e de natură să stimuleze întreaga gamă a rîsului, de la umorul care încurajează pînă la ironia și sarcasmul care ucid. O dovedește frecventarea autorilor care au inaugurat sau au ilustrat modalități comice caracteristice în literatura contemporană. Încercăm, apropiîndu-ne de opera cîtorva dintre ei, să deslușim tonalitatea și finalitatea rîsului în veacul nostru.

Încă din ultimul deceniu al veacului trecut a început să răsunе risul irlandezului Bernard Shaw, căruia o viață de centenar i-a permis să urmărească falimentul burgheziei începînd cu sfîrșitul erei victoriene, trecînd prin dezastrul primului război mondial și, după zguduirea vechiului sistem de către marea revoluție, pînă în zilele victoriei Uniunii Sovietice în al doilea război mondial. A asistat atunci la desprinderea unui nou grup de țări din lanțul imperialismului, a fost martorul aservirii țării lui față de marele capita monopolist american și al renașterii fascismului finanțat de bancherii de peste ocean.

De la începutul carierei sale de dramaturg, irlandezul Bernard Shaw își propune să nimicească o seamă de convenții în legătură cu dragostea, respectabilitatea, căsnicia burgheză pe care roman-tismul epigonic știuse să le idealizeze. « Pieseile plăcute » ca și cele « neplăcute » urmăresc să distrugă iluzia romantică, în spatele căreia se ascunde prozaica realitate burgheză. Doamna Warren, care-și crește fiica în principiile unei morale austere, este proxenetă și proprietară a unor case de prostituție, de pe urma cărora s-a îmbogățit. Satira vizează ipocrizia burgheză, acea existență dublă care construiește pe o bază profund imorală un edificiu de respec-tabilitate.

O dată cu noul secol, atacul devine mai violent. Din anti-victorian, antiromantic, dușman al ipocriziei burgheze, Bernard Shaw devine acuzatorul lucid al întregului sistem. Arma de atac rămâne risul. Marele industriaș Undershaft din piesa *Maiorul Barbara* (1906) fabricant de armament și miliardar, este un ade-vărat rege al industriei. Fiica lui, Barbara, maior într-o organizație filantropică (Armata Salvării), este convinsă că, prin convertirea unor nenorociți, care declară orice în schimbul unei farfurii cu supă, îndeplinește o faptă protestatară și eroică. Când Undershaft donează o sumă enormă pentru salvarea Armatei Salvării, Barbara are un șoc. Descoperă acum legătura între averea marelui fabricant de moarte și comedia filantropiei burgheze. Descoperă că această filantropie este expresia instinctului de conservare a unei clase, dispusă la sacrificii pentru a evita revoluția. Crezul acestei clase îl exprimă cu cinism industriașul Undershaft: « Care e credința fabricantului de arme? Să dea arme tuturor celor care-i oferă un preț onest, fără să se uite la persoane sau principii, aristocratului și republicanului, nihilistului și țarului, protestantului și catolicului, banditului și polițistului, omului negru, alb, galben, de orice con-diție, orice naționalitate, orice credință, pentru orice nebulie, orice cauză, orice crimă. Primul Undershaft a scris pe frontis-piciul fabricii: dacă Dumnezeu a dat mina, omul n-are voie să nu dea arma. Al doilea Undershaft a scris: toți oamenii au dreptul să se bată, nici unul nu are dreptul să judece. Al treilea a scris: omului arma; cerului victorie. Al patrulea n-avea înclinații literare, așa că n-a scris nimic dar a vândut tunuri lui Napoleon în nasul lui George al II-lea. Al cincilea a scris: pacea nu va învinge decât cu arma în mână. Al șaselea, predecesorul meu, a fost cel mai grozav. A scris: nimic nu se va face în lumea asta dacă oamenii nu sînt pregătiți să se omoare în caz că lucrul acela nu se face. Pentru al

șaptelea n-a mai rămas nimic de scris. Așa că eu am scris pur și simplu: « fără rușine ».

Se simte în această piesă apropierea catastrofei — primul război mondial. Atmosfera sumbră pregătitoare a războiului trăiește mai intens în piesa jucată în 1919: *Casa inimilor sfărâmate*. În prefața acestei piese — abundentă ca toate prefețele lui Shaw — dramaturgul lămurește simbolul (Casa inimilor sfărâmate — cufundată într-un marasm de inactivitate și purtând, după Shaw, o parte din răspunderea războiului) și arată datoria lui față de dramaturgii ruși: Tolstoi și Cehov în primul rând. Ceva din ironia amară a pieselor lui Cehov care aduc în scenă o lume de oameni inutili, ce trăiesc stupid în atmosfera rarefiată a unui oraș de provincie sau a unei moșii dintr-o gubernie oarecare, pătrunde și în piesa lui Shaw. În casa în formă de vapor a fostului căpitan de cursă lungă Shatover se adună o colecție de epave, oameni mai tineri sau mai vîrstnici lipsiți de ocupație și ideal, oameni cu inimile sfărâmate: femeia superbă care zăpăcește bărbații, bărbatul care cucerește femeile inventînd întîmplări primejdioase și acte de bravură și punîndu-le la activul vieții sale, fata dezorientată care vrea să se mărite cu un bărbat bogat pentru a realiza aspirațiile cele mai înalte ale sufletului ei, industriașul care habar n-are de procesele industriei, fiindcă el este tăietor de cupoane, parazit inutil, produs infam al imperialismului. Din cînd în cînd cite un personaj rostește cu înconștiență cuvinte grele de înțeles: « În fiecare an așteptam o revoluție, o catastrofă îngrozitoare: părea cu neputință să mai orbecăim și să ne mai zbatem mai departe. Dar nimic nu s-a întîmplat, firește în afară de sărăcia și de crimele și de băutura cu care eram obișnuiți. E uluitor cum mergem mai departe ținînd seama de toate astea ». Pînă la urmă se întîmplă ceva: explozia bombei în grădina lui Shatover, bombă ce vestește simbolic începutul războiului.

Bernard Shaw a înțeles că bomba aceasta nu va mătura epavele, că domnia burgheziei în țările capitaliste se va asocia mai departe cu aspecte tragice, grotesti, și revoltătoare. Stimulat de cunoașterea unei noi realități sociale (vizitează în 1931 U.R.S.S.) își accentuează atitudinea de iconoclast, de satiric al lumii capitaliste. Cu excentricitatea cu care și-a exprimat adesea convingerile, dă, în *Cărușa cu mere*, pamphlet dramatic de o mare virulență, subintitulat « Extravaganța politică », o viziune anticipatorie asupra faptelor din 1960. Prezentul a confirmat unele dintre anticipațiile lui Bernard Shaw, între ele înfeudarea Angliei față de capitalul mono-

polist american. Înaintea celui de-al doilea război mondial, piesa *Geneva*, una dintre ultimele scrise de Bernard Shaw, ajuns veteran, îneacă în grotesc activitatea Ligii Națiunilor și pe politicienii țărilor burgheze, mai ales a acelor pe cale de a se fasciza.

Ipostazele lui Bernard Shaw au fost variate. Satiric corosiv, pamfletar de vervă, fantezist excentric, umorist scăpărător, amator de farse, Shaw a îmbogățit literatura satirică a epocii noastre cu dimensiuni noi. Bufon sau paradoxal, demascator grav, persifleur sau adept al comicalului absurd, a știut să formuleze unul dintre cele mai violente proteste ale vremii sale. L-a formulat rîzînd — spune secretarul și biograful; « A avut întotdeauna un fler neobișnuit pentru rîs », scrie Frank Harris, « și n-a rezistat nicio dată tentativei de a-l stîrni ».

Mai puțin lucid, mai puțin virulent decît al lui Bernard Shaw, rîsul altor umoriști englezi a clătina totuși așezări încremenite. Popularul umorist Jerome K. Jerome pare să rîdă doar de dragul unei veselii, care devine contagioasă. Atunci cînd observă atent și disecă glumind lucruri, pe care din pricina frecvenței și banalității lor, oamenii sînt dispuși să le accepte sau să le treacă cu vederea, rîsul lui devine ironie. Cei trei prieteni care se plimbă cu barca pe Tamisa sau autorul Jurnalului de pelerinaj în Germania descoperă aspecte ale vieții engleze sau ale Germaniei wilhelmiene concludente pentru o mentalitate depășită sau chiar purtînd germele unor catastrofe posibile. (Vezi spiritul cazon prusac prezent peste tot în Germania timpului în birourile administrative ca și la petrecerile studentești.) Folosind, ca și Jerome K. Jerome procedeele aventurilor în lanț, moștenit de la romancierii picaresți, Erik Linklater își duce personajul, pe Juan Motley, peste ocean, în America prohibiției și a loviturilor gangsterești, prinzînd instantanee ale stilului american de viață. J. B. Priestley, adept al unui savuros comic de situație și caracter în romanul de tip picaresc *Tovarășii de drum*, demască cu sarcasm banalitatea, urîtul vieții burgheze, imoralitatea mascată de respectabilitate în piese de teatru ca *Inspectorul de poliție*.

Tradiția umorului francez, socotit component a ceea ce s-a numit « spiritul galic » nu s-a pierdut în veacul nostru. În satul Clochemerle din regiunea viticolă Beaujolais, inagurarea unei vespasiene, monument al demagogiei, prilejuiește lui Chevalier — care a absorbit cu folos lecția dascălilor săi întru umor gras și grivoiserie începînd cu Rabelais și Diderot pînă la Anatole France — o satiră copioasă a politicianismului burghez, a ipocriziei clericale.

Discursul de inaugurarea vespasiane sau telegramele de absolvire, pe care și le scriu cu regularitate cei doi preoți ai parohiei lor vecine spre a-și ușura periodic conștiințele de păcatele lumești comise cu servitoarele respective, alcătuiesc pagini de antologie umoristică.

Adept al umorului succulent, rabelaisian în *Iapa verde*, Marcel Aymé cultivă o gamă bogată a râsului și mijloace comice variate. Comicul fantastic sau absurd devine pentru el, adesea, mijloc de viciperare a filistinismului, a prostiei sătule și suficiente, a platitudinii burgheze. Un mic funcționar cu figura banală trăiește miracolul transformării lui într-un bărbat superb. Devenit amantul propriei sale soții, are revelația unor latențe de pasiune și imaginație pe care nu le-ar fi atribuit niciodată gospodinei placide și neinteresante cu care se căsătorise. (*Chipul cel frumos.*) Alteori, ironia antiburgheză se desprinde din scene de viață cotidiană. În familia unui candidat la un premiu academic, copilul trebuie să facă o compoziție școlară în chip de ilustrare a unui proverb. Cu grandoare tatăl se oferă să scrie compoziția. Rezultatul este un penibil verbiag găunos și retoric pentru care profesorul îl muștră aspru pe copil (*Proverbul*). Un tată de familie, care iese duminică la plimbare cu consoarta și copiii se îmbată de autoritatea și prestanța pe care i le acordă un baston atunci inaugurat, simbol al respectabilității. Bastonul sparge o oglindă într-o cafenea. Întimplarea neplăcută și urmările ei desumflă orgoliul personajului (*Bastonul*). Într-o onorabilă familie provincială, fiul rătăcitor devenit spărgător și escroc, asigură zestrea fetelor și dă beția milioanei unui tată care se credea rigorist moral (*Cheia de sub preș*).

Cu mijloace comice variate, cu mai multă sau mai puțină luciditate, cu mai multă sau mai puțină virulență, scriitorii amintiți, fac, rîzînd, procesul unei societăți descompuse. Pe toți îi izbește contradicția ireconciliabilă dintre aparența de respectabilitate și esența imorală a unei lumi, pe care o știu sau o presimt sortită dispariției. Racilele scoase la iveală, după smulgerea măștilor pot fi esențiale, de structură, cauze prime și majore ale unor aspecte respingătoare sau pot fi, la rîndul lor, efecte ale unor cauze nedesluite de ironist.

Cu înțelegerea cauzelor prime și a raportului real între aparență și esență, de asemenea cu cunoașterea remediului care va pune capăt nedreptății, minciunii, imoralității, scriitorii care gîndesc ca marxisti și activează ca revoluționari atribuie râsului funcția de a lichida vechiul în numele noului. Nici cei mai virulenți dintre

satiricii amintiți pînă acum, nici chiar Bernard Shaw, inițiat în chestiunile marxismului, dar cîștigat de socialismul fabian, admirator al realității sovietice, dar inapt să ducă această admirație pînă la ultimele consecințe, nu întregiseră opera de nimicire a vechilor valori — devenite non-valori — prin afirmarea unui crez constructiv. De astă dată satira se face prin confruntarea a două realități distincte, opuse una alteia și caracterizate cu știința legilor de dezvoltare a societății și cu simțirea participantului la istorie. Negația se însoțește cu afirmația. Cu această funcție a participat și participă risul la făurirea revoluției socialiste.

În cîntea primei aniversări a Marelui Revoluții din Octombrie în 1918, Maiakovski prezintă *Misterul buf* și explicînd titlul producției sale dramatice, caracterizează cele două atitudini ale scriitorului revoluționar în fața revoluției: « Misterul e mărșul în revoluție, buf — caraghiosul din ea ». Caraghios — deci perimat. Aci, ca și în alte piese de Maiakovski, pateticul, eroicul sugerat de afirmarea noului se învecinează firesc cu grotescul, cu ridicolul elementului anacronic. Versurile prologului vestesc îmbinarea de sublim și grotesc, care va fi a întregii piese și a unei bune părți din opera poetică, dramatică, jurnalistică maiakovskiană.

Actul întâi ar avea miezul următor:

pămîntul curge neostoit

apoi se aude

un tropăit:

potopul revoluționar!

Toți șterg putina.

În clipa asta apar

cele șapte perechi prihănite

și celelalte șapte neprihănite

adică

paisprezece proletari zdrențăroși

și paisprezece burjuoi boieroși

iar printre aceștia în lacrimi scîldați

doi obrăjori ardători

de menșevici — bujorel.

Ultimul adăpost l-a năruit

tălăzuirea nădrăvădă

și toți purced să construiască

nu o corabie firească

ci arca uriașă.

În arca simbolică pentru atmosfera Europei zguduită de revoluție, Clemenceau se împacă cu Lloyd George, fiindcă ambii militează pentru democrația burgheză, a cărei esență o exprimă francezul:

*Am împărțit în două, fără săgă,
cum v-am făgăduit:
covrigul. Unul l-a luat,
iar celălalt, gaura-ntreagă.
Așa-i regimul democrat.*

Mascarada politicianismului burghez este întreruptă de apariția Omului, personajul constructiv, afirmativ, care contrabalansează totdeauna cu ponderea lui morală, în teatrul lui Maiakovski lumea ridicolă, anacronică, pe cale de a fi măturată de revoluție.

În primii ani ai construcției socialiste, în anii Nep-ului, anacronismul îl reprezenta spiritul mic burghez, filistin, oportunist, spirit pe care câteva din personajele *Ploșniței* îl întruchipează cu brio. Prisîpkin, care pentru mai multă eleganță și-a schimbat numele în Pierre Scripkin, «fost membru de partid, în prezent mire», vrea o nuntă «modernă» cu Elzevira Renaissance descendentă magazinului de coafură Renaissance. Baian face elogiul mirelui, prietenul său, în jargonul oportunismului care degradează în șabloane verbale limbajul politic: «Dumneata n-ai destul loc să te desfășori în condițiile încercuirii burgheze și a construirii socialismului într-o singură țară». Fantezia maiakovskiană a folosit ideea fantastică a congelării lui Prisîpkin și a reînvierii lui, peste cincizeci de ani, în perioada construirii comunismului, pentru a ilustra cele declarate într-un rînd, de poetul însuși, în legătură cu «*Ploșnița*»: «Prisîpkin va fi considerat peste cincizeci de ani o fiară». În 1979 cînd este readus la viață de către membrii Institutului de reînviere, fostul mire este socotit o fosilă, dar o fosilă care poate răspîndi molii. «Pentru a evita răspîndirea bacteriilor lingușirii și îngîmfării tipice pentru omul din 1929», clamează spre știrea publicului unele difuzoare «cerem ca fenomenul expus să fie lăsat în forma lui înghețată». Maiakovski a ales hiperbola satirică, șarja fantastică pentru a realiza acea confruntare de mentalități, care nu lipsește niciodată din piesele sale. Oamenii din 1979 sînt incapabili să înțeleagă atitudinile mic burgheze existente încă în 1929. Profesorul institutului nu înțelege ce înseamnă sinuciderea și cînd Zoia Perioskina îi mărturisește că a fost gata să se sinucidă din dragoste pentru Prisîpkin, replica savantului este: «Moft...

din dragoste trebuie să construiești poduri și să naști copii... ». Expus la Grădina Zoologică împreună cu Ploșnița care-l însoțește, Prisipkin devine ultimul exemplar al unei specii dispărute: « burtă verdis vulgaris ». Atît el cît și « ploșnița normalis » fac parte din categoria zoologică a paraziților și ca atare stîrnesc curiozitatea ușor înspăimîntată a oamenilor din 1979.

Confruntarea se face și în *Baia* tot printr-un procedeu fantastic. De data aceasta viitorul, sub înfățișarea Femeii fosforescente, poposește în lumea îmbîcsită a birocraților și afaceriștilor de felul Pobedonosikov — Dirdico, Optimistenko, Mezaliansova etc. Și aci stau față în față oameni încremeniți în moravuri vetuste, vorbind în clișee și mecanisme verbale (Velosipetkin spune : prin tentaculele imperialismului mondial trece ca un fir roșu unda... iar Ivan Ivanovici a vizitat la Liverpool casa unde a trăit Anti-Dühring) și oameni creatori de felul lui Ciudakov, inventatorul mașinii timpului și viitorii pasageri care pleacă spre stația anului 2130. Confruntarea se face în fiecare moment al piesei. De o parte birocrațismul (pe ușa biroului lui Pobedonosikov, ca și la intrarea în iadul din Misterul Buf scrie: nimeni nu intră neanunțat), incultura (Pușkin, Tolstoi, Byron inaugurează în discursul lui Dirdiko tramvaiul din localitate), filistinismul moral (Directorul Pobedonosikov își justifică infidelitățile conjugale învinuindu-și nevasta de răminere în urmă), pe de altă parte anticipatorii viitorului: Ciudakov și alții. Selecția dintre ceea ce este creator, afirmativ și epavele epocii o va face timpul, realitatea însăși. Procesul e obiectiv. — « Viitorul va primi cu drag pe toți cei ce vor avea măcar o trăsătură înrudită cu colectivul comunei, adică bucuria de a munci, setea de a se jertfi... dorința de a reda umanității nobila ei mîndrie... Timpul în zbor va măsura vechiturile și va spulbera balastul celor pe care îndoiala i-a făcut inutili ».

Satira lui Maiakovski are întotdeauna o contrapondere afirmativă. În teatru ca și în poezie invectiva tunătoare, sarcasmul nimicitor se echilibrează cu apoteoza. Suspiciunea vameșului, simbol al ostilității statelor capitaliste față de tînărul stat sovietic e anulată de mîndria călătorului, care posedă un pașaport al primului stat socialist.

Contraponderea există implicit și chiar explicit — și în cele două romane ale lui Ilf și Petrov: *Douăsprezece scaune* și *Vișelul de aur*. Perioada Nepului, caracterizată între altele prin prezența unor fosile ale trecutului — speculanți, escroci, « foști » gata să contribuie la « reînvierea timpurilor bune » în mijlocul vijelioasei

construcții a unui nou sistem social, alcătuiește fundalul aventurilor lui Ostap Bender, supus turc, mare maestru al combinațiilor. Acesta, împreună cu Ippolit Matveevici Vorovianov, fost mareșal al nobilimii și în apriță concurență cu părintele Feodor, față bisericească cu aspirații de fabricant, vinează averea ascunsă într-unul din cele douăsprezece scaune ale garniturii de salon, fabricație Gambs, iar în celălalt volum, milioanele lui Koreiko.

Comicul de caracter și situațiile bufone, senzaționale, provocatoare de râs irezistibil se valorifică numai pe fondul social și caracterologic oferit de perioada de trecere, în care o lume în lichidare, o lume de paraziți hotărâți să nu se încadreze unui sistem social ce pretinde muncă, disciplină, onestitate încearcă cu disperare mijloace extreme de supraviețuire. Pe acest fond bătaia cruntă între fostul mareșal al nobilimii și cuviosul Feodor, care-și dispută unul din scaunele rîvnite, lovindu-se și insultându-se, inepuizabilele escrocherii bănești și sentimentale ale lui Ostap Bender, căsătorit cu toamnărea Grițașu de dragul unui scaun, gata să-l înfrunte la șah pe campionul interplanetar fără să cunoască regulile elementare ale jocului, hotărît să scoată bani pînă și din exploatarea rîpei unde a fost ucis în duel Lermontov, se valorifică deplin din punct de vedere comic. Uneori anacronismul cu tot ceea ce comportă el ca imoralitate se întruchipează palpabil într-un personaj. Arhiva lui Korobeinikov, care păstrează evidența tuturor obiectelor repartizate în urma exproprierii operate de revoluție, este simbolică pentru regretele inadptabililor la societatea nouă: « Eu înțeleg, pentru orice eventualitate... gospodăria comunală n-are nevoie de ea, iar mie la bătrînețe are să-mi prindă bine... știi doar că trăim ca pe un vulcan... Multe se mai pot întîmpla! Și atunci o să se repeadă lumea să-și caute mobila, dar unde e? Iată unde e! Aici e! În dulap. Și cine a păstrat-o, cine a păzit-o? Korobeinikov! Și atunci domnul proprietar o să-i mulțumească bătrînelui și o să-l ajute cu bani în ultimii ani ai vieții... ». Comicul irezistibil al instrucțiunilor afișate pe pereții azilului de bătrîne din Stargorod: « Hrana este izvorul sănătății », « Un ou conține tot atîtea grăsimi cît două sute grame carne », « Mestecînd cu grijă mîncarea ajuți sănătatea », « Carnea e vătămătoare », instrucțiuni redactate de însuși directorul azilului, care-și hrănea pensionarele cu casă, cînd nu le înfometa de-a binelea furînd « cu jenă » diferența, s-ar pulveriza fără contrastul dintre realitatea jalnică a azilului și grija pentru sănătatea pensionarelor presupusă de instrucțiunile amintite. Un vestigiu reprezintă și canibala Elocika, cu vocabularul

ei de treizeci de cuvinte stereotipe ca și tribulațiile membrilor « Spadei și Plugului », asociație patronată de Vorodianov devenit, în urma recomandării lui Bender, « un titan al gândirii și părintele democrației ruse ». Firește, există în romanele lui Ilf și Petrov, situații comice imaginate de dragul atmosferei de veselie care domină romanul. Un om săpunit care iese din baie pentru a striga ceva portarului și care rămîne în această jalnică stare pe scară, fiindcă ușa s-a trîntit interzicîndu-i intrarea în casă, naște o situație bufonă și prilejuiește ilaritatea, fără ca episodul să conțină vreo semnificație demascatoare. În peregrinările de tip picaresc ale lui Ostap Bender și ale asociatului său se iscă numeroase situații de acest fel. Ele mențin unitatea de atmosferă fără să atenueze virulența critică a rîsului, pe care, în romanele lor, autorii le îndreaptă precumpănitor împotriva vestigiilor. În clipa cînd dobîndește averea mult rîvnită, Bender cunoaște disprețul reprezentanților noii societăți. Dar nu numai în acest episod final descoperim confruntarea între cele două morale. Ea e implicită în rîsul autorilor și al cititorului.

Cînd afirmăm caracterul necesar al satirei în literatura revoluționară, comitem o tautologie, știut fiind că revoluția înseamnă măturarea epavelor și instaurarea noului. Berthold Brecht, creator de literatură revoluționară, a cultivat cu predilecție sarcasmul greu, ironia amară și șficioare. Descoperim acest sarcasm în unele song-uri din *Mutter Courage*, în atîtea replici ale lui *Galileo Galileu*. Îl găsim în mai toate scenele piesei *Domnul Puntilla și sluga sa Matti*. Alternările de umoare ale acestui junker bețiv și abuziv între tandrețea zgomotoasă și isterică, largheța megalomană în momentele de ebrietate și tirania abuzivă din momentele de luciditate amintesc de oscilațiile asemănătoare ale bogătaşului din filmul lui Chaplin *Luminile orașului*, unde succesiunea dintre accesele de grandomanie filotimică pricinuite de alcool și amnezia ulterioară genera un comic cu implicații tragice, comic adesea prezent și în piesele lui Bertolt Brecht. Adept al trăsăturilor violente de penel, Brecht acordă comicului din piesa amintită o crudităte, explicată în prolog:

*Umorul în această comedie
Nu-l drămuim noi ca la spișerie.
Cu ridicata noi îl cîntărim,
Ba chiar și cu securea mai izbim
Și așa, vă vom aduce în astă seară
Un animal ce-a vîtejit odinioară...*

Domnul Puntilla, « animalul » unei ere încheiate, e socotit piesă de muzeu de dramaturgul revoluționar Brecht, la fel ca și parazitul uman din *Ploșnița* de către creatorul său.

Tradiția satirei antiimperialiste, strălucit inaugurată în Uniunea Sovietică de Maiakovski, satiră realizată uneori cu mijloacele fantasticului și ale umorului absurd găsește continuatori. Leonid Leonov demască isteria războinică și pe adepții războiului rece de peste ocean într-un scenariu dominat de situații absurde și de șarja grotescă. Nemaipomenita întâmplare a lui Mac Kinley, dornic de fericire domestică dar obsedat de spaima războiului, aspirant la fericirea de a scăpa de ororile morții nucleare cu ajutorul « Salvatorilor », Bolder & Co., oferă autorului prilejul unor hiperbolizări satirice în spirit maiakovskian. Reclamele firmei sună deopotrivă îngrijorător și ispititor: « Nu fiți zgîrciți, nu vă grăbiți să muriți. Viața continuă... confortabilă, avantajoasă, sigură, grație Salvatorilor Bolder & Co. Șansele dumneavoastră de a rămîne în viață sînt limitate. Primele 2100 de locuri s-au vîndut. Mîine va fi prea tîrziu ». Sau: « Ca fulgerul aceste două litere S.B. însemnînd Salvatoriile Bolder, au ajuns în Occident deviza salvării exprimînd dorința cetățenilor de a scăpa cu orice preț de grozăviile războiului nuclear ce se apropie... Învăluindu-se la început de mister, firma lui (Sam Bolder) s-a apucat să construiască în măruntaiele munților și în fundurile oceanelor refugii sigure de formă orizontală unde în schimbul unei anumite sume cei în stare de a plăti să poată aștepta să se scurgă sau mai bine zis să poată dormi liniștit următoarele două trei secole pînă cînd pe planetă se va stabili un climat politic prielnic existenței omului ». Comicul e generat între altele de contrastul dintre caracterul fantastic al invenției « salvatoare » și prozaismul reclamei în stil american: « Cînd vor fi debarcați în orice punct al viitorului, toți clienții indiferent de categoria pentru care au plătit vor primi aceeași masă caldă, un pachet de țigări, 10 dolari la cursul de la data sosirii și o salopetă adoptată oricăror condițiuni, în locul îmbrăcămintei, care va fi putrezit în răstimp ». Grotescul ceremonialului ce însoțește pregătirea clientului pentru intrarea în salvatoriu înecă în ridicol venerația nemărginită de care se bucură confortul ultramodern în stilul american de viață. Firește, Salvatoriile Bolder cunosc o riguroasă stratificare socială. Pentru pungile modeste sînt prevăzute încăperi minuscule ce nu suportă comparație cu somptuoasele caviouri rezervate celor cu posibilități. Pașnicul Mac Kinley, care e gata să facă o crimă « a la Rascolnikov »

ca să-și procure banii necesari unui salvatoriu și să scape astfel de oroarea de a vedea copii uciși de bomba H, renunță pînă la urmă la planul lui de fericire egoistă. Rațiunea și omenia au triumfat asupra isteriei și egoismului. Absurditatea procedului de salvare imaginat de autorul scenariului subliniază cu mijloacele șarjei iraționalitatea și lipsa de umanitate a nevrozei războinice. Aparenta smulgere de sub legile rațiunii și ale realității au dus la o aprofundare a însuși spiritului propagandei războiului. Se întîmplă însă ca realitatea imperialistă să ofere ea însăși situații atît de absurde, încît operația de șarjare a scriitorului satiric să fie considerabil redusă. Piesa lui Mirodan *Celebrul 702* care pare să cultive umorul absurd și tragic generat de situația unui deținut condamnat la moarte și menținut în viață grație unor înalte interese comerciale și politice, doar pentru ca să-și scrie memoriile, se inspiră dintr-un fapt real. Absurdă și tragică a fost realitatea, sarcasmul scriitorului a îngroșat doar tendințele existente.

★

Se observă, din amintirea cîtorva autori și a cîtorva opere, că risul veacului nostru cunoaște inflexiuni, modalități, intensități variate. Din gama aceasta bogată nu lipsește nici umorul tandru pe care un Kataev îl resimte în fața ghidușilor eroilor săi Petia și Gavric (*O pînză în depărtare*) demni urmași ai lui Tom Sawyer și Hucklebery Finn. Nu lipsește umorul pătruns de simpatie, care stîrnește zîmbetul și risul, fără ca stîmă pentru cel ce le-a stîrnit să scadă, dimpotrivă (vezi Vasili Tiorkin al lui Tvardovski). Nu lipsește, am văzut, umorul suculent, risul rabelaisian, manifestare agresivă de ilaritate în fața neplăcerilor vieții, sfidare vitală a platitudinii, banalității, pudibonderiei ipocrite burgheze. Tradiția umorului absurd strălucit ilustrată de un Mark Twain, a umorului fantastic, care de la Rabelais și Swift pînă la Gogol și-a arătat eficacitatea demascatoare, se menține. Există însă un absurd gratuit, un fantastic lipsit de finalitate demascatoare. Uneori e cultivat pentru stimularea unei veselii inofensive sau de dragul bizareriei și al grotescului. Marcel Aymé imaginează peripețiile unui funcționar care-și dă subit seama că posedă darul de a străbate zidurile sau necazurile unui pitic artist de circ care începe deodată să crească. Alteori, tot la Marcel Aymé, fantasticul absurd capătă intenționalitate critică. În timpul ocupației germane la Paris, oamenii căpătau cartele de viață. Unele categorii privilegiate aveau cartele pentru 25 sau chiar 30 de zile de viață pe lună. Altele, mai puțin

privilegiate, se cufundau după cîteva zile de viață într-un neant, o moarte relativă, care dura pînă la începutul lunii următoare. Evreii n-aveau drept la nici o zi de viață pe lună. Posesorii de tichete de viață, care se aflau în nevoie, le vindeau. Posesorii de capital cumpărau tichete suplimentare. Se ajunsese la situația bizară de a găsi oameni cu drept de 50 sau 100 de zile viață pe lună.

În interiorul literaturii ce cultivă umorul absurd sau fantastic trebuie făcute disocieri. Despre virulența satirică a fantasticului maiakovskian am vorbit. Caracterul simbolic și hiperbolic al situațiilor imaginate de autorul *Băii* se impune categoric. Congelarea lui Prisipkin ca și apariția « Femeii fosforescente » sînt tot atît de puțin derutante pentru rațiunea cititorului ca și aventurile lui Gulliver printre Liliputani sau ale nasului lui Gogol, care pornește singur la plimbare. Cînd absurdul este însă expresia divorțului de realitate, a respingerii rațiunii și ilustrează arbitrarul sub semnul căruia se desfășoară destinele omenești, generînd un sentiment de panică sau de anxietate, așa cum se întîmplă, de pildă, în unele piese ale lui Eugène Ionesco, rîsul dispare sau devine grimasă, umorul absurd se prefăce în tragic absurd. Prin excelență manifestare de vitalitate, umorul refuză coexistența cu sentimentul paralizant al neputinței.

Se menține în secolul nostru o modalitate satirică de mult cunoscută în literatură, reluată cu succes și semnificație sporită de Bernard Shaw. E vorba de persiflarea și parodiarea istoriei, cu scopul deromantizării marilor personalități, cărora li s-a atribuit în mod abuziv răspunderea unor fapte epocale, dar și de evocarea parodică a trecutului, cu scopul satirizării prezentului. Anacronismul voit, de care s-a vorbit atîta în legătură cu piesele istorice ale lui Shaw dă posibilitatea scriitorului — comentator al veacului nostru, căruia avansul temporar îi îngăduie să înțeleagă ceea ce oamenii trecutului ignorau — să plaseze în gura personajelor istorice ironii asupra unor stări contemporane. Astfel generalul Bourgogne din *Discipolul Diavolului* își permite premature caracterizări ale colonialismului britanic. Această tratare umoristică a istoriei a găsit, în veacul nostru, destui adepți. O observăm în romanele istorice ale lui Robert Graves: *Eu Claudius împărat* și *Eu Claudius zeu*. Mai recent și cu puternice intenții demascatoare Bertolt Brecht folosește procedeul în *Triburile domnului Iulius Cezar*. Din jurnalul sclavului Rarus, secretarul lui Iuliu Cezar, figura acestuia apare despuiată de măreția pe care i-o acordă atîtea opere istorice și literare. Dacă însă cartea lui Brecht ar fi

urmărit doar să arate că Cezar a fost un politician abil și un mare afacerist, ea n-ar fi adăugat prea mult la ceea ce, înaintea lui Brecht, istorici și scriitori spusese despre Imperatorul roman. Citind cartea lui Brecht ești îndemnat să faci pe deasupra istoriei analogii între dictatura cezariană și cea hitleristă. Corupția republicii romane în perioada finală amintesc de politica republicii din Weimar, de asemenea servitutea lui Cezar față de capitalul bancar roman de poziția lui Hitler în fața marelui capital monopolist. Captarea prin demagogie a maselor de lumpeni, ca și caracterul expedițiilor războinice ale lui Cezar sînt și ele pline de sugestii. Nici tabloul moravurilor sexuale în Roma secolului I nu e fără legătură cu desmățul anumitor cercuri naziste. Pentru a-și sublinia intenția, Brecht folosește aici, ca și în unele lucrări dramatice, anacronismul istoric și lingvistic. Îl folosește nu cu ostentație, ci cu deplină nonșalanță. Conjurația lui Catilina e numită « putsch »; Cezar emite cecuri; se vorbește despre linșaj, etc.

Varietatea mijloacelor comice în literatura veacului nostru ar putea fi urmărită mai departe. Cercetarea comicului de limbaj (vezi numele proprii la Maiakovski sau jargonul oportuniștilor și birocraților săi), de situații (vezi situațiile bufone din romanele lui Jerome K. Jerome) de caracter (vezi Ostap Bender, părintele Fedor și alții din romanele lui Ilf și Petrov) nu ne-ar duce la altă concluzie decît cea pe care ne-au sugerat-o și considerațiile de pînă acum, anume că e cu neputință să te desparți de un fapt depășit al istoriei și să creezi ceva nou fără ajutorul rîsului. Cel pe care literatura ultimelor milenii nu l-au convins de acest lucru ar trebui, după expresia lui Ilf și Petrov, « dat în judecată penală, pe temeiul articolului care pedepsește infracțiunea în materie de imbecilitate crasă ».

SERGHEI MIHALKOV

LUPUL
DIPLOMAT

Un iepuraș, cu dragălașa lui consoartă,
au fost poștiți de către lup la un banchet:
«veniți să tragem câteși-trei un chef la toartă...»
Un altul poate-ar fi răspuns: «Te rog, mă iartă,
acum sînt cam bolnav... Mersi... Regret...»

Dar pare-se că lupu-n chestiune
— fără a fi un umanist sadea —
nu se dădea

la iepurași, cînd îi vedea,
nu-i fugărea, nu-i hăitua, ci răspundea
la plecăciunea lor, cu-o plecăciune.

Iată de ce, extrem de măguliți de invitație
— atîta stimă și considerație! —

i-a spus nevestei, iepurele: Hai,
piaptănă-ți dragă blana, ce mai stai...
și-n minte

își pregătea un toast care să dea grai
prea aleșelor lui simțăminte.

Și lupul spuse, cînd i s-au înfățișat:

«Nu ne-am văzut de mult! Sînt bucuros de oaspeți!

Ce bine arătați! Vioi și proaspeți...

ba mi se pare că v-ați și-ngrășat!»

— «Cu cîte-un kilogram întreg fiecare.

Ne-am cîntărit înainte de plecare!»

Și pe cînd musafirii umblau să se-ndemne
învîrtindu-se-n antreu destul de stingheriți,
gazda le făcea bucătarilor semne
să-și pregătească dinții ascuțiți.

Firește n-am să vă-nșir aici toată povestea
cum a decurs banchetul...

E destul să vă spun

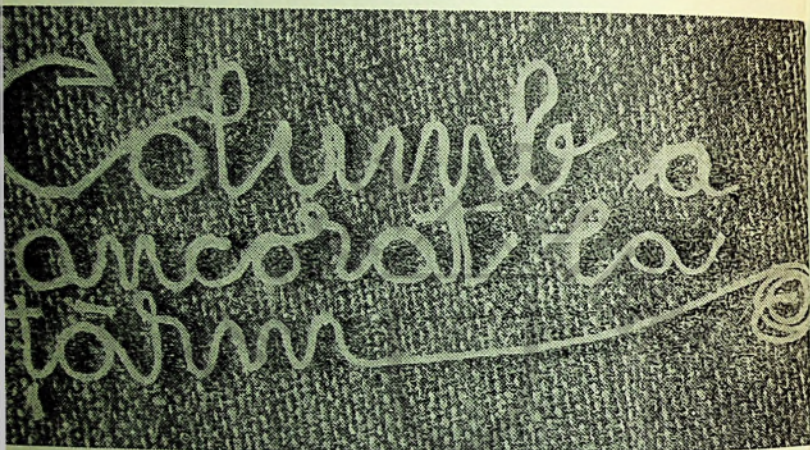
că Jupînului Lup i s-a servit la dejun
o tocăniță de iepure, să-i meargă vestea!

Morala fabulei e foarte simplă! Iat-o:

Mă refeream la iepurii intrați în NATO.

În romînește de MARCEL BRESLAȘU

I. Ilf și E. Petrov, cei doi scriitori sovietici satirici binecunoscuți, au intrat în conștiința cititorului ca o singură personalitate creatoare. Opera lor, reprezentând o valoroasă satiră la adresa unei lumi pe cale de dispariție, a rezistat încercărilor timpului, ocupând un loc de frunte în istoria literaturii sovietice.

Ilya Ilf s-a născut la Odessa la 16 octombrie 1897 și a murit la 13 aprilie 1937. Evgheni Petrov, născut în același oraș la 17 noiembrie 1903, a fost ucis la 2 iulie 1942 — era corespondent de război — când părea Sevastopolul asediat.

Încă din primii ani ai Revoluției, ambii scriitori au păstrat o strînsă legătură cu realitatea nouă a patriei sovietice. Pentru viitorul activității scriitoricești a lui Ilf, o mare importanță a avut-o munca sa la afișele Ferestre satirice, apărute în sudul Rusiei sovietice. La rîndul lui, Petrov a fost corespondent al Agenției de Presă Ucrainiene.

Scriitorii s-au cunoscut în 1925 și de atunci au scris și semnat împreună, parcurgînd un îndelung drum de căutări pînă a ajunge la înalta măiestrie artistică a romanelor 12 scaune (apărut în 1928) și Vișelul de aur (apărut în 1931).

Rîsul conștient de aceste romane are o tonalitate specială. Deși pare ușor și vesel, el este în fond demascator și neobișnuit de ascuțit. Tăișul satirei lui Ilf și Petrov este îndreptat împotriva parazitismului, afacerismului și altor tare caracteristice lumii și mentalității burgheze.

Romanele satirice ale lui Ilf și Petrov le-au adus autorilor o largă popularitate atît în U.R.S.S., cît și în străinătate. 12 scaune a fost tradus în limba romînă încă în 1938 iar după 23 August 1944, atît acest roman, cît și Vișelul de aur au apărut în traduceri noi. Celelalte opere ale lui Ilf și Petrov sînt mai puțin cunoscute în țara noastră.

În 1957, a apărut la Moscova o culegere de nuvele satirice și foiletoane, din care publicăm două lucrări. În momentul de față, în Uniunea Sovietică se pregătește o ediție a operelor lui Ilf și Petrov în cinci volume, care va da o imagine completă asupra creației lor.

— Pămînt! Pămînt! — strigă plin de bucurie marinarul cocoțat în vîrfurile catargului.

Drumul lui Cristofor Columb atît de greu, de plin de îngrijorare și îndoială a luat sfîrșit. În față se zărea o fișie de pămînt. Columb ȧpucă cu mîna tremurînd un telescop.

— Văd un lanț de munți înalți — spuse el tovarășilor săi de navigație. Dar ciudat: munții au ferestre. Prima oară mi-e dat să văd munți cu ferestre.

— O barcă cu indigeni! exclamă cineva.

Doi indigeni îmbrăcați în niște haine ciudate, de culoare verde, se urcară pe corabie și întinseră fără un cuvînt lui Columb o foaie mare de hîrtie.

— Vreau să descopăr pămîntul vostru — le spuse mindru Columb. În numele reginei Isabella a Spaniei declar acest pămînt ca aparțin. . .

— Asta ni-i indiferent. Mai întîi răspundeți la întrebările chestionarului — îi răspunse cu un glas obosit indigenul. Scrieți citeț, cu litere de tipar, numele și pronumele, apoi naționalitatea, situația familială, indicați dacă aveți sau nu conjunctivită, dacă aveți de gînd să răsturnați guvernul american, să arătați dacă sînteți idiot sau nu.

Columb puse mîna pe sabie. Dar cum nu era idiot, se liniști pe loc.

— Nu trebuie să-i enervăm pe indigeni, le spuse el tovarășilor săi. Indigenii sînt întocmai ca niște copii. Ei au uneori obiceiuri foarte ciudate. O știm din experiență.

— Aveți bilet de întors și 500 de dolari? continuă indigenul.

— Dar ce-i aia dolar? — întrebă mirat marele navigator.

— Dacă nu știți ce-i acela dolar, cum de ați putut indica în chestionar că nu sînteți idiot? Ce vreți să faceți la noi?

— Vreau să descopăr America.

— Dar publicity veți avea?

— Publicity? Pentru prima oară aud un cuvînt ca acesta.

Indigenul îl privi îndelung și pătrunzător pe Columb și rosti în cele din urmă:

— Nu știți ce-i aceea publicity?

— N-nu, nu știu.

— Și vrei să descoperiți America? Mister Columb, n-aș vrea să fiu în locul dumitale.

— De ce? Ți se pare că nu voi reuși să descopăr această țară bogată și fecundă? întrebă îngrijorat marele genovez.

Dar indigenul se îndepărtă, mormăind sub nas:

— Fără publicity nu există prosperity.

Între timp, corăbiile intraseră în port. Toamna era minunată. Soarele strălucea, un pescăruș se rotea deasupra prorei. Adînc emoționat, Columb păși pe pămîntul cel nou, ținînd într-o mînă un pachetel modest cu mărgеле, pe care plănuia să le schimbe avantajos pe aur și fildeș, iar în cealaltă — un mare steag spaniol. Dar, ori unde-și rotea privirile, nu vedea nici pămînt, nici iarbă, nici copaci, nimic din peisajul cu care se obișnuise în bătrîna și liniștită Europă. Pretutindeni erau pietre, asfalt, beton, oțel.

Prin fața lui Columb trecu în goană o mulțime de indigeni, înarmați cu creioane agende, aparate de fotografiat. Ei înconjurară un boxer renumit, coborît de pe o corabie vecină, un gentleman cu urechi clăpăuge și o ceafă neînchipt de grasă. Pe Columb nu-l băgă nimeni în seamă. De el se apropiară numai două indigene vopsite.

— Cine-i caraghiosul ăsta cu steag? întrebă una din ele.

— Trebuie să fie vreo reclamă pentru un restaurant spaniol — răspunse cealaltă.

Și amîndouă fugiră să-l vadă pe celebrul gentleman cu urechi clăpăuge.

Columb nu reuși să înfigă steagul pe pămînt american. Pentru asta ar fi trebuit în prealabil să-l sfredească cu un sfredel pneumatic. În schimb, lovi de cîteva ori cu sabia în caldarîm pînă cînd sabia se rupse. Și, în consecință, trebui să pornească pe străzi cu steagul greu, brodat în aur. Din fericire, nu trebuia să mai care mărgелеle. I le reținuseră la varnă, pentru că nu plătise taxă pentru ele.

Sute de mii de indigeni goneau după treburi, se ascundeau sub pămînt, beau, mincau, făceau comerț, fără să bănuiască măcar că America fusese descoperită.

Columb se gîndi cu amărăciune: « Uite, m-am străduit, am umblat să caut bani pentru expediție, am traversat oceanul furtunos, mi-am riscat viața, și nimeni nu-mi dă nici o atenție. . . »

Se apropie de un indigen blind la înfățișare și-i spuse mîndru:

— Sînt Cristofor Columb.

— Ce ați spus?

— Sînt Cristofor Columb.

— Repetați literă cu literă — făcu impacientat indigenul.

Columb repetă literă cu literă.

— Parcă-mi aduc aminte de ceva — spuse indigenul.

Comerțul cu obiecte luminoase și mobile?

— Am descoperit America, îi răspunde răspicat Columb.
— Ce vorbești, domnule! De mult?
— Acum vreo cinci minute.
— E foarte interesant. Și, în definitiv, ce dorești dumneata, mister Columb?
— Mi se pare, răspunde modest marele navigator, că aș avea drept la o oarecare faimă.

— Te-a întimpinat cineva la coborîrea pe țărm?
— Nu m-a întimpinat nimeni. Indigenii doar nu știau că mă pregătesc să-i descopăr.

— Trebuia să dai o cablogramă. Cine face ca dumneata? Dacă ai de gînd să descoperi un pămînt nou, trebuie să trimiți mai întîi o telegramă, să pregătești cîteva glume bune în scris, pe care să le distribui reporterilor, să-ți faci vreo sută de fotografii. Altfel, n-ai să reușești. E nevoie de publicity.

— E a doua oară că aud acest cuvînt ciudat — publicity. Ce-i asta? Vreun ritual religios, vreun sacrificiu păgîn?

Indigenul îl privi cu compătimire.

— Nu fii copil — îi spuse el. Publicity e publicity, mister Columb. Am să încerc să-ți fiu cu ceva de folos. Mi-e milă de dumneata.

Îl duse pe Columb la un hotel și-i găsi o cameră la etajul 35. Apoi îl lăsă singur în cameră, făgăduindu-i că va căuta să facă ceva pentru el.

Peste o jumătate de oră, ușa se deschise și în cameră intră indigenul cel cu chipul blind, urmat de alți doi. Unul din aceștia mesteca într-una ceva, celălalt scoase de îndată un trepied, așază un aparat de fotografiat și spuse:

— Zimbiți vă rog! Rideți! Haideți! Nu mă înțelegeți? Faceți așa: ha-ha-ha! — și fotograful cu un aer foarte serios rînji și necheză ca un cal.

Nervii lui Cristofor Columb nu mai rezistară și el începu să rîdă isteric. Străluci o scînteie, aparatul scîrpii și fotograful spuse: « Mulțumesc ».

După aceasta, Columb încăpu pe mîna celui alt indigen. Fără a înceta să mestece, el scoase creionul și întrebă:

— Numele dvs.?

— Columb.

— Spuneți separat literele! K, O, L, U, M, B ? Foarte bine! Principalul e să nu încurcăm numele! De cînd ați descoperit America, mister Columb? Azi? Foarte bine. Cum vă place America?

— Vedeți, încă nu mi-am putut face o imagine completă despre această țară mănoasă.

Reporterul căzu pe gînduri.

— Așa. Atunci spuneți-mi, mister Columb, care sînt cele 4 lucruri care v-au plăcut cel mai mult la New-York?

— Vedeți, mi-e greu...

Famous

CIGARETTES

FAMOUS

FORD

FAMOUS

DU PONT

DU PONT

DU PONT

Reporterul fu iar cuprins de gânduri grele. El era deprins să ia interviuri boxerilor și stelelor de cinema și îi venea greu să discute cu un individ atît de stîngaci și de tare la cap, ca acest Columb. În sfîrșit, făcu un efort și mai scorni, cu chiu cu vai, o întrebare nouă, plină de originalitate:

— Atunci, indicați-mi, mister Columb, două lucruri care nu v-au plăcut.

Columb scoase un oftat îngrozitor. Niciodată nu fusese într-o situație mai grea. Își șterse broboanele de sudoare de pe frunte și-l întrebă timid pe indigenul, prietenul său:

— Poate că am putea totuși renunța la publicity?

— Ai înnebunit? îi răspunse indigenul cu figura blîndă, pîlînd. Faptul că ai descoperit America nu înseamnă încă nimic. E important ca America să te descopere pe dumneata.

Reporterul desfășură o muncă intelectuală gigantică, în urma căreia îi puse o întrebare extravagantă. « Cum vă plac femeile din America? »

Și fără a mai aștepta răspunsul lui Columb, începu să noteze ceva cu repeziciune într-un carnet. Uneori scotea din gură țigara aprinsă și o puneă după ureche. În gura liberă, puneă creionul și privea inspirat spre tavan. Apoi continua să scrie. În cele din urmă, spuse: « O-K ».

Îl bătu pe Columb speriat pe spatele lui de catifea cusut cu fir de aur, îi scutură mîna și dispăru.

— Ei, acum totul e în ordine — spuse indigenul cel bun. Hai să mergem să ne plimbăm prin oraș. De vreme ce ai descoperit țara, trebuie s-o și vizitezi. Numai că n-o să ne dea drumul să umblăm cu steagul ăsta pe Broadway. Lasă-l în odaie.

Plimbarea pe Broadway s-a încheiat cu vizionarea unui spectacol burlesc de 35 de cenți, de unde marele și timidul Cristofor o zbughi ca un motan opărit. Și o porni în goană pe străzi, agățînd pe trecători cu poalele enormei sale pelerine și rostind tot timpul rugăciuni. După ce ajunse în odaia sa, se aruncă în pat și adormi buștean în zgomotul asurzitor al unei căi ferate supratereștre.

Dis-de-dimineață, veni în goană protectorul lui Columb filfiind vesel un ziar. La pagina 85, navigatorul recunoscu cu groază propria lui figură, rînjind. Dede-subtul ei, citi că-i plac la nebunie femeile din America, că le socotește femeile cele mai elegante din lume, că el însuși e cel mai bun prieten al negustorului abisinian Golassi și că se pregătește să țină la universitatea Harward un curs de geografie.

Dar nici nu apucă nobilul genovez să deschidă gura și să jure că nimic din toate acestea nu fusese spus de el, că și apărură noi vizitatori.

Aceștia n-au stat să-și piardă vremea cu amabilități și s-au apucat de îndată de treabă. Publicity începu să-și manifeste acțiunea-i magică: Columb fu invitat la Hollywood.

— Mister Columb, înțelegeți-ne, îi explicau noii vizitatori, — noi dorim ca dvs. să jucați rolul principal în filmul istoric *Amerigo Vespucci*. Vedeți, adevăratul Cristofor Columb în rolul lui Amerigo Vespucci ar fi un lucru foarte interesant. Publicul are să vină să vadă un film ca acesta. Și tot hazul e că dialogul va fi scris în jargonul de pe Broadway. Ne înțelegeți? Nu? Atunci o să vă explicăm totul în amănunt. Avem un scenariu. Scenariul este făcut după romanul lui Alexandre Dumas *Contele de Monte-Cristo*, dar lucrul n-are nici o importanță, noi am introdus momente legate de descoperirea Americii.

Columb simți că-i vine rău, buzele sale se mișcau fără să rostească vreun cuvânt, se vede că șoptea o rugăciune. Dar indigenii din Hollywood continuau cu multă însuflețire:

— Așadar, mister Columb, veți juca rolul lui Amerigo Vespucci, de care este îndrăgostită la nebunie regina Spaniei. Iar el, la rîndul lui, e nebunește îndrăgostit de contesa rusoaică Grișka. Dar cardinalul Richelieu mituiește pe Vasco de Gama și cu ajutorul lady-ei Hamilton, obține ca dumneata să fi trimis în America. Planul lui diabolic este simplu și clar. În timpul călătoriei, ești atacat de pirai. Te lupți ca un leu. E o scenă care durează 300 metri. Dumneata probabil nu știi să joci, dar asta n-are importanță.

— Dar ce anume are importanță? — gemu Columb.

— Importanță are reclama. Acum publicul te cunoaște și desigur că-l va interesa să vadă cum se războiește cu pirai un om atât de respectabil și învățat ca dumneata. Filmul se termină cu descoperirea Americii. Dar asta n-are importanță. Principalul e lupta cu pirai. Securi, catapulte, foc grecesc, iatagane, într-un cuvânt recuzite medievale găsești cite vrei la Hollywood. Numai că va trebui să te razi. În nici un caz nu poți juca cu barbă și mustăți! Publicul a văzut atîtea bărbi și mustăți în filmele istorice încît nu le mai poate suporta. Așadar, mai întîi trebuie să te razi, apoi vei semna un contract pentru șase săptămîni. Ești de acord?

— O.K. I spuse Columb tremurînd din tot trupul.

Seara tîrziu se așeză la masă și scrise o scrisoare reginei Spaniei:

«Am călătorit pe multe mări, dar niciodată încă n-am întîlnit niște indigeni atât de ciudați. Oamenii aceștia nu suportă de loc liniștea și pentru a se putea desfăta cît mai mult cu zgomotul, au construit în oraș pe niște străzi de fier niște drumuri speciale, pe care zi și noapte gonesc calești de fier, producînd zgomotul atât de plăcut indigenilor.

Încă n-am putut să stabilesc de se ocupă sau nu cu canibalisme, dar în orice caz consumă cîini fierți*). Am văzut cu ochii mei multe prăvălii de alimente, care oferă trecătorilor spre consum cîini fierți, lăudîndu-le gustul.

*) În America, crenvurșii se numesc „cîini fierți” — N. T.

Toți oamenii de aici miros în chip deosebit, datorită unui parfum care în limbaj indigen se numește *benzină*. Toate străzile sînt pline de acest miros, din cele mai neplăcute pentru un nas de european. Chiar și frumusețile feminine miros a benzină.

Am reușit să mă conving că indigenii sînt păgîni. Au o mulțime de zeițăți, ale căror nume sînt scrise cu foc pe colibele lor. Dar, după cît se pare, cel mai mult adoră pe zeița Coka-cola, pe zeul Drugist Soda, pe zeița Cofetery și pe marele zeu al parfumurilor de benzină Ford. El pare a juca rolul lui Zeus.

Indigenii sînt foarte lacomi și mereu mestecă cîte ceva.

Din păcate, ei nu au ajuns încă la un stadiu civilizat de viață. În comparație cu ritmul nebunesc al vieții spaniole contemporane, indigenii sînt extraordinar de înceți. Chiar și mersul pe jos li se pare un mijloc de locomoție prea rapid. Pentru a încetini acest proces au introdus un număr uriaș de așa numite automobile. Acum circulă cu viteza broaștelor țestoase, ceea ce le place deosebit de mult.

M-a uimit un ritual, care are loc în fiecare seară în locul numit Brodway. Un număr mare de indigeni se strîng într-o colibă mare, numită burlesc. Cîteva indigene se urcă pe rînd pe o înălțime și în zgomotul barbar al tamtaturilor și saxofoanelor își scot treptat îmbrăcămintea. Cei prezenți aplaudă ca niște copii. Cînd femeile sînt aproape goale, iar indigenii din sală s-au înfierbîntat în ultimul grad, are loc lucrul cel mai de neînțeles în acest ritual ciudat: nu se știe de ce, se lasă cortina și fiecare pleacă la coliba sa.

Nădăjduiesc să-mi continui cercetările asupra acestei țări minunate și să pornesc în adîncul continentului. Viața mi-e în afară de orice pericol. Indigenii sînt foarte buni, amabili și se poartă bine cu străinii ».

ILF ȘI PETROV

LA ora zece fix, odaia nu prea mare în care se afla sectorul de planificare se umplu de funcționari. Capacul de fier ce acoperea un « Unterwood » zăngăni, câteva sertare de birouri se deschiseră și se închiseră și ziua de lucru începu.

Ultimul apărură Jakov Ivanovici Dubinin.

— Salutare! strigă el plin de voieșie. Bună ziua, Fedor Nikolaevici, bună ziua, Ludmila Filipovna. Salutul meu celorlalți.

Dar, cum se întoarse spre masă și văzu uriașa grămadă de dosare îi pieri pe loc orice chef.

Câteva clipe șezu, privind fix hîrțile, apoi tresări și despături *Pravda*.

— Oho!, rosti el peste vreo zece minute. — Ați văzut, nemții? *Ere nouvelle* scrie...

Dar sectorul întreg tăcea.

Dubinin, bineînțeles, își dădea seama că ar trebui să se apuce de planificare, dar o forță de neînvins îl determină să întoarcă pagina ziarului și să se adîncească în lectura unui impozant articol de medicină.

— Tovarăși, strigă el pe neașteptate, ridicîndu-și sprincenele, uitați-vă, vedeți ce s-a întîmplat! Ați citit *Pravda* de astăzi?

Funcționarii cei harnici ridicară spre Dubinin niște priviri învăluite în ceață, iar Ludmila Filipovna se opri pentru o clipă din țacănitul la mașină.

— E posibilă nașterea fără dureri! Grozav, ce ziceți?

Și Dubinin era atît de emoționat de parcă el însuși ar fi născut, și nu o dată, ci de mai multe ori și de parcă ar fi îndurat cu aceste prilejuri chinuri îngrozitoare.

Mașina de scris începu să țacăne din nou, iar Jakov Ivanovici se apucă să citească mai departe. Citi cu multă conștiinciozitate toate articolele în șir, nu lăsă să-i scape nici un rînd și, între timp, mormăia mereu:

— Campania de însămînțări merge bine. Seamănă, seamănă, tot mereu seamănă. Dar de ce oare nu seamănă anul ăsta și pe ploaie? Sau poate or fi semănînd, dar nu scriu ziarele? Ei, ia să mergem mai departe. Aoleu! Ce huligani! Să fi fost acolo, le arătam eu! Parol! A, uite și profesorul Picard care a sosit la Varșovia. Eu, unul, nu aș zbura nici odată în stratosferă. Chiar de mi-ar da cineva un sac cu aur... Așa, și la Balșoi Teatr astăzi se dă *Sadko*, iar biletele pentru *Cetatea Kitej* sînt valabile în ziua de douăzeci și opt. Și altceva?... Aha... un concert al Beatei Malkin... O seară de satiră și umor cu participarea celor mai

bune forțe... Colegiul de partid invită pe tov. Nikitin să se prezinte la camera 599... Așa, așa... ah, da, uite telefoanele redacției... Secretarul literar are numărul 22.624...

Dubinin se uită îngrijorat la ceas: era numai unsprezece.

— Dar *Izvestia*? Unde e ziarul *Izvestia*? întrebă el cu un aer preocupat. Dați-mi *Izvestia*. Fedor Nikolaevici, unde e *Izvestia*? Blestemata asta de curieră rătăcește întotdeauna ziarele.

— Astăzi n-a apărut ziarul *Izvestia* — replică acru Fedor Nikolaevici.

— De ce n-a apărut?

— *Izvestia* nu apare niciodată luna.

Iakov Nikolaevici se trase parcă la față, când auzi că nu mai e nimic de citit. Cuprins de neagră melancolie, începu să-și frămînte mîinile și rămase un sfert de oră nemișcat. Nu avea putere să se apuce de nimic. Apoi își luă inima în dinți și începu să confecționeze o scoartă de carton pentru buletinul de populație. Tăie îndelung, cu grijă și sîrguință, lipi ceva și, scoțînd limba, scrisese: I. I. Dubivin.

Pe la ora unu, această muncă grandioasă fu isprăvită. Se apropia clipa fatală cînd trebuia totuși să se apuce de planificare. Iakov Ivanovici întoarse capul: biroul cu dosarele îi făcea rău, întocmai ca unui motan căruia un chefliu îi bagă țigara sub nas. Pufăi chiar cu scîrbă.

Afară bătea vîntul în crengile încă goale ale copacilor de primăvară.

— Astăzi e o zi însorită, dar bate vîntul — comunică Iakov Ivanovici, încercînd să lege o discuție.

— Nu ne deranjați de la lucru, îi răspunse Liubov Filipovna.

— Am impresia că îi deranjez pe toți aici — răspunse jignit Dubinin. Dacă-i așa, pot să plec.

Și plecă la W.C., unde rămase patruzeci de minute, gîndindu-se la atitudinea netovărășească, lipsită de înțelegere a colaboratorilor sectorului de planificare, meditănd apoi la profesorul Picard și la biletele pentru spectacolul *Cetatea Kitej* care sînt valabile pe data de douăzeci și opt.

« Fir-ar al naibii — își zise Dubinin — uite alți oameni au și vreme să umble la teatru. Au vreme berechet, d-aia și umblă haimana ».

În odaia sectorului, Dubinin reapăru cu o figură melancolică, jignită.

— V-a căutat un cetățean — îi spuse Ludmila Filipovna. În problema planificării sticlei. Vă așteaptă pe coridor.

— Știu și fără să mi-o spui dumneata — îi răspunse acru Iakov Ivanovici. Într-o clipă am să rezolv cu el toate problemele. Că uite, iertată fie-mi sinceritatea, nu poate omul să se ducă nici pînă la W.C.

În această clipă fu chemat la șef.

— Ascultă-mă, tovarășe Dubinin — îi spuse supărat șeful. Astăzi iar ai întârziat la slujbă. Ce fel de treabă-i asta? În loc să planifici, dumneata te plimbi. Îți dai seama ce reprezintă zece minute furate statului? Sînt nevoit să-ți fac admonestare în scris. Nu te mai rețin, tovarășe Dubinin. Poți pleca.

« Nu te mai rețin — gîndi cu amărăciune Iakov Ivanovici mergînd agale pe coridor. Te plimbi!... S-a găsit cine să facă ironii! Muncesc ca un sclav, iar el... ce birocrat ticălos! Polițai în surtuc! »

— Nu, asta n-am s-o las așa — continua să strige Dubinin în odaie, acoperînd zgomotul mașinii de scris. Da, am întârziat cu zece minute. Într-adevăr, am întârziat cu zece minute. Ei și? Ce, asta îi dă dreptul să mă trateze ca pe o vită? « Nu te mai rețin! »... Asta i-ar mai lipsi, să mă rețină, obraznicul. « Poți pleca ». Ce-i cu tonul ăsta? Am să mă duc! Am să mă plîng!

Îi apuca pe colegii săi de miini, se așeza pe mesele lor, fuma fără încetare. Apoi se așeză la locul său și începu să ticluiască un memoriu. Cuvîntul « *Memoriu* » — apăru scris cu litere caligrafice în mijlocul foi de hîrtie.

Apoi dădu o fugă la sectorul vecin, aduse niște cerneală roșie și trase sub titlul violet o linie roșie de toată frumusețea.

— Tovarășe Dubinin — spuse tăcutul Fedor Nikolaevici — ai terminat planificarea preliminară pentru uzina din Sud?

— Lăsați-mă să lucrez! — răcni Iakov Ivanovici. Un om a fost jignit, aruncat în noroi! Cum adică nici să n-aibe dreptul să se justifice? I se ia ultimul drept, dreptul de apel?

Înspăimîntat, Fedor Nikolaevici lăsă capul în jos și se făcu mic, ascunzîndu-se după birou.

— Las' c-am să le arăt eu! mormăia Dubinin, pornind să-și redacteze memoriul.

« La 25 luna curentă, am fost chemat în cabinetul tovarășului Pitliasinski, unde am fost supus unui tratament nemaiauzit... »

Scria cu multă înflăcărare, stropind cu cerneală masa. Își enumera meritele în domeniul planificării. Al planificării, întocmai, și nu al plimbării. -

« Desigur, fiecare poate face ironii, dar să ne adresăm faptelor evidente. Întârzierea încriminată de zece minute a fost determinată de un accident de tramvai petrecut în piața Sverdlov... »

— A venit tovarășul Dubinin? — răsună pe neașteptate o voce. Știți... îl aștept de două ceasuri.

— Ce? spuse Dubinin, îndreptînd spre vizitator o privire chinuită.

— Tovarășe, am venit în problema sticlei.

— Ce, ești chior? îi răspunse șoptind apăsător Iakov Ivanovici. Nu vezi că sînt ocupat? Scriu un memoriu de cea mai mare importanță, iar dumneata mă deranjezi cu sticla dumitale. N-au oamenii nici conștiință, nici simțul măsurii, n-au, pe cuvîntul meu, n-au!

Întoarse capul și continuă să scrie:

« O întîrziere de zece minute, determinată, cum am arătat, de un accident petrecut în piața Sverdlov, nu putea fi, de fapt, un motiv serios pentru atitudinea huliganică a tov. Pîtliasinski și a celor deopotrivă cu el... »

La patru și jumătate, Dubinin se sculă de la masă.

— Uite, așa e mereu — spuse el. O jumătate de oră în plus am stat în această instituție blestemată, care îmi sugerează tot sîngele. Muncesc ca un sclav și nimeni nu-mi spune măcar « mulțumesc ».

Memoriul hotărî să-l termine a doua zi.

În romînește de TATIANA NICOLESCU

Ilustrații de SERGIU SINGER

A U T O R I Ş I O P E R E

UN UMORIST CANADIAN

de SERGIU
FĂRCĂŞAN

Se înţelege de la sine că o existenţă întinsă pe trei sferturi de secol (1869—1944) nu duce lipsă de amănunte biografice interesante. Vom sări însă repede peste ele spunînd că marele umorist canadian Stephen Leacock s-a născut în Anglia, a copilărit ca fiu al unor emigranţi care încercau să-şi încropească o existenţă de fermieri în noua lor patrie, Canada, şi că a reuşit să devină doctor în filozofie şi profesor de economie politică.

Situaţiile comice se bazează adesea pe contraste neaşteptate; şi însăşi existenţa lui Leacock: acest umorist, acest virtuos al celei mai îndrăcite verve, refractar la tot ce este formal şi solemn, a compus tratate lungi, academice, de economie politică. În prefaţa unei culegeri, din schiţele lui Leacock, scriitorul englez John B. Priestley declară fără menajamente că tratatele profesorului sînt surprinzător de banale, lipsite de originalitatea la care te-ai fi putut aştepta din partea unei minţi atît de vii; dar un critic sovietic, N. Mihalskaia declară că e vorba de lucruri «foarte serioase».

Priestley susţinea ca pe un lucru de la sine înţeles, că uluitoarele schiţe ale umoristului ar fi fost scrise în «spare time», timpul liber, dar Stephen Leacock a protestat — de astă dată fără a glumi — împotriva acestei păreri: «Mulţi dintre prietenii ei — spunea el — consideră că îmi scriu

„fleacurile” umoristice în orele de răgaz, când creierul meu obosit nu e în stare să îndeplinească munca serioasă ce se cere economistului. Eu cred tocmai pe deandoaselea: a scrie lucruri care se bazează pe date și cifre nu e atât de greu ca a creea din adîncurile eului propriu ceva care merită să fie citit pentru valoarea proprie; e un lucru greu, care reușește în momente foarte rare, fericite, ale vieții. Acesta e unul din rarele momente cînd umoristul a vorbit serios.

Unul din darurile cele mai surprinzătoare ale lui Leacock este acela de a trata probleme teoretice destul de complicate într-un mod simplu și clar. În *Umorul, cum îl văd eu, Umor, teoria și tehnica lui, Umor și Umanism*, Leacock dă, rîzînd, definiții numeroase și profunde ale umorului, neuitînd să observe că el se bazează pe surprinderea contradicțiilor.

Tematica preferată de acest admirator și discipol extrem de personal al unor maeștri ca Dickens (cel din *Pickwick*) Mark Twain și O'Henry, este — cum era de așteptat din partea unui scriitor cu asemenea înrudiri — o tematică democratică și progresistă. Extrem de interesant de remarcat e faptul că Leacock, uneori poate fără să-și dea seama, asociază întotdeauna rîsul și umorul cu ceva progresist, înainte mergător, favorabil omului simplu, iar reacționarii sînt pentru el, între altele, oameni lipsiți de simțul umorului. «Dacă ar trebui să fac o listă a acestor persoane lipsite de umor — spune Leacock — lista ar fi alcătuită cam astfel: 1) Papa de la Roma. Mă îndoiesc că ar putea avea un simț prea pătrunzător al umorului. 2) Arhiepiscopii și demnitarii clerului — zero. 3) Împărați, kaiserii, emiri, șeici etc., etc. — absolut fără simț al umorului. 4) Cavalerii de industrie (vorbesc de categoria celor numiți „creatorii națiunii” și care au devenit azi „profitorii”) — atrofiat».

Deși istoria arată cazuri cînd forțele retrograde au folosit rîsul împotriva forțelor sociale în ascensiune, totuși, cel mai adesea, umorul e arma îndreptată de oamenii simpli împotriva

«cavalerilor industriei», a celor îmbuibăți, o armă inspirată de puterea de cunoaștere a omului. Închipuiți-vă oricare din qui pro quo-urile umoristice care vă fac să rîdeți la o comedie; ați mai rîde dacă nu ați *ști* în ce constă încurcătura? Umorul se leagă de cunoașterea oamenilor și nu întîmplător Leacock repetă mereu că e mai greu și mai important să scrii o schiță umoristică bună decît să compui o predică pentru cutare înalt prelat al bisericii. Predicile, superstițiile pe care le combate Leacock sînt în contradicție cu inteligența, cultura și știința omenească.

Totodată însă umoristul nostru se năpustește cu o mare înverșunare împotriva suficienței triumfătoare a burghezului căruia i se pare că știe totul. El își bate joc de rețetele care abundă în viața socială a Americii în primul rînd (deși canadian, Leacock se înrudește prin subiecte cu americanii) — *Cum poți cîștiga un milion de dolari* și multe parodii ale biografiilor de «oameni iluștri» care au făcut avere — și, maimuțărindu-i pe autorii care fac manuale în genul «Cum să...» promite ca, în mai puțin de zece pagini, să înșire toate cunoștințele care îi sînt necesare unui «om de bine». «Astronomia predă folosirea corectă a soarelui și a planetelor». «Botanică» plantele se împart în pomi, flori și legume. Adevăratul botanist recunoaște un pom la prima vedere. Învață să-l deosebească de o legumă — etc., etc.»

De la micile cusururi profesionale ale frizerilor sau medicilor pînă la parodiarea romanelor polițiste, de aventuri medievale sau amor, rafalele lui Leacock se îndreaptă în nenumărate direcții. Există totuși un centru de greutate și acesta e satira politică în sensul strict al cuvîntului: o critică nimicitoare a sistemului electoral din S.U.A. (romanul *Arcadian Adventures with Idle Rich*), a parlamentarismului englez (*My Discovery of England*), a propagandei războinice și antisovietice (*The War Sacrifices of Mr. Spugg*) ș.a.m.d.

Dar pe lângă această satiră politică «în sensul strict al cuvîntului», Leacock e un critic zîmbitor și acerb totodată al întregului «mod de viață american», al automatismului vieții moderne, conformismului, lăcomiei, inculturii. El împinge ironia și exagerarea pînă la absurd, dar tocmai acest absurd — prezent și la alți maeștri ai satirei secolului 20 — pulverizează dogmele burgheze, prejudecățile, banalitățile cu care este îmbîcsit pînă la refuz capul oricărei victime a publicității și propagandei modului capitalist de viață.

Eficacitatea acestui gen de umor se bazează pe *încrederea autorului în inteligența* masei cititorilor. Într-adevăr, se știe că ironia, după cum spune și Dicționarul limbii romîne moderne, constă în a spune «cuvinte opuse celor gîndite, cu scopul de a face ridicol pe cineva». Iată un exemplu al felului în care scrie Leacock:

«Mă învîrtesc destul de mult printre milionari. Îmi plac. Îmi plac fețele lor. Îmi place felul în care trăiesc. Îmi plac lucrurile pe care le mănîncă. Cu cît mă învîrtesc mai mult printre ei, cu atît mai mult îmi plac lucrurile pe care le învîrtesc. Îmi place mai ales felul în care se îmbracă ei, pantalonii lor gri în carouri, vestele lor albe în carouri, lanțurile lor de aur greu și stampilele cu care-și semnează cecurile. Zău, frumos mai arată! Uită-te la vreo șase-șapte milionari care stau împreună într-un club: e o sărbătoare să-i privești. Și cum se așterne cel mai mic fir de praf pe ei, răsar din toate părțile oameni care să-i perie. Da, domnule, și încă sînt bucuroși să facă asta. Mi-ar place și mie să scutur puțin praful de pe ei».

Ca orice satiric, Leacock a apărut dreptul satirei la exagerare, pe care diferiți adversari ai umorului și satirei îl contestau, ca întotdeauna. Glumind, el spunea că singurele declarații care merită să fie făcute sînt cele exagerate; umorul lui se bazează pe supralicitare, mimare, maimuțărare; e o îmbinare foarte originală, foarte proprie, a umorului tăios, sarcastic, de tip Shaw cu umorul mai amabil gen Dickens. El scrie cu

o precizie de matematician, și cu migala care așază « poantele » glumelor sale — deși șterge urmele acestei migale, totul părind a fi făcut spontan, dezinvolt, fără muncă — nu e de loc mai mică decât aceea a unui poet rafinat care cîntărește minușios fiecare rimă. Ar trebui poate scris un studiu vast asupra umorului lui Leacock — unul din marii maeștri ai satirei în secolul 20, un om de la care sînt extrem de multe lucruri de învățat. Leacock a studiat cu o pătrundere rară scrierile predecesorilor săi întru umor. E admirabilă — regret că spațiul nu-mi permite s-o citez — introducerea lui Leacock la o evocare a lui Dickens. Mai mulți critici, scriitori, profesori, demonstrează că Dickens n-ar fi fost un scriitor și un făuritor de caractere; în schița lui Leacock, ei afirmă — așa cum au afirmat și « criticii » lui Caragiale — că scriitorul nu ar face altceva decât să manipuleze simple păpuși. Eroii lui Dickens — pretinde un beletrist ceremonios care are ticul de a-și îndrepta mereu nodul la cravată — sînt caricaturi, nu oameni, pentru că au ticuri. Leacock arată cum tocmai oamenii caracterizați de diferite ticuri și tare morale contestă faptul că în viață ar exista asemenea ticuri și tare și caută să-l « desființeze » pe Dickens.

La Moscova a fost editată sub titlul *Studiul perfectului îndrăgostit*, o culegere voluminoasă (350 pagini) din scrierile lui Leacock, iar în prefața bogată a culegerii se recomandă largă răspîndire a operei sale. În romînește a apărut în 1946 o culegere intitulată *Trăzneli* care s-a epuizat cu mare repezi-ciune și Leacock a rămas pentru mulți cititori romîni un umorist întîlnit ocazional într-o revistă. Cred că ar fi bine ca editurile noastre să tipărească o mai largă culegere din opera acestui maestru al satirei și umorului.

ROMANE DE AFACERI

Notă: Business-ul devenind tot ce-i mai important în viață, e foarte limpede că el e menit să înghită bietele obiecte pe care obișnuiam să le numim literatură și artă. Acestea trebuie să se adapteze sau să moară. Rostul celor două mici romane care urmează, este de a demonstra cum putem să îndeplinim această adaptare.

E o taină fățișă acum printre toți cei ce au de-a face cu confecționarea revistelor-magazin că paginile de reclamă au ajuns să fie mai interesante decât restul textelor. Sînt scrise de oameni mai calificați și mai bine plătiți, sînt ilustrate mai frumos și degajă de la un capăt la altul mai multă viață, mai multă energie; pe scurt, orice om de afaceri se îndreaptă mai întîi către paginile de reclamă și numai după ce le-a epuizat, se întoarce la paginile cu literatură de imaginație care completează mijlocul revistei-magazin. Această situație e de natură să amenințe literatura noastră și cred că a venit timpul ca scriitorii noștri să trezească iar interesul pentru genul literar.

Eu am impresia că aceasta s-ar putea realiza în chipul cel mai mulțumitor împrumutîndu-se din paginile de publicitate aura de idealizare ce am văzut că o posedă și totodată acea precizie de informație referitor la costume, materiale și prețuri, în care exce-

lează ele. Pornind de aci, s-ar putea elabora cu timpul niște povestiri ca acestea:

No. I

ALFRED DE LA ANUNȚURI ¹⁾ — Poveste romanțioasă, pe paginile de la coadă.

Cele dintii amintiri ale lui Alfred Ellicott, despre viața căruia tratează această cronică, se situau în cadrul reședinței sale de familie din Noua-Anglie, pe malurile Stickemupabit-ului ²⁾, o apă cunoscută astăzi prin atracția pe care o exercită asupra turiștilor, fiind ușor accesibilă cu automobilul atît de la New York cît și de la Boston și putîndu-se ajunge în acest punct și prin linia ferată Boston-and-Maine Railway, al cărui admirabil serviciu de wagon-restaurant face accesul în regiune și ieșirea din ea o plăcere durabilă și care primește cu bunăvoință orice plîngere din partea patronilor ei cu privire la nepoliteța ampoloiaților săi. Aici își petrecu Alfred copilăria. Casa în care locuia era o reședință colonială tipică cunoscută în împrejurimi sub numele de «Anunțurile». Era construită în stil colonial (vezi broșura), cu o colonadă înaltă, și vast acoperiș țuguat, îmbrăcat în întregime cu noile plăci de țiglă «INSTANTANEU», primul avantaj al acestora constînd în reducerea costului la mîna de lucru, trei bărbați putînd cu ușurință să așeze trei picioare pătrate (30 × 10 picioare) într-o singură dimineată. De fapt, acestea sînt identice cu țigla despre care Mister P. O. Woodhead ³⁾, bine-cunoscutul constructor din Postdam, New Hampshire, a opinat, în stilul impresionant ce-i este propriu: «Reduce costul».

Aci petrecu Alfred o copilărie solitară, petrecîndu-și timpul mai ales în reverie și visări, chiar cînd era treaz. Cînd nu putea dormi pe cale naturală, descoperi că două pastile de dorm a dînc, inhalate pe nas, îi aduceau un somn delicios din care se trezea complet împrăpătat, la cincizeci de cenți pachetul.

Chiar cînd Alfred ajunsese la vîrsta de nouăsprezece ani, Dulcea Luiza, o rudă îndepărtată, veni să locuiască la «Anunțurile». Fata rămăsese orfană, prin moartea unor părinți care nu știuseră că zece minute de gimnastică după sistemul PRAKTO făcută pe patul dormitorului le-ar fi păstrat viața amîndorura.

¹⁾ — titlul original, conceput ca un nume artistic; «Alfred of the Advertisements»; numele reședinței eroului e prescurtarea curentă pentru anunșuri, publicitate, — «The Ads».

²⁾ numele de «Stickemupabit» — rîul de lingă reședința eroului, e o absurditate, compusă din sugestia cuvîntelor «Inămolit. sus, locuință». Cum se va vedea, aceasta e maniera lui Lescoc de-a lungul povestirii.

³⁾ Woodhead — Cap-de-lemn.

Și pe deasupra fără un ban din nechizbuinta unui tutore care nu voise niciodată să înțeleagă că investiția este acum o știință ce se poate învăța în zece lecții plătite prin poștă când se cer imediat.

Deși fără nici un ban, Dulcea Luiza de cum sosi la «Anunțurile» făcu o impresie instantanee asupra inimii tinere și simțitoare a lui Alfred. Când coborî dintr-un automobil ale cărui pneuri erau garantate pentru o distanță de 20.000 mile și care rula excelent de lin pe drumul de acces pentru mașini ce fusese tratat cu ASFALTOMIX, care se poate aplica și de un copil, tinăra fată înfățișa grația însăși. Purta un costum-tailleur de croială nouă VINĂTOR DE MUNTE¹⁾ care îmbina șicul și comoditatea și au avantajul că s-au pus pe piață în toate măsurile și se pot ajusta nu numai pentru siluete atît de svelte ca a Dulcei Luiza ci și ale unor doamne cu trupul mai plin. Fiecare asemenea costum fiind însoțit de un plic conținînd toate măsurile și instrucțiunile necesare, fără îndoială că Luisa avea la ea acest plic cînd coborî din mașină. Ea-și purta costumul subț una din pălăriile noi, model FASCIST, care străpung inimile la o sută de yarzi²⁾ și deasupra unei perechi de botine înalte de culoarea naturală a pielii reunind farmecul și comoditatea, fiind croite de un specialist astfel încît să se muleze perfect pe laba piciorului și să se miște în armonie cu oasele antraxului³⁾. Iar pe dedesubtul tailleur-ului ei — foarte pe dedesubt — Luiza purta un combinezon LAPIELE, modelul anului, importat direct de la Lyon și de care nici o adevărată doamnă nu se putea lipsi. Cînd spunem că fata, coborînd din mașină, prezenta o imagine ce ar fi fermecat ochiul unui pustnic, unui homar sau al unui conferențiar universitar, nu exagerăm.

Alfred, care purta unul din noile costume ACUM ORI NICIODATĂ în cenușiu, cu ghetе cafenii, cînd ieși în întîmpinarea fetei, simți că nu-și mai putea domina inima.

În zilele următoare juvenilul Alfred deveni însoțitorul constant și, în plus, călăuza și mentorul drăgălașei fete. El-însuși pasionat golfist o iniție curînd pe frumoasa sa vară în tainele golfului și o învăță să prețuiască o minge bună și elastică, ca POC 1924 al cărei înveliș exterior garantat nu crapă și nu se șifonează.

¹⁾ În original tailleur-ul Luizei poartă marca BERSAGLIERI

²⁾ Cu privire la pălăria marca Fascist, autorul folosește un joc de cuvinte, verbul to kill înseamnă a ucide, iar în argo a captiva.

³⁾ «antrax» înseamnă corect un furuncul malign. În acest non-sens găsim sugestia numelui «toxax» coșul pieptului, oasele pectorale.

New

\$5.99

Floss
motic
IMPLANT
PERMANENT

\$7.85

3.99

\$2.85

11.99 \$

101.89 \$

AMERICAN

@Asociația Ziarștilor Independenți din România

Sub aceeași tutelă, misterele MAHJONG-ului ¹⁾ — din care (s-a pus recent pe piață un transport excelent direct din China nu uitați cuvintele direct din China), ofereau tinerilor un fascinant refugiu împotriva gândurilor.

Era pentru Alfred o mare desfătare în timpul acestor dulci ceasuri de apropiere prietenească să observe dezvoltarea treptată a intelectului fetei. Spre a-i ajuta să și-l dezvolte, tânărul achiziționă și-i citi Luizei cu glas tare un curs prin corespondență, de Economie Politică și Impunere Municipală, care să-i asigure fetei capacitatea de a ocupa un post de încredere ca percepitor-adjunct, expert municipal, sau referent tehnic al orașului. Tot împreună au citit în întregime un curs despre Estimația Costului și Speze generale de Administrație, grație căruia Luiza să fie oricând capabilă a împlini oficiul de inspector de evaluare în asigurări sau administrator al masselor falimentare. După asta zi de zi fata dobîndea tot mai multă forță intelectuală și își lărgea orizontul. Căci într-adevăr, după cum spune Prof. O. J. Hootch, D.F. ²⁾, organizator al Școalei Universale de Corespondență, Camera 6, Alea 4718 Omaha: «Privește în perspectivă, ca să ai perspectivă».

Nu e nevoie să descriem amănunțit zilele minunate dar pline de anxietate de-a lungul cărora Alfred, conștient de iubirea lui, se simțea suspendat între nădejdi și temeri. Vom spune doar că bretelele de suspensiune folosite de el erau de tip nou TRAGEBINE cu tracțiunea centrală adaptată la jocul umerilor săi. Fără îndoială că această delicată adaptare îi ajută tânărului să treacă peste epoca cea mai zbuciumată a vieții sale, ținându-i umerii drepti și ne-exercitînd nici o presiune asupra abdomenului său. Pe scurt, sînt aceleași bretele despre care Mister J. O. P. Bughouse ³⁾ din Wichita, Kansas, a cărui fotografie e de obicei anexată, a declarat: «Sînt singurele pe care le port».

În această perioadă plină de vrajă cînd Alfred năzuia să cucerească inima fetei, el se strădui în diferite feluri să-i exprime sentimentele ce nu putea să le rostească. Știind că florile pot fi trimise acum la orice adresă prin comandă telegrafică, el i le expedie Luizei din toate părțile țării. Aceste comenzi care se primeau la orice oră din zi sau din noapte, erau luate sub conducerea unei echipe de specialiști în al căror gust și discreție clientul se

¹⁾ Mahjong — joc chinezesc

²⁾ D.F. — acronim inițial, avînd aerul că indică un titlu onorific nu înseamnă nimic.

³⁾ Bughouse — casă cu insecte.

poate încrede cu desăvîrșire. Pe scurt, despre aceste comenzi bine-cunoscutul florar Mister J. Q. W. Mud¹⁾ din Wastabula, Wash²⁾, a spus, în limbajul său concis și expresiv «Să le trimitem». Pe lângă flori, Alfred mai trimitea și semințe, bulbi, și lăstare pentru care taxa de expediere este exact aceeași fără nici un suprapreț.

Se apropie timpul inevitabil cînd Alfred de la «Anunțurile» simți că trebuie să-și cunoască soarta și că trebuie să riște tot, mărturisindu-și dragostea. El însă se pregătise pentru aceasta. Învinsese fireasca sficiune a tinereții procurîndu-și și citind cu atenție un mic manual numit *De ce-am fi timizi?*, Încrederea în sine dobîndită printr-un nou sistem de tratament în două lecții la cincizeci cenți una. Comandînd această cărțuie Alfred incluse mărci poștale S.U.A.; este însă important a nota că sint de asemenea acceptate și cecuri, polițe la purtător sau orice altă valoare în formă legală.

Nici Dulcea Luiza nu era pregătită. Și dînsa studiasе un mic manual intitulat «Ce trebuie să știe o tînră fată» și ea știa.

Momentul fatal sosi. Îngenunchind într-un genunchi în fața Luizei — ceea ce putea face fără nici un risc de vreme ce purta un pantalon ABSOLUT NEȘIFONABIL — Alfred își declară iubirea în cîteva fraze ușoare selecționate din manualul său. Roseața adîncă ce coloră fața Dulcei Luiza fu răspuns suficient. Alfred se ridică în picioare și cu o mișcare degajată a brațelor sale o strînse la piept pe fată.

Nu e nevoie să descriem aci încîntătoarea nuntă acasă prin care s-a celebrat la «Anunțurile» căsătoria lui Alfred și Luiza. Bătrîna casă, draga de ea, fu curățită și remobilată frumos din pivniță pînă în subsol, Alfred folosind în acest scop noul Aspirator Vacuum, marca PNEUMO-BIZ, care se poate obține spre încercare gratuită pe timp de zece zile și care este garantat că scoate praful din orice colț sau crăpătură. Despre acest aspirator anume a spus Mister X. O. Overhead³⁾, — el însuși T. O.⁴⁾ de la Yal binecunoscutul specialist: »Sînt cele mai bune pe care le cunosc!»

¹⁾ Mud — norol.

²⁾ Wash — Washington.

³⁾ Overhead — Supracap sau Șef.

⁴⁾ T. Q. — cu aer de titlu, nu înseamnă nimic.

Aranjarea mesei și a distracțiilor fu încredințată unei firme de specialitate în aranjarea meselor și a distracțiilor. Invitațiile fură tipărite și editate de o firmă specialistă în invitații. Preotul oficial fu angajat pe simpla bază de cost suplimentar. Luiza arăta fermecător într-o rochie de mireasă care putea fi înapoiată fără nici o cheltuială în cazul că n-ar fi dat satisfacție. Costumul lui Alfred era garantat de însuși creatorul lui. Și pe cînd fericita pereche se rezema confortabil de pernele luxosului landou (fiecare automobil prevăzut cu un amortizor pentru șocuri) Alfred își petrecu de două ori brațul în jurul taliei Luizei și murmură «Merită să faci reclamă».

În romînește de FRIDA PAPADACHE

Ilustrație de MAGDA ARDELEANU

de vorbă cu:

MEMORIE CULTURALĂ

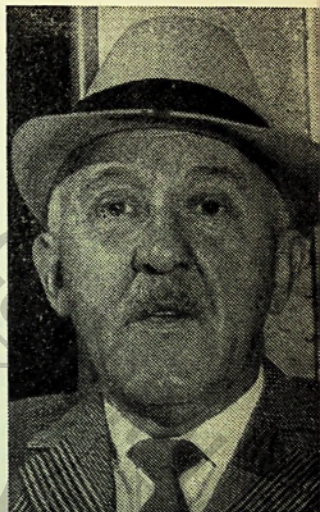
**LAXNESS
KASSIL**

**BARUZDIN
MILLER**

MEMORIE

HALLDOR LAXNESS

Halldor Laxness, laureat al premiului Lenin pentru Întărirea Păcii între Popoare (1953) și al Premiului Nobel pentru literatură (1955) s-a născut la Reykjavik, la 23 aprilie 1902. Tatăl său care lucra în cadrul rețelei de îngrijire a căilor pentru comunicații, cumpără mai târziu două ferme la Laxness, — de unde și pseudonimul pe care și-l ia tânărul Karen Kiljan. La 17 ani, Laxness publică primul său roman: „Copilul naturii”, în care se face simțită influența romancierilor norvegieni și suedezi — Bjoerson, Hamsun și Selma Lagerlöff. Între anii 1919 și 1929 călătorește prin Europa și America. Trezind printr-o criză de misticism, reușește să se smulgă din ea și să-și situeze lucrările ulterioare în sfera literaturii realiste, demascatoare. Vizitează Uniunea Sovietică de trei ori: în 1932, 1938 și 1953, luând contact cu realitatea țării socialismului pentru care nutrește o mare admirație. El este președintele Asociației Islanda-URSS. Cu prilejul recente vizite în țara noastră i-am solicitat un interviu pe care-l publicăm mai jos.

— În ultima vreme a apărut în Europa occidentală o imensă cantitate dintr-un gen de literatură, îndeosebi romane care, depăr-tîndu-se de viața autentică, înfățișează o realitate specială, foarte literaturizată. Ce ne puteți spune în această ordine de idei despre situația literaturii europene contemporane, cu referire, bine-înțeles, și la literatura islandeză?

H.L.: Îmi puneți o întrebare care cere un răspuns de istorie și teorie literară. Nu am veleități de profesor de literatură, mai ales că citesc foarte puțină « literatură ». Dacă m-aș fi ocupat de teorie, de bună seamă că, n-aș fi scris în viața mea nici un rînd.

M-au interesat mai mult lucrurile, întîmplările, oamenii, care s-au ivit în calea mea sau cărora le-am ieșit în întîmpinare. Lite-ratura la care vă referiți mai sus mă preocupă chiar mai puțin decît păsările din Islanda, pentru că iubesc păsările de mare; regret din suflet că n-am fost în stare să recunosc toate păsările pe care le-am zărit cînd am vizitat Constanța.

— După cum reiese din romanul dumneavoastră *Stațiunea atomică*, vechile sagas și legendele cuprinse în Edda Veche sînt încă vii în memoria nu numai a intelectualității cinstite islandeze ci și a țăranilor simpli. Pe de altă parte, în romanul (« Poveste despre eroi ») folosiți drept model forma sagăi vechi, eroice. Este oare o tendință generală în literatura islandeză contemporană de a continua vechile tradiții literare?

H.L.: Da, desigur.

— Au celelalte literaturi scandinave vreo înrîurire asupra crea-ției scriitorilor islandezi?

H.L.: Aproape de loc; sau mai bine zis, într-o măsură foarte mică. În veacurile ce au urmat epocii de aur a literaturii islandeze, Scandinavia a fost influențată puternic și fără întrerupere de clasicii literaturii islandeze.

— Care este rolul pe care îl exercită limba literară islandeză asupra literaturilor scandinave?

H.L.: Islandeza este limba literară clasică a Nordului. Limbile scandinave moderne, cu excepția islandezei, au dezvoltat trăsă-turile caracteristice *niederdeutsch*.

— Ce v-a determinat să deveniți scriitor?

H.L.: De opt sute de ani « scrisul » constituie în Islanda o destindere națională — de la cioban la demnitar.

— Care sînt scriitorii dumneavoastră preferați și care credeți că va fi genul literar preferat de generațiile viitoare?

H.L.: N-am preferințe și nu sînt profet.

— Eroul romanului dumneavoastră *Stațiunea Atomică*, Ugla, este un personaj pur fictiv?

H.L.: Da.

— Dar personajele din nuvelele dumneavoastră cum ar fi, de pildă, Torfi Torfason, Nabukadneisar?

H.L.: Adevărul e că toți și toate sînt luate direct din viață. Sînt convins, însă, că oamenii pe care-i descriu, dacă ar trăi, nu s-ar recunoaște. Nu am ceeace se cheamă un « carnet de scriitor ».

— Ce ați scris în ultimii ani?

H.L.: În ultimii cinci ani am scris două volume de eseuri, două romane mari și o piesă de teatru. Nu de mult am terminat o nouă piesă de teatru.

— La ce lucrați în momentul de față?

H.L.: În momentul de față nu lucrez nimic, dar s-ar putea să mai scriu o carte.

LEV KASSIL S. BARUZZIN

Lev Kassil, născut la 10 iunie 1907, a debutat în literatură în 1925, dedicându-se literaturii pentru tineret și copii. Cele mai însemnate opere ale lui Lev Kassil, traduse în limba română, sînt: *Oamenii acestei vîrste*, *Sub semnul lui Marte* și *Strada Mezinului* (scrisă în colaborare cu M. Polianovski). Lev Kassil este secretar al Uniunii Scriitorilor din R.S.F.S.R. și membru al Asociației « U. R. S. S. — România ».

Sergei Baruzdin face parte din generația scriitorilor sovietici care s-au afirmat și și-au cîștigat popularitatea după cel de-al doilea război mondial. S-a născut la Moscova în 1926. În timpul războiului, se angajează ca muncitor la o tipografie și începe să publice în paginile literare ale ziarelor. În 1950 îi apar două plachete de versuri pentru copii: *Cine a construit această casă* și *Stegulețul* (tradus și în limba română). În tălmăcirea românească a mai apărut și volumul său de proză *Despre Svetlana*. S. Baruzdin a tipărit peste 20 de volume, traduse în 25 de limbi ale popoarelor Uniunii Sovietice și peste hotare, dintre care: *Ravi* și *Sași*, tradusă în India în 16 limbi.

Povestirea de pe masa de lucru a scriitorului se intitulează *Să crezi și să-ți amintești* și este închinată miilor de ostași care au căzut eroic în anii războiului. Sergei Baruzdin este secretar al Uniunii Scriitorilor din R.S.F.S.R.

Revista noastră s-a adresat acestor cunoscuți scriitori sovietici, cu rugămintea de a răspunde unor întrebări în legătură cu situația literaturii contemporane și cu preferințele lor literare.

Întrebările noastre, în număr de trei, au fost următoarele: — Cum se afirmă prezența realismului în literatura mondială contemporană? Formele clasice ale genului epic se pot aplica realităților lumii de azi? Ce lucrări literare din ultima vreme v-au atras atenția în mod special?

★

LEV KASSIL: În legătură cu prima dumneavoastră întrebare, deși poate în altă ordine de idei, m-am gândit la influența metodei realismului socialist asupra literaturii mondiale. Eu cred că această metodă vine în întâmpinarea tuturor celorlalte stiluri și curente ale școlii realiste în arta contemporană. După părerea mea, trăsăturile realismului socialist apar în acele opere care exprimă cel mai precis, și potrivit unui scop bine determinat, principalele idei și sentimente ale veacului nostru, consemnat în istoria omenirii prin mărețe fapte sociale, prin lupta atîtor popoare pentru libertate și construirea unei vieți noi. Firește că, în Uniunea Sovietică, literatura și arta reflectă cît se poate de clar mișcarea milioanelor de oameni către viitorul la care au năzuit, lupta a ceea ce este nou și în dezvoltare, cu ceea ce este vechi și pe cale de dispariție. Acest fapt este caracteristic și pentru arta țărilor din lagărul socialist. Cu atît mai firesc, cu cît, chiar în arta progresistă din țările capitaliste, orientarea realistă, activă și iubitoare de libertate, dintr-o serie de pricini, nu poate exprima cu aceeași plinătate numeroase trăsături, proprii metodei realismului socialist. De aceea, pentru mine, triumful ideilor, metodelor și al unei serii de particularități stilistice ale realismului socialist este la fel de convingător atît în romanele lui Mihail Șolohov cît și în tablourile și desenele lui Renato Guttuso, atît în versurile lui Vladimir Maiakovski, cît și în operele lui Pablo Neruda. Cu clasicii, lucrurile stau, desigur, altfel.

.....
Eu nu opinez pentru adoptarea în exclusivitate a genurilor «grele», ca marile sau micile narațiuni psihologice, oricare ar fi gustul meu personal. În veacul grandioasei dezvoltări a științei și tehnicii, crește interesul pentru literatura documentară,

care traduce o serie de formule și afirmații dintr-o limbă înțeleasă numai de inițiați în limbajul unor imagini accesibile, care trezesc o reprezentare emoțională a marilor realizări din domeniul științei. Grandioasele evenimente, ale căror martori și participanți au devenit contemporanii noștri, emoționează într-atâta oamenii, încît uneori nu-i nevoie decît de o înțelegere adîncă, fantezia putînd lipsi în cele mai multe cazuri. De aceea, în lecturile preferate ale omului de azi, ocupă un loc atît de important cărțile cu caracter de memorii, romanele reportaj, consacrate uluitoarelor descoperiri științifice, îndrăznețele călătorii (*Kon-Tiki*), pătrunderi în adîncimea mileniilor trecute (*Zei, morminte, savanți*, de Kerram), în tainele nucleului atomic (*Mai luminos decît o mie de soți* de R. Young), personalităților creatoare de seamă (cartea despre Van Gogh a lui Irwing Stone).

Dar aceasta nu poate în nici un caz să diminueze interesul cititorului pentru noul roman contemporan, care îmbină în mod liber unele elemente ale formei clasice cu trăsăturile cele mai convenabile pentru exprimarea ritmurilor și particularităților caracteristice al vieții noastre de azi. Cred că aici, viitorul aparține celui roman care va îmbina printr-o intonație lirico-romantică un subiect plin de tensiune, cu o analiză psihologică ascuțită și eficientă. Numai un asemenea roman va putea porni cu succes la lupta împotriva stupidului roman detectiv și de aventuri, care, din păcate, are atîta căutare pe piața de cărți internațională. Într-o oarecare măsură, datorită unei anumite împletiri a acestor două elemente — aventura și psihologicul — își datorează succesul unele romane ale lui Remarque. Dar dacă vorbim despre exigențele cititorului sovietic, care primește în general foarte bine romanele lui Remarque, ultimele sale cărți îl nemulțumesc cîteodată prin lipsa unei viziuni romantice și optimiste.

S. BARUZDIN: Răspunsurile mele se vor referi, de preferință, la genul pe care-l practic, cu precădere, în creația mea artistică: literatura pentru generația tînă și foarte tînă. După părerea mea, imaginea lumii prezente e inseparabilă de problema umanismului contemporan. E vorba de un umanism care, totuși, se diferențiază: *umanismul socialist*. Literatura sovietică învață copiii nu numai să fie buni, generoși, cinstiți față de ei înșiși, înainte de toate, în spiritul tovarășesc, al dra-

gostei față de colectiv, al internaționalismului. Asta înseamnă că fiecare carte valoroasă sovietică spune micilor săi cititori: «*Trăiește și muncește în numele fericirii oamenilor. Dacă vei fi fericit în viață e bine. Dar dacă trăiești așa ca în jurul tău să fie fericiți și ceilalți — vei fi tu însuși îndoit fericit*».

Cum va fi omul nou al societății comuniste? Cum va fi profilul său etic?

El va fi așa cum educăm noi astăzi copilul, școlarul, tânărul. Așa cum creștem noi pionierul, comsomolistul. Căci ei, copiii de astăzi, nu numai că vor participa la desăvârșirea construcției comuniste, dar vor trăi în comunism.

Tocmai de aceea s-a reorganizat la noi învățământul, de aceea pun cu atita ascuțime paginile revistelor și ziarelor, radio-ul și televiziunea, chestiunea educației tineretului, de aceea se ridică cu atita acuitate problema *calității* cărților pentru copii și tineret.

Nu e suficient pentru o carte ca să propage doar idei nobile, ci ea trebuie să influențeze la maximum comportarea, gustul, ideile, conștiința tânărului cititor...

Citesc destul de multă literatură străină și cam tot ce apare în literatura noastră și nu numai o dată mi-am pus întrebarea dacă și în ce fel clasicii unui anumit gen se integrează în modul nostru de azi de a concepe literatura. Depinde și de ceea ce definim prin clasici. După mine, față de literatura denumită clasică, literatura sovietică pentru copii și tineret, prin cele mai valoroase opere ale sale, mă refer în primul rînd la Gorki, Maiakovski, Ciukovski, Marșak, Gaidar — e mult mai *umană* ca scop, tematică și formă...

În rîndurile copiilor și tineretului, cel mai popular scriitor străin este, fără îndoială, Gianni Rodari. Cărțile lui au fost traduse în peste 60 de limbi ale popoarelor Uniunii Sovietice, cu un tiraj depășind 120 de ori totalul tirajelor italiene. Copiii îi iubesc atît de mult cărțile, încît nici nu le vine a crede că Rodari nu locuiește în Uniunea Sovietică. La frecvențele întîlniri pe care le avem cu micii noștri cititori, ei au insistat să vină la consfătuire și Rodari. Aș vrea să adaug un amănunt interesant care vorbește de la sine despre interesul, uriaș purtat tinerilor cititori, căroră trebuie să le tipărim cele mai valoroase lucrări din literatura universală contemporană: *Bătrînul și marea* de Hemingway a apărut prima oară la Detghiz.

Tiraje din Mark Twain, Alexandre Dumas, Jules Verne, Conan Doyle, Walter Scott și alți mari scriitori ai trecutului

sînt uriașe. *Biblioteca de aventuri* de 22 volume — care a publicat cele mai apreciate lucrări ale genului — va trebui, probabil, sub presiunea miilor de cereri, să fie reeditată.

Din operele care, în ultima vreme, m-au sedus într-adevăr, eu aș vrea să citez cărțile lui Antoine de Saint-Exupéry, *Pămîntul oamenilor*, *Micul prinț*, piesa dramaturgului ceh Kohout, *Aceasta-i iubirea*, filmul sovietic *Balada soldatului* al tînărului regizor Grigori Ciuhrai, distins pentru această lucrare cu Premiul Lenin, și romanul scriitorului american J. D. Salinger *Capcana din secară*. Umanismul militant și profund, exprimat cu o uriașă forță în intonații pătrunzătoare și reținute, care n-au nevoie de cuvinte răsunătoare, realismul puternic și credința pasionată în om, asumîndu-și cea mai înaltă responsabilitate pentru acest om — iată ceea ce prețuiesc în deosebi în aceste opere care întrunesc o admirabilă măiestrie, sentimentul ascuțit al contemporaneității și un talent îndrăzneț.

Mi-e greu să definesc ce mi-a părut cel mai prost din tot ce-am văzut, am ascultat și am citit în ultimii ani. Din păcate, și acum, mai există cît poștești lucruri slabe, de prost gust, false ca idei, și neizbutite ca execuție, ieftine, conformiste, grosolan contrafăcute, doar aparent făcînd parte din « operele de artă »...

Acum, la sfîrșitul convorbirii noastre, aș dori să urez artei romînești care se dezvoltă energic și cu succes, ca și artei noastre sovietice, apariția unor noi opere valoroase și originale, care să arate într-o formă expresivă întregii lumi, invincibila noutate a marelui adevăr, care purifică bunul nume al omenirii de racilele trecutului și o duce spre un viitor fericit. Deoarece, după cum sînt încredințat, talentul înseamnă în primul rînd darul de a uimi prin adevăr.

ARTHUR MILLER

E un bărbat foarte înalt, fără să fie robust, cu un chip de intelectual distins și mâini de muncitor. Vîrsta, 46 de ani. Semne particulare: un surîs deschis, ochelari și pipă. Este cel mai de seamă dramaturg american în viață (*Toți fiii mei, Moartea unui comis-voiajor, Vrăjitoarele din Salem, Vedere de pe pod* etc.) și scenarist de marcă (ultimul film de succes: *Oameni fără busolă*, de J. Huston, cu Marilyn Monroe și regretatul Clark Gable, în rolurile principale).

Pe lângă înșușirile sale artistice și intelectuale, Arthur Miller este de admirat și pentru calitățile morale, deoarece face parte din acel număr respectabil de americani cinstiți care cu riscul carierii și libertății lor, au refuzat să slujească F.B.I.-ului drept cozi de topor împotriva intelectualilor progresiști prigonși.

În trecere prin Paris, a acordat revistei « *Les lettres francaises* » un interviu, din care spicuim (presupunînd întrebările):

— De ce sînteți acuma la Paris?

A.M.: Mai întii, pentru că Parisul este un oraș extraordinar... Apoi, pentru turnarea filmului *Vedere de pe pod* pe care-l face Sidnex Lumet. L-am început la Brooklyn și-l continuăm acum la Epinay.

— Credeți că o piesă de teatru se poate, transpune ușor pe ecran?

A.M.: În principiu, nu. Nu cred. Optica nu-i aceeași. Între teatru și film există un fel de ruptură inevitabilă. O asemenea transpunere nu este, de obicei de dorit. *The Misfits* pune o problemă diferită. L-am scris înadins sub forma unui roman-scenariu, după toate cerințele genului: planuri, travelling-uri etc. L-am conceput în « imagini » care nu sînt poate neapărat specifice decupajului regisoral; dar John Huston este un regisor remarcabil. Totuși se prea poate ca filmul să nu întrupeze întocmai ideea pe care am avut-o eu în minte; asta e însă normal, căci eu nu sînt regizor.

— Ați scris și proză, la început; romanul *Focus*, de pildă. Continuați?

A.M.: Mă simt mai la-ndemîna printre dialoguri. Mi se pare că n-am destulă răbdare ca să fiu un bun prozator. *Focus* a fost bine primit, deși această replică la adresa antisemitismului venea într-o epocă de intense campanii rasiste. Difuzarea cărții a întîmpinat, la vremea aceea, mari obstacole.

— Nu-l reeditați?...

A.M.: Va fi dat la televiziune, în curînd.

— În ce loc și în ce epocă v-ar plăcea să trăiți?

A.M.: Un artist trebuie să rămînă în permanent contact cu realitatea sa. N-aș putea lucra în afara locului și timpului în care trăiesc. În Statele Unite nu toată lumea își limitează idealurile și preocupările la viața materială cotidiană. Observ, dimpotrivă, că în Franța — și observ cu părere de rău — acest aspect al « industrializării » vieții capătă proporții tot mai exagerate, adică nu ca un mijloc, ci ca un scop în viață. Mă întreb dacă nu trebuie să ne punem cu toții și cu deplină gravitate, această problemă. Secolul nostru e pasionant, fiindcă omenirea tinde să o rezolve în favoarea progresului ei moral. În această privință sînt foarte optimist. Înfrîngerea sărăciei trebuie să meargă mână-n mîna cu dezvoltarea valorilor culturii. Progresul, în sensul complet al termenului, e inseparabil de aceasta.

— Ce considerați de prim ordin în creația dumneavoastră artistică?

A.M.: Ceea ce corespunde noțiunii de esențial. Și e tocmai ceea ce mă face să prefer teatrul, romanului. Ibsen este, desigur, omul care m-a influențat cel mai mult. Descoperirea lui Dostoevski, a lui Tolstoi, iar dintre americani, lectura lui Steinbeck (*Fructele mîniei*) și a lui Hemingway, au fost pentru mine de o importanță deosebită. Totuși teatrul rămîne modul meu de expresie preferat, aș spune ideal, adică modul meu de a vedea viața în mișcare. Romanul implică mai curînd analiza; în vreme ce teatrul e o sinteză. Primul merge mai mult pe expresie, cel de-al doilea pe intensitate; teatrul permite să elimini neesențialul.

— Dintre piesele dumneavoastră de teatru care este cea preferată?

A.M.: N-am o preferință specială față de vreuna din piesele mele; mi-e greu să mă erijez în propriul meu judecător. Pentru mine toate reprezintă un aspect al unei realități, un unghi de vedere particular asupra unei teme generale. Cred că important este să reprezînți realul într-un mod accesibil. Este mult preferabilă o abordare concretă a realității, decît o interpretare depărtată de viață. Poate că cultura americană n-a avut întotdeauna această grandoare despre care obișnuim în general să vorbim. În orice caz, ea are adesea meritul de a aborda realitatea în mod direct, de a o privi în față. Între cele două modalități, chiar împinse la extrem, alegerea mea a fost făcută, fără șovăială: contactul direct cu realitatea este absolut necesar.

VOCEA UMANĂ A TIMPULUI

Deși vârsta n-ar trebui încă să-i îngăduie (« la cincizeci de ani am socotit că a venit momentul » . . .) cunoscuta scriitoare franceză Simone de Beauvoir a început să-și scrie memoriile, din care au apărut pînă acum două volume, purtînd titluri diferite deoarece al doilea nu era inițial prevăzut (« M-am lansat într-o imprudentă aventură atunci cînd am început să vorbesc despre mine : începi și nu mai termini ») : *Mémoires d'une jeune fille rangée* (Memoriile unei fete cuminți) în 1959 și *La force de l'âge* (În puterea vârstei) în 1960. Ceea ce de obicei scriitorii, inclusiv Simone de Beauvoir, expun din propria lor experiență în literatură, sub o înfățișare « obiectivă », este de data aceasta narat sincer, la persoana întîia, în primul volum ca roman al formării unei personalități (Bildungsroman), în cel de-al doilea ca memorii propriuzise. Succesul « imprudentei aventuri » ca și valoarea ei deosebită provine, în special, tocmai din caracterul tipic, artistic adevărat, pe care-l reprezintă această experiență personală.

Simone de Beauvoir, fiica unui nobil de extracție obscură și a unei demne fiice a acelei burghezii franceze « bien pensante » — ale cărei tradiționale virtuți îi repugnă tocmai atît de mult scriitoarei — a fost mai mult sau mai puțin încurajată de părinți în pasiunea ei pentru studiu, dat fiind că familia scăpătată nu-i mai putea asigura zestrea necesară întemeierii unei existențe casnice așezate — ceea ce ar fi fost, desigur, ideal ! Dar tînăra studentă în loc să se simtă nenorocită de dezonoarea familiei care — oroare ! — trebuia să-și îndrepte odraslele spre exercitarea unei profesiuni, privește cu detașare grija tatălui de a explica această « decădere » prin fatalitatea unei pasiuni ieșite din comun : « Pe scurt, în afara momentelor cînd îmi luam examenele, nu prea făceam cînte tatălui meu ; el dădea mare importanță diplomelor mele și mă îndemna să le acumulez. Insistența lui mă făcea să cred că era mîndru să aibă, drept fiică, o intelectuală ; dar lucrurile stăteau tocmai pe dos : numai niște succese ieșite din comun ar fi putut înlătura neplăcerea pe care i-o producea această situație. Dacă mă sileam să iau deodată trei licențe, deveneam un fel de Inaudi, un fenomen care scapă normelor comune ; destinul meu nu mai reflecta decăderea familială ci se explica prin bizara fatalitate

a unei patimi». Contactul cu literatura și filozofia, întâlnirea cu tineretul sorbonard, dorința avidă, sinceră și persistentă de a înțelege lumea au făcut-o pe tânăra fată « cuminte » să se îndepărteze tot mai mult de mentalitatea și felul de viață al familiei sale și să urmeze drumul — plin de căutări, de înfringeri, de autodepășiri, de iluzionări — caracteristic intelectualului ieșit din rîndurile burgheziei, care își detestă clasa și și-o reneagă. Tribulațiile tinerei studente în căutarea unei filozofii care să-i explice lumea și să-i arate totodată cum se poate trăi cinstit, în același timp, în conformitate cu tine însuși și în mod util pentru societate, reflectă o dramă care are loc inevitabil și pe un plan vast, la nivelul social respectiv. Lecturile, spectacolele, concluziile scoase din formele pe care le lua desfășurarea vieții intime și sociale, în jurul său — toate consemnate cu deosebit relief, colorate de emoția clipei trăite și filtrate prin judecata ulterioară, a memorialistului — alcătuiesc un portret spiritual sesizabil din trei unghiuri diferite: portretul scriitoarei, portretul epocii și portretul unei largi categorii sociale pe care ea o reprezintă, e adevărat, într-o splendidă incarnare, dar tocmai de aceea peremptoriu, tipic.

Încă de pe cînd era studentă, Simone de Beauvoir s-a întâlnit cu Jean-Paul Sartre, viitorul filozof și scriitor devenind pentru ea un tovarăș de viață (« care pășea pe drumul meu propriu, mai hotărît decît mine însumi »). Împreună mereu de atunci înainte, viața lor nu s-a putut despărți nici literar, așa încît, — deși în prefața volumului *La force de l'âge* citim « povestea lui, speră să o scrie el însuși și eu îi las această grijă » — al doilea volum al acestor memorii este de fapt istoria spirituală a unei perechi de intelectuali în luptă cu societatea burgheză, cu dramaticile evenimente ale celui de al doilea război mondial și cu propriile lor limite, determinate de condiționarea lor de clasă, clasă pe care o renegau dar de sub influența căreia, fără să vrea și fără să știe, nu se puteau elibera pe deplin. Atît Sartre cît și Simone de Beauvoir au început prin a afirma un individualism tenace, socotind că aceasta ar fi calea cea mai sigură spre eliberarea omului. Zguduirea prin care a trecut omenirea în timpul celui de-al doilea război mondial le-a ardat în parte greșeala filozofică pe care și-au întemeiat pînă atunci viața și activitatea îndemnindu-i să iasă din izolarea lor și să se solidarizeze cu omenirea în suferință, victimă a odioaselor crime materiale și morale ale fascismului. În timpul ocupației naziste a Franței, urînd de moarte nu numai pe ocupanți, în care vedeau un sîngeros tiran al Franței, ci fascismul în esența lui, Sartre și Simone de Beauvoir s-au hotărît să renunțe la comportarea lor de « martori », care asistă pasivi la evenimente fără să intervină sau să ia poziție în vreun fel, cu toate că în forul lor intim se situau întodeauna de partea exploataților și victimelor. Continuarea acestei atitudini, care pe scară mondială, începînd de la predicarea « non-intervenției » în Spania își dovedise falimentul și duplicitatea ei cu burghezia, devenea — era clar — o greșeală criminală.

După ce a reușit, printr-o stratagemă, să scape din lagărul de prizonieri unde ajunsese în urma căderii liniei Maginot, Sartre se întoarce la Paris, hotărât să acționeze, să ia parte la lupta de rezistență a poporului francez împotriva invadatorilor. El are inițiativa creerii unei organizații clandestine « Socialism și libertate », care reunea o serie de intelectuali, în special cunoștințe și prieteni apropiați. Dar în ciuda bunelor intenții care-i animau pe membrii organizației ca și pe inițiatorul ei, lipsa unei ideologii militante clare, a unei discipline, a unei experiențe de acțiune, ca și izolarea de lupta clasei muncitoare revoluționare făceau, ca activitatea acestei organizații să fie aproape nulă. Decepționat, Sartre care nu găsisese soluția unui contact cu masele populare, încearcă să facă apel la oameni de aceeași categorie cu el, la intelectuali, pentru a da o formă activă și eficace organizației sale. Împreună cu Simone de Beauvoir, el se lansează într-un aventuros voiaj de-a lungul unei Franțe răvășite de război, înfometate, ca să ia contact cu reprezentanții intelectualității franceze și să anumeze organizația « Socialism și libertate ». Ei trec clandestin linia de demarcație, în zona așa zisă liberă a Franței, și pe două biciclete cu pneurile veșnic în pană, coboară spre sud, spre o probabilă adresă a lui Gide. După multe tribulații reușesc să-l întâlnească și să aibă o discuție cu el : Gide însă se eschivează prudent, afirmând că nu vede ce s-ar putea face. Paginile de jurnal ale lui Gide din anii respectivi nu consemnează această întâlnire, căreia — se vede — nu i-a acordat nici o importanță ; în schimb acest « Prometeu care nu e bine înlănțuit » comenta astfel îngenunchierea părții sale : « A te înțelege cu dușmanul de ieri, nu e lășitate ci înțelepciune . . . Cel care se revoltă împotriva fatalității cade în laș. La ce bun să te strivești de pereții custii ? Ca să suferi cât mai puțin de strîmtoarea temniței, n-ai decît să stai la mijlocul ei ». Și cu aceeași sinceritate a lășității mărturisea mai departe : « Eu simt în mine posibilități nelimitate de acceptare . . . » Așa dar, nu e de mirare că vizita lui Sartre a avut rezultatul pe care l-a avut. Malraux, care ducea o viață liniștită într-o vilă somptuoasă a răspuns și el, la apelul lui Sartre, cu o ridicare din umeri. Voiajul plin de peripecii și de primejdii s-a soldat cu un bilanț negativ. Între timp, rezultatele acțiunii organizate de Partidul Comunist au început să aibă un ecou răsunător, Chemat în mișcare de rezistență a intelectualilor, organizată de comuniști. Sartre, în sfîrșit, reușește să iasă din această apăsătoare inactivitate, care era, încă o dată, rodul izolării sale de masele populare și al iluziilor sale asupra rolului deosebit al intelectualului în societate. În această perioadă atît Sartre cît și Simone de Beauvoir au venit foarte aproape de mișcarea comunistă. Ei au rămas totuși străini de esența acesteia, deși întotdeauna au recunoscut că singurul mod de a acționa asupra realității sociale, după cum o dovedește practica revoluționară și istoria însăși, este modul în care acționează comuniștii ; în această privință ei au rămas și pînă acum cu optica unor

intelectuali mic-burghezi, incapabilă să se încorporeze într-o mișcare revoluționară și obtuși față de dialectica marxistă. Doctrina existențialistă pe care Sartre a elaborat-o pretinzând în chip absurd că ar fi o așa zisă «completare» a marxismului, dovedește de fapt nu numai că mișcarea filozofică inițiată de el se desparte net de marxism, dar că i se opune chiar, prin mistificarea și atacarea unor teze de bază ale marxismului: exploatarea este identificată cu orice fel de oprimare, raporturile de clasă sint înlocuite cu o expresie a individualismului, raporturi de la Altul la Altul. Totuși, în anii post-belici atitudinea pe care au luat-o atât Sartre cât și Simone de Beauvoir în multe probleme politice curente (în mod special în problema algeriană și în lupta împotriva dictaturii gauliste) a vădit o continuă orientare spre stînga. Sartre a dus o polemică răsunătoare împotriva cărții contrarevoluționare a lui Albert Camus *L'homme révolté*, a scris o serie de articole în care susține politica de pace a Uniunii Sovietice (Comuniștii și lumea) și lucrări în care combate propaganda anti-comunistă din Franța (piesa Nekrasov). Simone de Beauvoir a luat atitudine împotriva gândirii filozofice reacționare contemporane scriind eseu Ideologia de dreapta de astăzi. Romanul ei *Mandarinii*, (premiul Goncourt pe anul 1954), operă matură și complexă, zugrăvind situația intelectualității franceze în anii de după război, militează pentru ideea colaborării întregii intelectualități de stînga cu comuniștii, colaborare care îi apare autoarei ca strict necesară: orice îndepărtare de comunism, devine implicit un sprijin acordat reacțiunii și imperialismului.

Volumul *La force de l'âge* din care am extras fragmentele de mai jos, este în mare parte închinat evenimentelor celui de-al doilea război mondial și tragediei care s-a abătut asupra Franței în urma politicii trădătoare duse de burghezia națională și de socialiștii patronați de Léon Blum. Amintirile Simonei de Beauvoir capătă, prin faptul că reflectă ca pe o mare durere personală, resimțită intim, drama întregii țări, o valoare cel puțin tot atât de obiectivă și de revelatoare ca aceea pe care ar avea-o un bun roman închinat acelei epoci. Dar cel mai original aspect al acestor memorii este de sigur reflexul evenimentelor obiective, istorice, în conștiința acelei pătri de intelectuali pe care o reprezintă scriitoarea, devenită astfel propria ei eroină.

Descriind evenimentele politice și intime care au acționat asupra ei, Simone de Beauvoir a istorisit și explicat în același timp și felul în care s-a concretizat într-o operă vocația ei literară, ale cărei prime manifestări s-au făcut de timpuriu simțite. După cum arată în *Mémoires d'une jeune fille rangée*, deși pasiunea ei a fost întotdeauna împărțită între filozofie și literatură, ca activitate practică și ca mijloc de expresie a propriei ei personalități, literatura i s-a părut a fi calea cea mai potrivită: «... n-aș fi fost de loc mulțumită dacă cineva mi-ar fi prezis că voi deveni un soi de Bergson; nu voiam să vorbesc cu această voce abstractă care, atunci cînd o ascultam, nu mă

emoționa». În consecință vocea abstractă a filozofiei existențialiste se face puțin simțită în literatura pe care o constituiesc, înainte de toate, aceste memorii, *Feminitatea, inteligența și farmecul Simonei de Beauvoir* — această intelectuală care a reușit să păstreze grația și naturaleța aceluia «deuxième sexe» în parte tocmai pentru că n-a suferit de complexul de inferioritate al femeilor neînzestrate, acre, rigide și feministe — emană din paginile acestor memorii, transpunându-l pe cititor în ambianța unei personalități remarcabile. Dramele pe care ea le evocă, oamenii despre care vorbește, cafenelele pariziene recapătă, culoarea și gustul realului. Talentul deosebit al scriitoarei a reușit să facă din aceste amintiri personale nu numai un document interesant al epocii, văzută de un martor inteligent și pătrunzător, ci a creat pur și simplu, ca un artist, epoca.

G. HORODINĂ

Desen de V. HLOZNIK (R. S. Cehoslovacă)

ÎN PUTEREA VÎRSTEI

(fragmente)

Tot anul acela încercasem să trăiesc doar pentru mine, să mă bucur de fiecare clipă. Și cu toate astea, nu reușisem să uit ce se petrecea în jur. Speranțele din iunie 1936 se stingeau una câte una. Clasa muncitoare nu reușise să se opună Decretelor Lege, care-i retrăgeau majoritatea cuceririlor: la greva din 30 noiembrie, patronii ripostaseră victorioși printr-un lock-out masiv. Nu aveam destulă imaginație ca să fiu impresionată de incendiul de la Canton sau de căderea orașului Nankeu; dar înfrângerea republicanilor spanioli ne lovea ca o nenorocire personală...

Barcelona își trăia agonia. Fernand, venit în permisie, ne descria bombardamentele, foametea; nimic de mâncare, doar din când în când câte un pumn de mazăre; nici un pic de tutun, să-ți amăgești foamea: nici măcar un chiștoc pe care să-l culegi de pe stradă; copii slăbănogi, cu fețe pămîntii, cu burțile umflate. În ianuarie, distrus de bombe cu aer lichid, orașul capitulă. Un număr tot mai mare de refugiați, în zdrențe, descompuși, se scurgeau către frontieră. Madridul mai rezista, dar Anglia îl recunoscuse deja pe Franco; Franța îl trimitea pe Pétain ca emisar la Burgos. Cîteva ultime tresăriri, și Madridul căzu și el. Toată stînga franceză arboră doliul, simțindu-se vinovată. Începusem să-mi dau seama, să înțeleg, că inerția mea politică nu-mi poate conferi un brevet de

nevinovăție. Și, în ultima vreme, de câte ori i se întâmpla lui Fernand să mormăie printre dinți « măgarii de franțuji » mă simțeam și eu vizată.

În fața tragediilor care se desfășurau dincolo de Rin, puteam oare să mai optez pentru pasivitate? Naziștii instauraseră teroarea în Boemia, în Austria. Aflasem din presă despre existența lagărului de concentrare de la Dachau, unde erau deținuți mii de evrei și de antifasciști. Bianca Bienenfeld, primise vizita unuia dintre verii ei, care reușise să fugă de la Viena, după ce stătuse o noapte în mâinile gestapoului: îi bătuseră ore în șir; pe față avea încă vînătăi și arsuri de țigară. Povestea că în noaptea de după moartea lui Von Rath, veniseră într-un mic orașel unde avea el rude; îi treziseră pe toți evreii, îi strînseseră în piața mare, îi siliseră să se dezbrace, și îi mutilaseră cu fierul roșu. Atentatul servise, în tot Reichul, ca pretext pentru niște groaznice pogromuri: dăduseră foc ultimelor sinagogi, devastaseră magazinele evreilor, și mii de evrei fuseseră internați în lagăre. « Cum poți oare să mai muncești liniștit, să te mai distrezi, sau chiar, să mai trăiești, cînd se pot întâmpla asemenea lucruri? » mă întrebă Bianca plîngînd. Mi-era rușine de egoismul meu, de încăpățînarea mea de a miza pe o fericire individuală. Mi-era rușine, dar nu vroiam încă să cedez. Nu vroiam să cred că va izbucni războiul. Italia începuse și ea să-și revendice « spațiul vital »; denunța pactul cu Franța, isca turburări în Tunisia și amenința Djibuti. În ziua în care trupele italiene intrară în Barcelona, alături de soldații lui Franco, la Roma avu loc o manifestație gălăgioasă. Se sărbătorea victoria dictatorilor și se striga: « Să cucerim Tunisia ! » « Să cucerim Corsica ! » Eu mă îmbătam cu ultima lozincă pacifistă: « Doar n-o să ne batem pentru Djibuti ! » Și într-adevăr părea că nici n-o să ne batem. Hitler îl susținea destul de moale pe Mussolini; Roosevelt spunea că în cazul unui atac va sări în ajutorul democrațiilor.

La 16 martie, însă, Hitler intră în Praga. În Anglia, guvernul decretă mobilizarea; în Franța, Daladier obținu puteri depline. Începu distribuirea măștilor de gaze, legea celor 40 de ore era sacrificată intereselor apărării naționale. Din zi în zi, pacea se depărta tot mai mult. Mussolini atacă Albania, Hitler amenința regiunea Memel și cerea Danzigul. . .

Mi-amintesc de o discuție între Colette Audry și Sartre. Colette fusese atît de impresionată de dezastrul din Spania,

încît în materie de politică nu mai credea nimic. « Orice e mai bine decît războiul », spunea. « Nu, nu orice. Nu fascismul ! » i-a răspuns Sartre.

Și Sartre era departe de a avea o fire războinică; în primul moment fusese bucuros să-și reia, la 30 septembrie, viața civilă; și totuși, considera Munchen-ul ca pe o greșală, și considera că o nouă retragere ar fi o crimă; cedînd am deveni complicitii tuturor persecuțiilor și exterminărilor: și eu eram de aceeași părere. Existau zeci de mii de evrei care, ca să scape de lagăre și torturi, rătăceau prin lume; povestea vasului Saint-Louis ne-a făcut să ne dăm și mai bine seama de grozăvia situației; nouă sute optsprezece evrei se îmbarcaseră într-o zi la Hamburg pentru Cuba; guvernul cuban refuzase să-i primească și căpitanul întorsese pînzele din nou către Germania. Toți hotărîseră atunci, printr-un legămint colectiv, să moară mai degrabă decît să se întoarcă la Hamburg. Rătăciseră astfel săptămîni de zile; în cele din urmă, Olanda, Anglia și Franța consimțiseră să le dea azil. Și erau multe vapoare, care duceau astfel, rătăcind de la un mal la altul, trista încărcătură pe care nu vroia s-o primească nici o țară. Era momentul să se pună capăt acestor grozăvii, pe care egoismul nostru le tolerase prea multă vreme.

Și totuși, imaginile războiului trecut îmi reveneau mereu în minte: e oare drept să condamni la moarte, din umanitarism, un milion de franțuji? Ce contradicție! Sartre îmi răspundea că nu-i vorba aici de umanitarism și nici de vreo morală abstractă: intrasem în joc; dacă nu-l doborîm pe Hitler, Franța avea să cunoască, cu o mică deosebire, soarta Austriei. Spuneam și eu, ca și Colette Audry, și mulți alți discipoli ai lui Alain: « Nu e oare mai rău pentru Franța să facă război decît să fie nazificată? » Sartre dădea din cap: « Nu vreau să fiu obligat să-mi înghit manuscrisele. Nu vreau să i se scoată ochii lui Nizan cu furculița ». E adevărat: pentru noi intelectualii, o dominație nazistă ar însemna o viață golită de însuși sensul ei; dar dacă ar depinde de noi, ne-am lua oare răspunderea să-i trimitem pe păstorii din Basses-Alpes, sau pe pescarii din Douarnenez să fie uciși, ca să ne apere libertatea? « E și libertatea lor, îmi răspundea Sartre; dacă nu ridică armele împotriva lui Hitler, într-o bună zi se vor vedea siliți să se bată pentru el; într-o Franță anexată, infeudată, toți ar avea de suferit — muncitorii,

țărani și chiar burghezii; toți ar fi considerați învinși, suboameni, și ar fi sacrificați fără milă pentru gloria Reichului.»

Sartre mă convinsese. Războiul nu se mai putea evita. Dar de ce, de ce ajunseseam aici? Nu aveam nici un drept să mă plîng, eu, care nu ridicasem nici măcar un deget ca să-l împiedic. Mă simțeam vinovată. Dacă aș fi putut măcar să-i spun: «ei bine, voi plăti, orbirea mea, nechibzuința, voi răscumpăra totul, primind să sufăr consecințele.» Dar mă gîndeam la Bost, și la toți băieții de vîrsta lui, care n-avuseseră prilejul să acționeze asupra evenimentelor; ei aveau tot dreptul să-i acuze pe cei mai vîrstnici. «Avem douăzeci de ani, și murim din vina voastră!» Nizan avusese dreptate să susțină că nu se poate să te eschivezi în nici un fel de la o angajare politică: abținîndu-te, înseamnă că ieși o atitudine. Eram plină de remușcări.

Nu pot spune cu precizie nici ziua, nici săptămîna, nici măcar luna în care s-a produs schimbarea în mine. Dar e sigur că primăvara anului 1939, a însemnat în viața mea o ruptură. Am renunțat la individualismul și antiumanismul meu. Am învățat ce înseamnă solidaritatea.

Ceea ce e neplăcut cînd te înhami la o operă de lungă respirație și compusă cu rigurozitate, e că mult înainte de a o isprăvi nu mai coincidești cu ea: prezentul nu-și mai găsește loc în ea. Am început să scriu *Oaspetele* în octombrie 1938, și l-am isprăvit la începutul verii lui '41; pe parcurs, evenimente și personaje s-au influențat unele pe altele, ultimele capitole făcîndu-mă să revizuiesc primele și să reiau fiecare episod în lumina ansamblului; dar aceste modificări răspundeau exigențelor interne ale cărții, nu reflectau propria mea evoluție; nu am împrumutat din actualitate decît ici, colo, cîte ceva. Romanul fusese conceput, construit, ca să exprime un trecut pe care eram pe punctul să-l depășesc: și tocmai pentru că deveneam alta decît aceea pe care o descriam, adevărul meu de azi nu-și mai găsea locul. Am trăit săptămîni de zile în care n-am fost în stare să lucrez, dar de îndată ce mă găseam în fața hîrtiei făceam un salt înapoi, și reînviavam lumea de altădată. Pe paginile tipărite nu regălesc urma zilelor în care le-am scris: nici culoarea dimineților sau a serilor, nici frica, nici așteptările, nimic.

Și cu toate astea, în timp ce le smulgeam cu trudă din neant timpul se destrăma, pământul se cutremura, iar eu deveneam o alta. Până atunci, singura mea preocupare fusese să-mi îmbogățesc viața interioară și să învăț s-o exprim prin cuvinte; apoi puțin câte puțin renunșasem la acest quasi-solipsism, la supremația iluzorie a celor douăzeci de ani ai mei; începusem să percep sensul existenței celorlalți; ceea ce conta însă pentru mine erau tot relațiile mele individuale cu oamenii, luate una câte una, și doream cu patimă fericirea. Deodată istoria se năpusti asupra mea. Am explodat: m-am văzut împrăștiată în cele patru colțuri ale lumii, legată cu toate fibrele de fiecare și de toți. Totul, idei, valori, totul fu răsturnat; până și noțiunea de fericire își pierdu importanța. În septembrie 1939, am scris undeva: « Pentru mine, fericirea însemnase în primul rînd un mod privilegiat de a percepe lumea. Dar dacă lumea se schimbă atît încît să nu mai poată fi percepută în același fel, fericirea nu mai are atîta valoare». Și în ianuarie 1941: « Ce mică mi se pare vechea mea idee despre fericire! A dominat zece ani din viața mea, dar cred că am depășit-o aproape complet! » De fapt n-am depășit-o total niciodată. Mai degrabă începusem să nu mai consider viața mea ca pe o acțiune individuală autonomă și închisă în sine; a trebuit să descopăr raporturi noi cu universul, a cărui înfățișare nu o mai recunoșteam. Această transformare am de gînd s-o înfățișez.

În fiecare seară înainte să adormim, ne întrebam: « Oare ce va fi mîine? » Și ne trezeam chinuți de aceeași neliniște: « De ce a trebuit să ajungem aici? »

Aveam puțin mai mult de 30 de ani, viața noastră abia începuse să se contureze și, deodată, ne-o confiscau cu brutalitate: o să ne-o mai dea vreodată înapoi? Și cu ce preț? Îngrijorarea noastră, revolta noastră intimă, le păstram în noi, dar nici unul nu se lăsa înșelat de calmul și seninătatea celui alt. Îmi aminteam de furia lui Sartre din timpul cînd își făcea stagiul militar, oroarea lui în fața disciplinei cretine și a timpului pierdut; astăzi nu se mai înfură și nici nu se lăsa abătut; dar eu știam că dacă el era în stare mai mult ca oricare altul să se stăpînească, asta îl costa mai mult decît

pe oricine: plătise scump supunerea lui în fața «vîrstei mature»: accepta fără o vorbă să plece la război; dar în el coarda era întinsă la maximum. Nu ne mai îndoiām de începerea războiului. Corespondenții de la Berlin ai ziarelor franceze pretindeau că Hitler intenționase să invadeze Polonia sim-bătă la ora 5 dimineața. Ratase însă lovitura, și de aceea îl convocaseră pe Henderson la Berchtesgaden. Poate că se va hotărî să trateze cu guvernul polonez prin intermediul Italiei. Sartre privea aceste știri cu neîncredere. În schimb era convins, ca toată lumea de altfel, că războiul nu va mai ține mult și că îl vor cîștiga democrațiile. Ziarele citau cuvintele lui Schacht: «Un război se poate, la rigoare, termina dar nu se poate începe cu cartele de pîine». Germania ducea lipsă de alimente, de fier, de benzină: de tot. Populația nu avea nici un chef să se lase exterminată: nu se va supune acestei încercări. Reichul se va prăbuși.

Speram cel puțin că lichidarea fascismului va aduce un progres al forțelor progresiste în Franța și în toată Europa. De aceea Sartre nu se plîngea de soarta lui; își impunea să consimtă.

★

1 septembrie *)

Ora zece dimineața. Ziarele publică revendicările lui Hitler, o expunere fără comentarii. Nu se subliniază caracterul îngrijorător al știrilor dar nici nu se vorbește de speranță. O pornesc spre *Dôme*, simțindu-mă fără rost, nesigură. Acolo, lume puțină. Tocmai cerusem o cafea, cînd un chelner veni să ne anunțe: «Au declarat război Poloniei. E un client înăuntru care are un număr din *Paris-Midi*». Toți se îmbulzesc spre el și spre chioșcul cu ziare. «*Paris-Midi* n-a venit încă». Mă ridic și o pornesc spre hotel. Pe stradă, oamenii nu știu încă nimic! Zîmbesc! Cartierul Passy e deșert. Nici un picton, dar pe chei o coloană nesfîrșită de mașini pline cu geamantane și copii; sînt chiar și camioane. Nu mă mai pot gîndi la nimic. Mintea mi-e blocată. Sînt uluită. Sartre se întoarce. S-a decretat mobilizarea. Ziarele anunță că începe a doua zi: ne mai lasă un scurt răgaz. Ne ducem acasă. Căutăm ranița și scoatem bocancii din pivniță. Sartre se teme să nu ajungă prea

*) anul 1939 (n. tr.)

tîrziu la centrul de recrutare, așa că luăm un taxi și ne ducem în piața Hébert: o mică piață, aproape de poarta La Chapelle. E pustie. În mijloc, un stîlp cu o pancartă: « Centrul de recrutare nr. 4 » și sub ea doi jandarmi. Pe ziduri afișe lipite proaspăt: un mare apel către populația pariziană, brăzdat de tricolorul roșu-alb-albastru și, alături mai modest, ordinul de mobilizare, începînd de la 2 septembrie, ora 0. Sartre se apropie de jandarmi și le arată livretul: trebuie să plece la Nancy. « Veniți dacă vreți la ora 0, spune jandarmul. Nu o să putem să vă punem la dispoziție un tren, numai pentru dumneavoastră ». O luăm pe jos pînă la *Flore*. Sonia e superbă, cu un batic roșu pe cap. Agnès Capri, primăvăratecă cu o panglică albă la pălărie. O femeie cu o privire pierdută, plînge: « De data asta, pare serios », spune un chelner. Dar oamenii tot mai zîmbesc. Nu mă mai pot gîndi la nimic, dar a început să mă doară foarte tare capul; un superb clar de lună plutește peste Saint Germain-des-Prés, care are aerul unei biserici de țară. Și peste tot, dominantă, o groază difuză, irezistibilă. Nu se poate prevedea nimic, imagina nimic, atinge nimic.

Noaptea îmi inspiră teamă. Cu toate că sînt atît de obosită, nu dorm, camera e plină de lumina lunii. Deodată un țipăt disperat; mă duc la fereastră: a țipat o femeie; lume, pași pe trotuar, o lanternă electrică. Adorm.

3 septembrie

Mă trezesc la opt și jumătate; plouă. Primul meu gînd: « Așadar e adevărat ! » Nu sînt propriu zis tristă sau nenorocită, nu am senzația aceea pe care ți-o dă o tristețe interioară, intimă: grozăvia vine de la lumea din afară. Cineva deschide un radio. Ultimele note ale Franței și Angliei au rămas fără răspuns. În Polonia, luptele continuă. Nu-mi vine a crede. Nu e cu putință: după ziua de azi are să vină altă zi, și apoi alta, și altele mult mai rele, fiindcă ne vom lupta ! Ceea ce te împiedică să plîngi e senzația că după aceea îți rămîn tot atitea lacrimi de vărsat.

Citesc *Jurnalul* lui Gide. Timpul trece încet. La ora 11 are loc un ultim demers la Berlin; astăzi o să aflăm răspunsul; nici o speranță; nici măcar nu-mi pot imagina bucuria pe care aș simți-o dacă mi s-ar spune: « Războiul nu mai are loc ». Poate că nici n-aș simți nimic !

5 septembrie.

Cafeneaua *Flore* e închisă. Mă așez pe terasă la *Deux Magots* și citesc *Jurnalul* lui Gide din 1914; ce mare asemănare cu clipele pe care le trăim! Alături de mine e Agnès Capri, Sonia și cea mai bună prietenă a ei. Sînt grăbite să părăsească Parisul. Capri se gîndește să plece la New York. Toată lumea vorbește cu neliniște și îngrijorare despre alarma de noaptea trecută. Se spune că niște avioane germane ar fi trecut frontiera în recunoaștere. Nimic prea interesant, abia pitoresc. Încă nu se simte că-i război; toți așteaptă: ce? Grozăvia primei bătălii? Deocamdată totul pare o farsă. Oamenii, aerele lor pline de importanță, cafenelele tăcute. Comunicatele nu spun mai nimic: «Operațiunile militare se desfășoară normal». Or fi existînd deja morți?

Și încet, de dimineața și pînă seara, zilele se transformă, devin tot mai sinistre: încet, atît de încet. Piața Saint Germain-des-Prés e amortită sub razele soarelui, oamenii în salopetă mută saci cu nisip dintr-un loc într-altul; un om cîntă dintr-un flaut; un negustor vinde alune americane.

8 septembrie.

Opt zile de luptă, pentru ce? Parcă aș aștepta un miracol; dar aceste opt zile n-au adus nici o schimbare, sîntem abia la început! Asta-i ideea cu care trebuie să ne obișnuim și cu care nu ajung să mă obișnuiesc de loc. Războiul! Nu știu de loc de unde să-l apuc, nu e nimic precis, declarat, cum spunea Lionel vorbind despre boli: doar o permanentă amenințare. Uneori consider starea asta de teamă permanentă ca pe o criză, cu care trebuie să te obișnuiești, dar pe care trebuie s-o calmezi, și uneori, asta mi se pare singurul adevăr, singurul moment autentic. Restul e doar umplutură.

La cafeneaua *Dôme*, un chelner mustăcios își povestește amintirile din războiul trecut: «Primul meu neamț era atît de gras încît, cînd l-au cules de pe jos și au încercat să-l pună într-o roabă, n-a încăput. Trebuia să-l ținem de picioare. M-a impresionat atît de tare, încît rănit fiind, sîngele meu curgea într-una, și nu se mai oprea!»

14 septembrie.

Am trecut adineaori prin Luxembourg; era o liniște de moarte; bazinul gol, secăt; în jurul Senatului, saci cu nisip.

Baricade fragile din scaune taie drumul spre Petit Luxembourg; soldații sapă fără chef pământul. Și, în jur, multe ramuri tăiate. Mă întreb ce caută acolo.

16 septembrie.

Scrisoare de la Sartre; e într-un sat liniștit din Alsacia, lucrează. O ajut pe Olga să-și facă bagajele și o însoțesc la gara Montparnasse după care mă duc și eu să iau trenul la Gara de Est. Mă cufund din nou în război, din nou singură, o simplă fărîmă dintr-o omenire tragică. Cafeneaua asta din Elsby unde aștept trenul de Crecy, mă întristează; stau pe terasă în timp ce afară se înnoptează și înăuntru, oamenii discută, lângă fereastra luminată. Vorbesc despre o femeie care tocmai primise o telegramă. « Soțul mort pe cîmpul de onoare » și se arată indignați ! De obicei primarul e acela care vine și anunță : « Știți... soțul dumneavoastră... e grav rănit »; e mai puțin rece, mai puțin convențional, decît o telegramă. Spun că nu știu ce primar, de undeva din fundul țării, are 15 telegrame de felul ăsta, pe care nu are curajul să le trimită. Vorbesc despre venirea factorului, despre neli-niștea femeilor care îl pîndesc și care se duc mereu la poștă... Se întreabă : « 15 mii de nemți morți, asta înseamnă cîți francezi ? » Beau porto, pernod; unul dintre ei se înfurie : « Auzi ! Să nu-ți dea voie să porți doliu, să te vîre în lagăre, dacă porți ». Femeile răspund că doliul nu înseamnă nimic. Afară s-a făcut întuneric, mașinile circulă. O femeie spune : « Și ce te faci cu cei pe care-i iubești și pentru care nu poți purta nimic... » Trec trenuri, pline cu soldați care tac. Am mai fost și la altă cafenea, unde se vorbea tot despre soldați și despre război. Războiul e peste tot aici, și din nou îl simt pînă în fundul sufletului...

17 septembrie.

Tristețea așteptării. O lumină plăcută străbate prin fereastra mea acoperită de verdeață și mă simt îngrozitor de tristă. Odinioară cel mai greu în tristețile mele era uimirea pe care mi-o produceau și revolta mea scandalizată. Acum însă primesc totul cu un sentiment de familiaritate, ca pe o veche cunoștință. Din bucătărie, se aude un zgomot de cratițe și de apă care fierbe, totul pare calm și atît de fericit. În fața grădinii, soldați, peste tot soldați; orașelul s-a schimbat...

19 septembrie.

... Iau din nou trenul: un tren imens, la stația în aer liber de la capătul lui Avenue du Maine; ce te izbește cel mai tare nu e atât numărul călătorilor cît înălțimea grămezii de geamantane. Lumina e atât de slabă încît nu pot citi. Moțai. . . Mă gîndesc la viața mea de care sînt profund nemulțumită. Mă gîndesc la fericire; pentru mine, fericirea era înainte de toate un mod privilegiat de a percepe lumea; dacă lumea se schimbă atât de mult încît să nu mai poată fi înțeleasă astfel, atunci, fericirea nu mai are nici o importanță. În compartimentul meu sînt șapte femei și un singur bărbat. Bărbatul și două dintre femei au două valize supraîncărcate cu argintărie; o fetiță nesuferită îndrugă povești cu spioni și semnalează indignată orice luminică. Atmosferă de panică; trenul pare plin peste tot, sub acoperiș, sub roți, de conspiratori înarmați cu bombe. Pasagerii stau la pîndă: « Am văzut o fulgerare ! » spune unul; altul, tremurînd: « Am simțit un miros ciudat ! »; un al treilea: « Am auzit un zgomot », e capatul de la lavabo pe care l-a trîntit cineva: vecinii mei cred că e o explozie. Trenul se oprește mereu, precipitat, brusc; trenurile sînt conduse de mecanici bătrîni, rechemati la datorie; la una din opriri, o femeie aproape leșină și tremură toată de frică; îi turnăm ceai pe gît. Toată lumea crede că a deraiat trenul. E drept că într-unul din compartimente un geamantan a căzut în capul unui cetățean, care a rămas lat: l-au luat cu targa. Noapte lungă, înăbușitoare, dar fără plictiseală; zorile se ridică încet, recunosc calmul cîmpiei bretone, clopotnițele turtite și cenușii.

3 octombrie

Trăim clipe curioase. Nimeni nu poate accepta pacea lui Hitler; dar ce fel de război vom face? Ce înseamnă exact cuvîntul război? Acum o lună cînd l-am văzut în ziare, tipărit cu litere mari, mi se părea o grozăvie fără formă precisă, ceva confuz, vag dar consistent. Acum nu mai e nicăieri, nu mai e nimic. Mă simt destinsă și confuză, aștept, nu știu ce. S-ar părea că toată lumea așteaptă. De altfel așa e primul lucru care te izbește și în cărțile lui Pierefeu despre 1914: povestea războiului din 1914 e povestea unor așteptări de patru ani, întretăiată de masacre complet inutile; s-ar putea spune că timpul lucrează singur, numai el. . .

7 octombrie.

Zi sinistră. După masă aveam întâlnire cu soții Audry, la *Marignan*, dar cafeneaua a fost închisă de autoritățile militare, pentru că rămăsese deschisă după orele 11 seara. M-am instalat peste drum la *Colisée*. Un public infam, cocote de lux, ofițeri «care mor în patul lor», și militari vîrși prin protecție la partea sedentară... Noapte cețoasă, care miroase a iarnă, nopți tragică și frumoasă. În Paris, cataclismul e prezent pretutindeni și conștiința lui ajunge să devină o preocupare continuă.

10 octombrie.

... Adamov s-a așezat în fața mea, la *Dôme*, cu un aer istovit și pierdut. Nici el nu mai cîștigă nimic; are livret militar și așteaptă să plece. Așa e acum la *Dôme*, plin de epave.

Fernand pretinde că o mie de soldați de pe front au luat un tren cu asalt și au venit în permisie ilegală fără ca nimeni să îndrăznească să-i oprească.

★

După întoarcerea mea la Paris, am continuat să țin acest jurnal, dar fără mare convingere. Mă instalasem în război: războiul se instalase în Paris. Nu mai era orașul de altă dată; în primul rînd, vedeai mult mai multe femei, copii și bătrîni decît bărbați tineri; orașul își pierduse mai ales adîncimile acelea fascinante, acele mistere descrise de Caillois, cu un an sau doi în urmă, într-un studiu despre *Mitul marelui oraș*. Necunoscuții pe care-i întâlneam acum aveau același viitor ca și mine: așteptau sfîrșitul războiului; această perspectivă îngustă transforma vechea «junglă» într-un domeniu familiar, fără surpriză; nu mă mai simțeam o cetățeană ci aproape o sateancă. În nopțile senine, calea lactee strălucea pe cer. Seara, se auzeau, în dosul grătilor din parcul Luxembourg, voci militare și țipete de bufniță.

Părinții mei se întorseseră la Paris; sora mea însă, rămăsese în Limousin; tot n-ar fi putut să picteze în strada Santeuil, din cauza frigului și a camuflajului. Și pe urmă, Lionel era încă bolnav și avea nevoie de aerul curat de la țară; el veni împreună cu mătușa lui la Saint-Germain-les-Belles și intră în pensiu la un doctor. Vedeam aproape numai femei: pe Bianca ce continua să-și pregătească licența în filozofie, pe

Olga care lucra din nou cu Dullin. Ne reluăm obiceiurile de anul trecut. La *Flore* câteva figuri noi: Simone Signoret, tinăra de tot, cu un aer de școlăriță și o beretă pe părul ei negru, tăiat scurt; Lola cea roșcată, care visa ore întregi la o masă cu ochii pierduți, fără să pară că-și dă seama cât e de frumoasă...

La începutul lui februarie, m-am dus să-l aștept pe Sartre la Gara de Est. A urmat o săptămână de plimbări și discuții. Sartre se tot gîdea la ce va fi după război; era foarte hotărît să nu se mai țină departe de viața politică. Noua lui etică, bazată pe noțiunea de autenticitate, și pe care se străduia s-o pună în practică, cerea ca omul să-și « asume » răspunderea « situației » sale și singura manieră în care se poate face acest lucru este să te angajezi într-o acțiune: orice altă atitudine însemna o fugă, o pretenție goală, o mascaradă bazată pe rea credință... Nu știa încă — nu putea să știe dinainte și nu vroia să anticipeze — în ce va consta concret angajarea lui politică; dar era convins că are o datorie față de cei mai tineri ca el; nu vroia ca după război aceștia să se simtă ca tinerii combatanți din anii 14—18, o « generație pierdută ». Asupra acestei idei de generație, el a avut o discuție destul de aprinsă cu Brice Parain care se credea vizat de îndată ce era atacat vreunul din contemporanii săi. Noi de exemplu, îl uram pe *Gilles* al lui Drieu; Parain se simțea vizat de criticile noastre. Într-o scrisoare, pe care de altfel nu i-a trimis-o niciodată, Sartre îi scria: « Nu e vorba să negi că Drieu s-a trezit cu un spirit format altfel decît al meu în niște circumstanțe pe care eu nu le-am cunoscut niciodată. Ar fi o copilărie. Dar nu trebuie să mi-l subtilizezi pe Drieu, atunci cînd vreau să-l judec și să-mi servești « generația » lui în schimb, spunîndu-mi că e același lucru. Individul Drieu aparține generației sale, asta-i clar, a cunoscut problemele generației sale. Dar nu trebuie să spunem că se identifică cu generația lui, că sînt același lucru. Generația este o *situație*, ca și clasa sau națiunea, și nu o dispoziție.

În ceea ce privește politica, nu te teme, mă voi duce singur la încăierare, nu voi urma pe nimeni, și cei care o să vrea să mă urmeze mă vor urma. Dar ceea ce trebuie să facem, înainte de toate e să împiedicăm pe tinerii care au intrat în acest

război la vîrsta la care tu ai intrat în celălalt, să iasă din el cu o *conștiință nenorocită*. Și asta cred că n-o pot împiedica decît cei mai bătrîni care vor fi făcut războiul alături de ei».

Și permisia lui Sartre luă sfîrșit...

15 februarie.

Sartre îmbracă din nou haina militară. La nouă și un sfert ne-am dus la gară. Aici o pancartă imensă: « Pentru cei care se întorc din permisie, plecarea tuturor trenurilor la orele 9,25 ». O mare de soldați, însoțiți de femeile lor, o pornesc prin gangul care duce spre subsolul gării; sînt calmă, dar văzînd această plecare, ca un eveniment colectiv, mă simt emoționată. Ajunsă pe peron, simt un nod în gît, mă uit la toți bărbații și femeile astea care-și strîng mîna cu stîngăcie. Două trenuri pline, unul la dreapta, altul la stînga; cel din dreapta o pornește, urmat de un șir lung de femei: mame, și mai cu seamă neveste și iubite, care se depărtează cu ochii roșii și cu privirea fixă. Unele plîng. Printre ele, abia vreo zece tați bătrîni; mi se pare un lucru primitiv, această despărțire a sexelor: bărbații care sînt duși departe, femeile care se întorc spre oraș. Printre cele care așteaptă plecarea celui alt tren, sînt puține care plîng; unele plîng totuși, agățate de gîtul bărbatului; simți că au lăsat în urma lor o noapte caldă, fără somn, și oboseala, plină de nervi, a dimineții. Soldații glumesc: « Ei, ce, doar n-o fi sfîrșitul lumii ! », dar îi simți solidari cu ele. Cînd trenul este pe punctul să plece, ușa vagonului se umple de soldați, și nu mai văd decît boneta lui Sartre în întunericul compartimentului și ochelarii, și mîna pe care o flutură din cînd în cînd; soldatul de la ușa se dă la o parte, lăsînd locul altuia, care-și sărută nevasta și spune: « Cine urmează ? » Femeile fac coadă și urcă pe rînd scările vagonului să-și ia rămas bun. Mă urc și eu, apoi Sartre dispăre din nou în fundul compartimentului. Tensiune colectivă și violentă: trenul ăsta care trebuie să plece e ca o sfîșiere fizică și deodată gata, pleacă. Mă depărtez cea dintîi, repede.

★

Moartea a început să devină o prezență cotidiană; nu te mai poți gîndi la nimic altceva. Sartre îmi trimite scrisori menite să mă liniștească. Dar e pe front și i se poate întimpla

orice. Și totul se întâmplă, lucrurile cele mai îngrozitoare. Din zi în zi armata germană se apropie tot mai mult.

★

... La 29 mai, deschizînd ziarul *l'Oeuvre*, am citit scris cu litere enorme: « Regele Leopold a trădat ». Apoi a urmat Dunkerque-ul. Hitler nu glumise deci. Va intra oare la 15 iunie în Paris? Ce-i de făcut? Sartre se va retrage probabil către sud: nu voiam să fiu despărțită de el. Mă gîndeam să plec la La Pouéze: de acolo voi putea trece ușor Loira, dacă, așa cum se zvonise, armata se va regrupa de partea cealaltă a râului. Dar nu-mi puteam părăsi postul meu de profesor.

La 4 iunie a fost bombardată regiunea pariziană, victimele au fost numeroase. Părinții Olgăi o implorau să se întoarcă la Beuzeville împreună cu sora ei; am stăruit și eu; în cele din urmă au plecat. La 10 iunie se dădea bacalaureatul, eram ținută pe loc. Stăteam pe terasă la *Dôme*, și încercam să-mi închipui cu groază intrarea nemților în Paris, prezența lor. Nu, nu voiam să rămîn pînă la sfîrșitul războiului sechestrată în acest oraș, transformat în fortăreață; nu vroiam ca luni de-a rîndul, poate chiar mai mult, să trăiesc ca o prizonieră. Dar, din punct de vedere material și moral, eram silită să rămîn pe loc: viața încetase să se supună dorințelor mele.

Și deodată totul începu să se clatine. Am redactat spre sfîrșitul lui iunie o descriere a acestor zile pe care o transcriu, mulțumindu-mă, ca și în jurnalul meu de război, să sar unele pasaje.

28 iunie 1940 și urm.

Era duminică; în ajun, știrile fuseseră proaste; pe la orele 5 se anunțase o retragere nesigură către Aisne. Petrecusem seara, la operă, cu Bianca; se dădea *Ariane și Barbă Alastră*. Sala era goală. Aveam senzația unei ultime reacții simbolice și de bravadă față de inamic; furtuna plutea în aer, eram amîndouă nervoase; parcă mai văd și azi scara mare și pe Bianca în frumoasa ei rochie roșie. Ne întorsesem pe jos vorbind de înfrîngere; ea spunea că la nevoie mai există și sinuciderea, și eu i-am răspuns că, în general, nu prea te sinucizi. M-am întors acasă cu nervii încordați. Duminica asta am petrecut-o la fel ca ultimele cincisprezece zile; dimineața citind, ascultînd muzică la *Chanteclair* de la orele 1 la 3

și ducându-mă la cinema ca să revăd *Fantome de vânzare* și ca să văd *Oaspetele ciudat*. Apoi la *Mathieu*, i-am scris lui Sartre. Se auzea bubuitul tunurilor; în aer pluteau nori de fum alb și consumatorii instalați pe terasă se răreau. Simțeam înaintarea nemților ca pe o amenințare personală; n-aveam decât o singură idee: să nu fiu despărțită de Sartre, să nu fiu prinsă ca un șoarece în cursă, în Parisul ocupat. Am mai ascultat puțină muzică și m-am întors acasă pe la orele 10; am găsit un bilețel de la Bianca, în care îmi spunea că m-a căutat toată ziua, că era la *Flore*, că are să-mi dea vești foarte grave și că va pleca probabil în cursul nopții. Am căutat un taxi, dar nu mai erau, am luat metroul; Bianca era pe terasă la *Flore*, cu niște prieteni; am plecat împreună. Mi-a spus că tatăl ei aflase de la cineva de la Q.G.¹⁾ că o retragere era prevăzută pentru a doua zi, că examenele erau contramandate și profesorii eliberați de sarcini; această știre mi-a înghețat sufletul. Va să zică era definitiv, nemții vor intra în Paris peste două zile, nu mai aveam nimic de făcut decât să plec cu ea la Angers. Bianca mi-a spus că linia Maginot va fi bineînțeles cucerită pe la spate și mi-am dat seama că Sartre va fi făcut prizonier pentru cine știe câtă vreme, că va duce o viață îngrozitoare, că nu voi ști nimic despre el; pentru prima oară în viața mea, am avut un fel de criză de nervi; acesta a fost pentru mine cel mai groaznic moment din tot războiul. Mi-am făcut bagajele, luând doar esențialul²⁾.

... Coloana de mașini curgea într-una. Oamenii pîneau taxiurile pe care le luau apoi cu asalt; dar nu mai trecea aproape nici unul. Pe la mijlocul zilei, am văzut pentru prima oară acele cărucioare basculante pe 2 roți, cărucioare de refugiați pe care aveam să le văd atît de des de-atunci înainte; vreo zece cărucioare mari, la care erau înhămați cîte 4—5 cai, pline cu fin, apărute într-o parte de o prelată verde, bicicletele, geamantanele, unele peste altele, la cele două capete, iar la mijloc, strînși la un loc, oamenii, nemișcați sub umbrele mari. Totul era compus cu grija unui tablou de Breughel; părea un cortegiu de sărbătoare, frumos și solemn. Bianca a început să plîngă și ochii mei, erau și ei, plini de lacrimi. Era foarte

¹⁾ Cartierul General (n. tr.)

²⁾ Am luat toate scrisorile lui Sartre. Nu știu cum și cînd le-am pierdut.

cald, foarte apăsător, nu dormisem aproape de loc, ne ardeau ochii; trecutul îmi revenea fulgerător în minte, cu o violență insuportabilă. Pe trotuarul din față, un om curăța liniștit felinarele. Mișcările lui schițau un viitor în care nu se mai putea crede.

... Pe drum, la întoarcere spre Paris, totul era mort; am văzut poduri distruse pe Sena; mai departe, gropi săpate de bombe, case dărimate, și peste tot o tăcere lunară. Pe strada François I-er era coadă în fața Crucii-Roșii; oamenii veneau să se intereseze ce se întâmplă cu prizonierii; câțiva oameni făceau coadă în fața măcelăriilor, dar aproape toate magazinele erau închise. Ce pustii erau străzile! Nu mă așteptasem să regăsesc un asemenea deșert.

Casele, prăvăliile, copacii din Luxembourg, erau toate în picioare; dar nu mai erau oamenii, și n-aveau să mai fie niciodată, și nu știu de ce eu supraviețuiam, în mod absurd. M-am culcat pradă unei disperări cumplite.

Din nou jurnalul meu se oprește. Nu mai aveam ce scrie. Uniformele verzi și cenușii și svastica fluturând pe Senat deveniseră imagini obișnuite. Țineam cursul meu la Duruy și-l citeam pe Hegel la Biblioteca Națională care, acum, era deschisă dimineața. Hegel mă liniștea puțin, așa cum la douăzeci de ani, când îl citeam pe Homer cu inima zdrobită din pricina vărului meu Jacques, «ca să pun toată umanitatea între mine și durerea mea personală», încercam să topesc în «mersul general al omenirii» momentul prin care treceam. În jurul meu, trecutul somnola, îmbălsămat în miile de volume, iar prezentul îmi apărea ca un trecut care avea să vină. Uitam de mine. Totuși reveria și lecturile nu mă îndemnau nicidecum să admit fascismul. Nici o filozofie din lume nu m-ar fi putut convinge să-l accept; contrazicea toate valorile pe care-mi clădisem viața. Și fiecare zi îmi aducea motive noi ca să-l urăsc. Ce silă mi se făcea, dimineața, când citeam în *Le matin* sau în *La Victoire*, virtuosele apologii ale Germaniei, predicile cu care ne copleșeau nemulțumiții noștri cuceritori.

Încă de la sfârșitul lui iulie a început să apară în vitrinele anumitor magazine: «Accesul evreilor interzis». *Le Matin* publica un reportaj sordid despre «Ghetou», cerind distrugerea lui. Postul de radio Vichy denunța pe «fugarii evrei»

care părăsiseră Franța; Pétain suprimă legea prin care se interzicea propaganda antisemită; manifestații antisemite fuseseră provocate la Vichy, Toulouse, Marseille, Lyon și pe Champs Élysées; un mare număr de uzine concediau muncitorii «evrei și străini». Violența pe care o căpătase imediat această campanie, mă speria. Oare pînă unde vor merge? Aș fi vrut să împart cu cineva frica și mai ales furia mea. Singure scrisorile pe care Sartre mi le trimitea de la Baccarat, din prizorierat, mă susțineau; el mă asigura că în cele din urmă, ideile și speranțele noastre vor triumfa. Îmi mai spunea că s-ar fi putut să i se dea drumul la începutul lui septembrie: era vorba să se repatrieze anumite categorii de funcționari. Stăteam pe terasă la *Dôme* și priveam *Balzacul* lui Rodin, a cărui inaugurare făcuse scandal cu doi ani în urmă, și aveam impresia că Sartre va apărea dintr-o clipă într-alta, zîmbitor și cu pasul sprinten. Alteori însă îmi spuneam că n-am să-l mai văd cel puțin 3—4 ani, și aș fi vrut să adorm...

N-am crezut niciodată, nici chiar atunci, că pacea va veni curînd; o hotărîre pripită ar fi însemnat victoria nazismului: și nu poți crede în ceea ce refuzi cu o sinceră violență; nu, nu va veni, sau cel puțin nu atît de repede. U.R.S.S. și S.U.A. vor interveni; Hitler va fi învins într-o zi; dar asta însemna un război lung. Și o lungă despărțire...

★

Trecu și luna august și început septembrie. Pe la 15 septembrie, am primit o scrisoare de la Sartre, care mă anunța că va fi transferat în Germania. Ca de obicei îmi scria că e sănătos și că are un moral foarte bun. Eu însă fusesem atît de sigură că se va întoarce încît scrisoarea asta m-a dărimat. Am regăsit, notat pe un caiet în care încercasem să-mi reiau jurnalul: «De data asta sînt într-adevăr nenorocită». Anul trecut, viața în jurul meu devenise tragică, și eu trăiam în conformitate cu ea, dar asta nu era nefericire. Mi-amintesc foarte bine, că, în septembrie, mă simțisem o fărîmă dintr-un mare eveniment colectiv, eveniment care mă interesa. De opt zile însă e altceva. Lumea nu mai are nici o formă. Nenorocirea e în mine și mă roade ca o boală, o boală nemaiîntîlnită: un șir de insomnii, de coșmaruri, de dureri de cap... Și, nedealșit, văd cu mintea o hartă a Germaniei, cu o graniță neagră,

din sîrmă ghimpată, apoi undeva cuvîntul SILEZIA apoi fraze auzite cîndva, undeva: « Mor de foame ! »...

★

Toți mințeau: generalii, notabilitățile care sabotaseră războiul pentrucă-l preferaseră pe Hitler... Acești ultra-patrioți își făceau din înfrîngerea Franței un pedestal, de la înălțimea căruia să-i poată insulta pe francezi. Protestau microși, spunînd că lucrează pentru binele Franței: care Franță? Profitau de prezența nemților ca să supună Franța la programul lor de vechi « cagoularzi »¹⁾. « Mesajele » mareșalului se inversunau împotriva tuturor lucrurilor care aveau valoare în ochii mei, și în primul rînd împotriva libertății. De azi înainte familia va fi suverană, va domni virtutea. Și va trebui să vorbim cu evlavie de dumnezeu în școli. Recunoșteam prostia crasă care-mi întunecase copilăria; cuprindea, în mod oficial, întreaga țară, Hitler, nazismul; era un univers străin, pe care-l uram de la distanță cu un fel de furie liniștită. Pe Pétain și « Revoluția Națională » însă, îi uram în mod intim, cu o furie care se aprindea în fiecare zi mai mult. Detaliile evenimentelor care aveau loc la Vichy, tranzacțiile, concesiile, nu mă interesau, pentru că pentru mine, Vichy-ul în bloc, era un rușinos scandal.

★

La 28 decembrie, coboram pe bulevardul Saint-Michel, cînd am văzut un grup de oameni strînși în fața unui gard pe care se lăfăia un afiș roșu:

ÎNȘTIINȚARE

« Inginerul Jacques Bonsergent, din Paris, a fost condamnat la moarte de tribunalul militar german pentru acte de violență împotriva unui membru al armatei germane.

A fost împușcat azi dimineață ».

Cine era? Ce făcuse? Nu știam. Era însă prima oară că acești ocupanți « corecți » ne anunțau în mod oficial

¹⁾ Mișcarea fascistă din Franța în primii ani ai deceniului al 4-lea al sec. 20 (n. tr.)

că au executat un francez, vinovat de faptul că n-a vrut să plece capul ¹⁾).

★

Într-o seară, la sfârșitul lui martie²⁾, întorcându-mă acasă după cină, am găsit în cutia de scrisori un bilet de la Sartre: «Sînt la cafeneaua *Trei-Mușchetari*». Am urcat în fugă strada Delambre și strada La Gaîté și am intrat abia trăgîndu-mi sufletul în cafeneaua care arunca lumini roșietice de după perdelele grele și albastre: nimeni. M-am lăsat sfârșită pe o banchetă; unul dintre chelneri, care mă cunoștea, s-a apropiat și mi-a întins o bucată de hîrtie. Sartre așteptase două ceasuri și plecase să se plimbe puțin, ca să-și calmeze nervozitatea: o să se întoarcă.

Niciodată nu ne-a fost greu să ne regăsim; în seara aceea totuși, a doua zi și mai multe zile în șir, Sartre m-a derutat: venea dintr-o lume pe care mi-o reprezentam tot atît de inexact pe cît și-o imagina el pe cea în care trăisem eu de luni de zile și aveam amîndoi impresia că nu vorbim tocmai aceeași limbă. Mi-a povestit mai întîi evadarea lui. Frontiera Luxemburgului era aproape, un mare număr de prizonieri reușeau s-o treacă: o organizație luase ființă în lagăr, care le procura prizonierilor hărți și haine, și care elaborase diverse combinații pentru a-i scoate din lagăr; membrii acestei organizații își riscau pielea; în schimb cei care își încercau norocul nu aveau de înfruntat nici un pericol; dacă erau prinși, abia dacă erau pedepsiți. Sartre se gîndise la început să se alipească unui grup de camarazi care se pregăteau să ajungă pe jos în Luxembourg. De cîtăva vreme însă se gîndise și la o altă soluție și deodată se ivise prilejul s-o pună în aplicare. În Stalag se aflau o mulțime de civili, adunați de pe drumuri și din sate; nemții făgăduiseră să-i repatrieze și într-o bună zi se hotărîseră să o facă. Trebuia să demonstrezi calitatea ta de civil arătînd livretul militar: dacă erai prea tînăr sau prea bătrîn ca să fii soldat, sau dacă fusesseși reformat, nemții îți dădeau drumul. Era o joacă să falsifici livretele; o echipă de specialiști reușeau să le falsifice admirabil. Plicticos era însă faptul că

¹⁾ Am aflat mai tîrziu că Bonsergent plătise pentru unul din prietenii lui care se făcuse vinovat de a fi îmbrîncit din greșeală un ofițer neamț.

²⁾ Anul 1941, (n. tr.)

nemții bănuiau ceva și îi supuneau pe preinșii reformati unui adevărat interogatoriu; dar nu făceau din asta un cap de țară; se stabilise să se trimită, cu titlul de civili, un anumit număr de bărbați: dacă alegerea nu era riguros exactă, puțin le păsa. Examenul decurgea deci rapid și hotărîrea medicului era capricioasă. Prizonierul care-l precedă pe Sartre nu se dovedi a fi destul de șiret. La întrebarea: « De ce boală suferiți? » răspunse: « Palpitații cardiace ». Pretextul nu făcea doi bani, acest gen de tulburări fiind prea ușor de simulat și neverificabil pe loc: nefericitul a fost trimis înapoi în lagăr cu un picior în fund. Când i-a venit rîndul, Sartre a coborît o pleoapă, lăsînd să se vadă în chip patetic un ochi aproape mort: « Tulburări de echilibru ». Doctorul s-a declarat satisfăcut de ceea ce a văzut și Sartre intră în grupul civililor. Dacă n-ar fi reușit ar fi plecat opt zile mai tîrziu pe jos, după cum proiectase. Oricum, nu-și închipuise niciodată că prizonieratul lui ar fi putut dura ani de zile. Optimismul lui nu se lăsase învins de evenimente.

Eu nu mă miram nici de activitatea pe care o desfășurase în timpul acestor nouă luni, nici de curiozitatea cu care le trăise. Ceea ce m-a dezorientat a fost rigiditatea moralismului său. Nu cumva încurajam bursa neagră? Cumpăram din cînd în cînd puțin ceai; și asta e prea mult! spuse el. Greșisem semnînd hîrtia în care afirmasem că nu sînt nici francmasonă, nici evreică. Sartre își afirmase întotdeauna puternic ideile, preferințele sau dezgustul pentru anumite lucruri, atît prin vorbe cît și prin fapte; dar niciodată nu se exprimase sub forma de maxime universale; noțiunea abstractă de datorie îl supăra. Eu mă așteptasem să-l regăsesc făcînd proiecte, înfuriîndu-se, afirmînd convingeri, dar nu înarmat cu principii. Încetul cu încetul, am înțeles. În fața nemților, a colaboraționiștilor, a indiferenților cu care avuseseră de a face în fiecare zi, antifasciștii din Stalag formaseră un soi de fraternitate, de altfel foarte restrînsă, ai cărei membri erau legați de un jurămint: să nu cedeze, să refuze orice concesie. Juraseră că atunci cînd vor fi departe unul de altul vor respecta acest consemn cu rigurozitate. Și mai era și altceva, care m-a uimit în această primă seară; dacă se întorsese la Paris nu o făcuse ca să se bucure de fericirea de a fi liber ci ca să acționeze. Cum? îl întrebam cu uluită: eram atît de izolați, atît de neputincioși. « Tocmai! » mi-a răspuns

el; trebuia să ieșim din această izolare, trebuie să ne unim, să organizăm rezistența.

★

Fără bagaje, cu mâinile în buzunar, nu era prea greu să treci linia de demarcație. Sartre hotărîse că ne vom petrece vacanța în zona liberă; va putea astfel să obțină să fie demobilizat și, mai ales, să stabilească legături între grupul « Socialism și libertate » și anumiți oameni din zona liberă. Lise îi dăruie o bicicletă, de care făcuse rost într-un fel nu prea curat, dar pe care Sartre nu avusese inima s-o refuze, mai ales că Lise îi declarase că oricum nu avea intenția s-o restituie proprietarului. Bost ne împrumută un cort și niște echipament sumar. Expedierea de colete dintr-o zonă în alta era permisă așa că expediarăm bicicletele și bagajele la Roanne, la un preot care evadase pe jos, opt zile după Sartre. Am luat apoi un bilet pentru Monceau-les-mines: ni se dăduse adresa unei cafenele unde să găsim un cetățean care să ne treacă în zona cealaltă.

Patronul ne spuse că cetățeanul respectiv fusese arestat cu câteva zile în urmă; dar probabil că vom putea să ne aranjăm cu altcineva. Toată după masa aceea am stat la cafenea, privind lumea care intra și ieșea; aveam în suflet un sentiment plăcut de aventură. Spre seară apără o femeie de vre-o patruzeci de ani, îmbrăcată în negru, care se așeză la masa noastră: contra unei sume rezonabile avea să ne treacă, noaptea, peste cîmp. Noi nu riscam mare lucru dar pentru ea era mai grav, așa că mări precauțiile.

Am urmat-o în tăcere, trecînd prin cîmpii și păduri, în aerul proaspăt al nopții. Femeia își agăță ciorapii de niște sîrmă ghimpată, și bombăni o grămadă. Din cînd în cînd, ne făcea semn să ne oprim, și să stăm nemișcați. Apoi deodată ne-a spus că trecusem linia. Coborîrăm cu pas sprinten către sat. Hanul era plin de oameni care « trecuseră » ca și noi. Ne-am culcat pe saltele într-o cameră în care dormeau deja șase oameni; un sugaci țipa cît îl ținea gura. Dar ce bucurie am simțit a doua zi dimineață, cînd ne-am plimbat pe șosea, așteptînd ora trenului spre Roanne. Faptul că încălcasem o interdicție îmi dădea impresia că recîștigasem libertatea.

La Roanne, am citit, la o cafenea, ziarele din cealaltă zonă: făceau tot atîtea parale cît și ale noastre. Ne-am luat

bagajele de la Abatele P. care lipsea din localitate. Mi-a trebuit citva timp să le atașez pe biciclete. Bicicletele mă îngrijorau de altfel foarte tare. Era aproape imposibil să-ți procuri cauciucuri noi; ale noastre erau peticite, și aveau niște «hernii» curioase; camerele nu erau nici ele mai bune. Ahea ieșisem din oraș că roata din față de la bicicleta lui Sartre s-a de-sumflat. Nu înțelegeam cum de mă imbarcasem în această aventură fără să fi învățat în prealabil să repar cauciucuri, dar fapt este că nu știam să le repar. Din fericire ne-am întâlnit cu un mecanic care ne-a învățat arta de-a demonta un pneu și de a lipi petice.

Am plecat mai departe. Sartre nu mai făcuse de ani de zile drumuri lungi cu bicicleta și după 40 de kilometri începuse să se simtă într-un hal fără de hal; seara am dormit la hotel: a doua zi a mers mai bine, și seara am instalat cortul într-o livadă la marginea orașului Maçon; nici asta n-a mers prea ușor, căci nu eram nici unul nici altul prea îndemânațeci. Totuși după cîteva zile învățasem să instalăm și să demontăm cortul cît ai clipi din ochi. De obicei instalam cortul în apropierea unui oraș sau a unui sat căci la sfîrșitul acestor zile petrecute în cîmp, Sartre era dornic să se cufunde din nou în fumul cafenelelor. Obținut să fie demobilizat la Bourg; examinînd livretul lui «mistificat» ofițerul a stat puțin la îndoială: «Nu trebuia să falsifici livretul». «Ei și ce?. Vroiai să rămîn în Germania?» îl întrebă Sartre. «Cu livretul militar nu se glumește» spuse ofițerul. «Crezi că trebuia să rămîn prizonier?» repetă Sartre. Ofițerul ridică din umeri; nu îndrăznea să-și exprime ideea pînă la capăt, dar mimica lui spunea clar: «De ce nu?» Îi dădu totuși lui Sartre foaia de demobilizare.

Deosebirea mare între călătoria asta și cele precedente, ținea la mine mai ales de o dispoziție interioară; nu mai urmăream în mod maniac un vis de schizofrenie, mă simțeam fermecător de liberă; nu era oare extraordinar să pot pedala în liniște alături de Sartre pe aceste drumuri din Ceveni. Îmi fusese atît de frică să pierd totul: prezența lui și toate fericirile! Într-un sens, pierdusem totul, apoi mi se dăduse totul înapoi. Acum orice bucurie încetase să mi se pară un lucru ce mi se cuvine, mi se părea un chilipir.

Simțeam mai puternic decît la Paris acea nepăsare fără griji de care am vorbit înainte; un fapt mic dar precis mi-a

dat dovada acestui lucru. Ajungînd la Puy, pneul din față de la bicicleta lui Sartre, se strică definitiv; dacă nu găseam un mod de a-l înlocui, trebuia să renunțăm la călătoria care abia începuse. Sartre o porni prin oraș iar eu am rămas să păzesc bagajele pe terasa unei cafenele. Altă dată, ideea că această călătorie ar fi putut să se isprăvească brusc, fără încuviințarea mea, m-ar fi înfuriat peste poate; acum așteptam cu zîmbetul pe buze. Dar asta nu m-a împiedicat să mă bucur cînd l-am văzut pe Sartre reapărînd pe o bicicletă al cărei cauciuc din față, de-un portocaliu strălucitor, părea aproape nou. Nu știa nici el prin ce noroc găsise un mecanic care primise să i-l dea; eram echipați pentru cîteva sute de kilometri.

Sartre făcuse rost datorită lui Cavaillès de adresa unuia din foștii lui colegi la Școala Normală, Kahn, care făcea parte din rezistență. Am ajuns, prin niște străduțe întortochiate la un sat pierdut între castani; Kahn își petrecea acolo vacanța cu nevasta lui — o femeie plăcută și liniștită, și niște copii voioși; aveau în gazdă o fetiță cu cozi negre și ochii albaștri — fata lui Cavaillès.

Am luat o masă savuroasă într-o bucătărie mare, pardosită cu lespezi roșii. Ca desert ne-au dat o farfurie mare plină cu afine. Sartre și Kahn au avut apoi o lungă discuție, în pădure, așezați pe mușchi verde. Îi ascultam; dar mi-era greu să cred în această lumină de vară, lîngă casa asta fericită, că pericolele de care vorbeau ar avea în fond o realitate.

Risetele copiilor, gustul răcoros al boabelor sălbatice, prietenia acestei zile, sfidau orice amenințare. Nu, în pofida tuturor învățămintelor din ultimii doi ani, eram incapabilă să bănuiesc că foarte curînd după aceea Kahn avea să fie smuls de lîngă ai săi pentru totdeauna și, într-o dimineață, tatăl și fetița brună aveau să fie puși la zid și împușcați.

Din Haute Ardèche și pînă în valea Ronului, metamorfoza peisajului m-a îmbătat de-a-lungul unei zile întregi: albastrul cerului devenea tot mai transparent, solul mai uscat, mirosul ferigelor se topea încet, încet, în mirosul de levănțică, pămîntul căpăta culori arzătoare: galben, roșu, violet. Apoi începură să apară primii cipeși, primii măslini; toată viața mea am simțit o emoție intensă de cîte ori ieșeam din creierul munților spre un bazin mediteranean. Sartre a fost și el sensibil la frumusețile acestei coborîri. Dar oprirea la Largentière a fost o pată neagră în călătoria noastră. Cunoșteam și îmi plăcea

Desen de HENRY MOORE (Anglia)

acest mic orășel, la frontiera dintre centrul și sudul Franței. Dar de data asta se celebra sărbătoarea legiunii; o gloată de bărbați tineri și bătrâni, cu berete în cap, pe care erau prinse cocarde și panglici tricolore, beau și răcneau în stradă. Setea, oboseala, ne făcuseră să ne oprim; o curiozitate nesănătoasă ne reținu o clipă.

Ne-am instalat cortul deasupra lui Montelimar. Dimineata, încălecând pe bicicletă, Sartre, deși avea ochii deschiși, dormea încă atât de adânc încît trecu peste ghidon. Pe drumurile din Tricastui, vîntul ne dădea aripi; urcam dealurile aproape fără să pedalăm. Am coborît pe drumul școlarilor către Arles, apoi către Marsilia...

... La Marsilia, Sartre l-a întîlnit pe Daniel Mayer, și i-a vorbit de « Socialism și libertate»: « Aveți vre-o directivă să sugerați grupului nostru? Vre-o sarcină? » Daniel Mayer ne ceru să-i scriem o scrisoare lui Leon Blum cu ocazia aniversării acestuia. Sartre îl părăsi decepționat.

În Sud se mîncă mult mai prost decît la Paris sau în Centrul Franței, baza alimentației compunîndu-se din roșii pe care Sartre le detesta. Se hrănea deci cu mare dificultate.

Debarcaram la Porguerolles unde n-am găsit nici-un restaurant deschis. Masa noastră de prînz a constatat în struguri, pîine și vin. M-am dus să mă plimb pe drumul « Grand-Langoustier », și Sartre a rămas să lucreze la cafenea. A scris în după amiaza aceea primele replici dintr-o dramă despre Atrizi. La Sartre, orice operă nouă, sau aproape orice operă lua întîi o formă de mit și mă gîndeam că în curînd va expulza din piesa lui pe Electra, pe Oreste, și familia lor.

Sartre scrisese pe listă numele lui André Gide, și scrisese în grabă alături de nume o adresă indescifrabilă: CALORIS? VALORIS? Trebuie să fie Vallauris. Ne-am dus acolo parcurgînd în încîntare un drum de-a lungul Mediteranei. Am întrebat la primărie de adresa lui André Gide. « Domnul Gide, fotografu? » ne-a întrebat funcționarul. Nu știa de nici un alt Gide. M-am uitat din nou la adresa scrisă neciteț și la harta Michelin, căutînd un nume care ar putea să semene cu ce era scris pe hîrtie. și deodată se făcu lumină: CABRIS. Urcaram cu greu în soare drumulețul în pantă, dar de sus, am văzut măslinii etajîndu-se din terasă în terasă, pînă la albastrul mării, cu aceeași grație puțin solemnă ca între Delphis și Stea; prînzul l-am luat la un han la umbra viței de vie.

Apoi Sartre se duse să sune la ușa lui Gide, ușa se deschise, și Sartre văzu cu uimire capul lui Gide, plantat însă pe un trup de fată. Era Catherine Gide, care-i spusese lui Sartre că taică-său plecase de la Cabris la Grasse. Coborîrăm din nou și, o dată jos, îmi dădui seama că una din roțile mele e pe geantă. M-am așezat lângă o fîntînă ca s-o repar. Sartre vroia tocmai s-o pornească să-l caute pe Gide la hotel, cînd îi zări silueta și, ajungînd lângă el, frînă brusc, cu un picior pe trotuar, într-un violent zgomot de stofă sfișiată. « Stai, ușor », îi spusese Gide făcînd un gest să-l calmeze. Intrară într-o cafenea. Gide, îmi povesti mai tîrziu Sartre, îi cercetase neîncetător pe ceilalți consumatori, și schimbase de trei ori locul. Personal nu prea vedea ce se poate face. « Voi vorbi cu Herbard » spusese el cu un gest nehotărît. « Poate că Herbard... » Sartre îi povestise că avea a doua zi întîlnire cu Malraux. « Ei bine, îi spusese Gide la despărțire, vă urez un Malraux bun ».

Malraux îl primise pe Sartre într-o vilă frumoasă de la Saint-Jean-Cap-Ferrat unde trăia cu Josette Clotis. Îi oferise un dejun cu pui fripți « à l'américaine », totul servit fastuos. Malraux îl ascultase pe Sartre cu politețe, dar deocamdată nu prea i se părea eficace să acționeze. Conta pe tancurile rusești, pe avioanele americane. Ele vor cîștiga războiul...

Ne-am petrecut sfîrșitul vacanței la D-na Lemaire, și ne-am întors la Paris odată cu începerea anului școlar. Climatul politic se schimbă în cursul verii; la 13 august comuniștii provocaseră o răscoală în jurul porții Saint Denis: doi manifestanți fuseseră împușcați la 19 august. La 23 august, fusese ucis un militar neamț. La 28 august, la sfîrșitul ceremoniei care sărbătorea plecarea lui L.V.F. pe frontul rusec, Paul Colette trăsese în Laval și în Deat. Avuseseră loc numeroase sabotaje feroviare. Autoritățile franceze ofereau un milion recompensă oricui le-ar fi ajutat să aresteze pe autorul vreunui atentat. Puchen declanșase o vastă operațiune politică împotriva comuniștilor din ambele zone. Nemții nu mai vorbeau de prietenie. Amenințau. Promulgaseră un decret, prin care era condamnată la moarte orice persoană vinovată de propagandă comunistă; instituiseră un tribunal special care să judece cetățenii acuzați de activitate anti-germană. Instau-

raseră sistemul lor de represalii printr-o înștiințare difuzată la 23 august: pentru fiecare membru al Reichswehrului omorât, va fi împușcat un anumit număr de ostateci. La 30 august anunțară că fuseseră executați cinci comuniști și trei « spioni». De atunci, pe zidurile Parisului se succedaseră afișele roșii sau galbene, încercuite cu negru, asemănătoare cu cel care mă impresionase atât de mult cu zece luni în urmă: ostatecii executați erau de obicei aleși dintre comuniști și evrei. În octombrie, pentru doi ofițeri nemți uciși — unul de la Nantes și altul de la Bordeaux, fuseseră executați nouăzeci și opt de francezi, dintre care douăzeci și șapte fuseseră reținuți administrativ în lagărul de la Chateaubriand...

Pentru noi care nu vroiam să consimțim la triumful Reichului, și care nu îndrăzneam să ne bucurăm prea devreme de înfrângerea lui, perioada care urmă fu o perioadă atât de confuză, că însăși amintirea ei a rămas vagă. După război, am simțit adesea cât de greu e să vorbești de ea cuiva care n-a trăit-o. Acum, aproape douăzeci de ani mai târziu, nu mai reușesc s-o renasc nici măcar pentru mine. Abia dacă mai pot reda câteva trăsături, câteva episoade.

Din punct de vedere politic eram aduși la o neputință totală. Când crease grupul « Socialism și libertate », Sartre sperase că acesta se va integra într-un ansamblu mai vast; dar călătoria noastră nu avusese un prea mare rezultat și întoarcerea noastră la Paris n-a fost nici ea mai puțin decepționantă. Deja, toate mișcările înjghebate în primele zile ale războiului fuseseră destrămate, sau erau pe cale să se destrame. Născute, ca și al nostru, din inițiative individuale, strânseseră la un loc burghezi și intelectuali care n-aveau nici o experiență în materie de activitate clandestină sau de acțiune propriu zis; ne era mult mai greu să comunicăm, să fuzionăm decât le era celor din zona liberă. Aceste încercări rămăseseră sporadice și risipirea lor le condamna la o slăbiciune descurajatoare. Comuniștii aveau un aparat, o organizare, o disciplină; din ziua în care se hotărâseră să intre în acțiune, obținuseră rezultate spectaculoase...

Dar cel puțin nu mă mai simt izolată, ca anul trecut; emoțiile mele, așteptările, grijile, revoltele le împărțeam acum cu o mulțime care nu avea o față precisă, dar a cărei prezență

mă liniștea ; ea era peste tot, în mine și în afara mea ; în bătăile inimii mele ea era aceea care se emoționa și ura. Mi-am dat seama că pînă atunci nu cunoscusem ura, ci doar furii, mai mult sau mai puțin abstracte ; acum îi simțeam gustul ; ura se adresa cu o violență specială în primul rînd dușmanilor noștri apropiați. Discursurile lui Pétain mă înfuriau mai tare decît ale lui Hitler ; acuzam pe toți colaboraționiștii ; dar față de oamenii de genul meu, intelectuali, ziariști, scriitori, simțeam o scîrbă intimă, precisă, dureroasă. De cîte ori se întîmpla ca literați sau pictori de-ai noștri să se ducă în Germania să-i asigure pe învingători de adeziunea noastră spirituală, simțeam asta ca pe o trădare personală. Consideram articolele lui Déat, ale lui Brasillach, denunțurile lor, apelurile lor la omor, ca pe niște crime la fel de neiertat ca activitatea lui Darlan.

★

La sfîrșitul lui mai, am aflat că Polizer a fost schingiuit și împușcat. În iulie, l-au executat pe Feldmann. Un mare număr de comuniști au avut aceeași soartă și pe faianța metroului, înștiințările roșii și galbene se succedau într-un ritm din ce în ce mai rapid. În iulie, un afiș semnat Oberg, anunța că represiunile aveau să se extindă de acum înainte și asupra familiilor teroriștilor : rudele apropiate bărbați, vor fi împușcați, femeile deportate, copiii internați ; totuși atentatele și sabotajele continuau în același ritm...

★

Iarna a fost grea. Nu ne lipsea numai cărbunele ci și electricitatea. S-au închis și un număr de stații de metrou, s-au suprimat matineele la cinematograf, penele de lumină se țineau lanț, în care timp ne luminam cu lumînări, pe care ni le procuram de altfel cu mare greutate. Nici nu puteam concepe măcar să lucrez în umezeala înghețată a camerei mele. La *Flore* era mai cald, iar lămpile cu acetilenă dădeau oarecare lumină, cînd se întrerupea curentul. Și astfel ne-am luat obiceiul să ne instalăm la *Flore* în tot timpul liber. În afară de oarecare confort mai găseam și altceva : era « quercencia » noastră ; ne simțeam ca la noi acasă, ne simțeam la adăpost.

Mă străduiam, mai ales iarna, să ajung, de cum se deschidea, ca să ocup cel mai bun loc, cel mai călduros, lângă burlanul de la sobă. Îmi plăceau foarte mult aceste clipe, în care în sala încă goală Boubal, încins cu un șorț albastru, își reînvia micul univers. Locuia deasupra cafenelei, într-un apartament unde se ajungea printr-o scară interioară, care dădea pe palierul de la etajul întâi. Cobora înainte de ora opt și trăgea singur zăvoarele de la uși. În figura lui puternică de auvergniat, ochii erau injectați. O oră, două, bombănea într-una nervos, dădea ordine omului de serviciu care, printr-o trapă deschisă lângă casă, scotea sticle și cutii; apoi comenta evenimentele din ajun cu chelnerii, Jean și Pascal: se lăsase tras pe sfoară cu niște surogat de cafea puturos și pe care clienții îl înghițiseră fără să clipească; râdea, dar cu ciudă. «Și rahat dacă le dai tot îl mănîncă». Concedia și primea reprezentanții comerciali tot atît de ursuz. În genunchi, pe podea, o femeie de serviciu spăla dalele de zor. Avea orgoliul meseriei: «Eu — îi spusese ea într-o zi omului de serviciu — n-am avut niciodată nevoie de bărbați, singură mi-am făcut o situație în viață.»

Încet, încet Boubal se liniștea; își scotea șorțul; apoi, nevastă-sa, blondă, bucălată, pusă la punct, cobora la rîndul ei scara și se instala la casă. Apoi apăreau primii clienți; priveau cu invidie o librăreasă din strada Bonaparte, roșcată, cu figura de cal, veșnic însoțită de un bărbat frumos, și care comanda ceai și niște borcănașe mici de dulceață, care costau o avere; cea mai mare parte dintre clienți se mulțumeau, ca și mine, cu o băutură negricioasă. O tînră brunetă, prietenă cu Sonia și cu Agnès Capri, care dispăruse vreo doi ani, se așeză într-o dimineată la o masă și comandă o «cafea cu frișcă». A urmat un concert de rîsete, nuanțate de un oarecare blam. Mă miram că aceste trei cuvinte sunau acum atît de extravagant și mă uimea mai ales faptul că mă miram în general atît de puțin. Cînd ni se spunea în 1938, sau '39, că nemții beau în loc de cafea, fiertură de ghindă, mă uimea peste poate; mi se părea că asemenea oameni trebuie să aparțină unei specii tot atît de străine ca popoarele care se delectau cu rîme. Și iată ! Azi trebuia să fac un efort ca să-mi amintesc că a fost o vreme cînd la *Flore*, se putea bea oranjadă și mîncea ochiuri la capac.

Erau cîțiva din cei de-ai casei care se instalau ca și mine la mesele de marmoră, ca să citească sau să lucreze: Thierry

Maulnier, Dominique Audris, Audiberti, care locuia peste drum la Hotel Taranne, Adamov, cu picioarele goale și vinete în sandale. Unul dintre cei care veneau cel mai des era Mouloudji. Scria de multă vreme, poeme, și ținea, sporadic, un soi de jurnal; mi le arătase și eu îl încurajam; la vremea aceea credeam că nu exista pe lume nimic mai bun de făcut decît să scrii, și Mouloudji era fără îndoială talentat. Se apucase să redacteze, într-o formă abia romanțată, amintirile lui din copilărie. Din cînd în cînd îi corectam greșelile de ortografie sau de sintaxă, sau îi dădeam cîteva sfaturi, dar cu grije, căci îi admiram naivitatea răutăcioasă a stilului. Boubal îl detesta pentru că era prost îmbrăcat, nepieptănat, și pentru că i se întîmpla să acapareze o masă ore în șir fără să ceară o nouă consumație. Din cînd în cînd îl lua în cîte un film, dar de îndată ce punea mîna pe ceva bani, îi dădea lui taică-su, lui frate-su, îi împărțea la prieteni; în concluzie, n-avea niciodată nici un ban. Cunoscuse la Marsilia pe Lola, fata aceia frumoasă, roșcată, căreia îi admirasem adesea la *Flora*, gura cu contururi pline și privirea fără de sfîrșit; trăia mai mult sau mai puțin cu ea; nu era nici ea mai bogată. Mouloudji nu făcea propriu zis parte din «familie», nu întrețineam legături prea dese cu el, dar ne era apropiat, îl lega o veche prietenie de Olga, se înțelegea bine cu Wanda, se vedea destul de des cu Lise, care devenise destul de intimă cu Lola.

În fiecare zi, pe la 10 dimineața, veneau doi gazetari. Se așezau alături pe canapeaua din fund, și deschideau *Le Matin*. Unul dintre ei, un chel, scria în *Le Pilon*, celălalt în *La Gerbe*. Comentau evenimentele cu un aer blazat: «Ceea ce ar trebui, spuse într-o zi chelul, e să-i imbarce pe toți pe un vapor mare, care să se rupă în două în mijlocul oceanului. După cum merg lucrurile, n-o să ne descotorosim niciodată de jidovii ăștia». Celălalt dădea din cap aproximativ. La început nu-mi era scîrbă să-i aud, era în figurile lor, în discuțiile lor, ceva atît de derizoriu încît, o clipă, colaboraționismul, fascismul, antisemitismul îmi apăreau ca o farsă făcută să distreze niște săraci cu duhul. Apoi însă mă răzgîndeam mînioasă: puteau face rău; făceau rău; confrății lor din «*Je suis partout*» indicau locul unde se ascundeau Tzara, și Waldemar George și mulți alții, cerînd arestarea lor; cereau deportarea cardinalului Siénard, care vorbise în cursul unei predici împotriva nemților. Tocmai nulitatea lor îi făcea periculoși.

Nimeni nu avea relații cu cei doi colaboraționiști în afară de un cetățean mărunț, negricios, cu părul creț, care se prețindea secretarul lui Lavale... Vorbea puțin, nu te privea niciodată în ochi, și ni se părea foarte curios că funcția lui îi permite să petreacă atâtea ore la cafenea.

Poate, că fără să lase să se vadă, Zizi Dugommier aparținea aceluiași clan. Zizi era o fată bătrână, ascuțită, îmbrăcată ciudat și ridicol care desena și colora de dimineța pînă seara poze cu Sfînta Tereza din Lisieux și cu Imaculata Concepțiune. Într-o zi m-a agățat și pe mine. Mi-a spus că e copistă și m-a întrebat dacă nu cumva am să-i dau ceva de lucru. Se spunea că ar lucra mină în mină cu Gestapoul. Urca des la lavabou și rămînea acolo multă vreme încuiată! Se bănuia că acolo își face ea rapoartele; dar despre cine? despre ce? Se bănuia că ar trage cu urechea la conversațiile telefonice. E drept că în 1941 anumiți clienți discutau la telefon cu voce de trîmbiță lucruri atît de compromițătoare încît Boubal se hotărîse într-o zi să spargă geamul cabinei telefonice: lipsiți de acest mijloc elementar de protecție, cei mai imprudenți începură să-și măsoare cuvintele; Zizi nu putea deci să mai descopere nimic care să intereseze poliția. Mi se pare mai verosimil ca ea să fi făcut pe delatoarea din plăcere și nu pentru vreun profit. Dispăru în iunie 1944 și nimeni nu a mai văzut-o de atunci.

Să fi fost și alți delatori? La începutul ocupației au fost arestați vre-o doi, trei obișnuiți ai cafenelei. Cine i-a denunțat? N-a știut nimeni niciodată. În orice caz nu mai conspira nimeni atît de nechibzuit și dacă erau cîțiva machizarzi care duceau o viață de cafenea, o făceau ca să salveze aparențele.

Pe la 11 dimineța, Pierre Bénard intra și se așeza la o masă, veșnic aceeași între ușă și scară și bea de unul singur, obez, puțin congestionat și nu era nimic care să indice că ar fi avut cu totul alte ocupații. Mai erau și băieți tineri care stăteau ore întregi și beau, fumau, făceau curte fetelor și căscau cu o evidentă plictiseală care m-a indus în eroare: n-am cunoscut decît mult mai tîrziu adevărata lor personalitate. Luați în ansamblu, clienții de la *Flore* erau adînc ostili fascismului și colaboraționismului și nu ascundeau acest lucru. Ocupanții știau probabil, că nu puneau niciodată piciorul în cafenea. O dată doar, un tînăr ofițer neamț a împins ușa, a intrat și s-a așezat într-un colț, cufundîndu-se într-o carte:

nimeni nu făcu nici o mișcare dar probabil că trebuie să fi simțit el ceva, căci după foarte puțină vreme a închis cartea; și-a plătit consumația și a șters-o. Încetul cu încetul, de-a-lungul dimineții, sala începea să se umple; la ora aperitivului era plină. Picasso îi zimbea Dorei Marr care venea la *Flore* cu un câine mare de zgardă. Léon Paul Fargue tăcea, Jacques Prevert ținea discursuri; la mesele cinaștilor aveau loc discuții gălăgioase; din 1939 se întâlneau acolo în fiecare zi. Cîțiva domni bătrîni din cartier se amestecau în această învălmășeală. Îmi amintesc de unul din ei căruia i se spunea marchizul sau gaulistul și care juca domino cu două fete tinere prietene între ele pe care se spunea că le întreține; încovoiat, cu capul în pămînt și bărbia căzută, șoptea la urechea lui Jean sau Pascal știrile pe care tocmai le auzise la B.B.C., ei le împrăștiu imediat de la masă la masă. Cu toate astea, cei doi gazetari continuau să viseze cu glas tare la exterminarea evreilor. Mă întorceam la hotelul meu ca să iau masa de prînz și dacă nu mă duceam la liceu după masă, îmi reluam locul la *Flore*. Plecam din nou pentru masa de seară, apoi iar mă întorceam pînă la ora închiderii. Simțeau întotdeauna un șoc agreabil seara cînd veneai din bezna înghețată de afară și intrai în această vizuină caldută și luminoasă, tapisată cu nuanțe frumoase de roșu și albastru. Uneori se strîngea întreaga « familie » la *Flore* dar stătea răsîndită după principiile noastre în toată sala. Sartre de exemplu discuta la o masă cu Wanda, Lise la alta cu Bourla, eu mă așezam lîngă Olga. Cu toate astea Sartre și cu mine eram singurii care ne încrustam în fiecare seară pe aceste banchete. « Țștia, cînd or muri o să trebuiască să li se sape groapa sub podea » spunea Bourla puțin agasat.

Într-o seară tocmai veneau la *Flore* cînd am văzut o lumină de trăsnet și am auzit un zgomot puternic de explozie. Geamurile au început să tremure, cîțiva oameni au început să țipe: explodase o granadă într-un hotel transformat în « Soldatenheim »¹⁾, mai sus, pe strada Saint Benoit. În toate cafenelele din colț se petrecu atunci o mare efervescență: un atentat prin locurile astea era un lucru nou, neobișnuit.

Destul de des după masă sau seara suna « clopoțelul ». Boubal gonia atunci repede clienții și zăvorea ușile; lui Sartre,

¹⁾ în germană în text (un fel de cămin pt. soldați).

mie, și încă la vreo doi trei ne rezerva însă un regim de favoare: ne urca la etajul întâi unde rămâneam pînă la sfîrșitul alarmei. Ca să evit acest deranj și ca să scap de gălăgia de la parter îmi făcusem obiceiul să urc direct la etajul întâi unde mai găseam și alți cîțiva muncitori ai scrisului care se instalau acolo probabil pentru aceleași motive ca și mine; și tocurele alergau pe hîrtie: aveam impresia că sîntem cu toții într-o sală de studii admirabil disciplinată. Cu o curiozitate mult mai benignă decît cea care era atribuită lui Zizi Dugommier, dar totuși foarte puternică, trăgeam cu urechea la convorbirile telefonice. Am asistat într-o zi la o scenă de despărțire jucată de o actriță de meserie, coaptă și urfă, rînd pe rînd distantă, insistentă, disprețuitoare, patetică, sarcastică, își doza invectivele, ironia și tremolo-ul cu o artă, a cărei inutilitate sărea în ochi: puteam aproape să aud tăcerile plictisite ale bărbatului care aștepta, la celălalt capăt al firului, momentul să închidă telefonul. Trăind așa laolaltă ajunseseam să știm multe unii despre alții, și chiar dacă nu ne vorbisem niciodată ne simțeam legați. În mod normal nu ne salutăm, dar dacă se întîmpla ca doi clienți obișnuiți de la *Flore* să se întîlnească la *Deux Magots* schimbau un zîmbet sau un semn din cap, care sublinia înțelegerea lor. Cazul se prezenta rar: între cele două cafenele există un zid aproape de netrecut. Dacă un client de la *Flore* bărbat sau femeie își înșela partenerul obișnuit, își fixa întîlnirile ilicite la *Deux Magots*; sau cel puțin așa pretindea legenda.

Cu toate restricțiile și alarmele regăseam la *Flore* ceva din atmosfera de pace. Războiul însă se insinua în «querencia» noastră. Într-o dimineată ni s-a spus că au arestat-o pe Sonia; se pare că fusese victima unei gelozii feminine; în orice caz cineva o denunțase; de la Drancy a cerut să i se trimită un pulover și ciorapi de mătase; apoi n-a mai cerut nimic. Cehoaica blondă care trăia cu Jansion, dispăru și ea cîteva zile mai tîrziu; într-o dimineată, Bella, care dormea în brațele unui băiat pe care-l iubea, auzi gestapoul bătînd la ușă. Intrară, și o luară cu ei. Una din prietenele ei trăia cu un băiat de familie care voia s-o ia de nevastă; fu denunțată de viitorul ei socru. Aveam încă destul de puține informații în legătură cu lagărele de concentrare, dar tăcerea în care se cufundaseră aceste fete vesele și pline de viață era înfricoșătoare.

Jansion și prietenii lui continuară să vină la *Flora* și să se așeze la aceleași mese. Vorbeau între ei cu o agitație puțin înspăimântată: dar nimic nu arăta pe bancheta roșie prăpastia care se săpase lângă ei. Asta este ceea ce mi se pare cel mai greu de suportat într-o absență: că nu-i absolut nimic. Cu toate astea imaginile Bellei, a cehoaiicei blonde, mi-au rămas întipărite în memorie. Reprezentau mii de alți oameni: speranța revenea, dar știam precis că nevinovăția amăgitoare din trecut nu avea să mai renască niciodată.

★

Rezistența intelectuală se organiza. La începutul anului 1943, câțiva intelectuali comuniști i-au propus lui Sartre să se alăture CNE¹⁾. . . El participă deci la reuniunile pe care le prezida Eluard și colaborează la *Lettres françaises*. Eu nu publicasem încă nici o carte și de aceea nu-l întovărășii. Regretam faptul, aș fi vrut să cunosc oameni noi: Sartre îmi vorbea de ei atât de amănunțit încât avui impresia că i-am văzut cu proprii mei ochi. . . Mă necăjeam puțin oricâteori el se ducea la reuniuni și în tot timpul cât dura absența lui; dar eram totuși mulțumită că am ieșit din izolarea noastră, cu atât mai mult că simțisem adesea cât îl apăsa pasivitatea pe Sartre. . .

Deodată cerul, deasupra noastră, s-a umplut de negură: Bourla a fost arestat. Lise, pe care bombardamentele o împiedicau să doarmă și care nu putea să mănânce niciodată pe săturate, plecase la La Pouèze. Bourla continua să locuiască în camera lor; o dată totuși dormi la tatăl său. Nemții sunaseră la 5 dimineața și îi ridicaseră pe amândoi, ducându-i la Drancy. Domnul Bourla tatăl trăia cu o ariană blondă, pe care nemții au lăsat-o în pace; plecând, tânărul Bourla o îmbrățișă: « N-am să mor, pentru că nu vreau să mor », îi spuse el. Câteva zile mai târziu femeia intră nu știu prin cine în legătură cu un neamț care-și spunea Felix, și care-i promise contra trei sau patru milioane, să-i scape, pe tată și pe fiu. Neamțul mitui un gardian și Lise, întoarsă la Paris, și îngrozită, primi de la Bourla câteva cuvinte scrise în grabă pe niște bucățele

¹⁾ Comitetul Național al Scriitorilor (n. tr.)

de hîrtie: îi hărţuiseră puţin, spunea el, dar îşi păstrau totuşi moralul ridicat; aveau încredere în Felix. Şi se părea că aveau dreptate să aibă încredere. Felix o vesti într-o dimineată pe blondă că toţi internaţii de la Drancy fuseseră expediaţi în Germania, dar că el reuşise să-i păstreze pe loc pe cei doi protejaţi ai lui. După masă, m-am dus cu Lise la Drancy, străbătînd primăvara în floare. La o cafenea, lângă gară, ne-au spus că noaptea trecută plecaseră nişte trenuri blindate spre Germania şi că lagărul era gol. Ne-am apropiat de gardul de sîrmă ghimpată; pe marginea ferestrelor deschise, saltelele de paie se aeriseau la soare; în camere, nimeni. Luasem cu noi binocurile şi uitîndu-ne am văzut departe, foarte departe, două siluete care se aplecau spre noi. Bourla îşi scoase bereta şi ne făcu semn cu un aer voios, descoperindu-şi ţeasta rasă. Da, Felix se ţinuse de cuvînt. El îi povesti a doua zi blondei că-i mutaseră pe cei doi Bourla într-un lagăr de prizonieri americani; o să-i facă el să iasă de acolo curînd; în orice caz, mîncau bine, se prăjeau la soare, şi aveau nevoie de rufărie: blondă şi Lise umplură un geamantan. Lise nu-l vedea niciodată pe Felix; ştia doar ce-i spunea blondă, căreia începuse să-i placă neamţul: îi tricota pulovere. Lise îi transmise că ar vrea cîteva rînduri de la Bourla; nu primi nimic. Lise stăruia. Ceru un inel pe care-l dăduse lui Bourla şi de care el nu se despărţea niciodată; nu primi nici inelul. Începu să-i fie teamă. De ce această tăcere? Unde era lagărul? Blondă păru încurcată; să fi fost oare trasă pe sfoară de Felix, sau era complicea lui, sau încercase pur şi simplu s-o cruce pe Lise cît mai multă vreme? În orice caz Lise o sîcîi zile în şir, înainte ca blondă să-i transmită răspunsul neamţului: «I-au lichidat de mult».

Disperarea Lisei şi propria mea durere m-au coplesit; în ultima vreme, mă revoltaseră multe omoruri, dar acesta mă atingea personal. Bourla trăise aproape de mine, eu îl adoptasem în inima mea şi n-avea decît 19 ani. Sartre încerca, plin de milă, să mă convingă că într-un sens orice viaţă e încheiată atunci cînd se sfîrşeşte, şi că e tot atît de absurd să mori la nouăsprezece ani ca la optzeci; dar eu nu-l credeam. Cîte oraşe, cîţi oameni pe care nu-i va mai vedea, n-ar fi putut iubi Bourla! În fiecare dimineată cînd mă trezeam, aveam senzaţia că-i fur lumea! Şi ce e mai rău e că de fapt n-o furam nimănui; nu exista nimeni care să spună: «Mi se fură

lumea!» Nimeni: și nu exista nicăieri, nici măcar o urmă a acestei dispariții. Nici un mormint, nici un cadavru, nici un os. Ca și cum nimic, absolut nimic nu s-ar fi întâmplat. S-au găsit câteva cuvinte de-alc lui, pe un capăt de hîrtie: «N-am murit. Sintem doar despărțiți». Cuvinte din altă epocă. Acum nu mai există nimeni care să spună: «Sintem despărțiți». Neantul ăsta mă înnebunea. Apoi reveneam cu picioarele pe pămînt, dar pămîntul mă ardea. De ce să se întîmple asta? De ce dormise la tatăl său tocmai în noaptea aceea? De ce se simțise tatăl său în siguranță? De ce-l crezusem? Oare nu i-au ucis tocmai blonda, milioanele ei și Felix? Poate că deportați, ar fi supraviețuit! Erau întrebări inutile, dar care îmi intrau în creier ca un cuțit. Și mai era o întrebare pe care mi-o puneam cu groază. El spusese: «Nu voi muri, pentru că nu vreau să mor!» Nu-și alesese moartea; ea îl năpădisese fără să-i ceară voie: o văzuse oare o clipă în fața ochilor? Pe care din ei îl lichidaseră întîi: pe el sau pe taică-su? Dacă ar fi știut, sînt sigură, tare sau în sinea lui ar fi strigat *nu*, și această revoltă înfricoșătoare ar fi rămas pentru totdeauna și inutil fixată în eternitate. Strigase *nu*, și pe urmă n-a mai fost nimic. Găseam această poveste insuportabilă... Am suportat-o tutuși.

★

După eliberare... ¹⁾

... Toată ziua mă plimbam cu Sartre prin Parisul pavoazat, priveam femeile îmbrăcate ca de sărbătoare, sărind de gîtul soldaților; un steag flutura strălucitor în vîrfurile turnului Eiffel. Ce tulburat îmi e sufletul! Se întîmplă foarte rar să coincidă exact cu o bucurie pe care ai așteptat-o multă vreme: eu aveam norocul să trăiesc acest lucru. Ne-am întîlnit cu oameni pe care-i cunoșteam și care se încruntaseră: «Abea de-acum încolo vor începe greutățile: o să vedeți voi ce ne așteaptă!» Îi plîngeam; fugeau de febra, de bucuria asta pentru că nu știuseră să le dorească. Noi nu eram mai orbi ca ei; orice s-ar fi întîmplat după aceea, nimic n-ar fi putut să-mi fure

¹⁾ N. tr.

aceste clipe și nici nu mi le-a furat; ele strălucesc, în amintirea mea, cu o putere care nu a pălit nici o clipă...

★

La începutul războiului, eram o dată la Gallimard¹⁾, când mi-au fost reproduse cuvintele unei femei frumoase, căsătorită cu unul dintre autorii casei de editură: «Ce vrei, războiul n-o să schimbe raporturile mele cu un fir de iarbă.» M-am simțit în egală măsură amuzată și jenată de atîta seninătate înconștientă: e drept că firele de iarbă n-au avut niciodată prea mare însemnătate pentru mine. Foarte curînd însă perplexitatea mea încetă; nu numai că războiul schimbase raporturile mele cu tot și cu toate, dar schimbase fiecare lucru: cerul Parisului și satele din Bretania, gura femeilor și ochii copiilor. După iunie 1940, n-am mai recunoscut nici obiectele, nici oamenii, nici orele, nici locurile și nici pe mine. Timpul care zece ani bătuse pasul pe loc, începuse deodată s-o ia razna, trăgîndu-mă după el; fără să părăsesc străzile Parisului, mă simțeam mai străină decît mă simțisem altădată departe, peste mări și țări. Naivă ca un copil care crede în verticala absolută, îmi închipuisem că adevărul lumii e imuabil: că rămîne încă pe jumătate cufundat într-o negură pe care anii aveau s-o risipească sau pe care revoluția avea să o pulverizeze, dintr-o dată; dar substanțial adevărul exista: în pacea pe care o trăiam, fermenta dreptatea și rațiunea. Îmi construiam fericirea pe un pămînt ferm, sub constelații imuabile. Ce neînțelegere! Nu trăisem un fragment de veșnicie, ci o perioadă trecătoare; perioada ante-belică. Apoi pămîntul mi-a arătat o altă față: plină de violență, dezlănțuită și de nedreptate, de prostie, de scandal și de oroare. Și nici chiar victoria nu avea să întoarcă timpul și să reînvie o ordine provizoriu deranjată; ea deschidea o nouă epocă: epoca post-belică. Și nici un fir de iarbă, pe nici o cîmpie, oricare ar fi ochii cu care l-aș fi privit, n-ar mai fi putut să fie, ce-a fost — totul era trecător. Asta mi-era soarta. Iar istoria își continua cursul, ducînd după sine momente de glorie amestecate cu un mal-dăr de suferințe netămăduite.

În romînește de CATINCA RALEA

¹⁾ Mare editură franceză (n. tr.)

CINEMATOGRAFUL ÎN DISCUȚIA HUMORIȘTILOR

Observînd că lumea se duce la cinematograful în mod anarhic, fără să fie prevenită nici într-un fel asupra drepturilor și datoriilor care revin spectatorului, doi foarte serioși adepți ai umorului s-au gândit să împlinească această regretabilă lacună. Adokyrou și-a asumat redactarea textului, Siné ilustrația unui « Manual » care să furnizeze spectatorului regulile unui cinefil adevărat. (*Manuel du parfait petit spectateur*, Colecție *Le terrain vague*, no. 12, 1958). După cum se va vedea din pasajele de mai jos, extrase din acest util îndreptar Adokyrou (autor al citorva tratate « serioase » despre cinematograful și caricaturistul Siné, sînt admîndoi măcinați de o pasiune dialectică, a cărei antagonică contradicție internă caută să o rezolve în această lucrare: iubesc și urăsc cinematograful în același timp. Iubesc un anume cinematograful și tocmai de aceea urăsc un alt cinematograful care e dușmanul adevăratului cinematograful... Am socotit util să prezentăm cititorilor noștri conținutul acestei cărți, fiindcă ea ne redă în imagini elocvente un anumit spirit care domnește în Apus în ceea ce privește cinematograful și rolul lui. Prima evidență de la care au pornit autorii este nepriceperea publicului spectator de a-și alege un film și de a impune un înalt nivel artistic producțiilor cinematografice:

Din nefericire nu avem posibilitatea să facem un salt înapoi pentru a regăsi puritatea și prospețimea primilor spectatori, încă necontaminați, care se duceau să vadă UN SPECTACOL, înțelegînd prin aceasta tot ceea ce comportă el ca vis, realitate și bogăție. Astăzi publicul îmbolnăvit suportă cinematograful, rezultat al comerțului, cenzurei și statului. E de două feluri acest public. De o parte avem majoritatea, credincioșii, de alta, inițiații. Și unii și alții se supun obișnuinței, și unii și alții suportă toate calamitățile cinematografice și sînt mulțumiți. Iată-i cum merg la cinema.

Primii:

Domnul se întoarce vineri seara de la lucru. Doamna îi aduce papucii și întreabă timid:

— Mergem mîine la cinema?

Răspunsul vine întrerupt de căscat:

— Sigur, fiindcă mîine e sîmbătă.

A doua zi: expediție cinematografică. Familiile se lansează pînă la cinematograful cel mai apropiat. Ies după două ore ca să facă o vizită bătrînei mătuși bolnave. Și nu bănuiesc că și cinematograful este bolnav și că boala lui e contagioasă.

Ceilalți:

Aceștia știu: citesc cronicile și cred că-și aleg filmul. Primii cunosc mutrele unor actori, aceștia însăși pretind că preferă anumiți regizori. Ei sînt serioși și iau cinematograful în serios. Caută în filmele western probleme metafizice, își frămîntă mintea și, pe scurt, nu pricep mai mult decît primii.

Trăgînd concluzia, Adokyrou spune despre publicul occidental care stirnește indignarea lui, deoarece nu se arată destul de pretențios ca să impună statului, patronilor și caselor de filme, o producție cinematografică cu adevărat artistică:

Toată lumea (sau aproape) frecventează și vizionează rău cinematograful. Nimeni (sau aproape) nu știe să aleagă un film, să savureze o proiecție, să se slujească de cinematograful ca să-și îmbogățească propria sa viață, să protesteze ca om liber împotriva ineptiilor care i se oferă, să profite de un film prost, schimbîndu-l în imaginație, să devină spectator activ, să regăsească în sălile întunecate natura lui umană.

Iată în consecință cîteva reguli de urmat.

MANUEL *du* PARFAIT PETIT SPECTATEUR

— . —
ADOKYROU *et* SINÉ

În privința sălii pe care spectatorul trebuie s-o aleagă, atunci când un film este proiectat în mai multe deodată, problema fiind foarte dificilă deoarece fotoliile fiecărei săli au prețuri diferite după un calcul de neînțeles pentru muritorii de rând, Adokyrou expune preferințele sale personale, care ar putea fi, cu succes, urmate:

În ce mă privește, prefer să văd un film senzațional, stînd într-un picior, cu brațele încărcate de pachete, în mijlocul unei cete de copii care ronșăie caramelle, decît să stau așezat confortabil într-un fotoliu regal, tapisat cu catifea și mici diamante, șlefuite de fecioare exotice, ca să văd o porcărie sau chiar un film oarecare.

O altă problemă importantă pentru spectator este plata intrării, care după părerea lui Adokyrou trebuie evitată, pentru a nu încuraja pe patronii sălilor de proiecție. Din propria sa experiență propune un sistem folosit de el odinioară care nu este, din nenorocire practicabil decît la cinematografele cu două intrări:

Mă apropiam îndrăzneț de prima intrare și spuneam controlorului de bilete: «Trebuie să găsec un prieten care e înăuntru. Intru și ies imediat. Ca să fii sigur vă las o garanție (mai mult decît costul unui bilet) pe care mi-o dați înapoi cînd ies». Intram, ieșeam pe cealaltă ușă spunînd celuiilalt controlor: «O secundă și mă întorc, mă țineți minte», mă duceam la primul controlor, luam banii lăsați garanție și intram liniștit prin cealaltă intrare, unde controlorul nu avusese încă timp să mă uite.

Dar o dată înăuntru spectatorul trebuie să evite hotărît o altă primejdie: cumpărarea programului. *Refuzați cu hotărîre* — spune Adokyrou. Acest pretins program e o impostură. Veți găsi în el un rezumat dubios al filmului, numele a trei-patru vedete principale, reclama pentru perii de dinși, costume de vinătoare sau andrele de tricotat. Numele realizatorilor (scenariști, regizor) nici nu este amintit. O dată intrat în sală spectatorul trebuie să se instaleze cît mai confortabil așa încît să uite complet că se află la un spectacol: *E mai bine să stai întins ca să poți visa. Aceeași poziție, ideală pentru cinema este imposibilă atît timp cît sălile nu vor fi mai rațional concepute. De aceea învățați să vă așezați cît mai bine.*

Dar, în sfîrșit, cum poți să alegi un film bun? După ce poți să te orientezi, după ziare, după zvonuri, după prieteni?

Adokyrou interzice spectatorului perfect să se orienteze după reclama care se face filmelor în țările așa zise civilizate:

Păziți-vă în special de anunțurile filmelor pseudo-erotice. Avem anual vreo douăzeci de: «cel mai îndrăzneț film al secolului». Cunoașteți principiul: se caută cu atenție, în orice film, secunda în care apare fugitiv un sîn sau un șold; sînt apoi mobilizați fotografiai, desenatorii, specialiștii afişelor și reclama se bazează pe această secundă de care vorbeam. Publicul crede că are de aface cu un film demn de operele marchizului de Sade, face coadă și, în sfîrșit, asistă la un film despre cursele pe jos, marcele în țările nordice sau despre viața dominicanilor.

Spectatorul perfect mai trebuie să se păzească de «Filmele curajoase», «Bătăi cum nu s-au mai văzut», de «Dramele patetice», mai ales de «Miliarde cheltuite» și în sfîrșit de... cronicarii ziarelor: *Să știți că reclama cea mai ipocrită, cea mai primejdioasă, este publicitatea redacțională. Toate săptămînalele specializate, un mare număr din săptămînalele de cultură generală (spun ele), sînt făcute din articole așanumăr din săptămînalele de cultură generală (spun ele), sînt făcute din articole așanumăr din săptămînalele de cultură generală (spun ele), sînt făcute din articole așanumăr din săptămînalele de cultură generală (spun ele). Și impresarii zis libere, dar în realitate inspirate și plătitе de casele producătoare. Și impresarii plătesc ziariștii cinstiți (mai mult sau mai puțin) și săraci ca să «lanseze» o vedetă, ceea ce corespunde reclamei făcute filmelor interpretate de această vedetă.*

Între scopurile, pe care cinematograful ne poate ajuta să le atingem, este după Adokyrou verificarea prietenilor:

Prietenii mei trebuie să fie transportați de « *Vîrsta de aur* »¹, trebuie să rîdă pînă la lacrimi de orice film al lui W. C. Fields, să plîngă la « *Drum fără întoarcere* »² să urle de furie: « *Pe cheiuri* »³, să se plictisească la « *Călătorie în Italia* »⁴, să se revolte cu marinarii de pe Potemkin, cu perechile din « *Cronica amanților săraci* » și cu descendentul lui Gingis Han din « *Furtună peste Asia* »⁵ să-i fie frică la « *Nosferatu* »⁶, să se îmbolnăvească în fața mizeriei din « *Pămînt fără pîine* »⁷ să iubească împreună cu Peter și Mary îndrăgostiții din « *Peter Ibbetson* »⁸, să revadă ori de cîte ori au ocazia filmele lui Chaplin...

Păziți-vă de prietenul care, în timpul proiecției unui asemenea film-cheie, își manifestă entuziasmul. Sînt opere pe care le primești ca pe o descărcare magnetică. Numai tăcerea exprimă în acest caz emoția, bucuria. Ieșind din sală, rătăcești îndelung cu prietenii, fără jîntă, și într-un tîrziu, vorbești despre film. Dar nu ca să faci observații ci ca să povestești secvențe. E destul.

Ieșind de la o proiecție a filmului « *Potemkin* », cineva, pe care aveam toate motivele să-l stimez, mi-a spus: « *E nostim!* » De-atunci nu i-am mai vorbit. Un altul, ieșind de la « *Nosferatu* », a pronunțat această frază: « *S-ar spune că e Cocteau!* » Mi-am dat seama că nu ai la ce să te mai aștepti de la el.

Dar spectatorii mai au o mare datorie, « *să se revolte* » oricîteori li se prezintă un film « *dăunător* »:

Nu vă lăsați antrenați de filme. Întoarceți pe dos etica lor. Dacă, de exemplu, asistați la un film nazist, sau, în orice caz, reacționar, nu uitați niciodată că valorile trebuie răsturnate că ceea ce este « *rău* » în film este în realitate « *bun* » și invers. Nu vă mulțumiți să « *trăiți* » astfel numai pentru dumneavoastră filmul, faceți-i și pe ceilalți spectatori să-l înțeleagă astfel, manifestați cu voce tare aprobarea și dezaprobarea dumneavoastră.

Trebuie să spunem că de multe ori, prostia realizatorilor ne vine în ajutor. Am văzut în 1954 un film american intitulat « *Lumea îi aparține* », în care « *cei răi* » erau rușii. Acest film făcea în mod deschis parte din seria de filme anti-roșii, dar scenariștii situaseră acțiunea la începutul secolului și ticăloșii erau pur și simplu țariști. Revoluția din 1918 era deci, în mod involuntar, glorificată.

Asemenea filme răstoarnă involuntar scopul urmărit de realizator. Să le dăm un bobtnac și să facem ca lucrurile să se întoarcă la normal. Să luăm întotdeauna partea indienilor, să protestăm cînd alții ies învingători la sfîrșit și să cerem cu voce tare și inteligibilă happy-end-uri.

Spectatorii nu trebuie să rămînă de marmoră în fotoliile lor: ei trebuie să se manifeste violent pentru sau contra. Copiii și publicul așa-zis necivilizat, adică pur, iau parte. Am văzut săli populare transformîndu-se în ringuri în timpul proiecțiilor unor filme care divizau opiniile spectatorilor.

¹) Film al regizorului spaniol Bunuel, care marchează începutul unei conștiințe sociale în filmele sale. (n. tr.)

²) Film al regizorului american Tay Garnett, realizat între cele două războaie după un roman de dragoste de Robert Lard. (n. tr.)

³) Film reacționar american, realizat în cadrul propagandei anti-roșii, filmul ține să identifice mișcarea sindicatelor muncitorești cu gangsterismul. (n. tr.)

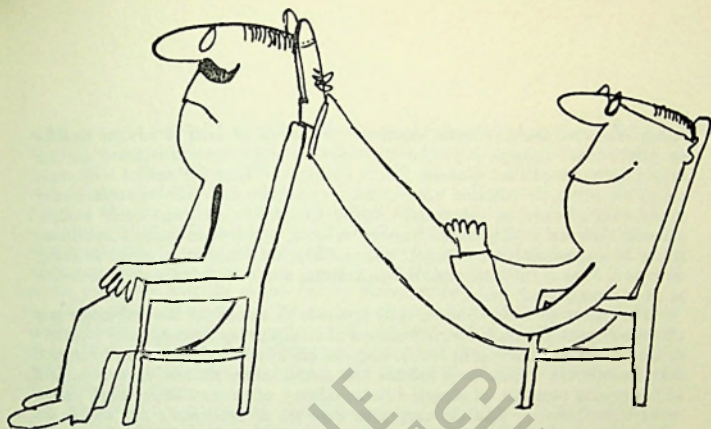
⁴) Film mediu al regizorului italian Roberto Rossellini. (n. tr.)

⁵) Marele film realizat în 1928 de Pudovkin. (n. tr.)

⁶) *Nosferatu* Vampirel, film realizat între cele două războaie de regizorul german Carl Dreyer arătînd o invazie de popolani, mesageri ai ciumei. (n. tr.)

⁷) Film documentar-social, realizat de spaniolul Bunuel; aspru rechizitoriu al mizeriei din Spania, anunțînd și explicînd izbucnirea războiului civil, în timpul căruia a fost asasinat de franchiști poetul Garcia Lorca, prieten cu Bunuel. (n. tr.)

⁸) Film al regizorului american Hothaway, realizat între cele două războaie: o impresiionantă poveste de dragoste. (n. tr.)

Să ieșim din sală, furioși, exaltați, gata să ridicăm baricade. Să încetăm a considera cinematograful ca o paranteză. El este înaintea de toate ferment, motiv de viață.

Tot în cadrul educației spectatorului ca spectator activ intră și jocurile de societate care se pot juca în timpul spectacolului. *Jocurile stupide* sînt recomandate de Adokyrou în special în timpul proiectării filmelor psihologice, a dramelor pretențioase și mai ales a filmelor biblice, creștine și patriotarde:

Cineva din bandă leșină. Ceilalți țipă, îi sar în ajutor și explică în jur că i-a venit rău din pricină că emoția pe care o produce filmul a fost prea puternică pentru el. În timpul proiectării filmelor creștine sînt foarte eficace crizele de misticism: te așezi în genunchi, strigi că harul divin a pogorît, ceilalți întrebă unde e, se roagă, își fac semnul crucii, se acuză de toate crimele ca să obțină iertare etc.

«Jocurile inteligente» se pot practica după metoda regizorului Luis Bunuel, care a făcut o dată o listă a tuturor (nu erau prea multe) situațiilor date, din filmele proaste, cu scopuri pur comerciale sau de propagandă. Dat fiind că regulile cinematografice au evoluat și o dată cu ele și «imaginația» producătorilor, lista trebuie îmbogățită și verificată practic: trebuie deci reluată operația, descoperite toate firele și numerotate diferitele genuri de intrigă. Apoi se citește începutul (exact numai începutul) unui scenariu și fiecare trebuie să spună cărui număr îi corespunde restul. Toată lumea merge apoi la cinema și cel care a ghicit numărul câștigă. Complicați jocul alegînd filme intelectuale sau preținse astfel, filme extrem de stupide, și deci cu un subiect imprezvizibil. Faceți un dicționar al tuturor prejudecăților cinematografice. Francezii bărboși, servantele picante, militarii aspri dar cu suflet mare, mamele sacrificate, copiii drăgălași, milionarii care cîntă din armonică etc., etc.

Dar *Jurnalele de actualități*? Aici își face loc firește cu toată pompa propaganda oficială, reacționară și militaristă.

Să vorbim de «Actualități». Ele se schimbă, se pare, în fiecare săptămîină. Bună glumă!... De cînd merg la cinematograful, am văzut mereu același lucru: un ministru inaugurează salonul de Agricultură, niște cucoane defilează pe o estradă ca să arate moda nouă, un meci de box, un meci de fotbal, ultima bombă destinată ca să arate apropiatului și ultimului război, marea operă de colonizare a mării țări foarte apropiatului și ultimului război, regele Greciei, președintele Statelor Unite, democratice care stînem, șahul Persiei, regele Greciei, președintele Statelor Unite, prințul de Monaco, papa de la Vatican, anarhistul fioros care aruncă manifeste,

marele erou care aruncă pbombe, reședintele Republicii vorbește la banchet vechilor campioni radical-socialiști ai jocului baloanelor de săpun, parada militară aici sau în altă parte, curse de cai, Doamna X... , fericita proprietară a calului învingător, cîștigă un număr de milioane, organizatorul «sufletelor caritabile» distribuie pline uscată victimelor ultimei catastrofe, «Regina Croitoriei» vizitează micile ateliere, o bombă încă mai perfecționată, manevre militare, poporul care aclamă un dictator scăpat ca prin miracol de un atentat, un preot binecuvîntează pe cei săraci cu duhul, un general împarte frumoase medalii bine lustruite unor eroi foarte sluși, și umbrele se poartă verzi anul acesta.

Din punct de vedere politic, toate jurnalele de actualități sînt îndreptate spre extrema-dreaptă, dreaptă! Aceasta înseamnă să-i obligi pe toți cumpărătorii «Hofului» de Darien sau a «Filozofiei în buduar» să citească ziarele «Aurora» sau «Figaro». Dar, spectatorule, oricare ar fi opiniile tale sociale, etice, politice, tu trebuie, fără să fii vreodată consultat, să suporti «Actualitățile» ultra-reacționare. Poți, firește, — ba chiar trebuie — cînd ele merg prea departe, să protestezi; dar există, din nenorocire, o mulțime de oameni care și pentru motivul că au plătit locurile, vor să vadă liniștiți ceea ce știu pe dinafară. În timpul proiecției, explicați-le cu răbdare despre ce este vorba și, mai ales, protestați ridiculizînd. Ori de cîte ori vedeți un general ținînd un discurs în limba păsărească, izbucniți în ris. Sala vă va urma, scopul urmărit de negustori, patronii jurnalelor de Actualități, nu va fi atins. Nu respectați tot ceea ce vi se arată. Trebuie să sperăm că, cu timpul, și datorită unei educări perseverente a spectatorilor, vom vedea într-o zi săli întregi golindu-se de înșulată ce încep «Actualitățile». Toată lumea va merge în fumoar, la toaletă și toată lumea va reveni, îndată ce se vor fi terminat Actualitățile. Atunci, poate, vor pricepe și «ei».

În sfîrșit, Adokyrou spune hotărît: «Acționați în timpul proiecției».

Ne-am săturat de existența a două măsuri. Niciodată un exploatare, un polișt, un public «bine intenționat» n-au găsit insultător să se facă zgomot aplaudîndu-se un film de propagandă pentru război. Toate aceste personaje găsesc insultător însă să se facă zgomot huiinduînd același film. Dacă cuvîntul libertate mai are vreun sens, atunci cele două zgomote trebuie să fie egale. De voi depinde ca să dați un sens cuvîntului libertate.

Cînd un film vă displace, cînd găsiți că este injurios față de libertate, de dragoste, de viața omenească, protestați cu toată puterea și prin toate mijloacele. Dacă sînteți amenințați cu excluderea din sală, cereți să fie de asemenea excluși cei care manifestă «pentru» film. Spuneți că «Constituția» vă apără, că plătiți biletul dumneavoastră, cumpărați și dreptul de a protesta. În orice caz e mai cîștit, mai curajos și mai viril, să faceți așa fel încît să fiți exclus din sală și chiar urmăriți în justiție, decît să rămîneți pasiv în fotoliul dumneavoastră și să primiți palme.

În cazuri grave, ar trebui să organizați manifestații. Strigătele izolate, glumele, ouăle docile nu ajung. Trebuie uneori să întrerupeți proiecția și să arătați tuturor celor care vor să ne impună marșa lor indigestă că nu ne lăsăm duși de nas. Nu vă temeți de scandal, fiindcă motivul, e una din cele mai puternice arme. Organizați-vă, înarmați-vă cu trompete, fiți gata să vorbiți în public ca să explicați atitudinea voastră.

Nu vă lăsați influențați de cuvintele mari (uneori istorice) pe care nu vor lipsi să vi le arunce apărătorii bunei ordine morale și intelectuale. Aceste cuvinte sînt mult mai ipocrite decît loviturile de matracă (pe care orice om liber trebuie să fie gata să le primească).

Se va vorbi de libertate de expresie?

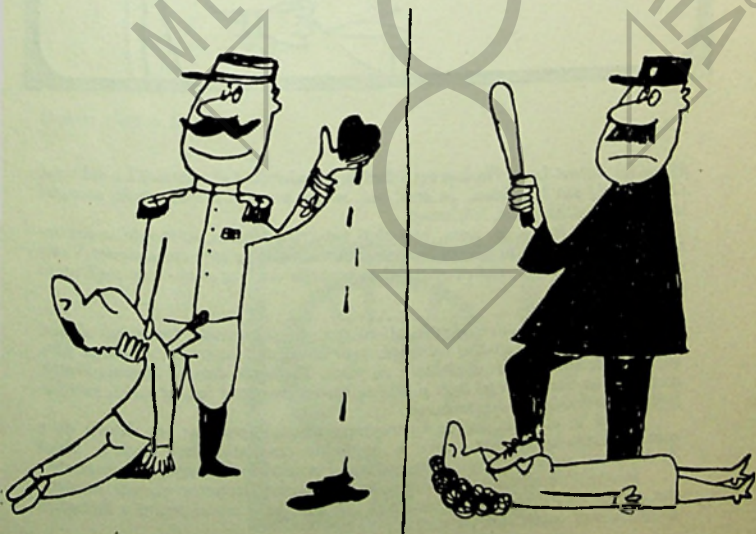
De acord, libertatea cuvîntului este un bun de preț și toată lumea trebuie să poată privi, în liniște, orice. Din păcate, cinematograful nu este liber, și abia dacă

avem (nu fără greutate) un film antimilitarist la nouăzeci și nouă de filme militariste, un film ateu la nouăzeci și nouă de filme creștine. Libertatea cuvîntului nu există deci, și în aceste condiții, noi care sîntem lipsiți de filmele pe care am vrea să le vedem, avem dreptul, datorită, de a însiera filmele care nu ne plac, de a împiedica proiecția lor. Noi nu cerem decît reciprocitate: un film pentru, un film contra. Dacă ar fi așa, eu cel dintîi aș cere ca opiniile altora să fie respectate; dar atît timp cît, pe ecranele lumii^{*)}, numai opiniile altora au drept la viață, cer să fie împiedicați, și ei, să se exprime. Prefer distrugerea ecranului, celui ecran care lasă să se audă numai un singur sunet de clopot (de la Roma, evident).

Cei care vor să se exprime într-un anumit mod, găsesc în drumul lor numeroase obstacole care se numesc: cenzură, asociații religioase, capi de familie, guvern, negustori de supă etc. Cei care vor să se exprime în alt mod sînt, din contra, ajutați, încurajați, subvenționați, alintați. Să fim noi, spectatorii, obstacolul lor, pînă ce alte baraje vor fi distruse.

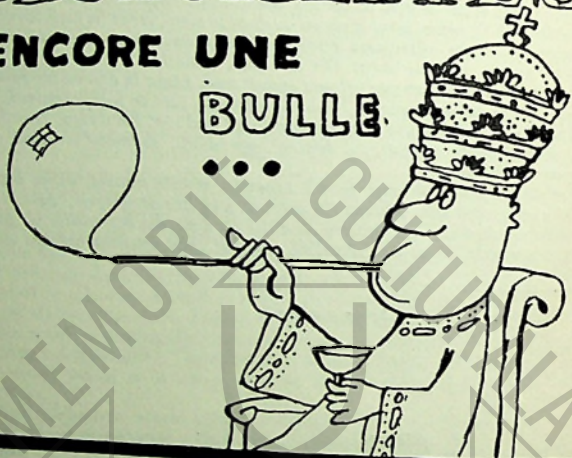
Trebuie să fim intoleranți, fiindcă toleranța, virtute creștină, mijloc important în mîinile celor care dețin puterea (în cazul de față cinematografică) duce la acceptarea oricărei otrăve. Veți remarca de altfel că dacă, din întîmplare, un film bun învinge obstacolele, ei nu sînt niciodată toleranți. Sînt interzise aproape peste tot

*) Adokyou se referă la lumea occidentală.

ACTUALITÉS

ENCORE UNE BULLE

Încă o bulă papală

filmele lui Autant-Lara. Nu le-a venit însă în cap niciodată să interzică Le defroqué (Răspopitul) sau Napoléon. În acest caz, soluția practică este să urmărim exemplul lor și să ne arătăm și noi, intoleranți.

Fiiți atenți însă la un lucru: protestați împotriva filmului, nu împotriva cinematografului. Nu imitați pe fasciști care au sfîșiat ecranul pe care era proiectat Vîrsta de aur. Nu cu ecranul, nici cu aparatul de proiecție avem ce avem, ci cu realizatorii unui film.

Nu fiți numai negativi. Manifestați-vă zgomotos și entuziast, transmiteți căldură unei săli glaciale. Faceți-i să înțeleagă, prin aplauzele voastre că un anume film, maltrat de critică, și de oficialitate, vă place. Provocați discuții. Dumneavoastră, spectator bun, faceți așa fel încît și alții să devină spectatori buni și activi, manifestîndu-și aprobarea sau dezaprobarea.

Dar și în afara sălilor de cinematograf, bunul spectator are datoria de a continua lupta lui dreaptă pentru o producție cinematografică cinstită, liberă de dominația sacului cu bani și de amestecul cenzurii polițieneste, religioase etc.:

În condițiile actuale, o ameliorare a fenomenului cinematografic este nesigură, dar aceasta nu trebuie să ne împiedice să acționăm fie și numai pentru a demonstra existența unui public care nu mai este pasiv.

Vreți un cinematograf mai bun? Luptați împotriva celor care fac cinematograf prost și împotriva celor care împiedică dezvoltarea cinematografului bun.

.....
Nu dați banii voștri filmelor de propagandă creștină, militară sau polițistă.

.....
Acționați violent împotriva cenzurilor oficioase. Dacă, printr-o nefericire, vă găsiți în acele locuri rău famate, care se numesc prin eufemism « lumea bună », și o văduvă vîrstnică se plînge de cinematograf, distrugător al regulilor morale, perversitor al tineretului, imagine a lui Satan etc. . . să știți că aceste cuvinte urmăresc să înjosească și mai mult cinematograful, să înăbușe ultimele sale veleități de eliberare. Răspundeți, așadar, luîndu-vă aerul cel mai snob, că doamna are dreptate, fiindcă singurele exemple propuse de ecran sînt oamenii care au ajuns rău: războinici, preoți, polițiști.

Violența lui Adokyrrou împotriva cinematografei convenționale, a artei comercializate și tuturor acelor forme pseudo-artistice de propagare a ideologiei burgheze, deși ține puțin de revolta anarhică a suprarealismului, curent din care a făcut parte și el în tinerețe, totuși pronunță cu voce tare cîteva adevăruri bine simțite asupra lumii burgheze contemporane.

G. H.

Caricaturile de SINÉ (Franța)

IMAGINEA PREZENTULUI ÎN LUME

COLEGII

ЮНОСТЬ

Farmecul inefabil al prozei scrise de tineri constă poate tocmai în capacitatea de a înregistra cu o neobișnuită acuitate fenomenele din jur și de a împărtăși gândurile firesc, cu sinceritate.

Așa este nuvela *Colegii*, publicată de V. Aksionov în revista *Iunosti* — o povestire despre tineri scrisă de un tânăr. Aksionov este medic, aproape de aceeași vîrstă cu eroii săi și, fără îndoială, multe din întâmplările descrise au un caracter autobiografic. Eroii sînt foștii săi colegi de facultate, pe care îi cunoaște bine și pe care nu i-a uitat. Îl interesează tot ce li se întîmplă și încearcă să descopere (și reușește) ce anume îi face pe acești tineri să fie așa cum sînt. Și cînd în paginile pline de vervă, de nerăbdare tinerească și, uneori, poate de explicabilă frondă, întîlnim atitudinea gravă și plină de răspundere în fața vieții, o simțim aparținînd acestei tinereți ca o parte inalienabilă a ei, ca un produs al societății în care s-au născut și au crescut eroii lui Aksionov.

După terminarea facultății, foștii colegi care au învățat și au trăit împreună, se despart cu părere de rău, dar și cu simțămîntul plin că de acum încolo se vor afla față în față cu adevărata viață și că drumul pe care-l vor avea de parcurs le păstrează surpriza unor neașteptate încercări, dar și nebănuite satisfacții. Îi neliniștește pe toți aceeași firească întrebare: ce va fi cu ei? Cum se va desfășura confruntarea cu viața?

Este ceea ce a trezit interesul, fără îndoială al celor tineri mai cu seamă, pentru povestirea lui Aksionov. Nuvela oglindește în mod sugestiv o nouă etapă în dezvoltarea spirituală a tinerețului, remarcă criticul literar V. Ozerov (*Voprosi literatury*, nr. 12 1960). Autorul descoperă bogata lume interioară a eroilor săi. Tinerii înfățișați de Aksionov n-au avut cum să cunoască cumplinele încercări ale războiului, greutățile anilor rămași doar în amintirea părinților, dar asta nu-i face nicicum să trăiască viața cu ușurință. Ei știu că viața merită să fie trăită numai atunci cînd dai tot ce poți; și mai știu că, oriunde, în orice împrejurări, o poți face. Eroii nuvelei — arată V. Ozerov — sînt niște tineri buni și cinștiți, chiar dacă unii dintre ei au suferit de scepticismul, deseori mimat, ce putea fi înălțat la o parte din tineret. Viața a risipit însă în mod definitiv o asemenea stare de spirit.

Povestirea oglindește începutul unei vieți și munci de sine stătătoare, a trei tineri medici. Unul din ei, Saza Zelenin, pleacă într-un cătun îndepărtat și își face datoria convins că a ales bine chiar dacă uneori i se pare că nu este destul de pregătit pentru a face față tuturor greutăților. Dar pe măsură ce înfruntă dificultățile începutului, capătă tot mai multă încredere în sine. Doi din tovarășii săi urmează să plece ca medici pe vase maritime de cursă lungă. Este ceva cu totul nou, într-o privință neobișnuit și cineva le spune că sînt

atrași de mirajul marilor călătorii, de exotismul tărimurilor îndepărtate. Ei știu însă că nu este așa, că oriunde este nevoie de ei și, mai ales, că oriunde pot munci așa cum înțeleg. Totul pentru acești tineri sovietici este să nu se abată de la acea năzuință spre desăvârșire pe care o consideră bunul cel mai de preț, la care s-au gândit totdeauna și care li se pare singura demnă de un om.

Nu le place să folosească cuvinte răsunătoare și poate de aceea, ironia prietenească ascunde uneori ceea ce fiecare știe despre celălalt: devotamentul sta-tornic pentru modul de viață al societății în care au fost crescuți. Se ivesc însă și clipe când cuvintele grave trebuie spuse răspicat, în față, și ei le rostesc celor care caută căi ocolite, celor pe care un rest de lașitate și neînțelegere a principiilor orînduirii socialiste îi împinge spre nepăsare sau necinste. Refractor oricărui compromis, Sașa Zelenin își pune în primejdie viața pentru că nu înțelege să cedeze în fața unui ins decăzut și ostil societății.

Sintem o generație de oameni care merg cu ochii deschiși, se afirmă în povestire. Pornirea de a spune cit mai multe, de a cuprinde totul din viață — și munca, și dragostea, și prietenia — de a rîde și a fi duios în același timp, de a ajunge la deplina sinceritate, intransigent cu tine și cu alții, caracterizează nuvela *Colegii*, această nereștinută mărturisire a tinereții în pragul maturității. Bine primit de cercurile largi de cititori și unanim apreciat în presă, tînărul medic Vasili Aksionov ne deschide o minunată pagină din viața tineretului sovietic.

O. PĂSCĂLUȚĂ

POEZII TURKMENIEI DE AZI

ДРУЖБА НАРОДОВ

Revista sovietică «*Družba Narodov*», nr. 5, publică în tălmăcirea lui Iuri Gordienko, versuri ale poezilor contemporani turkmeni: Berdi Kerba-baev, Ata Atadjanov, D. Haldurdi, Iagmur Pirkur-baev, Kerim Kurbannepesov, Ciari Kurban-

liev, Annâ Kovusov, Akdjermal Omarova, Kerim Kurbannepesov, Ciari Kurban-klicev, Saher Bordjakov, Allaberdi Haidov și Mamed Seidov.

Intr-un lapidar cuvînt introductiv, Gordienko vorbește despre frumusețea pămîntului Turkmeniei sovietice, despre uriașele transformări ce au loc în această republică unională și despre felul în care poezia turkmenă de azi exprimă, în limbaj artistic, această realitate în continuă desăvârșire.

Micul popor turkmen, al cărui număr se apropie de două milioane de locui-tori, împreună cu celelalte popoare din Asia Centrală «Sovietică», își făurește azi o viață fericită, așa cum nici nu putea visa în trecutul de neștiință și mizerie.

Lipsa apei, care a constituit de veacuri cea mai arzătoare problemă a Turk-menici, a inspirat versuri străbătute de profunde accente de durere. Nu pot stîrni mirare deci aceste versuri ale poetului clasic Mahtum-Kuli, denumit «*Glasul*

Turkmeniei, care îl sfătuiește astfel pe cel dornic să lase o urmă a trecerii sale pe pământul turkmen:

*Tu rază caldă fii pentru popor,
Și boare fii, și apă de izvor.*

Astăzi, datorită construcției canalului Kara-Kum — care va fi cel mai mare canal din lume și care în parte a și fost dat în folosință — tema apei sună altfel. Apa a înprospătat nu numai pământul Turkmenistanului, ci și poezia sa.

Pornind de la izvorul poeziei populare și împletind-o cu noile aspecte ale vieții actuale turkmene, Șaher Bordjakov zugrăvește în *Balada trandafirului*, contrastul dintre tinguirea și resemnarea din trecut a omului de pe aceste meleaguri în fața naturii care nu i-a dăruit apă — și încrederea omului sovietic al Turkmenistanului de azi în propriile sale forțe, capabile să schimbe, clipă de clipă, înfățișarea pământului său. În această baladă, poetul povestește cîntecul unui « *bakşi* » (cîntăreț popular turkmen).

Un trandafir singuratic a răsărit pe un țărm pustiu. Vîntul și nisipul din Kara-Kum sînt gata să-l doboare. Cînd și cînd, norii îi dau puțină rouă, dar vîntul alungă norii. Atunci marea își trimite valurile, dar apa ei este sărată și amară. Trandafirul moare. Astfel, spune poetul, că își încheia balada cîntărețul popular. Dar el, Bordjakov, poetul Turkmeniei de azi, nu poate fi mulțumit cu acest sfîrșit. Apa care va curge pe toată întinderea marelui canal al Turkmeniei îl face să încheie astfel străvechiul cîntec:

*Și unde astăzi, țărmul
Este doar un pustiu,
Îl va umple parfumul
Trandafirului viu.*

Bumbacul, cea mai de seamă bogăție a Turkmenistanului, a fost întotdeauna și este și acum una din temele cele mai îndrăgite ale poezilor.

Iagmur Pirkuliev, în poezia sa *Vîntul*, redă cu mult meșteșug dirzenia omului în fața vîntului aprig care, de veacuri, i-a fost un dușman temut, în special în perioada culesului bumbacului; puterea vîntului, mai ales, este transmisă cititorului, cu multă forță și autenticitate:

*Cu luciri, din cînd în cînd,
Colții, vîntule, ți-arăți
Ca să sfîșii, lup flămînd,
Turnele de nori.*

Poetul Berdi Kerbabaev, cunoscut și ca prozator prin romanele sale *Nebit-Dag* și *Pasul hotărîtor* — împrumută poeziei sale ceva din luminozitatea verilor turkmene așternute peste cîmpurile de bumbac, ceva din albeața caldă a acestei plante și, de aceea, versurile sale sînt pline de optimism.

Dintre poeziile tălmăcite de către Iuri Gordienko — reține în mod deosebit atenția poezia *Verstele* de același Șaher Bordjakov, din care se răspindește un fior de neastîmpăr, atît de caracteristic poporului turkmen, neobosit călător al drumurilor prin deșert:

*Cizmele mele
Destul ați trîndăvit fără treabă!
Scrîșniți acum din carlîmbi,
Cizmele mele!*

Străbătută de o delicată simțire, avînd parcă ușorul clinchet al gingașelor prohoade pe care le cîntă — este poezia *Cerceii* a Akdjemalei Omarova:

*Unde-i sînt caldele mîini... unde-i el?
Și cui în ureche pune-acum un cercel?*

Mireasma roadelor și culorile lor calde umplu versurile poeziilor turkmeni de pitoresc, ca de pildă *Guliabi* de Ata Atadjanov. Problemele strîns legate de actualitate își găsesc un răsunet puternic în poeziile lui Haldurdi, Kovusov, Haidov și Seidov.

În Turkmenia, roua de pe bumbac înseamnă un an îmbelșugat. Citind aceste versuri — putem spune că, în cîmpul literaturii turkmene contemporane — boabele de rouă s-au arătat de mult vestind poeziei nu numai un an îmbelșugat, ci un întreg viitor bogat în realizări.

VERONICA RUSSO

PE MALURILE DUNĂRII

Viața nouă din țara noastră a fost în ultimii ani tot mai des oglindită în literatura sovietică. După *Mărțișor*, romanul lui V. Griaznov, și *Poveste despre Rominia* a lui A. Moldovanov, după culegerea de nuvele intitulată *Pe sub stelele Balcanilor* a lui Mihail Ceabanivski, romanul *Pe malurile Dunării* al aceluiași Ceabanivski, apărut la Moscova în 1960, aduce o imagine largă a vieții poporului român din ultimele două decenii. Acțiunea lui începe încă în anii ultimului război mondial pentru a se încheia în zilele noastre. Perspectiva istorică a trecutului dezvăluie grelele condiții în care a trăit poporul român înainte de eliberarea sa. Scriitorul urmărește îndeosebi viața lumii rurale, zugrăvind convingător mentalitatea, psihologia țăranului român și, mai ales, starea lui economică de îngrozitoare mizerie, starea lui socială de totală asuprire. Petru Uradu devine figura centrală și tipică pentru suferințele îndurate de țăranul sărac, ca și pentru teama, prejudecățile ce s-au cuibărit în sufletul lui în anii de asuprire și înrobire. Dar oamenii nu rămîn aceiași, împreună cu viața și sub înfrîurirea ei, se schimbă. Procesul de transformare a conștiințelor, de schimbare și creșterea oamenilor constituie principala problemă dezbătută în roman. Acest proces începe timid și numai la unii eroi înainte de 23 August 1944. În acest proces joacă un rol însemnat puțința de a cunoaște adevărul despre Uniunea Sovietică. De aceea, aviatorul sovietic Ivan Cernomor căzut cu avionul în regiunea bălților dunărene va deveni părintele spiritual și dascălul tinărului Nicolaie Stanbu.

Dar, desigur, asemenea procese de transformare a conștiințelor se vor petrece mai ales după 23 August 1944, sub impulsul marilor înnoiri ce se desfășoară în țară. Mihail Ceabanivski nu este adeptul soluțiilor rapide și al rezolvărilor leucicioase. Multe șovăieli, greutate, îndoieli cunoaște drumul lui Petru Uradu pînă cînd va ajunge la înțelegerea adevărului vieții noi și va intra în gospodăria

agricolă colectivă. Și, în genere, imaginea satului este înfățișată în toată complexitatea ei de ciocniri, conflicte, de procese care se nasc și biruie în lupta cu vechiul.

Interesante și viguros zugrăvite sînt figurile de comuniști Nicolae Stanbu, Ștefania Oancea, Gheorghe Dobrogeanu.

Autorul ne-a înfățișat trecutul lor de luptă ilegalistă și munca lor dirză pentru construirea unei patrii socialiste. De remarcat prezentarea complexă, psihologică motivată, bogat argumentată a acestor eroi, care rămîn în amintirea cititorilor ca niște figuri vii și convingătoare. Aceste personaje sînt incontestabil tipice pentru oamenii noi, care cresc și se dezvoltă în țara noastră și prezența lor sporește și mai mult interesul pe care romanul lui M. Ceabanivski îl prezintă pentru cititorii romîni.

T. N

FEMEI SUB CASĂ

Titlul culegerii de povestiri a scriitoarei cehe Hermína Franková, ne face să credem că ne aflăm în fața unor întîmplări care preamăresc — o dată mai mult — curajul și bărbăția femeilor în luptă. Nu știu în ce măsură cititorul se va simți sau nu deziluzionat, dar nu la căștile luptătorilor se referă autoarea, ci la cu mult mai banalele (dar atît de mult căutatele) căști, pe care le vezi înșirate în șiruri lucitoare în unitățile *Igiena*. Sub casca de metal, fericite la gîndul metamorfozei ce se va petrece în curînd cu părul lor, femeile sînt gata să povestească, să facă confidențe. Cui? Bineînțeles — coafezei.

Cîte știe, cîte află o coafeză în timp ce din miinile ei iau naștere minuni de culori și ondulații, ne arată prima povestire a culegerii, intitulată *E simplu*.

Și întocmai ca la coafor, așa cum clientele se perindă pe sub căștile dată-toare de frumusețe, prin fața noastră se perindă un cortegiu de întîmplări hazlii, toate avînd în centrul lor femeia.

Hermína Franková știe să surprindă comicul diferitelor situații prin care trec eroinele ei. Chiar dacă în majoritatea cazurilor, povestirile nu depășesc două pagini, diferite tipuri de femei se conturează, prind viață, de la fata tînă, dornică să se mărite și al cărei unic pretendent este un mare mîncăcios, pînă la mama care — furată de depănarea multiplelor ei talente din tinerețe — își uită cu totul îndatoririle casnice: «Ce? E douăsprezece? N-am pregătit nimic pentru masă, dar cumpără și tu iar niște salam, că tot îți place. Seara o să-ți faci tăticul ceva de mîncare...»

În multe dintre povestiri, însă, de după întîmplările și replicile pline de haz, rîzbate o notă de amărăciune. Uneori, ești dispus să pui acest rîs cu gust amar pe seama unor amintiri din tinerețea autoarei, pe care o bănuiești tristă din povestirile *Singura fată cinstită* și *Curcubeul*; alte ori, pe seama dezaprobării pe care o citești între rîndurile fiecărui episod.

Deși destul de puține la număr, povestirile cuprind cele mai variate aspecte ale vieții cotidiene. Cît de prost își cresc unele mame copiii și cît de

oarbe sînt în fața defectelor lor, primele semne de așa zisă iubire la fetele abia trecute de vîrsta copilăriei și superficialitatea acestui sentiment — și fiindcă e vorba de superficialitate — snobismul și falsa cultură a unor pseudo-intelectuali și altele, și altele.

Iată-l pe micul Eugen, copilul răzgîiat din *Toți îl iubesc*, un autentic domn Goe, devenit spaima casei de odihnă în care venise cu mama lui: « *M-a întrebat, spuse doamna cea distinsă, de ce am păr cărunt. Fiindcă sînt bătrînă. Și de ce ești bătrînă? Fiindcă sînt de mult timp pe lume. De ce ești de mult timp pe lume? Fiindcă e mult de cînd m-am născut. Am ajuns la berze, pe urmă la jînuturile sudice, la transatlantice, la președintele Americii, la rasism și pînă să găsesc răspuns la întrebarea de ce n-am și eu un sclav — a dispărut* ».

Se evidențiază în mod deosebit povestirea *Scînteiere*, un monolog cu adevărat scînteietor de umor, în care eroina, « coplesită » de dragostea și încrederea soțului ei Otă (« *Noi avem o căsnicie exemplară. Otă are încredere în mine și cu nu mă țin de aventuri. Tu ești ca o stîncă, spune Otă, pe tine construiesc. Asta te leagă, nu glumă* »), ar vrea și ea să poată povesti bărbaților care încearcă s-o impresioneze cu necazurile lor conjugale, că e nefericită în căsnicie.

Și pe urmă m-a întrebat: « și tu, Anicko? Uneori pari atît de tristă... » A fost groaznic, fiindcă n-am putut să-mi amintesc de nimic ca lumea, îl vedeam doar pe Otă cum aruncă pijama sub cadă, dar asta nu-i o problemă despre care să poți discuta, așa că am tăcut și mi-am plecat capul și Jozka a spus: « cît de delicată ești tu? ». Cîteodată, mă gîndesc că Otă n-ar trebui să aibe atîta încredere în mine. Să faci mereu pe stîncă, te epuizează. De-ar face o dată scandal, ah, Berti... Pe urmă aș putea povesti și eu că sînt nenorocită. »

Hermína Franková este de profesie farmacistă. Defectele femeilor pe care le prezintă n-au putut scăpa balanței sale de precizie. Cu un spirit de observație demn de invidiat, autoarea sezează esențialul, găsește tonul cel mai potrivit pentru a combate greșelile care mai persistă în comportarea unora dintre femeile zilelor noastre, rămășițele concepțiilor burgheze din conștiința lor. Și, ca armă, Hermína Franková a știut să-și aleagă una deosebit de eficientă — umorul, umorul care nu crușă, care te face să rizi — dar și să meditezi.

SANDA APOSTOLESCU

PAJUL DIN TURTĂ DULCE

twórczosc

Există în literatura polonă contemporană un grup de scriitori (Stanisław Dygat, Wojciech Żukrowski, Bohdan Czeszko ș.a.), care manifestă o aplicare predilectă pentru cuprinderea și reflectarea realului în forma bufoneriei vizînd grotescul de diferite fakturi. Printre aceștia se înscrie și nuvelistul Stanisław Zieliński, care debutează și se afirmă după ultimul război prin cîteva culegeri de nuvele și povestiri cu teme inspirate din încercările suportate în timpul ocupației fasciste.

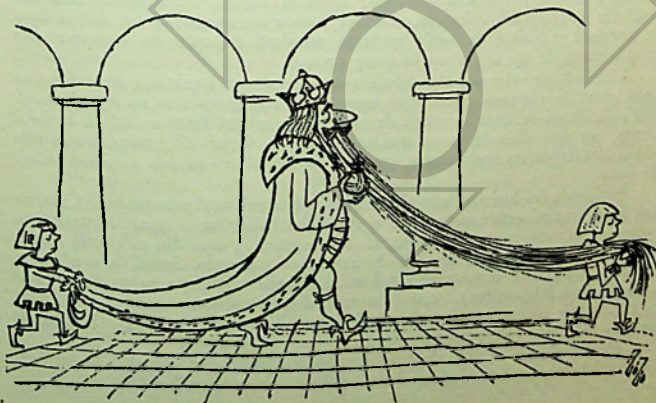
Păstrîndu-și inclinația către bufonerie, Zieliński își lărgeste ulterior sfera preocupărilor tematice. Este sezisabilă de asemenea ușoara îndepărtare de grotescul intens al primelor sale nuvele și povestiri. În nr. 4, 1961 al revistei *Twórczosc* (Creația), Zieliński publică o nuvelă intitulată *Pajul din turtă dulce*, a cărei acțiune se desfășoară pe două planuri temporal apropiate, dar diferite geografic. În prima parte a nuvelei, autorul își localizează subiectul într-un cartier din Varșovia, Mokotów, în anii imediat următori Revoluției din Octombrie 1917. Relatarea, prin intermediul impresiilor unui copil bolnav, a unor fapte diverse, care au loc în imediata lui apropiere, prilejuiește scriitorului oglindirea unei imagini veridice a realității social-umane. În tonul ironiei ușoare, mergînd uneori pînă la gluma dezinvoltă, Zieliński perindă prin fața cititorului o mulțime de amănunte neașteptat de banale, în selectarea căroră, aparent, nu vedește nici un criteriu și care, considerate izolat, ar putea să pară exterioare temei. Dar, tocmai din aceste amănunte cotidiene, talentul autorului încheagă chipuri de zile. Instantaneele portretistice ale tinichigiului, invalidului de război cersînd, vizitiilor, țiganilor, trupei de saltimbanci etc. dezvăluie lumea care popula orașele de provincie și cartierele mărginașe ale capitalei poloneze în vremea rînduiriilor sociale de tristă amintire.

Doamna Kaszyrin, proprietăreasa casei în care locuiește copilul cu părinții săi evacuați din Kiev, trăiește din nostalgia unui trecut strălucitor pentru ea, în afara căruia totul i se pare lipsit de interes: *Tineretul de azi — spune ea — trăiește așa în genul izgonirii din rai. Viața a devenit cenușie și săracă. Nu mai sînt uniforme impunătoare, toalete somptuoase și nici interioare exorbitante...* În conștiința ei, persistă fașada poleită a țarismului. Nu poate înțelege cum au fost posibile toate răsturnările efectuate de Revoluția din Octombrie, într-o țară ca Rusia în care existau numai ofițeri «șapte sute de mii». Fosta «damă de

pension», subtil ironizată de autor, nu pricepe într-adevăr nimic din resorturile sociale care au urnit masele la luptă. Prin povestirea mamei copilului care se străduiește să-i explice cele întâmplate, autorul urmărește drumul parcurs de un eșalon al Crucii Roșii Poloneze, de la Kiev pînă la Tiraspol, în timpul înfringerii definitive a armatelor lui Denikin. Deși nu stăruie, prin ample comentarii descriptive, asupra evenimentelor care se succed cu repeziciune, autorul schițează un crîmpei autentic din epopeea croică a înființării tînărului stat sovietic. În sînul armatei albilor, domnește deruta, soldații jefuiesc pretutindeni cu aprobarea tacită a ofițerilor. Comandanții înșiși înțeleg non-sensul împotrivirii lor. *Pentru ce să mai lupți împotriva unor fenomene inevitabile? ... Nouă nu ne mai poate ajuta nimic!*, rostește revelator comandantul «apărării» Odessei ocupate de albi. Ei luptă doar în virtutea inerției, vitejia lor fiind doar pură fanfaronadă. Orașul Tiraspol, de pildă, «apărat» de 14 trenuri blindate înțesate cu albi, este cucerit numai de o jumătate de escadron din brigada lui Kotovski.

Plin de umor, într-un stil alert, pîrînd a nu lua nimic în serios, Zieliński realizează pe ambele planuri o imagine retrospectivă reală, deși forma este, în general, aceea a bufonadei. Este o demonstrație convingătoare a bogăției modalităților artistice pe care le poate mînuî un scriitor.

STAN VELEA

ZIOMSKI (R. P. Polond)

Caricatură

FABULELE LUI HRISTO RADEVSKI

În ultimul volum de *fabule* ale lui *Hristo Radevski* sînt cuprinse cele mai frumoase lucrări din acest gen, scrise de poetul bulgar în diferitele perioade ale creației sale. Aici găsim și fabule datînd din timpul celui de-al doilea război mondial. În acei ani de luptă îndîrjită împotriva fascismului, poetul bulgar folosește cu pricepere exprimarea alegorică. Fabulele lui H. Radevski au jucat, de altfel, un rol important în demascarea fascismului. Alegoriile, ca cele din *Lupul* (1943), erau cu totul evidente. În lupul care « credea că e de datoria lui să dispună de întreaga natură », și care, ca atare, « începe să jupoaie de-a valma pielea altora », iar atunci cînd este avertizat de celelalte animale, răspunde că « doar de aceea v-ați născut (ca eu să vă mîنینc!) » — recunoaștem cu ușurință hitlerismul.

Restul fabulelor cuprinse în volum aparțin perioadei de după 9 septembrie 1944. Atît tematic cit și din punct de vedere artistic, ele ocupă un loc însemnat în cadrul complexei activități scriitoricești a lui Hristo Radevski, precum și cadrul noii literaturi a Bulgariei socialiste.

De data aceasta satira este pusă în slujba demascării dușmanilor păcii și socialismului. Gorilei i-a încăput în mîini o bombă cu care vrea să curme existența omenirii — *Gorila și bomba*; lupul și vulpea, nemaiputînd fura din avuturile gospodăriei colective, asurzesc lumea cu văicărelile lor despre lipsa de libertate — *Vaiete de luptă*; zdreanța murdară aruncată de gospodar este transformată de cei din afară în steag ș.a.m.d.

Deosebit de valoroase sînt fabulele care au ca temă ironizarea sau satirizarea unor rămășițe ale unei mentalități învechite. În *Măgarul care s-a supraîncărcat*, sînt ridiculizați cei care se apucă de prea multe lucruri dintr-o dată și, în felul acesta, nu pot duce la capăt nici unul, iar în *Calul și furnica*, ironia este îndreptată împotriva acelor care, cuprinși de îngîmfare, nu dau ascultare criticii de jos.

Măiestria lui Hristo Radevski ca fabulist este evidentă pretutindeni. Contrastul, sura ironiei, este construit cu o deosebită îndeminare. Acest contrast este categoric și, mai ales, neașteptat. *Critica măgarului*, una din cele mai reușite ~~fabule~~ ale lui Radevski, abundă în asemenea contraste. Astfel, la o adunare, unde este discutat comportamentul calului, oaia « *sîdătuiește pe participanți să vorbească cu înfelepciune* », porcul « *vorbește despre curățenie* », cocoșul, trîmbițînd și bătînd din aripi, condamnă « *îngîmfarea fîsdă rost* », iar măgarul « *atribuie generos măgăriile sale calului* ».

Remarcabilele calități ale fabulelor lui Radevski sînt întregite de ușurința și plasticitatea exprimării și, mai ales, de concizia concluziilor.

TIBERIU IOVAN

UN NOU ROMAN ISTORIC

„UVERTURA RENANĂ”

Johann Georg Forster, devenit celebru la vârsta de douăzeci și patru de ani, în urma publicării volumelor intitulate *Călătorie în jurul lumii* — rezultat al experienței acumulate în cursul celei de a doua expediții a lui James Cook — n-a fost numai un talentat scriitor iluminist german. Naturalist, explorator, om de o deosebită energie și mare admirator al Revoluției franceze din 1789, el a reprezentat aripa revoluționară a burgheziei germane în ascendență și a fost un activ participant la evenimentele social-politice ale vremii lui. Îndată ce Maiența devine focarul luptei duse de forțele progresiste ale poporului german pentru libertate socială și națională, scriitorul Georg Forster se situează în primele rinduri ale acestei lupte. După ocuparea vechiului oraș de pe Rin de trupele revoluționare franceze (1792), el militează în cadrul clubului iacobin, al «Societății adeptilor libertății și egalității», devenind în curând președintele ei. Ales în 1793 deputat, Forster pleacă la Paris, unde prezintă în fața Conventului Național propunerea de anexare a Maienței la Republica Franceză. Dacă activitatea sa politică provoacă și până în acest moment istoric indignarea reacțiunii germane, propunerea făcută de Forster în numele populației din Maiența are drept urmare proscrierea sa. Judecând superficial s-ar putea într-adevăr crede că propunerea susținută de Forster ar fi contravenit intereselor naționale ale poporului german. Nimic n-ar fi mai greșit. Convins că «doar popoarele libere au patrie», el consideră revoluția drept singura cale care duce la constituirea națiunii și crede că din Maiența republicană flacăra revoluției ar putea cuprinde întreaga Germanie. Evoluția istorică a infirmat ulterior mijloacele, dar nu scopul urmărit de Forster. Atunci însă, la sfârșitul veacului al 18-lea strădaniile sale premature se lovesc de rezistența puternică a absolutismului feudal. Maiența este ocupată de trupele contrarevoluționare prusace și Forster obligat să-și petreacă puținele zile ale vieții în exil, la Paris, unde continuă să aducă servicii cauzei revoluției, rămânând credincios principiilor ei chiar în etapa în care reprezentanții de seamă ai burgheziei ascendente o trădează. Atitudinea sa revoluționară, plenitudinea experienței practice care stă la baza activității sale literare îi asigură lui Forster, pe care Engels îl consideră unul dintre marii patrioți germani, un loc deosebit în istoria literaturii. Acest fapt explică interesul deosebit al scriitorilor din R.D.G. față de atrăgătoarea lui personalitate și față de opera sa ignorată voit sau denaturată de burghezia germană reacționară. După instructiva carte scrisă de Friedrich M. Thoma («Georg Forster. Explorator, cercetător, revoluționar») și cuprinzătorul volum antologic *Forster*, ambele editate cu prilejul împlinirii a 200 de ani de la nașterea scriitorului (1754—1954) Hans Jürgen Geerds evocă în romanul istoric intitulat *Uvertura renană*, apărut nu de mult la *Volksverlag*, Weimar — figura marelui revoluționar. Geerds reușește să transpună pe cititor în epoca plină de frământări care urmează revoluției franceze. Spre deosebire de F. M. Thoma, care a realizat o lucrare biografică, Geerds face uz de mijloacele romanului. El a zugrăvit o frescă completă și vie a realității sociale a aceluia timp, demonstrând o justă înțelegere a tezel marxist-leniniste asupra relațiilor dintre erou și masă. Dacă în frumoasele pagini ale prologului Geerds insistă — valorificând masele — asupra contradicțiilor antagonice dintre aristocrația feudală și

dală și țărănimă exploatăată, în primele două capitole ale cărții, atenția autorului se concentrează asupra vieții și mentalității celorlalte clase sociale în preajma evenimentelor istorice ale anului 1792. Dintre reprezentanții intelectualității progresiste animate de marile idei ale revoluției franceze și înfrânte în avântul ei spre libertate cu muncitorimea și meseriașii săraci se desprind contururile precise ale figurii lui Georg Forster. Întreg potențialul de energie sufletească al lui Forster se îndreaptă în direcția activității de transformare a vechii orânduiri. În realizarea artistică a chipului acestui luptător, Geerdts depășește schema eroului imperfectibil, liniar, mereu senin și dincolo de orice frământare omenească. Evoluția lui Forster spre pozițiile cele mai înaintate ale ideologiei sociale din vremea sa decurge în chip firesc, verosimil, fără excluderea căutărilor chinuitoare. Nu este lipsit de semnificație faptul că autorul duce fluxul epic al acțiunii dramatice până la atingerea punctului culminant al activității lui Forster, prezentare la Paris, în fața Conventului, a proiectului de anexare al Măienței la Franța revoluționară. Romanul se încheie cu o victorie a gândirii sociale în plin elan revoluționar. În rest, cititorul cunoaște istoria. Ultima și scurtă perioadă a vieții lui Forster — moare la vârsta de 40 de ani — este trecută sub tăcere: în epilog, figura vie a acestui revoluționar german apare învăluită în lumina caldă a amintirii celor ce l-au iubit și înțeles. Căci *Uvertura renand* nu este o operă închinată în mod exclusiv lui Forster, ci o cronică realizată cu mijloace de romancier a mișcării revoluționare din țările renane, spre sfârșitul veacului al 18-lea.

S. TOMOȘOIU

PREMIUL INTERNĂȚIONAL AL EDITORILOR OCCIDENTALI

Sase editori din țările occidentale europene și din America — Gallimard din Franța, Einaudi din Italia, Heinrich Rowolt din Germania occidentală, Seix Barral din Spania, Weidenfeld și Nicolson din Anglia, Grove Press din America, au instituit *Premiul internațional al Editorilor*, care urmărește să lanseze un scriitor de vîrstă medie, nici prea tînăr nici prea bătrîn, inovator în materie de limbă dar totuși « traductibil » — acest scriitor urmînd să se bucure și de privilegiul de a fi publicat de toate aceste case de editură. « Fondatorilor » li s-au adăugat încă cinci editori din Suedia, Danemarca, Norvegia, Olanda și Finlanda, astfel că beneficiarul acestui premiu « de consacrare » urmează să cunoască o mare răspîndire fiind concomitent tradus în unsprezece limbi.

Premiul internațional al editorilor este însoțit de încă un premiu, care se atribuie unei opere inedite și care a primit numele de *Formentor*, după localitatea în care au avut loc prima oară dezbaterile.

Juriul premiului internațional a fost alcătuit dintr-o serie de personalități marcante, scriitori, critici, jurnaliști și editori, printre care: italienii Alberto Moravia, Elio Vittorini și Italo Calvino, francezii Michel Butor, Roger Caillois și Michel Morht, tinărul poet german Hans Engesberger, spaniolii Camilio Cela, José Castellet și Octavio Paz, profesorul american Schorer și alții. Se afla de față la dezbaterile, care de altfel au fost publice, chiar și un observator al Premiului Nobel.

Discuțiile care au durat trei zile au fost de multe ori pasionante, devenind o amplă dezbateră asupra problemelor literaturii actuale în ansamblu. Dat fiind că cei care alcătuiau juriul erau personalități de convingeri variate, aparținând unor curente literare diferite, punctele de vedere care s-au înfruntat au reușit să scoată la iveală păreri mult mai interesante decât cele care s-au concretizat în alegerea laureaților.

În mare, juriul s-a despărțit în două grupuri: pe de o parte reprezentanții țărilor latine, pe de alta cei ai Angliei, Germaniei și Statelor Unite — fiecare grup susținând cite un scriitor care îi era mai familiar, după limba în care scrie. În cele din urmă neputînd ajunge la nici un rezultat, juriul a împărțit în două Premiul internațional al Editorilor, în valoare de zece mii de dolari, între irlandezul Samuel Beckett și sudamericanul Jorge Luis Borgès. Premiul i-a fost decernat lui Samuel Beckett pentru întreaga sa operă și în special pentru romanele *Molloy*, *Malone meurt*, *L'Innommable* și *Comment c'est*, apărut la începutul acestui an; iar lui Jorge Luis Borgès pentru cele două romane ale sale și în particular pentru nuvelele *Ficciones*.

Alegerea acestor doi laureați reflectă îngenucherea juriului în fața artei antirealiste, reprezentată în cazul de față mai ales de Samuel Beckett scriitor irlandez, trăind la Paris și scriind acum în limba franceză, care prin opera sa dramatică și prin romanele sale, se face exponentul unei lumi larvare, desumanizate, bîntuite de teribile neliniști confuze. Cu toate acestea discuțiile au relevat puncte de vedere luminoase care, deși nu au reușit să se impună în alegerea premiilor, constituie totuși o opinie plină de autoritate, peste care nu se poate trece.

Într-o strălucită intervenție, scriitorul Elio Vittorini s-a opus premierii lui Samuel Beckett, impus mai ales de grupul alcătuit din reprezentanții englezi și germani, premiere care înseamnă de fapt triumful unei arte iraționaliste și mistice, arătînd că Beckett este de fapt un epigon al unei literaturi ea însăși extrem de plictisitoare, care « continuă să deplîngă moartea lui Dumnezeu în Occident ». Alegerea lui Borgès, impus în special de grupul țărilor latine, deși este departe de a reflecta o luptă pentru arta realistă, are cel puțin meritul că răsplătește elementul de cultură istorică care există în opera scriitorului argentinian, spre deosebire de atemporalul și abstractul Beckett. Jorge Luis Borgès, scriitor argentinian, născut la Buenos Aires și crescut în Elveția, reprezintă un bizar amestec de cultură spaniolă, engleză și portugheză; opera lui romanească, prin pretențiile ei novatoare, nu a reușit să cîștige o mare aderență în masa cititorilor datorită caracterului ei sofisticat.

Dar, cum cel mai însemnat rezultat al instituirii acestui premiu a fost amplul schimb de idei în jurul lui, este semnificativ de remarcat că din juriu s-au ridicat glasuri care au cerut premiarea unor scriitori din țările socialiste. S-au pronunțat numele scriitorilor sovietici Tendriakov, Kazakov și Prișvin, al celui din Otčenasek, al polonezilor Andrzejewski și Gombrowica. Ziarul *Unită* prezentînd o dare de seamă a dezbaterilor spune despre aceasta: « Nu e vorba de fapt numai de semnalări ale unor virtuți literare singulare, ci de prezența nouă și vie a acestor literaturi ale țărilor socialiste; o prezență care nu se afirmă numai în țările

respective ci și în miiloacele de expresie novatoare de care cultura occidentală trebuie să țină seama ».

Interesantă a fost de asemeni intervenția lui Alberto Moravia, care a obținut aplauze « la scena deschisă » și care a fost închinată în special unui fenomen sugestiv al literaturii italiene contemporane — « bilingvismul ». Este vorba de folosirea limbii vorbite ca limbă vie, bogată în expresii humoristice și populare, folosită de scriitori ca o « revanșă a realității împotriva unei crize de ariditate (care e de altfel criza burgheziei) a limbii culte »; Moravia l-a prezentat pe scriitorul umorist Gadda, care folosește cu plăcere și pricepere limba populară ca pe un demn urmaș al lui Gogol și Rabelais.

Premiul *Formentor*, a fost acordat de editori, constituiți în juriu, tinărului scriitor spaniol Juan Garcia Hortelano pentru romanul inedit *Tempesta d'estate* (Furtună de vară).

Hortelano, născut în 1928, aparține noii școli realiste spaniole și nu este pentru prima oară laureat. Primul său roman *Prieteni noi* înaintea de a apare la editura Barral, la Barcelona (1959) a obținut, la *Formentor*, cu prilejul primului colocviu internațional, un premiu acordat de ziariștii și criticii din țara sa. Sperăm că măcar premiul *Formentor* răsplătește o încercare artistică realistă și curajoasă. Așteptăm — romanul urmînd să fie publicat de toate editurile, care intră în această coalicije literară.

G. H.

SAMUEL BECKETT :

„CUM ESTE“

Un vierme se zbate în noroi. Un noroi lipicios și călduț. Vrea să înainteze. Dar parcă n-ar fi vierme, ci om: are brațe și picioare. Le proiectează înainte, încoată: brațul drept, piciorul drept; brațul stîng, piciorul stîng. Are și un sac legat de gît. Cu mîinile umblă în sac, cată să-și numere averea: cîteva cutii de conserve și, mai ales, un cuțit de deschis cutiile. Acesta vom vedea că are mai multe întrebuințări. Dar iată că făptura milului începe a bolborosi. Sînt cîteva biete cuvinte, aceleași mereu: un fel de scîncet prelung și monoton. Dintr-acesta se încheagă încet o poveste în trei părți: « înainte de Pim, cu Pim, și după Pim ».

Pim este un alt vierme sau un alt om. La Samuel Beckett — căci de Beckett e vorba și de « romanul » lui *Cum este*¹⁾ — deosebirea e minimă și mai degrabă de nuanță decît de calitate. Pim și celălalt Pim, și toți Pimii care au fost, sînt și vor fi în eternitate, alcătuiesc o lungă procesiune care se tirăște pe burtă prin milul originar, fără de sfîrșit, alcătuiind — după o matematică sinistră și hazlie totodată — un număr fix de perechi unite prin lanțul indestructibil al chinurilor reciproce.

Pim înfige în Pim cheia cutiei de conserve. Cînd victima strigă, călăul o lovește în cap. Dar călăul este și el victima celui ce vine după el în lungul lanț al viermilor-oameni. Nici un chin nu-i pierdut, nici unul nu rămîne fără ecou.

¹⁾ *Comment l'art*. Ed. de Minuit, Paris, 1961.

Din cînd în cînd, o amintire străbate făptura hrănită cu noroi. O amintire «de sus». Un loc unde se aflau culori: «iarbă de smarald, o barieră albă, o tribună trandafirie, un copil îmbrăcat în alb și albastru...» A fost cîndva și o dragoste, parcă idilică și duioasă la început, apoi ridicolă și scîrbavnică: «mîncăm sandviciuri fiecare pe al său rostind cuvinte dulci draga mea eu mușc ea înghite dragul meu eu mușcă eu înghit nu ciripim încă cu gura plină dragostea mea eu mușc ea înghite tezaurul meu ea mușcă eu înghit...» Dragostea se sfîrșește parcă (nu sîntem siguri de nimic, descifrăm meru o bolborosală rostită cu gura plină de noroi) — cu o sinucidere: femeia «coloană frîntă», se aruncă pe fereastră: «spital margarete minciună și moarte».

Dar n-are a face: cuplul obligator nu se poate desface, Pim se va ține mereu după un alt Pim în călătoria lungă «de la vest spre est». Pe burtă, în noroi, printre șobolani, Pim se agață de Pim: «nu voi scăpa nicicînd din mină această bucată providențială de carne». Lipiți, într-o monstruoasă împerechere, Pim și cu Pim, «doi bătrînei chei cu bărbi albe» se iubesc: «o voce omenească aci la cîțiva centimetri visul meu o voce omenească... dacă Pim m-ar iubi puțin dacă eu l-aș iubi în beznă în noroi totuși un strop de dragoste să găsești pe cineva cineva să te găsească înșfîrșit să trăiești împreună lipiți împreună...»

Dar călătoria e alcătuită dintr-un șir de părăsiri: «doi străini se unesc pentru necesitățile chinului», apoi perechea se desparte și se reface într-o altă unitate, căci «nimeni nu cunoaște pe nimeni nici personal nici altfel», «un cerc pe care-l bate un copil eu mai sus decît el eu cad dispar cercul se mai rostogolește pierde echilibrul cade dispăre alea e liniștită».

Singurătatea reîncepe, înotul prin noroi, «gura se deschide înșfîrșit limba iese apucă noroiul acesta ține o clipă o clipă bună sînt clipe bune poate cele mai bune cum s-alegi cu fața în noroi gura deschisă noroiului în gură setea care se astîmpără umanitatea recucerită».

Și astfel, poemul «umanității recucerite», Samuel Beckett îl cîntă, întocmai ca eroul său Pim, cu gura plină de noroi. E poemul deznădejdei totale, al beznii fără de licăriri, al murdăriei indelebile linsă îndelung cu sete și cu voluptate.

Dar *Cum este* nu e un moment singular în opera lui Beckett ci reluarea tuturor temelor sale, rezumatul, am spune strălucit dacă strălucirea ar fi o proprietate a noroiului, a romanelor sale precedente, a pieselor lui de teatru și a eseurilor întrunite în volumul intitulat *Texte pentru nimic* (1955).

O pereche frățească și una călău-victimă, iată cele patru personaje din piesa *Așteptînd pe Godot* (1953). Hamm îl chinuie pe Clov în *Sfîrșit de partid* (1957).

Omul este fie singur, fie întovărășit de un călău — singur oricum căci gîndirea este necomunicabilă. Nimeni nu înțelege pe nimeni, fiecare îl uită pe fiecare, tocmai de aceea omul nu are nume: un roman al lui Beckett e intitulat *Cel care nu poate fi numit*¹⁾. S-a observat de altfel că numele tuturor eroilor lui Beckett începe printr-un M. Este m-ul lui moi, eul. Murphy Molloy, Malone sînt ipostaze felurite ale aceluiași eu deznădăjduit. Autorul brodează în jurul acestor falsi alter-ego cite o murdară și lamentabilă poveste în romanele cu același nume²⁾.

În universul de noroi al lui Beckett călăii-victime nu pot comunica, da r chinuși, încearcă să cînte. Pim cîntă. Cîntecul acesta e chiar opera lui Beckett, săracă în vorbe, biată blîugială notată în ritmul în care a fost rostită, ritmul

¹⁾ L'Innommable, 1953.

²⁾ Murphy 1947; Molloy 1951; Malone meurt. 1952.

gîfiei. *Halster* este cu *botu* și *sac*, al treilea cuvînt-cheie al unui lexic care n-are mai mult decît cîteva sute de cuvinte.

Convins că gîndirea e necomunicabilă, Beckett dorește totuși să ne-o comunice pe a sa: «Voi fi poate silit pentru a nu mă istovi să născocesc încă o feerie, cu capete, trunchiuri, brațe, picioare și alte asemenea lucruri, proiectate prin imuabila alternativă a umbrei imperfecte și a luminii îndoielnice» — spune Beckett în romanul său *Cel care nu poate fi numit*.

Făgăduiala aceasta și-a ținut-o Beckett. Feeria cu capete, trunchiuri, picioare, și brațe proiectate prin noroi, cu cuște derizorii de deschis cutii de conserve, cu saci moi și dezgustători ca un coșmar obscen, cu organe desprinse și pierdute prin clisa căldușă, cu șobolani și cu viermi, a scris-o: e marele poem al «umanității recucerite», romanul *Cum este*.

Cum este sau, mai bine zis *Caré este* adevărata soartă a omului: nu a unui anumit om, ci a omului în genere, a lui Pim, Omul. Iată-l în splendoarea lui, astfel cum ni-l descrie Beckett: tîrîndu-se în mîl, bolborosind cu gura plină de noroi, urlînd de singurătate, jucînd în clipa chiar cînd i se ivește vreun tovarăș, vinovat în fărîma lui de conștiință și, mai pressus de toate, nefericit, dorindu-și moartea fără a și-o putea da, lipsindu-i pînă și numele căci îi lipsește personalitatea, alcătuit cum e «din acea materie anonimă identică în toți oamenii și în toate societățile»¹⁾.

Izvoarele filozofico-literare ale concepției lui Beckett nu sînt greu de stabilit. Apele lor tulburi vin mai ales de la existențialismul lui Heidegger și din opera lui Kafka. Mai interesantă însă decît filiațiile de idei și decît stabilirea unei înrudiri de procedee literare este explicația social-politică a valului de deznădejde care a cuprins conștiința Occidentului și al cărui pisc pare a fi opera irlandezului Beckett, scriitor de limbă franceză și beneficiar al entuziasmului unor supra-elite.

Beckett e nefericit: singurătatea, sentimentul păcatului, groaza și obsesia morții îi bîntuie sufletul. Conștiințele celorlalți intelectuali apuseni sînt străbătute și ele de aceleași spaima. Care poate fi oare numele adevărat al acestor umbre, ce realități ascund ele? Să luăm obsesiile pe rînd și să vedem mai întîi pe aceea a vinovăției. «Aș fi făcut mai bine — spune Beckett — să rămîn în pădure. Poate că aș fi putut, cine știe, să stau acolo fără remușcare, fără cumplita senzație de a fi greșit, de a mă afla în stare de păcat». (Molloy)

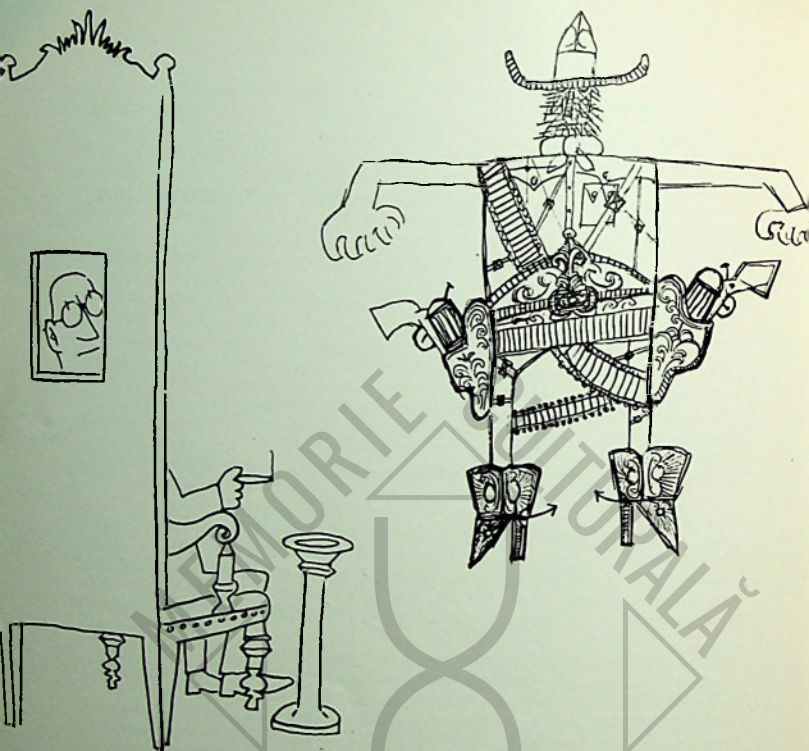
Vinovat și singur. Singur pentru că e vinovat. Solitudinea ca o încercare de remediu față de crimă. Dar care e crima adevărată? Să nu facem decît ipoteze într-o materie atît de gîngășă: să fie lipsa de solidaritate a unora dintre intelectuali față de lupta maselor pentru o lume mai dreaptă și mai bună? Să fie toleranța față de războaiele colonialiste unde tineretul Occidentului piere ucigînd pe alți tineri de care nu-i desparte decît o nuanță a pielii? Să fie exemplul neurmat al unei lumi grandioase ce crește alături, sănătoasă, caldă și frîgăscă?

Dar groaza, groaza de moarte, din ce pricini să vină ea? Moartea e o condiție a vieții prelungite. Nu murim abia de azi. Oamenii au privit moartea mereu în fața, cei simpli cu mai multă bărbăție decît cei învățați: «Copiii — spune Montaigne — se tem pînă și de prietenii lor cînd aceștia poartă mască; astfel facem și noi. Să rupem masca de pe oameni și de pe lucruri; o dată luată, vom vedea aceeași moarte de care un rîndaș sau o jupîniță nu se tem de fel».

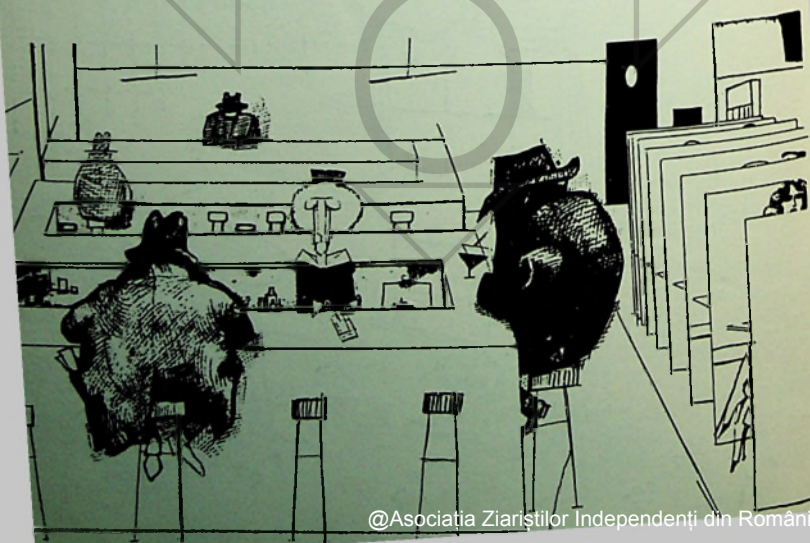
¹⁾ Nathalie Sarraute, *Le Planetarium*. 1959

SAUL STEINBERG (S.U.A.)

Da, dar sînt oameni care nu scot masca nici zi nici noapte. Ea li s-a lipit de obraz. Cînd se privesc în oglindă, îngheață. Singuri, sau întovărășiți, se sperie, urlă, încearcă să ucidă. Pim e victimă și călău.

Din acest cumplit impas cum ar putea oare ieși conștiințele bolnave al căror reprezentant tipic e Beckett? Poate deslipindu-și masca de pe față cu ajutorul unei licori calde, licoarea omeniei în sfîrșit recucerite. Atunci ei ar descoperi că fiecare om are un nume al lui, că el nu se tirăște ci stă în picioare, că nu-și chinuie și ucide fratele ci-l ajută și-l iubește, că dragostea nu este o împerechere dezgustătoare care se sfîrșește prin moarte, iar că aceasta din urmă un om adevărat o privește drept în față, încrezător în lungul șir de oameni, și nu de viermi, care vin după el.

EL. VIANU

ANGLO-AMERICANOMANIA FRANCEZĂ

LA NOUVELLE

REVUE FRANÇAISE

În numărul din mai 1961 al cunoscutei reviste *La nouvelle revue française* găsim reproducerea unei adevărate pagini antologice pentru un fenomen pe care un profesor de la Sorbona îl numește «anglo-americanomania ce infectează azi limba franceză». Împărtășind, ca și revista însăși, sentimentele profesorului care se declară «îngreșoșat» de acest fenomen, dăm mai jos, fără comentarii, o mostră din textul amintit, păstrînd, în rominește, «anglo-americanomania» lui:

«Vă voi povesti un fel de *short story*... I s-a întîmplat unuia din *pals-ii* mei, cînd însărcinat cu ancheta *full-time*, cînd însărcinat cu cercetări *part-time* într-o instituție de renume mondial... Cum nu e nici un *businessman*, nici fiul natural al unui *boss* din *City* cu cea mai *glamorous ballet-dancer in the world*, el n-a suferit în vremea *krah-ului* care neliniștise *Wall-Street-ul*; dar el nu are nici o șansă de a beneficia de *boom-ul* după care *stock-exchange-ul* speră să asigure pe curînd urcarea valorilor... Trebuie să adaug că el nu are nimic, nici moral, nici fizic, dintr-un *play-boy*. Nici una din lucrările lui n-a fost un *best-seller* și, cînd vrea să facă un chef, ale sale *royalties* nu-i ajung nici măcar pentru a oferi un *deb* din *Hig Society*. Mai adaug că, fiind un *bird-watcher* pătimaș (singura trăsătură de caracter care-l apropie de răposatul John Foster Dulles), se interesează cu predilecție de anumite păsări; mai mult de cocote decît de puici. Cum e un om de gust, detestă *petting-ul*, dar nu s-ar cobori pînă la *call-girls*. De aceea i se întîmplă adesea să hoinărească prin locuri în care are șansă să găsească nu atîta *girls-scouts* cît *starlettes*, *hobby-soxers* — într-un cuvînt domnișoare cu care se poate discuta între două *drinks-uri*... O dată, ca să nu rămînă într-o bombă care se poate discuta între două *drinks-uri*... O dată, ca să nu rămînă într-o bombă prea costisitoare pentru el, și-a dus *pin-up-a* spre *Champs Elysées* și, pînă să înceapă *drug-store-ul* i-a propus un hamburger sau un *hot-dog* asortat de așa ceva ci și stropit cu *soft drink*. Dar păpușica i-a declarat că n-are nevoie de așa ceva ci de *cold-cream* pentru machiaj și pentru demachiaj, de *cleansing cream*, de *klecnex*, și, eventual, cîteva pachete de *quickies*; poate, pentru că e epidemie de gripă și valul ăsta de frig, ar profita de întîlnire și pentru ca să-și cumpere un *vaccin-cocktail* și puțin *sulfalong-acting*... etc... etc...

Titlul acestei *short story*: O poveste curat franțuzească...

PAUL KLEE

AUTOPORTRET

PASOLINI ȘI CITITORII

VIE NUOVE

Tinărul scriitor italian Pier Paolo Pasolini, cunoscut prin activitatea sa multiplă de poet, romancier, critic, publicist și în ultima vreme de scenarist și regizor de cinematograf, ne dezvăluie în rubrica intitulată «Dialoguri cu Pasolini» din revista Vie Nuove, încă o latură mai modestă în aparență dar extrem de semnificativă, a preocupărilor sale. Fără a-și precupeți timpul nici talentul, scriitorul răspunde în paginile revistei scrisorilor trimise de cititori. Răspunsurile sale, publicate alături de scrisorile primite, sînt uneori, atunci cînd întrebarea pusă de cititor o îndreptățește, adevărate eseuri prin bogăția gândirii și conciziunea expresiei; alte ori pana sa vibrînd de indignare împotriva calomniatorilor sau a ipocriților, împrumută verva polemistului; cu aceeași ușurință, Pasolini știe să glumească pe un ton amical sau să strecoare o ironie fină printre rînduri. Principalul merit înăz, al «dialogurilor» este seriozitatea cu care Pasolini își expune ideile. Subiectele dezbătute sînt aproape întotdeauna probleme morale strîns legate de actualitatea socială și politică din Italia. Pentru scriitor, contactul cu masa cititorilor face parte din îndatoririle unui intelectual progresist,

după cum amintește într-o scrisoare către un tânăr muncitor: «D-ta, ca tânăr muncitor, trebuie să încerci să înțelegi importanța unei unități mai mari de luptă între intelectuali și muncitori». În aceeași scrisoare definește scopul Rezistenței italiene: «Așa cum Risorgimenté a unit într-un tot indivizibil Independența și Libertatea Constituțională, la fel și Rezistența a unit într-un singur tot indivizibil Independența și Dreptatea socială. Lupta s-a dat împotriva nemților invadatori și împotriva fasciștilor (astăzi) nu te poți atinge de fasciști, căci ei fac apel la marile sentimente, ca Dragostea de Patrie: frumoasă scuză pentru a nu iubi pe semenul tău!»

Fariseismul, ca expresie tipică a mentalității burgheze, a acelei «burghezii catolice care trăiește într-o stare de confuzie morală care dacă n-ar fi mediocră, ar avea ceva de-a dreptul apocaliptic», este denunțat și combătut cu perseverență și clarviziune în numeroase scrisori. Travestită sub diferite principii și atitudini ipocrizia burgheză deformează caracterul și spiritul, modelând tipul burghezului «cumsecade» a conformismului «binegînditor» (benpensante) sau a impostorului religios.

La o scrisoare subtilă în care cititorul se îndoieste de utilitatea lecturii cărților bune, de vreme ce valoarea lor etică nu predispune pe cititorul burghez la o premenire morală, Pasolini răspunde dezvăluindu-i că este vorba și de astă dată de ipocrizie. «A dori ceea ce nu vrea, iată marea operație a cititorului tipic din rîndurile burgheziei culte postromantice. Cărțile bune cuprind tot ceea ce burghezul, cel puțin în Italia, nu vrea să știe: ba și mai mult, tot ceea ce spun cărțile bune este pentru el scandalos... Nici o operă epică, poetică sau filozofică de valoare nu se poate împăca din punct de vedere ideologic — datorită unei contradicții pe care nimeni nu vrea s-o recunoască — cu cititorul mediu burghez, căci orice operă poetică este fundamental inovatoare și deci scandaloasă. Iar burghezul se teme înainte de toate de inovație, de scandal, fiind conservator din fire, atunci cînd nu este reacționar». «De ce, atunci, citește burghezul, căci de aceasta este vorba, și cum citește? Pasolini răspunde: «lectura burghezului este profund viciată la originea ei: ea se naște din cumsecădenie și se întoarce la cumsecădenie, după ce a străbătut infernul de puritate și paradisul de violență al poeziei. Burghezul citește dintr-o nevoie generică, spirituală în sensul cel mai prost al cuvîntului». De ce literatura decadentă este pe placul burghezului? fiindcă în calitate de «literatură care exaltă experiența subiectivă și intimistă, este o literatură de suflete nobile pentru suflete nobile» (anime belle). În acest fel, continuă Pasolini: «se săvîrșește o nuntă care este un sacrilegiu. Sacrilegiu fiindcă sînt și unele opere ale decadentismului care poartă în ele un mesaj, de n-ar fi decît acela de protest anarhic și individualist de care cititorul burghez habar n-are». Burghezul și-a însușit idealul secolului 19 decadent și idealist, acela de a socoti că «poezia este autonomă, că poezia este Poezia, fără legătură cu imediatul, fără utilitate nici sens practic: mai mult, că poezia este de-a dreptul în afara istoriei». Din aceste considerații asupra psihologiei și esteticii burgheze, Pasolini trage ultimele consecințe, generalizînd: «Astfel învățătura dintr-o operă de artă, pur verbală, se consumă în plăcerea rafinată și spirituală a lecturii». Explicația este în cele din urmă, «de tip mistic și catolic: poezia absolută coincide indirect cu Spiritul absolut, cu sensul Divinului».

Desigur că nu toate scrisorile prilejuiesc autorului analize atît de profunde. Fără a merge atît de departe în desfășurarea ideilor, Pasolini pune însă întotdeauna degetul asupra aceleiași racile: mentalitatea și morala burgheză. Mamei cu dol degetul asupra aceleiași racile: mentalitatea și morala burgheză. Mamei cu dol copii, care nu poate pricepe opoziția scriitorului împotriva cenzurării filmelor cu scene de dragoste care, socotește ea, ar putea corupe pe fiica ei, Pasolini îi

arată că «corupția este un factor social, nu unul moral. Dacă o societate consideră femeile ca sclave și fecioare cu sila, ea va considera desigur corupte pe acele femei care contravin regulilor jocului». Așadar nu trebuie procedat prin reprimare ci prin educare. Unei gospodine evlavioase pe care lipsa de credință religioasă a lui Pasolini o întristează, autorul îi răspunde îndemnînd-o să privească lucrurile în față cu puțin curaj, și atunci va vedea «cîtă meschinărie, cîtă lene sau cît narcisism ascunde ea (evlavia); sau cel puțin cîtă retorică».

Aceste cîteva exemple, spicuite la întîmplare, sînt edificatoare pentru concepția înaltă a scriitorului italian care prin întreaga sa operă slujește cu pasiune cauza progresului social.

SANDA ZAMFIRESCU

LITERATURĂ

ȘI TINEREȚE ÎN ANGLIA

«Ori se alege praful de englezi, ori se va întîmpla ceva în Anglia... Totul este să supraviețuiești... Și se va întîmpla ceva în Anglia, fără îndoială, și mîna de oameni, aflați azi la cîrma țării, își va lua tălpășița. Ne vom făuri o țară după rînduiei drepte» — această dorință de schimbare a stării de lucruri de nesuportat, de lichidare a sistemului capitalist în Anglia și de înlocuire a lui printr-o orînduire dreaptă, socialistă, dorință pe care o rostește căpitanul Mann, unul din eroii romanului lui James Aldrige *Signed With Their Honour*, publicat în 1942, n-a fost numai năzuința autorului ci expresia speranței întregului popor britanic manifestată încă înaintea războiului. Mînați de aceeași dorință de a pune bazele solide ale noii orînduiri, masele populare au votat în 1945 pentru un guvern laburist. Dar laburiștii de dreapta, în frunte cu Attlee, «au trădat primăvara». În spatele strălucitoarei firme pe care au scris cu făgădnicie «Welfare State» (Statul prosperității), au făcut afacerile cele mai murdare vinzînd țara și pe oamenii muncii marilor capitaliști conservatori și monopolurilor americane, ducînd o politică ostilă față de Uniunea Sovietică și întreg lagărul socialist. Încîntate de lozincile abordate și pseudoreformele realizate de Attlee și cîca sa, cît și de o stabilitate aparentă a capitalismului după război, păturile mic-burgeze, care includeau în ele aristocrația muncitorească și virfurile multor syndicate proaspăt alipite organizației internaționale a sindicatelor galbene, s-au complăcut într-un dulce farniente, care s-a dovedit fatal. Clasa muncitoare britanică, însă, și-a dat seama destul de cîrînd de faptul că laburiștii de la putere i-au înșelat toate așteptările, ba chiar și mai mult, duc o politică antidemocratică, antimuncitorească și războinică, permițînd forțelor armate americane să-și instaleze baze militare și atomice în Insulele Britanice. Ea și-a regrupat forțele și și-a intensificat lupta. Simptomele de criză care n-au întîrziat să apară, lupta popoarelor coloniale pentru eliberarea națională și dezvoltarea impetuoasă a lagărului socialist au făcut ca glasul clasei muncitoare britanice să se facă din ce în ce mai auzit în viața socială a Angliei. Acela care pînă acum a redat o imagine pe deplin justă, cuprinzătoare și elocventă a acestor ani de după război, este scriitorul englez, de origină austra-

liană, Jack Lindsay. În trilogia sa formată din romanele *Betrayed Spring* (Primăvară trădată), *The Rising Tide* (Fluxul) și *The Moment of Choice* (Ceasul hotărârilor), primul volum apărut în 1953, Lindsay, înarmat cu ideologia marxist-leninistă, a reușit să se desprindă de clasa căreia îi aparținea și să se situeze pe pozițiile cele mai înaintate ale clasei muncitoare britanice. Această trilogie constituie una din realizările cele mai importante ale literaturii clasei muncitoare din Anglia, o expresie elocventă a însușirii metodei realismului socialist de către scriitor.

Sillitoe și-a scris romanul la vârsta de 28 de ani, departe de Nottingham-ul în care-și situează acțiunea, și anume în Majorca. În timp ce Lindsay, pe cînd își concepea trilogia menținea un contact permanent cu muncitorii a căror viață o descria, citindu-le pagini întregi, cerîndu-le părerea, ținînd seama de observațiile lor, Sillitoe se mulțumește numai cu experiența sa proprie, evident redusă deocamdată, dată fiind tinerețea sa.

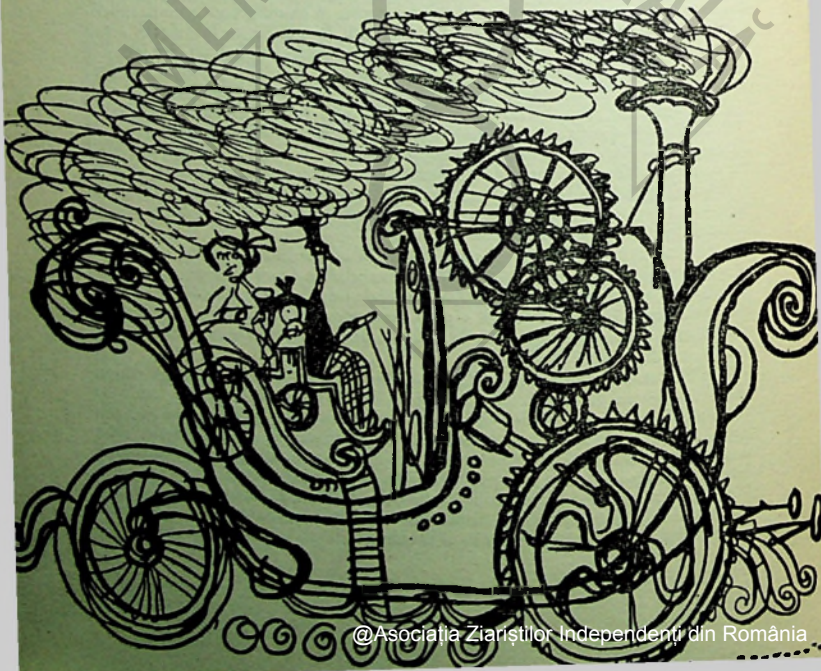
Tinăr strungar în vîrstă de 22 de ani la o fabrică de biciclete pentru export din Nottingham, Arthur Seaton, eroul principal al romanului, cîştigă destul de bine, dar banii pe care îi capătă în fiecare vineri la prînz îi cheltuieşte mai ales pe băutură; el duce o viaţă dezordonată şi nedemnă, trăind cu Brenda, soţia unuia din tovarăşii săi de muncă şi mai tirziu şi cu sora acesteia, Winnie, al cărei bărbat, militar fiind, este plecat în Germania cu trupele de ocupaţie. Într-o seară, însă, Arthur este încolţit de Billie, întors din Germania, şi de un alt camarad al acestuia şi bătut măr, drept învăţătură de minte ca să nu mai strice căminele altora. Bătaia îi foloseşte pentru că îl decide, în sfîrşit, să pună capăt acestui fel

de viață abrutizant și să-și înjghebeze un cămin alături de Doreen Greatton, o tină ră lucrătoare, care îl va ajuta să înfrunte viața, să lupte.

Seaton este un strungar priceput, un om inteligent, dar care nu are nici un prieten și nu este prea simpatizat nici de tovarășii de atelier și nici de cei din cartierul său. Muncește atât cât să câștige 14 lire pe săptămână, suma maximă pe care poate s-o obțină de la patroni fără a stârni suspiciunea acestora în privința capacității sale de muncă și să-i reducă astfel tariful pe bucată; nu vrea să se incline în fața capitaliștilor și disprețuiește toate uneltele lor: fie ei muncitori în atelier care aspiră la posturi mai gras retribuite, fie ei supraveghetori, șefi de secție sau directori ai întreprinderii. Ori de câte ori în fabrică sînt încălțate drepturile lucrătorilor, se revoltă și cere conducerii să ia măsuri imediate pentru restabilirea lor. Din monologurile interioare ale lui Seaton aflăm că ciocnirile acestea cu lumea capitalistă determină dezvoltarea conștiinței sale de clasă. Totuși lupta economică din cadrul fabricii la care se limitează Arthur nu este suficientă în determinarea evoluției sale morale. Din cît deducem din roman, el nu participă nici la mișcarea sindicală, care, în trecut vorbind, este inexistentă în roman, și nici nu are pe nimeni în preajma sa care să manifeste idei avansate și să aibă o conștiință de clasă bine conturată. Această schimbare în bine a sa este destul

IERI...

Desene de SEARLE (Anglia)

de straniu; în ultimă instanță: se datorește numai prodigioasei sale capacități de gândire și puternicului său simț de observație a realității din jur deoarece nu citește decât articole senzaționale din « *Daily Mirror* » și doar ascultă discursurile agenților electorali în plină campanie pentru alegeri.

Arthur Seaton nu poate fi considerat un reprezentant tipic al clasei muncitoare engleze. Categoria din care face parte este compusă din lucrători calificați beneficiind de un nivel de trai mult mai ridicat decât înainte de război: « ... din salariu pot pune la o parte... dar nu face să strângi bani de pe un an pe altul » pentru că « valoarea lor scade mereu ». Această pătură de muncitori a fost creată prin politica de « *Welfare State* » pentru a scinda clasa muncitoare și a slăbi astfel organizarea și unitatea ei. Prosperitatea de care se bucură este, însă, foarte nesigură deoarece depinde cu totul și cu totul de interesele capitaliștilor în goană după profit maxim. Pentru a nu fi siliți să se reîntoarcă la viața antebelică ei trebuie să se lase vlăguși sistematic în fiecare săptămână de luni dimineța pînă sîmbătă după amiază, să se transforme în unelte docile ale patronilor care, la prima manifestare de protest, îi vor înlocui cu alții. Unor asemenea muncitori care de fapt au devenit mic-burghezi trădători ai clasei muncitoare, Sillitoe le opune armata de șomeri, pe care însă o prezintă extrem de fugitiv și incomplet.

AZI...

Shelah Delaney se ocupă mai îndeaproape de această lume lipsită total sau parțial de dreptul de a munci.

Tinără autoare dramatică, Shelah Delaney și-a început activitatea literară la vârsta de 18 ani. Mulți o consideră drept o Françoise Sagan engleză, apropierea este însă lipsită de sens, pentru că cele două scriitoare nu au nimic comun: nici experiența de viață, nici concepția despre lume, nici preocupările și nici mediul pe care îl descriu. Muncitoare din Salford, centru industrial din nord-vestul Angliei, în apropiere de Manchester, Shelah Delaney evocă în piesele ei *Un strop de miere* și *Leul îndrăgostit* atmosfera deprimantă a cartierelor insalubre de la marginea Salford-ului și Manchester-ului, două dintre marile orașe industriale tipice din Anglia, cit și viața înșositoare pe care o trăiesc locuitorii acestor «slums».

Acțiunea piesei *Un strop de miere* se desfășoară într-o sordidă cameră mobilată, peste drum de abatorul de vite din Salford. Jo, o școlăriță în vîrstă de vreo 15 ani, lipsită de dragostea și atașamentul mamei sale, Helen, o văduvă trecută pe practică prostituția pentru a nu muri de foame, vede pentru prima oară pe prietenul mamei, un bărbat grosolan, mult mai tânăr decît Helen, și se simte cumplit de singură și înșosită. Ținînd după o iubire romantică, curată, Jo este dezgustată de viața pe care o duce mama sa. Visînd să întâlnească un prinț din Africa neagră, pentru ea idealul bărbatului necorupt de societate, face cunoștință cu un tânăr marinăr de culoare din Cardiff. Dar marinarul o părăsește curînd. Silită să renunțe la școală, în urma legăturii sentimentale, Jo începe să lucreze: ziua într-un magazin de încălțăminte, seara într-un bar. Într-o zi întâlnește la bilci un student în artă, Geoffrey, și între ei se înfiripă o prietenie frățască. Geof dorește s-o ajute să-și poarte mai ușor sarcina, lipsind-o de grijile materiale și dîndu-i sprijin moral, îi propune chiar să se căsătorească cu el, de îndată ce va zămisli pruncul ei tucuriu. Părăsită însă de amantul ei, Peter, Helen vine să se instaleze în locuința fiicei ei, alungîndu-l pe Geof, cel care picurase «stropul de miere» în viața amară a tinerei Jo.

Helen este tipul declasatului impasibil, care a renunțat la orice speranță și la orice împotrivire față de societatea nedreaptă. Jo, însă, care este conștientă de cauzele promiscuității și mizeriei fizice și economice, care știe că părinții copiilor murdari și nemîncați ce se joacă în gunoiul de pe maidan nu sînt vinovați de soarta lor, și care este pătrunsă de dragostea de viață inerentă tinereții, pare, după plecarea lui Geof, dezorientată, pentru că se îndoiște de propriile puteri. Acest sentiment este alimentat și de influența nefastă a mamei. Poate totuși va reuși să se salveze din mocirla în care a copilărit, dar aceasta nu este decît supoziția cititorului binevoitor. Spectatorul englez, simplu, muncitorul care a văzut piesa la Workshop, intrînd în sală cu speranța de a învăța ceva din ea, de a putea pune în practică învățămintele pe care i le transmite autoarea, muncitoare ca și el, se întoarce acasă avînd în minte imaginea unui cartier mizer, asemănător cu al său, în care viața colcăie și nu pulsează și aceasta din cauza stării de lucruri alimentată de guvernății capitaliști, și în suflet i se strecoară o umbră de neputință, de deznădejde.

Individualismul teribilist, care se manifestă din păcate printre tinerii autori din rîndurile clasei muncitoare, nu este însă o tendință ce se generalizează, pentru că, în ciuda aspectelor incomplete și astfel derutante pe care atît Sillitoe cît și Shelah Delaney ni le prezintă, proletariatul britanic este o clasă organizată, cu o puternică conștiință de clasă, cu o veche tradiție de luptă și cu un tezaur literar propriu, care poate să arate scriitorilor tineri menirea lor adevărată.

SIMONA DRĂGHICI

DRAMATIZAREA CORESPONDENȚEI

LUI G. B. SHAW

Revistele de teatru franceze « Paris Théâtre » și « Avant Scène » publică în ultimele numere textul piesei *Mincinos Drag* de scriitorul englez Jerome Kilty. Piesa suscită un interes deosebit, ea fiind de fapt o transpunere în dialog de teatru a corespondenței dintre marele dramaturg George Bernard Shaw și prietena sa actrița Patrick Campbell, corespondență care nu a mai fost publicată până în prezent.

Jean Cocteau a adaptat și a tradus piesa cu multă vervă și originalitate. Piesa se joacă la Paris la teatrul Athénée și are o distribuție de zile mari: cei doi actori intruchipind cele două personaje care își recitesc scrisorile scrise de-a lungul unei prietenii de 40 de ani, sint Maria Casarès și Pierre Brasseur.

G. B. Shaw o cunoștea pe Pat Campbell încă din anul 1899. Prima piesă pe care a scris-o pentru ea a fost *Pygmalion*, terminată în 1911. În corespondența dintre Shaw și Campbell, problemele suscitade de punerea în scenă a piesei *Pygmalion*, și de interpretarea ei, ocupă un loc important. Cu toate că piesa a entuziasmat-o, Campbell a acceptat destul de greu rolul Elizei, de teamă că la vârsta ei n-ar mai putea fi « frumoasa » florăreasă. După ce s-a hotărât totuși să interpreteze rolul Elizei, între Campbell și Shaw s-a iscat o discuție de principiu, deoarece ea nu dădea importanță alegerii unui actor bun pentru rolul profesorului Higgins.

... Rolul este cel puțin tot atât de important ca și al dumeitale scrie Shaw. Stella, fii atentă! Nimic nu este mai inevitabil decât căderea unui spectacol cu o singură vedetă. Nimic — nici măcar geniul meu la care se adaugă al dumeitale — nu ar putea să te salveze de la un eșec... Vrei să fii un ciocan fără nicovăla? Un lupător de bilci care ridică buliere de birțiel Monteașă Pygmalion cu un Higgins ieștin și vei vedea rezultatul; dumeata, dumeata vei triumfa. Dar după cteva săptămîni, reșeta va scădea. Nu, Stella! Îmi trebuie un Higgins superb...

Spectacolul a fost amînat mult timp din cauza unui accident suferit de Pat Campbell în urma căruia a fost imobilizată mult vreme. Shaw i-a trimis scrisori pline de căldură și îmbărbătare. « Scrisorile dumeitale sint un carnaval de cuvinte. Cum aş putea să-ți răspund cu umilele mele vorbe » — scria actrița!

Cînd Campbell își reia activitatea, urmează o perioadă de muncă asiduă, de repetiții intense în vederea premierei. Shaw se străduiește să-i dezvăluie talentatei actrițe nu numai accentele și limbajul primitiv al Elizei Doolittle ci și sentimentele și caracterul acesteia.

« Ah, doamne, începem — îi spune actrița cu emoție la prima repetiție — să încercăm să fim foarte inteligenți... Voi fi supusă ca un soricel și ascultătoare. Mă întreb dacă vei obține de la mine interpretarea pe care o dorești. Mi-e puțin teamă ».

Cu toate aceste promisiuni din partea actriței, asistăm totuși la vii discuții, uneori în contradictoriu asupra unor scene ale piesei. « Nu știu de ce e atât de greu să fii vulgară » — exclamă Shaw. Nelăsîndu-se intimidată, ea îi răspunde: « Trebuie să recunoști că Eliza este, în scena ceaiului, femeie de lume, ceva mai mult decît vrei dumeata să admiți ». « Personajul meu este pe jumătate femeie de lume, pe jumătate otreapă, dar dumeata încerci să te asemeni unei otrepe făcînd pe femeia de lume... Cu această metodă nu vei ajunge nicăieri. Scena

five o'clock-ului mă neliniștește încă. Prea faci din ea un sketch de music-hall... » îi reproșează scriitorul.

În scara premierei Shaw, emoționat, o încurajează pe Pat; « Astă seară se joacă partida. Aproape totul va depinde de inspirația dumitale de moment. Dumneata nu ești ca mine, un mare general. Mie nu-mi place bătlălia, îmi place victoria. Dacă îți place să te lupți, mergi cu sabia scoasă, și ceea ce este minunat Stella, e că vei triumfa cu îndrăzneală și brio fără cel mai mic efort... »

Piesa a fost într-adevăr un triumf al actriței și în special al scriitorului, nu numai la premieră ci și zeci de ani mai târziu, pe scenele multor orașe ale lumii.

« Pygmalion a fost marele succes al stagiunii, notează doamna Campbell. Dar eram în 1914. Cîteva luni după premiera noastră, Belgia era invadată și toată Europa scaldată în foc și sînge. Teatrele londoneze s-au închis. M-am hotărît să plec cu Pygmalion. Domnul Shaw care mergea, ca întotdeauna, înaintea epocii sale așa încît era numit chiar trădător, scris, scria, scria... »

Shaw era împotriva războiului imperialist, care aducea numai nenorocire. El îi scria prietenei sale în America: « Trebuie să ne gîndim la problema retro-pirii hărții Europei și la reforma constituțiilor politice așa fel încît această teribilă dezordine care este războiul european să nu se mai poată produce din nou. Stella, acest război devine idiot... Ei calcă totul în picioare fără alt rezultat decît moarte, moarte, moarte. Kaizerul cere din cînd în cînd încă un milion de oameni pentru a fi uciși. Și regele (e vorba de regele Angliei — n.n.) cere imediat milionul său de oameni pentru a-i omori pe cei ai Kaizerului. Iar acum cînd au demonstrat că bătlăliile lor absurde nu pot rezolva nimic și nu pot duce decît la un permanent Waterloo în care nimeni nu cîștigă, de ce oare nu se ridică femeile să le spună: Noi sîntem acelea care ne-am chinuit ca să dăm naștere acestor oameni; și dacă nu opriți acest masacru noi vom refuza să vă mai dăm alții... »

Scurt timp după aceasta, aflînd de moartea, pe front, a fiului doamnei Campbell, Shaw își exprimă din nou ura față de război în cuvinte aspre: « Eu nu pot să judec lucrurile ca dumneata, eu nu am un simțămînt de durere ci de furie, scrie el. Simt nevoia să înjur. Și înjur. Să mori pentru că unii oameni sînt niște imbecili fără leac. Și pe deasupra se mai găsește și un preot care să scrie lucruri frumoase despre aceste orori! Nu e rolul său să scrie lucruri frumoase, ci să urle: de pe pămînt strigătul singelui fiului dumneavoastră urcă pînă la Dumnezeu. »

Nu, să nu-mi arăți scrisoarea. La naiba cu preotul dumitale... Probabil că obuzul următor îl va face pe el bucățele. Și se va găsi un alt preot care să scrie o scrisoare frumoasă mamei lui... »

Lipsește din program o scrisoare a regelui care să mă convingă că acel obuz era o șansă glorioasă... »

Urmează zile grele pentru cei doi prieteni. Doamna Campbell începe să îmbătrînească și îi e greu s-o recunoască. Încercă să facă film, mai întîi în filmul mut, apoi în cel sonor. Proprietarii caselor de filme din Hollywood cereau însă actrițe tinere, frumoase, chiar dacă erau mai puțin talentate. Ea nu se putea abține să nu-i ironizeze la fiecare ocazie. În cele din urmă a trebuit să renunțe. În acest timp Shaw, deși se plîngea de bătrînețe, scria mereu noi și noi piese, păstrînd totodată o strînsă legătură cu prietena sa. Una din ultimele scrisori i-o scrie în iunie 1939, cînd « Hitler își alinia puștile în fața liniei Maginot, și cel de-al doilea război mondial urma să se abată în curînd asupra oamenilor ».

Doamna Campbell a murit în 1940 în Sudul Franței, în sărăcie. Singura ei prietenă, care o însoțea și o îngrijea, a reușit să salveze înainte de venirea

nemților, cel mai prețios bun al actriței, cutia de pălării în care ținea corespondența cu marele G. B. Shaw.

Cu mulți ani mai târziu, scriitorul Jérôme Kilty, citind această corespondență, a extras din ea ceea ce i s-a părut mai interesant, dînd astfel naștere piesei amintite.

« Poți să faci foarte bine portretul unui om strălucitor: nu trebuie să faci nimic altceva decît să-l citezi » — nota un critic literar francez. Lucrarea lui Jérôme Kilty este plină de spiritul satiric și inteligența vie, caracteristică lui Shaw. Ea ne dă, în afara unor informații inedite din viața dramaturgului, un portret interesant și viu al acestuia. Deși nu cunoaștem în întregime corespondența, este de presupus că alegerea scrisorilor nu a urmărit, sau poate s-a străduit chiar să înlăture, tocmai uncele din acele părți care ar fi subliniat mai mult concepțiile politice ale lui Shaw și poziția lui de critic social bine cunoscute din opera sa. Piesa lui Kilty rămîne totuși un document interesant și inedit cu privire la viața unuia dintre cei mai mari dramaturgi ai lumii.

ANA FLOREA

VICO (Italia)

Desen

ULTIMUL ROMAN AL LUI GRAHAM GREENE

The London Magazine

Apariția ultimului roman al lui Graham Greene *Anotimpul ploilor* (Titlul original: «A Burntout Case») a stîrnit animozitatea cercurilor oficiale de literați din Anglia, care neputînd suporta să fie prezentate în toată hidoșenia lor, după cum o face marele prozator britanic în sus-numita carte, au decretat-o aproape în unanimitate drept o lucrare inferioară și pe autorul ei drept un scriitor lipsit de imaginație.

Astfel, criticul Francis Wyndham, în recenzia pe care a publicat-o în revista «London Magazine», afirmă că «romanul este o melodramă spirituală, aranjată cu multă pricepere și realizată cu economia unui maestru», adăugînd mai departe că în cea mai mare parte scrierea nu este altceva decît o reluare a aceluiași procedee, idei, caractere și atmosferă. Cu toate că se vede nevoit să admită faptul că eroul principal al romanului, arhitectul Querry reprezintă ceva nou și foarte important în literatură, Wyndham își încheie scurta și superficială analiză declarînd că: «restul cărții, adică atmosfera, intriga, celelalte personaje, discuțiile, sînt artificiale, puse doar pentru a completa tiparul eroului principal».

Encounter

Alt critic britanic, Frank Kermode (în revista «Encounter») clasifică romanul lui Greene drept o lucrare «sub orice așteptări», «un roman serios, de mari proporții, care a murit înainte de a se naște». Kermode arată că intriga lui nu se deosebește de cea pe care o întîlnești în celelalte producții ale lui Greene («deși mai puțin complexă»), pentru că împrumută o nuanță comică sau de farsă — aducînd pe tapet leit motivul «soț-soție-amant» prezent în mai toate lucrările lui Greene din ultima vreme, cum sînt, de exemplu, romanul *Sfîrșitul aventurii* și piesa de teatru *Soțul resemnat*.

Tema cărții, spune recenzentul, o constituie «virtutea eroică», despre care vorbesc doctorul Colin și preotul Thomas, totuși, nu poate trece cu vederea analogia implicită pe care o face Greene între lepră și această așa-numită «virtute eroică», ce cuprinde atît virtuțile «politice», «sociale» cît și cele «divine».

Analizînd mai departe concepția eroului principal (criticîndu-l pe Greene pentru că nu este în stare să se desprindă de eroii pe care îi crează), Kermode susține, complet greșit, că el intruchipează una din temele preferate ale autorului și anume «predilecția morbidă a artistului pentru suferință», prezentă și în scrierea autobiografică *Revolverul din dulapul din colț* și în romanul *Sfîrșitul aventurii*.

Evitînd pe cît posibil implicațiile sociale, etice și politice, care de fapt dau valoare lucrării și prezentînd eronat, așa cum o face Kermode, concepția despre religie a autorului, criticii burghezi minimalizează importanța lucrării, prezentîndu-ne o analiză unilaterală, mai mult stilistică, lipsită de profunzime.

Вопросы ЛИТЕРАТУРЫ

Revista sovietică «Voprosi Literaturi» a inclus în sumarul unuia dintre numerele sale recente amplul studiu asupra creației de romancier a lui Graham Greene intitulat *Romanele lui Graham Greene* sub semnătura criticului literar

N. Eișiskina. În ultima parte a studiului său, autoarea ne prezintă o cuprinzătoare analiză a romanului *Anotimpul ploilor* prin care încearcă, cu succes, să ne prezinte meritele și scăderile romanului și în același timp poziția lui Greene ca scriitor și cetățean față de societatea capitalistă.

Pe măsură ce poziția neutră, sceptică a lui Greene, începe să se destrame, iar iluzia libertății lăuntrice, chipurile determinată de «necredința» atotcuprinzătoare, devine tot mai evidentă, constată criticul sovietic, răsunetul umanist al creației sale literare se face mai puternic auzit. Dovada o constituie acest ultim roman al său.

Ațiunea lui se desfășoară în Congo Belgian, pe teritoriul unei leprozerii și în reședința unei misiuni catolice. Satul și spitalul unde trăiesc și mor leproșii, devin după cum subliniază autoarea studiului, fondul simbolic, specific «bolii sufletului», «lecuirii» și pieririi tragice a eroului principal. Nemilos de concret este zugrăvirea a ceea ce este hidos și înspăimântător în această boală care simbolizează întreaga urîșenie a lumii înconjurătoare. Totuși, continuă Eișiskina bolnavii joacă un rol foarte neînsemnat, exprimind parcă într-un mod alegoric boala spirituală a eroului. Și tot așa cum lepra devine o boală vindecabilă, boala sufletească a renumitului arhitect Query, care s-a refugiat în Africa fiind deznăscut de viața societății civilizate, de bogăție, glorie și femei, pare că se va lecu.

Situația n-ar părea originală dacă Query ar fi revenit la viață în contact cu natura exotică, oamenii eliberați de conventionalismul mincinos al civilizației, armonioși din punct de vedere sufletească. Procesul «lecuirii» lui, arată autoarea, are loc însă în condițiile nenorocirilor groaznice, suferințelor și chinurilor ale oamenilor mutilați de boală. Query reușește să fie alături de doctorul Colin, inteligent, psiholog subtil, cu sentimente umane, care și-a consacrat viața luptei împotriva leprei. Doctorul se caracterizează printr-un echilibru sufletească care-l uluiește pe Query, și acest echilibru l-a cîștigat alegîndu-și un scop mare în viață, pe care-l slujește cu abnegație deplină.

Înainte de a se refugia în Africa, Query înălțase biserici și catedrale impunătoare, fără însă a crede în Dumnezeu; construise clădiri municipale fără însemnătate pentru că nu credea nici în politică și întreținuse legături cu femei care însă nu-l făcuseră fericit. Cu alte cuvinte se închisese în fața lui se egoist, un indiferent față de oameni, față de tot ce-l înconjura. În fața lui se pune chinuitoarea întrebare: cum să iasă din izolarea sa egoistă și să-și îndeplinească datoria față de oameni? El începe să capete, treptat, în acest colț îndepărtat al boalei și nefericirii, sentimentul vieții: «Am înțeles că voi putea începe să muncesc și am recăpătat un interes pentru ceva, am fost atras către ceva». Query începe să construiască un spital pentru leproși, să-l ajute pe doctor în

uriasă și importanta sa muncă, și se pare că în activitatea practică, în folosul oamenilor și nu în abstracțiuni religioase se rezolvă contradicțiile sale sufletești și dispare cu încetul abisul sufletească care-l chinuie. Colin, precizează în continuarea Eijskına, nu numai că-l ajută să lupte împotriva leprei dar și să-și lecuiască rana sa sufletească.

Greene și-a mobilizat întreaga sa ură împotriva fățărniciei, împotriva încercărilor de a adapta religia la interese meschine și egoiste, așa cum o fac Rycker, directorul fabricii de margarină din apropierea misiunii și leprozeriei, cinicul ziarist englez lipsit de scrupule, Parkinson, preotul Thomas și alții, toți aparținând lumii din care a fugit Query. Și cind această lume pătrunde, în persoana lor, în noua sa viață, îi sapă întreg edificiul sufletească pe care începuse să și-l clădească. Rycker, «bunul catolic» dezvăluie antecedentele lui Query pozind în reformatul său. Ziaristul mărunț Parkinson face din șederea lui Query în Congo o avantajoasă senzație de presă. Concursul de împrejurări duce la uciderea arhitectului de către Rycker tocmai atunci cind Query a înțeles în sfârșit că «omul nu poate trăi numai prin el».

Biografia lui Query, comentează criticul sovietic, este redată confuz din propriile sale povestiri fragmentare și lucrul cel mai important din viața sa — sentimentul abisului sufletească — este puțin motivat din punct de vedere artistic.

Graham Greene rămâne, în ciuda unor confuzii proprii și în ciuda opiniilor criticilor burghezi care cenzurează tocmai ceea ce este mai interesant în opera sa, unul din cei mai de seamă scriitori contemporani ai Apusului: problematica romanelor sale se adâncește din ce în ce mai mult, măiestria sa în ceea ce privește construirea intrigii, care pînă nu de mult juca un rol «tehnic» de sine stătător, ne face ca, în cele mai bune romane ale sale, printre care se numără și cel de față, să percepem cu o și mai mare tensiune și emoție conflictele psihologice, lupta morală, lăuntrică, a eroilor. «Urmărirea omului de către om» își pierde nuanța sa dedectivă, iar problema abstractă a «cruzimii lumii», în legătură cu «natura păcătoasă a omului», este înlocuită de problema mult mai concretă a soartei omului într-o societate nedreaptă. Cele mai bune opere ale lui Greene, conchide autoarea studiului, devin tot mai umane, ceea ce nu-l împiedică să-și mențină stilul său individual, care nu admite nici o pasiune exterioară, nici un fel de sentimentalism și vorbărie.

Atitudinea negativă a lui Greene față de unele fenomene ale lumii capitaliste l-a dus la unele afirmații progresiste în ceea ce privește o serie de probleme sociale și l-a ajutat să ocupe o poziție cinstită față de chestiuni acute ale zilelor noastre cum sînt agresiunea imperialistă și colonialismul.

Și, totuși, de multe ori, scriitorul, subliniază Eijskına, preferă să înfățișeze contradicțiile vieții într-o formă paradoxală, fără soluții, temîndu-se de «dogmatismul» oricărei concepții consecvente asupra lumii.

Pe harta Groenlandei, așa numește critica engleză lumea complexă în care trăiesc eroii lui Greene, sînt încă multe pete albe. De aceea este greu să ne înfățișăm clar viitorul creator al scriitorului al cărui ultim roman a trezit în oamenii de bună credință mari așteptări.

DÆDALUS

revista trimestrială publicată de Academia Americană de Arte și Științe cu concursul unor centre universitare, se ocupă cu dezbaterile problemelor de estetică legate de aplicarea artelor în viața cotidiană. Orientarea generală a revistei nu o distinge de ansamblul publicațiilor culturale cu caracter oficios din Statele Unite, deși unii semnatari ai articolelor de problematică recunosc succesul mondial al realizărilor obținute în țările socialiste în domeniul lor de preocupări.

Într-un număr recent (1/90), a apărut studiul lui Martin Meyerson intitulat *Tradiții utopice și planificarea orașelor*. Autorul abordează aici o temă interesantă și din punct de vedere literar: însemnătatea deosebită pe care scriitorii utopici au atribuit-o conlocuirii cetățenilor unor orașe guvernate în spiritul progresului. Începând cu cetățile închipuite de scriitorii vechi, de la Platon la Thomas Morus și încheind cu marile proiecte urbanistice moderne, M. Meyerson, profesor la Harvard, urmărește imaginația creatoare a scriitorilor în ceea ce privește « viața în cetate », ca: arhitectură, organizare, confort etc. Dacă facem abstracție de unele conluzii teoretice conținute, caracterul informativ-antologic al studiului său are virtutea de a sublinia una dintre trăsăturile fundamentale ale literaturii utopice, pe marginea temei căreia se consacră, și anume interesul primordial pe care umanității și scriitorii protestatari din perioadele mai apropiate, l-au arătat față de frumusețea vieții omului pe pământ, de realizarea practică a acestei frumuseți menite să treacă din fantezia poetului, în practica materială a civilizației. Ideea de a trăi în frumusețe, în orașe a căror construcție să favorizeze dezvoltarea armonioasă a celor mai nobile facultăți omenești a trecut de mult din fantezie în domeniul realității, făcând parte integrantă din planurile de dezvoltare economică, socială și culturală a țărilor socialiste, și (în ciuda îndoielilor, atât de subred argumentate de altminteri, ale d-lui Meyerson față de « modul de viață indicat de marxism atunci când socialismul va învinge ») existența capodoperelor contemporane ale urbanisticii destinate să slujească maselor tot mai largi — uneori înălțate în regiuni foarte depărtate de « metropole » — demonstrează că tot mai multe orașe poetice, vrednice de pana poezilor, cresc azi, în lumea care înlăptuiește cu succes cele mai mindre visări despre gloria omului pe pământ, cu mijloacele tehnice cele mai înaintate.

Despre concepția profesorului Meyerson asupra « specificului uman » al unui anumit « mod de viață », comentariul cititorului obiectiv nu poate să întârzie, fiindcă însăși trecerea în revistă pe care o întreprinde studiul său respinge de plano, orice « planificare » a excluderii individului din corpul social al lumii lui. Incertitudinea previziunilor sale pesimiste este subliniată, în chip neprevăzut, de rezervele — oricât de timide — exprimate, în același număr al revistei, de prof. Morton White care semnează împreună cu soția sa, un studiu despre *Atitudinea intelectualului american față de orașul american de azi*, atitudine relevantă o poziție greșită atunci când tinde la excluderea din viața colectivă a unor privilegiați, sau a unei categorii de privilegiați, deoarece: « izolarea tradițională aparține trecutului ».

R. SEARLE (Anglia)

„High-life“.

AUTENTICITATEA UNOR FALSE MEMORII

Scriitorul progresist finlandez **Maartti Larni**, cunoscut datorită unei bogate activități de romancier, a publicat de curind un nou roman care atinge prin incisivitatea satirei violența unui alt gen literar: pamfletul. Este vorba de romanul *«Minunata porcăreasă»* care, la scurt timp după apariție a cunoscut un mare și binemeritat succes. Actualitatea problemelor tratate, ascuțita satiră socială a romanului, forma artistică originală, au stîrnit un mare interes în mijlocul cititorilor, nu numai în Finlanda ci și peste hotare, fiind tradus în mai multe limbi.

Scriitorul a ales ca formă de prezentare a revendicărilor sale satirice povestirea la persoana întâia a propriei sale eroine, reprezentantă a putredei societăți capitaliste, afaceristă abilă și fără scrupule, de unde și subtitlul romanului: *«Amintirile sincere și autentice ale doamnei consilier economic Minna Karlsson Kananen, scrise de ea însăși»*. Singura carte îndrăgită și singurul izvor de înțelepciune al acestei femei — după cum mărturisește ea însăși — este carnetul de cecuri. Psihologia pe care această femeie o dezvăluie în cursul romanului este în consecință ilustrarea acestei pasionante lecturi... Amintirile intime ale Minnei Karlsson-Kananen, în același timp consilier economic și aventurieră de mare clasă, de origine americană, devin însă prin amploarea afacerilor pe care prota-

gonista le-a pus la cale, un tablou larg al Europei capitaliste, americanizate de după război.

Problemele pe care ține să le dezbată autorul romanului sînt complexe și foarte actuale. De o mare atenție se bucură în paginile cărții demascarea așa numitului « ajutor » american acordat țărilor Europei occidentale ca și demascarea « modului de viață american », a afacerismului veros, a culturii burgheze occidentale. Înfățișînd aceste aspecte, satira lui Martti Larni capătă o puternică forță și ascuțime; risul lui ironic se îndreaptă hotărît împotriva acelor compatrioți ai săi care se ploconesc în fața inscripției « Made in USA », împotriva cosmopolitismului, a disprejului față de ceea ce este național și se împletește în mod firesc cu denunțarea imoralismului claselor stăpînitoare și a aspectelor filozofice pe care le îmbracă interesele economice cele mai precise și mai abjecte.

Deși multe situații și caractere apar la prima privire grotești iar povestirea este realizată cu iscusință într-o formă comică, fondul de idei « serios » se află tot timpul pe prim plan. Risul este pentru Martti Larni principala armă de luptă, de săgețile căruia nu scapă reprezentanții modului de viață occidental acoperit de o reclamă pe cit de zgomotoasă, pe atît de mistificatoare.

Satira lui Larni nu cunoaște jumătăți de măsură și atunci cînd descrie activitatea diferitelor asociații și cluburi filantropice « ale inimilor singurate », sau cînd înfățișează felul în care-și petrec timpul doamnele din înalta societate. « Viața dulce » pe care o duc clasele parazitare apare în romanul « Minunata porcăreasă » în toată nuditatea ei respingătoare.

Autenticitatea acestor « memorii » este prețioasă atît pentru realizarea personajului central, figură pregnantă în respingătoarea ei corupție, cît și pentru imaginea elocventă a lumii burgheze contemporane pe care ne-o oferă; idealurile progresiste și luminoase ale scriitorului, care reies prin contrast, din negația sa, consacră valoarea realistă a acestor false memorii, mai autentice decît dacă ar fi fost scrise de doamna consilier Minna Karlsson Kananen în persoană.

VICTOR FRUNZĂ

ZIOMSKI

POVESTESC DESPRE ȚARA MEA...

Prozator și poet talentat, Fahri Erdiç a debutat prin schițe și povestiri scurte, publicate în revistele literare turcești *Yıcal*, *Varlık*, *Şadırvan*, precum și în almanahurile *Seğilmiş bıkâyeler* și *Yeni türk bıkâyeleri*. Din 1949 — anul în care a emigrat în R. P. Bulgaria — Fahri Erdiç desfășoară o bogată activitate ca publicist, militant politic și scriitor. Rind pe rind i-au apărut mai multe volume de povestiri: *Akrepeler* (Scorpionii, 1951), *Kapitalist Türkiyede çocuklar* (Copiii în Turcia capitalistă, 1951) *Asi* (Revoltatul, 1955) piesa de teatru *Göç* (Emigrarea) și volumul de versuri *İşte böyle!* (Iată, așa! — 1956).

Ultima sa carte, *Memleketimi anlatıyorum* (Povestesc despre țara mea) apărută la Sofia în 1960, se deschide cu motto-ul: «Țara mea bolnavă, săracă, devenită colonie! Sigur că nu vei rămâne așa. Povestesc prietenilor despre tine, pentru că eu cred în salvarea ta!»

În povestirile de mici proporții reîntâlnim cu legitimă plăcere pe umoristul primelor manifestări literare și satiricul de mai tirziu, din binecunoscutele povestiri *Scorpionii*, *Cioara din strădănată* și *Pădurele*. Numai că acum scriitorul este mai nuanțat, paleta sa mai bogată. Satira sa e colorată de duioșie, când se oprește asupra vieții omului simplu. De exemplu, în *Büyük ölü* (Marele dispărut), una din cele mai realizate povestiri din volum, Hasan Çavuş, umilul vânzător de ouă, este atît de lovit de moartea măgarului său — prieten și ajutor în muncă — încît, trecînd peste opreliștile *müfîi*-ului, îl înmormîntează ca pe un binecredincios musulman, ținîndu-i și nelipsitul discurs funebru: «Mare dispărut! M-am bizuit pe tine mai mult decît pe stat. Dormi în pace!» În *Uyuz keçi* (Capra rîioasă), cu ample rezonanțe de farsă populară, țăranul incolțit că nu-și poate plăti birul pe capra sa rîioasă, după ce încearcă zadarnic s-o vindă, își ia lumea în cap, dar mai înainte își praponește capra de unul din stîlpîi porții *vali*-ului, cu o scrisoare:... «Deci, lipsesc șaiszeci de piaștri ca să se acopere datoria față de stat. Ce să-i faci, diferența aia plățiți-o Dvs., iar eu am să rămîn la conac. Nu vă supărați. Sînt rîioasă, dar tîrîș-grăpîș, tot pot să mai dau o oală cu lapte. Vă sîrut mîinile...» Potolitul poștaş din *Istemezük* (Nu vrem), care, după propria-i formulare «întreține opt suflate cu un salariu lunar de optzeci și cinci de lire», se opune naiv lui Menderes, suportînd consecințe pe care nu le prevăzuse. Bătrînul sculptor din *Eksik* (Lipsă) cioplește pupile la ochii statuii lui Atatürk ca să poată vedea și el «în ce stare e țara pe care ne-a încredințat-o» etc.

Cînd însă satira sa întinde pe oamenii din popor, ci pe cei ajunși, literați cosmopoliti (*Edebiyat salatalı* — Salată literară), intelectuali cu pretenții de parvenire (*Zilli doktor* — Doctorul cu sunerie), ori afaceriști fără scrupule care-și fac un capital din suferințele altora (*Sebitleirimize destan* — Poem pentru martirii noștri!) este amar, caustic, necruțător.

Nu se poate să vorbești despre volumul de față fără să relevi și alte povestiri, pătrunse de viziunea optimistă, robustă a omului din popor. Este vorba, în primul rînd, de povestirea *Taş* (Piatra) în care cioplitorul de pietre funerare Tekgöz, cu o mare doză de înțelepciune nativă, reușește să prindă în inscripțiile sale cauzele

reale care provoacă moartea timpurie a atîtor oameni săraci. (La o fată moartă din cauza foamei, scrie: «Asta e Emine, victima democrației, microbul foamei a mîncat-o și a isprăvit-o!») După fiecare nouă inscripție, Tekgöz e rupt în bătai la postul de poliție, dar el își continuă munca, cu calm și perseverență, după ce, în prealabil, și-a cioplit propria sa piatră funerară, cu anticipată inscripție. «A avut un singur ochi, dar mina, piciorul, i-au fost sănătoase. Pricina morții sale a fost ciomăgeala poliției...»

Multe din aspectele viciei social-politice din Turcia anilor 1957—59 rețin atenția autorului: printre altele, ajutorul american, demascat expres în *Yabancı izmesi* (Cizme de străin) și *Amerikan Yardımı* (Ajutorul american) și implicit în *Hockişi* (Mitraliera), dezlegarea familiei, alterarea celor mai umane sentimente, din pricina șomajului și a mizeriei (*Acı sūt* — Lapte amar, *Sefil babıtyarlık* — Fericire mizeră), lipsa de doctori la sate și orașele mici (*Kuyruklu yıldız* — Cometa, *Telgraf* — Telegraful).

Fahri Erdinç folosește în culegerea sa de povestiri un stil suplu, sugestiv. Pe alocurma proza sa e cantabilă, ca un vers. Multe dialoguri, cu replici scurte nervoase, imprimă povestirilor vioiciune și viață (*Gömlek* — Cămașă). Pe alocuri însă, vădita sa preocupare de inedit duce la imagini forțate, naturaliste.

Volumul *Memleketimi anlatıyorum* vădește un progres în procesul de creație în plină ascendență al lui Fahri Erdinç, îmbogățind proza turcă cu o operă remarcabilă.

V. D.

DISCUȚIE DESPRE LITERATURA INDIANĂ

Revista «*Illustrated Weekly of India*» a organizat o discuție cu privire la problemele literaturii indiene contemporane, la care au participat scriitori de vază, ca de pildă, M. R. Anand, R. K. Narayan, R. S. Dinkar, P. V. Rajamannar și alții.

Majoritatea participanților la discuție au fost de părere că principala lipsă a literaturii indiene constă în ruperea de viață a mai multor scriitori care în creațiile lor nu răspund la întrebările ce preocupă publicul cititor.

«Majoritatea scriitorilor, a subliniat în articolul său Gangadhar Gadgil, nu-și dau probabil seama de noile cerințe ale vieții, de acele probleme vitale, de greutatea pe care le întâmpină și de contradicțiile care frământă întregul nostru popor».

Scriitorul P. V. Rajamannar a arătat că pentru a trata teme noi, autorul trebuie să zugrăvească eroii noi. «Nu regi și regine trebuie să figureze ca eroi în operele literare, arată el, ci viața oamenilor simpli, a țăranilor, a muncitorilor, a păturilor mijlocii luptătoare ale burgheziei; ea este aceea care oferă scriitorilor moderni un material vast pentru creația lor».

Analizînd dificultățile pe care le au de întâmpinat scriitorii în creația lor, R. K. Narayan a accentuat că majoritatea scriitorilor trebuie să-și consacre cea mai mare parte din timp și energie pentru a-și câștiga mijloace de existență, fiind nevoiți să se îndeletnicească cu alte profesii de cît cea de scriitor.

Mulți scriitori au susținut în articolele lor că este necesar ca statul să acorde scriitorilor ajutoare, pentru ca aceștia să se poată ocupa numai cu activitatea literară.

Numărul insuficient de traducători dintr-o limbă a Indiei în celelalte, numărul încă enorm de analfabeți, precum și indiferența păturilor mijlocii ale populației față de cărți — acestea sînt, după părerea lui Naraian, cele mai mari piedici în dezvoltarea literaturii indiene.

Pentru remedierea acestei situații, participanții la discuție au dezbătut în articolele lor importanța îmbunătățirii sistemului de învățămînt, a creerii de noi biblioteci și a completării bibliotecilor existente cu cărți noi.

Scriitorul R. S. Dinkar a fost de părere că scriitorii indieni, fără să nesocotească minunatele tradiții ale literaturii indiene clasice, nu pot decît profita de pe urma influenței scriitorilor clasici străini, ca de pildă Dickens, Thackeray, Balzac, Turgheniev, Tolstoi. Arătînd în această ordine de idei că în țările capitaliste literatura indiană nu este apreciată cum se cuvine, Dinkar subliniază că «din motive istorice și politice, premiile Nobel au devenit monopolul Americii și Europei. Nimeni din Asia, înainte și după Tagore, nu a primit acest premiu». În opoziție cu disprețul manifestat de criticii occidentali «semeși» față de literatura Indiei, Dinkar notează cu satisfacție faptul că «sovieticii studiază cu mare entuziasm limbile Indiei... Nu exagerăm dacă spunem că scriitorii noștri sînt cunoscuți în Rusia Sovietică mai bine decît în orice altă țară din lume».

IURI IONESCU

Prezentarea artistică :	Eugen Mîlbănescu
Tehnoredactarea :	Andronica Popescu
Corectura :	Lida Igrișanu

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică nr. 4

MEMORIE CULTURALĂ

